

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

Controversia VI. De prouidentia Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

CONTROVERSIA SEXTA DE PROVIDENTIA DEI.

DE Providentia vniuersum, quoad eius existentiam, sphaeram rerum, quibus ea prouidetur modumque, quo circa ipsa versatur, examinanda primum venit. Secundò vero eius essentia statuenda, atque species, in quas Metaphysicè dissèctatur, numerandæ. Non autem examinandæ hic singulim: siquidem altera ex eis, quæ prædestinatio est, iustam ad sui examen controuersiam septimam requirit, & explebit. Excipit autem meritò controuersia hæc præcedentes de Scientia, & voluntate Dei, earumque actibus: quia in alterutris, vel vtriusque, Dei prouidentia consistit, vt disp. 2. videbimus.

DISPUTATIO I.

*De Providentiæ existentia, obiecto,
& modo.*

HÆC disputatio statuendis fidei dogmatibus de diuina prouidentia erga creaturas impenditur: & eo quidem ordine, quem disputationis titulus ipse præfigit.

QVÆSTIO I.

*Sitne in Deo creatorum prouidentia ab-
solute, atque vniuersim.*

RASCINDITUR in hac quæstione à rebus determinatis, erga quæ Deus prouidentiam exerceat. & modo, quo eis prouideat; id quod sequentibus quæstionibus examinandum veniet, citique statuendum: solumque agitur: an Deo absolute creaturarum prouidentia competat? quod quibuscunque, siue his, siue illis, hocque, vel illo modo prouideat, verum absolute habebit.

CERTAMEN I.

*Negantes Deo prouidentiam creatur-
um omnem recensentur: vocis
etymo, ac rudi explicatione pre-
missa.*

I. Prouidentia (si vocis etymologia, atque vocis illa desumpta, nominataque sit, attendamus) id ipsum, quod procul videntia, scilicet visio significat. Quoniam verò aduerbium porò idem quod procul quodque valer. 6. *Æneid.* qua sunt ea flumina porò, prouidentiam ex eo aduerbio dictam voluit Boëtius, & de consolatione. prola 6. his verbis: Prouidentia porus dicitur quod porò à rebus infimis constituta quasi ad excessum verum acuminem cuncta prospiciat: ex quo etiam aduerbio desinit prudentia nomen Doctores plures credunt, in quibus August. in Psalm. 73. sine, Isidor. 10. etymol. lib. 12. Prudens dictus, ait, quasi porò videns: quoniam creatorum prouidet casus. Cum autem procul distantiam eius qui videt, ab eo, quod videtur, importet: atque distantia, vel loco, vel duratione esse possit, vocis etymologia, vel loco, vel duratione, tam loco, quam tempore diffusorum, videntiam, scilicet visionem significabit. Verum prouidentia Philosophorum, ac Theologorum omnium vsu, & acceptione pro scientia, scilicet visionem, ac videntiam eorum, quæ procul adhuc, & distantia duratione sunt, iuxta vocis etiam etymon usurpatur. Cetero 2. de iuvent. Prouidentia est, per quam futurum aliquod videtur, antequam factum sit. & 2. de ciuitate. Medicus morbum ingruentem ratione prouidet, imperator Imperator, tempestates gubernator. S. Thom. 2. 2. quæstion. 49. art. 6. corpore sine, imperator prouidentiam respectum quandam aliusmodi distantiam ad ea, quæ in pre-

sentiri occurrunt, & ordinata sunt. Nec localem distantiam attendit Boëtius citatus, ut censet Ruiz, de Providentia d. 1. lect. 1. n. 2.) immediatis ante recitata verbis illis, si præscientiam pensare velis, qua cuncta cognoscit (Deus) non esse præscientiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantia rectius estimabis: unde non prævidentia, sed providentia potius, &c. solum enim ostendit, quod alibi sæpius, respectu æternitatis visionis Dei, qua Deus omnia videt, nihil esse proprie futurum, aut præteritum duratione, ut voces nunquam deficientis instantie, satis produunt: idque explicat exemplo videntis infima cuncta localiter distantia ex cacumine verbis immediate sequentibus iam recitatis.

2. Ceterum, tamen, vocis sola etymologia attendita, providentiam, præscientiam, aut previsionem futurorum significet: quia tamen, si non certo futura, sed probabilis solum fundamentum, coniecturaque prudente cognovimus, de bonis futuris, ut eueniant, dispositiones rerum & causarum securiores, & congruentiores; de malis vero impedimenta, mediæque, ut non eueniant, vel, cum eueniant in bonum vertantur, mihiue cadant prudenter curamus, sit, ut providentia, non tam pro futurorum præscientia, & prævidentia, quam pro cura de rebus apte convenienterque disponendis propria acceptione à Doctis quibuscumque fuerit suspensa. Hinc Cicero 2. de natura Deorum. *Talis mens mundi* (ita Deum appellat) *cum sit de eamque causam, vel prudentia, vel providentia appellari recte possit; hac potissimum prouidet, & in his maxime est occupata.* Ac 1. de divinat. ait: *Esse Deos, & eorum providentia mundum administrari: eosdemque consilium rebus humanis, nec solum emiseris, sed etiam singulis, consilio proinde, ac bene, rerum disponendarum curam Dei providentiam Patres, quasi voce synonyma, appellant.* Ambrosius ad id 1. Corinth. 1. *Scriptum est enim: perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo.* Damascenus 2. de fide capite 29. Hugo Victorinus apud Alenf. prima parte, questione 26. m. 2. *providentiam vero vocat Nyssenus, vel potius Nemesius de facultate animæ recitandi d. 2. questione 1. certamine 1.*

3. Dixi autem de futuris non certo, sed probabiliter, prædictis coniectura præsentantur, absolute futura nimirum: etenim providentia, & cura, dispositioque de agendis, non autem de iis quæ facta supponuntur esse potest, quare nec de certo cognitis futuris, quæ sui cognitioni certæ futura, & facta pro naturæ priori debent præcedere, ac proinde curæ, provisioni, dispositionique omni ut eueniant, vel secus aditum occludunt, si ita vel secus futura certo prævidentur: ij vero, quibus ea cura, & providentia de futuris euentibus prouidetur, scientia de præsentis, & de actu existentibus, cum cognoscunt, cognoscendi sunt, ut eis de rebus aliis prouideatur. Neque enim providentia genere & modo, quo in præsentis disputatur: ex eorum nimirum benevolentia (quæ, ut diximus controuersia quarta, possibilis pro statu, prædictæ adhuc, possibilitatis neque attingere) atque ut bene, & congruenter naturæ suis habeant, quæ sunt. Esti autem in Deo coniecturalis, nec prout physicæ, & metaphysicæ certa futurorum scientia, nequeat admitti: est autem illa posterior prouidentia: quia futura à Deo disponuntur, & causantur ex eorum scientia simplicis intelligentiæ, vel conditionate futuritionis, ut d. 2. c. 1. c. 1. Quare hæc modo pro rudiore prouidentia intelligentia ad questionem an sit: necessariò præmittenda, fuerint satis.

4. Iam vero Diuinam omnem erga res creatas prouidentiam ij omnes, qui Deum esse, vel dubitarunt, ut Protagoras, vel negarunt, ut Diagoras apud Lactantium Firmianum 2. diuinarum institutionum, capite secundo, sub initio à capite septimo de ira Dei, aliisque à nobis relati tomo primo, de Deo vno controuersia prima, d. 1. questione prima, certamine primo Dei prouidentiam vel non credebant, vel negabant: eius enim qui non est, nulla prouidentia

esse, existimare potest: ex aliis vero Philosophis, qui diuinam naturam à rebus non ablegarunt, Heraclitus, Democritus, atque ex ipsis acerrimus erroris confirmator, Epicurus omnem Dei erga res creatas prouidentiam negarunt, testibus Lactantio citatis locis, Nysseno 8. Philosoph. capite tertio, & libro quarto, vel potius Nemesio de facultate animæ capite 44. sub init. Epicurum Epicurei omnes hac in re sunt sectati apud nuper citatos, & apud Saluianum 1. de Providentia columna secunda, quibus addit Lactantius 10. de ira Dei Leucippum, & Theodorum, atque eruditissimus noster Ruiz proxime sectione secunda, numero quarto citat illum Ambrosius ubi proxime Philosophos alios. Porro Epicurati Dei prouidentiam prædicam animum per ludibrium compellabant apud Ciceronem 2. de natura Deorum. Nec video quoniam ab hoc discrepet errore Aristoteles locis referendis questione secunda, certamine primo, numero secundo asserens omnia à natura administrari, & singula non à Deo, nisi, quod in hac materia locis aliis sibi contradicatur, atque in aliis erroris eat, partim solum prouidentiam Dei admittens. Empedocles insuper & alij apud Aristotelem 2. Physic. textibus 43. 44. & 46. asserentes multa casu esse in vniuerso facta, & aeris locum, & animalium partes plurimas: ac demum casum esse causam celi, & stellarum, omnique conuersionis, motus, & ordinis vniuersi, quibus non multa solum, sed omnia demum creata diuinæ subrahunt prouidentia, & casui subiciunt.

5. De Stoicorum vero Philosophorum circa Dei prouidentiam mente Authoribus præcis non continet satis: siquidem Nemesius proxime columna prima, *eorum nullum locum diuinæ prouidentia reliquisse, testatur: quod ipsum est omnem Dei erga creata prouidentiam negasse.* Contra verò Lactant. 1. diuin. instit. capite 2. sub init. Saluianus 1. de Provident. columna prima, in præcipuis, acerrimisque diuinæ prouidentia asserentibus, & propugnatoribus Philosophis Stoicis recensent: atque eius scholæ peritissimus Cicero libro 2. & 3. de natura Deorum Stoicorum sententiam pro futurorum diuinæ præscientia, & prouidentia stetit constanter docet. Censet ergo Ruiz noster aliquam solum diuinæ prouidentia partem erga creata aliquot, nempe agentia libera, negasse: quatenus fatum admittent, quo illa libertate spoliabant: idque solum Nemesium ex ipsis testari voluisse. Ceterum, cum fato omnia in creatis omnibus peragi Stoici docerent, si illud extra Deum non in ipsis mente, & voluntate constituerent, omnem diuinam erga creata cuncta prouidentiam, nec solum partem eius aliquam, negarent. Siu vero in Deo intrinsecis fatum constituerent, ut verè constituerent, nec aliam Dei prouidentiam, quam suo nutu, & fato omnia agere, ac regere credebant, erga homines, & agentia libera prouidentiam Dei in fato illo fatebantur; etsi eorum libertatem proteri prouidentia Dei fateri cogerentur: quare generali sua doctrina fati, quo agerentur omnia, libertati creatæ, non autem existentia prouidentia erga eiusmodi agentia contradicerent: sed eius, ut summum, perfectioni: quo per consequentias ad prouidentiam, quam assererant vniuersam, quoad eam partem negandam, & contradictionem doctrinae suæ cogi possent. Verosimilius est Stoicos aliquot ea Nemesij tempestate, earum consequentiarum, & aliarum impetu à sua schola circa Dei prouidentiam defecisse: ac proinde illum de sui temporis stoicis fuisse locutum: Doctores verò reliquos de præcis, ac scholæ stoicæ Principibus, qui de sua scripserunt secta, vel quorum doctrina aliorum scriptis fuerat euulgata, pro Dei prouidentia stetit.

CERTAMEN II.

*Catholica veritas de Prouidentia Dei
erga creata absolute, & vniuersim
asseritur, & vindicatur.*

1. **N**ihil, quam Dei de creatis, & vniuerso prouidentia, in Scripturis sacris frequentius. Eft enim plerumque, non de Prouidentia Dei erga creata absolute, & ea præcissione, qua in præfenti disputamus, nullam determinatam materiam creaturarum, siue in genere, siue in specie, siue in indiuiduo determinantes, loquantur; sed potius particulatim creaturas, vel aliquot, vel omnes indiuiduatim, quibus Deus prouidentiam habeat, determinent: tamen eisdem locis, quibus circa creata, vel aliquot, vel omnia Dei prouidentiam scriptura tradit, prouidentiam ipsius erga creata absolute, & vniuersim docet: cum nequeat Dei prouidentia erga creata aliqua vere affirmari, quin ipsius prouidentia erga creata absolute, & vniuersim asseratur vere. Siquidem ratione indiuidui vnius, in quo verificatur propositio, specie, seu genere verificari necessario debet, est contingens prædicatum fit: uti, si Petrus v. g. currere verum absolute est, ratione illius hominem currere verum absolute erit. Quoniam vero q. 2. circa que creata determinate, vel aliquæ, vel omnia Dei prouidentia fit, discutitur, quæ ex scriptura ibi producimus aduocari huc posse fuerit satis adnotasse, ne repetantur: illud Eccles. 5. de prouidentia vniuersim, & præcisè ab hac vel illa materia videtur extare. Ne dicas coram Angelo: non est prouidentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. Quibus infortuniorum terrore incusso, ne Dei prouidentiam absolute negent, mortalibus præcænetur.

2. Eadem de causa plura Platonis, Socratis, Aristotelis, Crysippi, Photini, & aliorum plurimum ex sapientioribus Philosophorum, sicuti & Cyrilli, Clementis Alexandrini, Theodoret, Lactantii, Nemesii Nisæni, Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Theophili Antiocheni, & reliquorum Patrum, qui ab Ecclesiæ exordio pro Dei prouidentia contra Atheorum, Epicuræorum, & aliorum Philosophorum errores varios pugnaverunt, testimonia recitare in præsentiarum omittimus: ea quippe omnia particularem, ac determinatam aliquam prouidentiam materiam concernunt: quare eo solummodo, quo de plerisque scripturæ locis nuper dicebamus, præsentem docent conclusionem. Vnum tamen vel alterum ex eis à materia abstractus hic producamus, Ambrosius cit. loco in epist. ad Corinth. Tanta clementia hos tenuit Philosophos, ut, cum Deum esse, mundumque ab eo factum fuisse faterentur: Deum nihilominus ab omni cura, & prouidentia mundi, ut sine anxietate esset Beatus, liberarent, Subinfertur. Est aliquid hac asseueratione stultius, & ut fecisse dicas mundum, & curam eius non agere? ut quid fecit, si non ad illum pertinet quod facit? Continet testimonium hoc demonstrationem, quam alij etiam Patres pro Dei prouidentia erga creata omnia attigerunt, à nobis q. 2. efformandam, atque ex ipsis confirmandam. Quoniam autem, qui non ratione, sed stoliditate, & dementia, in aliqua aguntur, non tam discursibus, quam subtilibus, ac tormentis insanam mentem reuocantur. Eo solum pacto cum negantibus absolute & vniuersim prouidentiam Dei erga creata agendum esse sapienter aureis hisce verbis obseruabat iam pridem Clem. Alex. 5. Stromat.

3. Ex quæstionibus aliæ sunt, quæ sensu indigent: ut si quis quærat, an ignis sit calidus? sunt etiam quædam digna, quæ punitantur: huiusmodi est quærere probationes, an sit prouidentia? ac de ea disputatores dubio, nedum negatiuos, tormentis potius, quam argumentis, convincendos esse subiungit. Neque alio respiciebat Ecclesiastes recitatus n. 1. fine, ubi non rationibus, sed malorum mi-

nis, ac terroribus, contra negantes Dei prouidentiam agebat. Nec aliter Deus cum de sua erga creaturas prouidentia deterius, leuiter adhuc, ac per inaduertentiam cogitantibus, suspicantibusque se gerit, quam benignus quidem, sed castigatione aliqua tamen, eos admonendo: ita sinistra, nescio qua contra Dei prouidentiam suspitione tentatos, admonitos se à Deo fuisse testantur Ephrem Syrus in sui reprehens. tom. 3. Bibliot. pag. 99. & Basil. Epist. 165. ad Eustathium. Maiori sane periculo ac vitæ suæ discrimine ad ritè, rectèque de Dei prouidentia censendum noster Castellæ Rex Alphonsus cognomento Sapiens vulgari idiomate, & saluo respectu à Deo fuit: cum enim curiosus, liberiusque, quam oportet, hominis structuram, eiusque consuetudini modum rimatus aliqua, cum ad maiorem structuræ illius perfectionem, tum ad eius diuturnitatem maiorem inuicibile se crederet, quorum defectum in opere, ac de eo prouidentia posset reprehendere: fulmine ad ipsius pedes cecidit contorto de sua Velsania admonitus ad sanam eam super se mentem rediit: ut scribit Mariana nollet; præ sua ingenuitate, eruditione mita, sagacique rerum Hispaniæ indagatione antiquitatum nostrarum pene (quod ad historiam suam fidem attinet) oculus testis.

4. Eleganter (tametsi non profus à materia determinata abstractè) Dei prouidentiam docuit & probauit sapientia cap. 12. sic lata. Tunc autem Pater prouidentia gubernat, quoniam dediisti, & in mari viam: quod argumentum ita apprimè edisserit Theophilus Antiochenus ad Antioch. column. 3. Quemadmodum, si quis terram nauim suis armamentis instructam mori sulcare, & in portum impellere, certe crederet aliquem quo gubernaret, in ea esse gubernatorem: sic certe nemo fit adeo abiecti animi, quin credat Deum gubernatorem omnium, quantum oculis carnalibus eum non assequatur. Hoc ipso Naudæi exemplo, & argumento vltus, hanc confici demonstrationem putauit Theodoretus 5. Epitom. diuinor. decret. c. de Prouidentia: idem Patresplurique merito censent. Nec aliud argumentum (est materia, vel vocibus potius differant) ab eo est, quod Patres, Philosophique Sapientiores omnes ad vnam, & Catholici Theologi consensum, ex mira vniuersi dispositione, perpetuitate, constantique, & vniuersi calorum motu, subtili vniuersum (hominis præcipue) formatione, & structura, in quibus tot organorum, tantaque diuersitas ad varia munia, functionesque obeundas, opportune formatum, ac seruatum necellaria prouidentia visitur. Hoc late argumentum diuinam prouidentiam, cum absolute, tum erga creata omnia, quibus visibile hoc vniuersum constituitur, plane demonstrat. Nec enim eam vniuersum rerum varietatem, & ordinem constantem calu & formatu euenire posse, vel ex ipsa calu, & formatu natura, ac definitione euidentissimum est: non autem immediatam illam erga creata omnia esse, nisi viterius inde discussa pergat, & protrahatur, ut q. vlt. protrahetur. Sacram esse dicunt aberrantes Philosophi ibidem recitandi & referendi cert. 1. si mediis creaturis aliquot nobilioribus & rationabilibus, v. g. Angelis, vniuerso à Deo prouideatur. Sed tamen de aliquibus saltem creaturis hisce, quibus mediis, siue intermediis, Deus ceteris, eorumque, & vniuersi commodis absolute prouident (quod hic solum contendimus) imò, & seipso immediate prouideat, præfatio argumento euidentis sit.

5. Iam, quæ Epicuri, ac reliqui Philosophi omnem Dei prouidentiam absolute negantes pro suo hoc bellano errore producant, inania adeo sunt, ut affectatè ignorantie profus videantur. Primum Lactantius 2. diuin. Institut. sub init. & 7. de ira Dei his carminibus ex Epicuro attigit.

*Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri.
Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.*

Quam rationem sermone soluto ex eisdem refert N. senus 8. Philof. c. 3. vel potius Nemesius de facultatibus animæ supra scribens. Democritus, Heraclitus & Epicurus, neque vniuersis, neque singulis à Deo prouideri volunt. Epicurus enim dicebat: quod beatum sit, & immortale, nec ipsum habere negotia, nec alteri exivisse: quare nec iracundia, nec gratia teneri. Nec mirum peccatores holos,

CERTAMEN I.

Philosophorum providentia erga rationales creaturas negantium errores, eisque catholica, & naturalis veritas contradicens.

hæc, belluinoque Philosophos, qui solum sensibilibus commodis, & corporis abiectissimis gula voluptatibus inhiabant, totisque mentis nilibus providebant, neminem, nisi ex proprio, vel commodo, vel adverso incommodo alicui, de re aliqua providere posse arbitratos esse: tametsi probos plures, præsertim Magistratus, & Gubernatores proprii commodi, vel incommodi oblitos neglectores, rebus ac de rebus plurimis providere, experientia ipsa discere possent.

6. Postremis verbis recitatis à Nemesio ex sententia, & ratione Epicuri (nempe quod beatus sit, & immortalis, &c.) alia huius contra Dei providentiam ratio continetur expressius ex Epicureis recitata ab Ambrosio numero 2. verbis illis *Deum nihilominus ab omni cura, & providentia mundi, ut sine anxietate esset beatus liberarent.* Cuius rationis vis tota est: providentia omnis de re quapiam, providentis curam affert, vel potius cura ipsa est: ast cura omnis cum anxietate est: Ergo providentia omnis perfectæ beatitudini, ac præsertim summæ, & diuinæ, sicut & anxietas omnis, repugnat. Rursus ergo providentia omnis repugnat Dei immortalitati. Probat: quia cura omnis ratione anxietatis, quam vitæ subiecto necessario affert, vitæ, eiusque duritiam adiuvat, ac vitæ exitum exdit. Vnde latine lingue periti: ut macrum debilemque, ac pene confectum videntem significant, curiosum, curionemque, id est cura excludit, etiam illum, qui curæ incapax est, per tropum vocare solent: ut videre est in Plauto Aulularia 16. 26. *E. agnosco magis curiosam natusum vllam esse bestiam. M. volo ego scire, qui sit agnus curio. E. qui ossa atque pelle totus est: ita cura macet.* Et nullo quidem magis, quam cura, consumi nos experimus: quare & providentiam omnem immortalitati Dei adversari certum videtur. Sed tamen curam, & providentiam nonnulli incertis de mediis, & euentibus, minusque potentibus pro libito media efficacia adhibere, euentusque tunc dirigere, & prævenire anxietatem afferre experientia quotidianis est notum: coque minorem, vel maiorem, quo minor maiorve est ignorantia, vel impotentia providentis. Quare omnino, atque omnipotentis Deo nullam providentiam, & cura de creatis, summæ beatitudini, aique æternitati adversari anxietatem afferre. Tertium Epicureorum argumentum referente Salustiano 1. de provident. colum. 2. directè providentiam Dei erga homines oppugnat: idcirco vbi de ea speciatim q. 2. egamus opportunius rejicietur; tametsi, cum de præcipua Orbis parte sit, si eam negligi à Deo admittatur, idem potius de reliquis eius partibus dicendum videatur.

QVÆSTIO II.

De Providentia Dei erga homines, & rationales ceteras creaturas; ac ipsarum liberas actiones.

Hæc diuinæ Providentiæ parte, cum ob materiæ dignitatem, tum ob speciales, quæ in ipsa sunt, Dei erga creatura particulatim, siue materiæ determinatam harum, vel illarum creaturarum concernente, disputandum est. Deinceps verò de reliquarum creaturarum providentia, in qua communes solum, & generales difficultates occurrunt.

1. Præter Atheos, & Epicureos, ac memoratos reliquos Philosophos q. 1. cert. 1. qui providentiam Dei de creatis vniuersim negantes, eam etiam erga rationales creatas omnes, & singulas aperte negarunt, fuisse alios, qui Dei erga creatura providentiam non omni ex parte negantes, sed potius erga aliqua admittentes, erga rationales verò creaturas, vel omnes, vel aliquot siue immediatam, siue mediatam negauerunt. Et quidem erga rationales omnes illam inficiati liquido sunt Euripides, & Menander: qui, etsi erga irracionales creaturas Dei providentiam opus esse faterentur; rationalibus autem Dei providentiam superflue aiebant: ut ex ipsis sic refert Nemesius dicto capite 44. de facultat. animæ colum. 2. *Mentem, quæ in unoquoque sit, cuique providere assunt: Deum vero nemini.* Quibus non vniuersim Dei providentiam erga creatas, (ut censet Ruiz disp. 1. sect. 2. num. 6.) sed erga rationales personas, quæ solum nominis voce negantur, sibi quæ providere mentibus suis abunde posse ab his Philosophis iudicabantur, ab eisdem Philosophis excludi manifestum est. In horum errorem incurrisse videri alicui possent Damascenus, Theodoretus, & Nyssenus libris de philosophia falsò ei ascribentis. Cum reuera Nemesij sub alio titulo sint ob aliquot ipsorum verba opportunius referenda, & explicanda q. 3. cert. 3. n. 6. & 7. & mirum esset huius erroris impugnatores validos in eum lapsos credere. Erga homines verò speciatim, non autem erga Angelos (quos genios, & intelligentias vocabant) providentiam diuinam negasse videntur Philosophi, qui Deo curam atque considerationem sublunarium rerum negarunt, in quibus fuit Aristoteles teste Clem. Alex. 5. Stromat. post med. Ambrosius 1. offic. cap. 13. circa med. Nazianz. orat. 33. prima de Theolog. Nizetas in orat. 16. seu de pauperum amore. Theodoretus 6. Græcanicar. affect. & Epitom. diuinor. decret. cap. de provident. Euseb. 1. 5. præparat. Euangel. capite 4.

2. Item omnium vniuersim nulla excepta, rerum ordinem, & dispositionem deferens natura, ut refert Nemesius vbi proxime. *Aristoteles à natura vult administrari finem, ut 6. Ethicor. ad Nicomachum obscure significat.* Clarius autem id docuit 8. Physicorum cap. 1. longè à med. 3. de partib. animal. c. 13. longè à med. 12. Metaphysic. text. 52. fine. Ad præsens autem specialius libro illo 6. Ethic. cap. 11. longè à med. sagacitatem, & intellectum, seu principiorum cognitionem, & Scientiam à natura esse ait, cap. 13. init. addit etiam mores. Omnibus singulis mores inesse quodammodo natura videntur: eorum iusti natura, forteque, atque ad temperantiam nati natura videmus. Ob indita nimirum semina virtutum. Quibus locis ita videtur sentire, ut naturalibus inclinationibus à Deo inditis, cuique rerum in prima vniuersi conditione, satis, & res, & vniuersim habeat, ut quiddam commodi, ordinisque convenientis, cum vniuerso, tum eius partibus obtineatur: ac proinde vitior de eis cura, & providentia in Deo superflua: quod pro irracionales creaturis, quæ ratione, & arbitrio carent, præcipue facere videtur, ut illis ad proprium, & commune vniuersi commodum pro rationalium, & liberarum creaturarum consultatione, & electione, naturalis inclinatio & determinatio sit: de quo vbi de generali hac doctrina agemus. Censet autem (quod ad præsens attinet) Aristotelem erga hominum mores, & actiones citato loco diuinam providentiam absolute non negasse, nec totam naturalibus cuiusque hominis inclinationibus reliquisse.

ut verbum illud quodammodo recitati testimonij satis declarat.

3. Accedit Aristotelem, naturalibus huius hominum inclinationibus non obstantibus, libertatem, potestatemque ipsorum contra illas agendi, ac subinde in eorum actionibus libertatem, meritum item, & demeritum, seu laudem, & vituperium constanter docuisse: adeo, ut pro his tuendis praescientiam futurorum Deo negasse à nonnullis putetur: quare ea naturali inclinatione hominis satis esse, ut eius honestis actionibus tuto in sui, & vniuersi commoda confuleretur, iudicare non potuit. Insuper eorum in agendo à causa prima dependentiam, & subordinationem aequa firmitate recognouit, primamque hominis in agendis indeliberatam cogitationem adeo esse, quae absque Dei de nostris actionibus attentione, consideratione, cura, & prouidentia esse minimè possunt. De Ciceronis sententia circa Dei prouidentiam de liberis nostris actionibus dubitatur à nonnullis. Nam libro 2. de natura Deorum Dei prouidentiam, & praescientiam nostrarum actionum multis argumentis videtur stabilire. Ceterum ibi non tam id deficiens, quam in vtramque disputans partem est locutus: siquidem lib. 3. fidei disputationem Balbi contra Stoicorum sententiam, de prouidentia, & praescientia diuina humanarum actionum verosimiliorem disputatione Cottae pro iisdem iudicauit. Deinde vtramque, & praescientiam, & prouidentiam nostrarum actionum, vitiope earum libertati noxiam, & aduersam Deo expresse negauit secundo de diuinatione: idcirco merito Augustinus 7. de Ciuitate capite nono prope medium de Cicerone aiebat: *Dum homines vult facere liberos facit sacrilegos, &c.*

4. Quae haecenus de humanis actionibus faciendis, siue de prouidentia, ut sunt dicta ab Aristotele, & Cicerone sunt. De iam vero factis ita Aristoteles censuit 10. Ethic. cap. 8. sub fin. *Qui mente operatur, & eam colit, disponitur optime: is, & amicissimus Deo immortalibus est.* Nam, si Dei curam humanarum rerum, ut existimatur, aliquam habent, rationi sane consentaneum fuerit, ipsos eo gaudere quod est optimum, maximeque sibi cognatum, (*hoc autem fuerit ipsa mens*) & in eos qui maxime hac amant, & honorant beneficia vicissim conferre, tanquam curam iis, quae sibi sunt cara, ne diligentiam adhibentes. Quibus, & prouidentiam Dei: erga res omnes humanas tam proborum, quam improborum hominum non probare vniuersum, sed vulgarem potius opinionem existimate videtur, eamque solum erga probos à Deo haberi, admittendum esse: siuuliter 2. magnor. Moral. cap. 3. circa medium aiebat. *Atque Deum malorum (hominum) curam habere fas non est: nempe quoad prosperos euentus, quos proinde, sicuti, & aduersos proborum, casus, & fortunae, non autem diuinae prouidentiae, adscribit, & immediate docuerat scribens. Talium Dominum praescimus Deum, ut bona, malaque meritis distribuatur. At fortuna, & quae à fortuna tam vix, quam, ut fors tulit, sunt. Quod si eiusmodi distributori Deo adscripsimus malum ipsum iudicem faciemus: neque iustum, id nefas Deo deputare.*

5. His porro testimoniis ita de sententia Aristot. cenfeo. Nempe testimonio primo & secundo, non de prouidentia ut sic, sed de prouidentia benefica, & amica erga homines fuisse locutum, in eoque ibi aberrasse à vero, quod eam erga improbos haberi à Deo posse negauerit: quasi eius bonitas infinita malitia operum nostrorum necessario, & insuperabiliter sit vincenda. Secundo: tam eis, quam terro, & postremo loco temporales, quos fortunae attribuit, euentus prosperos, & aduersos nostros, materiam praemij, vel supplicij pro nostris meritis, aut demeritis non reputasse, vel implicancia docuisse: si enim materia praemij, supplicijque esse admittit, nec aliis praemianda nostra merita, puniendave delicta recognouit: cum Deum iudicem iustum, & pro cuiusque merito distributorem fateatur, eorum dispendium, casum, & fortunam, Deumque dispenditiosis ipsorum incurium, & negligentem, nequit sine implicatione admittere, nec, quin iniustum iudicem, & distributorem nefarium, ut ipse ait, admittat. Aberrat item, si censcat prosperos, aduersosque, & alius materiam praemij, supplicijque non esse: cum cer-

tum, atque experientis quotidianis compertum sit, impios saepe in hac vita ætumnis, etsi non ad condignitatem, temporalibus à Deo puniti; iustos item, quandoque huius vitae bonis, etsi non ad aequalitatem praemij: ut in Beato Iob videmus. Tandem omnem Dei curam, de prouidentiam de nobis nostrisque actionibus negant Philosophi Aristotele antiquiores, quorum meminit Ephraz Themantides, & quibus adhaeret, Iob 22. num. 3. *quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat: & circa Cardines caeli perambulat: & alij memorat Plalm. 139. n. 7. qui dixerunt. Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob, & Plalm. 72. impij dicentes. Quomodo (scilicet Deus) est scientia in excelsis? nimium actionum nostrarum, ut earum prauas puerit. Nec potest error hic Patrobus aduocare, Prosperum ad capitula Gallorum respondit, Fulgentium 1. ad Monim. c. 6. asserentes, Deum praecare mala quae non facit: aut non praedestinare, nisi quae facit nempe bona. de ista enim praedestinatione loquuntur, non de prouidentia communi.*

CERTAMEN II.

Diuina de rationalibus creaturis, atque earum actionibus prouidentia ex fide, & naturali ratione demonstratur.

1. Prouidentia Dei erga rationales creaturas est omnibus scripturae testimonio probatur, quibus prouidentia vniuersum probata est q. 1. & vniuersali erga creatura omnia probabitur q. 3. siquidem in creaturis rationales etiam continentur, ac de eis praecipue fere omnibus testimonij agitur, ac de faciendis actionibus, siue eis, ut sunt illis omnibus, quibus Dei ordinatio, & voluntati restitit de facto, & possibilitate etiam consequente, minime posse à rationali creatura dici, reuerentis à nobis controu. de volunt. & recitandis hic dilige. ult. q. vlti. & ea speciatim loca, quibus siue ad probos hortando, praecipiendo, iugando, ac disponendo de talibus vero consilio, lege, minis, terroribus, suppliciis praecauendo, ac impediendo, ne fiant, inducit Deus: quae in Exodum, Plalmos, Sapientiales, ac Regum librorum obli sunt, ac frequentissima, & quibus proinde referendis praecedendum fuit. De actionibus vero nostris iam satis est omnia scripturae loca Dei prouidentiam probant, in primis, quae temporalia supplicia in peccatores praedictum obstatos narrant v.g. in Pharaonem, & Aegyptios apud Exodum: ingentes terrae promissae, cum ibi, & libris Numer. Iosue iudicum, Regum, Machabaeorum, & aliis: tam ex bonis temporalibus etiam, quibus populum suum oppleuit, cum pie, atque ex lege se gereret, ac fortiter ex aeternitate poenae malis in Euangelio inducere, praemiisque iustis à Deo promissis: quorum temporalia illa verum praemia, & supplicia typum gerebant. Denique ea omnia, quibus aduersam iustorum fortunam à Deo in bonum versam, prosperamque impiis conuerfam in malum siue temporale legitimus, siue aeternum: ut in necia Lazaro, & diuite epulone: quorum Luca 7. tam dilige exitus historia certe fuit, communi Patrum & interpretum sententia, tamen si parabolae quoad colloquium dicitur cum Abraham aliquid habeat, ut in Tragicomediis, & idcirco quandoque parabola ab aliquo Patribus, etiam Chrysost. qui historiam esse docet, appellatur. Nec alio excusari temeritatis melius potest Theophilactus impientes vocans eos, qui historiam esse docent, & acceperunt quoad omnia, etiam colloquium illud.

2. Ex Patribus eadem Dei erga rationales creaturas atque earum actiones ad fieri ipsarum, & ordinationem, postquam ab eis sunt factae militat omnia, quae ex ipso producemus, q. 3. & quae produximus quæstionibus, & difficultatibus memoriis de voluntate Dei, item quae produximus como 1. controversia 3. de Deo eto-
cuius

curandi cum causis liberis creatis d. i. q. 2. ubi ex decreto concurrenti de se efficaci determinate ad unam partem, & prædeterminationem illius omne Dei de nostris actionibus iudicium iustum, præmiique, & supplicij nostri pro bene maleque gestis iustitiam euerit, ut ingens absurdum est Patribus deduci ostendimus id quod absurdum reputare non possunt, nisi iuste retributionis bene maleve operantium rationalium creaturarum curam, & providentiam penes Deum esse libere supponent: videatur præcipue Enochius Ficinens, recitatus ibi cert. i. n. 6. Accedunt testimonia alia plurima, & scripturæ, & Patrum, quæ contr. 7. d. i. pro Dei prædestinatione, & 8. pro reprobatione referimus: quibus, & Dei de nostris actionibus in fieri, & post factum esse providentia apertissime continetur. Demum inducenda hic sunt omnia scripturæ, & Patrum loca, quibus gratia Dei necessitas, cum ad quamvis rectam, & honestam operationem nostram excedendam, cum ad tentationes vincendas, ac tandem in vitæ honestate, ac sanctitate perseverandum contra Pelagianos, & Semipelagianos ab eisdem Patribus allestunt: quorum testimonia plurima Deo dante dabimus tom. i. de eunte supernaturali contr. de gratia auxiliante.

3. Porro à ratione ea omnia argumenta pro Dei erga rationales creaturas, earumque actiones specialiter militant, quæ pro veritatibus cunctis nuper memoratis ab scriptura, & Patribus assertis ad nostras citatas contrarietas producemus. Deinde quæ pro Dei providentia de creatis omnibus, & singulis efformanda à nobis sunt, cum à priori ex creatura & Creatoris debito, tum ex recta rerum à Deo conditum dispositione, ordine & conservacione, Etenim qui Creatoris titulo, & quasi iure creaturarum à se factarum omnibus, & singulis providere ut non ipsis, sibi autem, ac perfectionis lux stricto iure debet nobilioribus, ac perfectioribus providere potius debet: quare nec poterit de eis cura neglecta ipsas providentia sua præterire: sunt autem rationales creaturæ omnium quæ à Deo sunt conditæ, imò & condi ab ipso possunt de genere seu specie sua perfectissimæ: ergo nequeunt in Dei providentia omitti. Hoc argumentum providentiæ Dei de rationalibus intellectualibus creaturis speciale attigit Aristot. 8. Ethicor recitatus à nobis cert. i. n. 4. quamvis ibi de benigna Dei in bene operantes solummodo loquatur, argumento tamen à contrario, etsi ab opposita odiosa, & inimica Dei providentia in improbos evincitur.

4. Vterius eadem Dei providentia erga rationales creaturas probatur: quia Dei rerum conditoris, est illas ad proprias suas operationes, functionesque naturales obundas cum adæquata potentia, plena facultate, & absoluta potestate, de lege ordinaria, ac de se ipso constituit: etsi ex causarum secundarum coniuncto, & exigentia naturali id quandoque possit impediri, ut in monstrosis manifestis effectibus videmus: in quibus etiam Dei providentia valde æqua elacet exigentia naturali causarum secundarum & dispositionum attendens, ut q. 3. videmus. Atqui agentia libera creata de se, ac secundum se solum sumpta cum plena facultate, & adæquata potentia & absoluta potestate ad liberas, & proprias operationes, ac functiones naturales obundas constituta non sunt; neque se in illa possent, semel etiam constituta, constitutæ. Ergo ita illa plena, & absolute potentia libere exercendi suas operationes, & functiones naturales constituitur divinæ providentiæ erit. Minor probatur primo: quia cum agentia creata sint, absque Dei decreto concurrenti cum ipsis nequeunt absolute operari, cuius posito in eorum potestate non est, sed solius Dei provide agentium liberorum exigentiam, vel indigentiam attendentis, & suum concursum cum ipsis præparantis.

5. Secundo: quia, cum agens liberum, quæ tale, eamse voluntas in incognitum ferri nequeat, obiecti, siue amplectendi, siue fugiendi absoluta potestas absolutam illius cognitionem essentialiter claudit, vel requirit: hanc autem nequit voluntas acquirere de primi obiecti cognitione, ad quam nullus voluntatis actus præcedit: unde de primam in negotio quovis humano, etiam naturali, cognitione à Deo esse Patres, Philosophi, ac Theologi omnes fatentur. Insuper neque ad plures subsequentes actus obiecta ita disponi, & occurrere, ut eorum cognitiones menti ingerantur humana potestati subest, sed opus est

Christoph. de Origa, de Deo Pno. Tomus II.

providentia, & dispositione divina: eisque ita positis obiectis, ut naturaliter operentur impedimentorum amotio non penes hominem, sed penes Deum plerumque regulariter est: Absolute verò semper, qui potest causarum naturalium cursum, & dispositionem invertere, ut vel non occurrant, vel impediantur: ac denum ita iam dispositis obiectis, atque ex parte sui, & potentia cognoscitur expeditis eorum exigentiæ, seu indigentia cognita, & præmissa potest Deus concursum suum pro suo arbitratu, vel retrahere, vel exhibere. Ecce quæ ex partibus divina providentia agentibus creatis libetis, ut operari absolute possint, atque de facto operentur necessaria demonstratur.

6. Tercio id ipsum evidens naturalis rationis lumine esse demonstratur. Nulla quippe gentium, adhuc, quæ falsos coluerit Deos, natio fuit, cui ita rationis lumina tenebretceret, ut à suis quæque Diis precibus, orationibus, hostiisque, & victimis actionum suarum, & effectuum, quos sibi proficuos optabant facilem exitum, ac infortunatorum avertionem, non precaretur; cum tamen nemo, nisi demens proflus, & stupidus aliquid ab alio petat, nisi ab eo, cuius voluntate, industria, dispositione & potestate obtinendum esse cognoscat: ergo rationis naturalis ductu notum hominibus, adhuc barbaris cunctis, est nostrarum actionum, & effectuum fortunatorum eventum, ac infortunatorum avertionem penes Dei potestatem, voluntatem, & dispositionem esse: quod ipsum est Deum rationalibus creaturis tam de earum actionibus quam de effectibus, & eventibus omnibus eas contingentibus providentem fateri. Simile argumentum est gratiarum actione, tam particulari, quam sacrificiis publicis ad eam publice Diis suis habendam, & profitemdam pro felici actionum, & effectuum eventum, apud gentes omnes deputatis. Nemo enim nisi infans, & vecors, ei cuius voluntate, potestate, & dispositione faustum aliquid sibi obtinisse, vel à se infautum diuertisse non iudicat, gratias agit, aut refert.

CERTAMEN III.

Oppositionum solutio.

1. EX dictis specialis contra divinam providentiam, erga rationales, & liberas creaturas, earumque actiones, & effectus, seu eventus difficultas ab Euripide, & Menandro excogitata, ac recitata cert. i. n. 1. facile complatur. Etenim mentique in unoquoque est, tot tantaque deficiunt, ut sibi suisque rebus provideat, quos, quantaque recensuimus cert. 2. n. 4. & 5. obicitur autem specialis in re præfenti difficultas alia, quæ Epicuro, & providentiam Dei absolute negare fecit telle Nemesio cit. c. 4. de animæ facultatib. col. 2. & Saluiano 1. de provid. col. 2. ex misera tristique bonorum, hilarique, & opulenta in hac vita impiorum fortuna: quod & Aristot. 8. Magnor. moral. ante med. prosperos, aduersosque eventus nostros fortunæ adscribere, divinæque providentiæ subtrahere, fecit, ita enim scribit. *Tantum Dominum præsumimus Deum, ut bona, malaque meritis distribuatur. At fortuna, quæ quæ à fortuna, tam vere, quam ut fors tulerit, sunt: quod si eiusmodi Distributori Deo adscripsimus, malum eum iudicemus faciemus, neque iustum id nefas Deo deputare. Et sane in eam incidens difficultatem David Psalm. 72. pene metos, pedes suos, ait, ut pene in viam impiorum, Deo de nobis nostrisque rebus providentiam negantium, abiret.*

2. Respondit tamen difficultati, illam tam diu persistisse: donec interem in Sanctuarium Dei, cælum nempe, æternæ nostræ beatitudinis sedem, & intelligam in novissimis eorum: scilicet non in præsentibus (ut August. ibi) sed in iis, quæ ipsis à morte perpetuò atque interminabili malo in vita actorum supplicio evenient: Cuius magnitudine, & æternitate temporalis bonorum, & felicitas, & duratio evanescit, inquit, ut tunc etiam, Domine, cum eis bona illa, quæ adeo infautum exitum præ eorum abusu, & nequitia habuerunt, vel donabas, vel permittebas, non tam beneficus in eos, quam illufor habendus esses, & impostor prestigiosus, si mens nostra à tua bonitate, & ipsorum malitia

liua diuertat: eam sane vim & emphasim versus sequen-
tis verba habeat, *verumtamen propter dolo: eorum posui-
sti impouisti eis: deieceris eos, dum alienarentur*, vt breui
instantanea, quasi phantastica, sicutaque solum, felicitate
ad solidam adeo: ac eternam poenae calamitatem deuene-
runt: vt versu 20. concludit, *velut somnium surgentium Do-
mine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum redi-
ges*. Deinceps vero sua in aerumnis passenter receptis, quin
à Deo per impietatem discederet, felicitate exultat, ac
subdit: *Quid mihi te est in caelo? aut à te quid volui
super terram? Defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis
mei: & pars mea Deus in aeternum.*

3. Itaque, etsi temporalia infortunia, & mala, mala qui-
dem physica sint, & quandoque à Deo vt diximus in deli-
ctorum poenarum impiis, & eorum correctionem simul, vbi
ei adhibendae locus datur, nec morte in poenitente aeternae
impiorum poenae continuato iunguntur: contra vero
bona temporalia bona physica absolute sint: cum vitæ ta-
men alterius bonis, vel malis comparata, nec bona nec
mala estimari debent: nisi, quatenus alterutra aeternis,
vel malis vel bonis inseruntur: neutraque condignitatem,
aut æqualitatem meriti, & dignitatis sanctorum, nec de-
meriti, & indignitatis impiorum pertingat, vt in eis di-
stribuendis meritorum, demeritorumque ratio à supremo
iudice Deo haberi debeat. Tum quia vtrique temporalia,
nec meritum, nec demeritum æquantur: tum quia, & vtra-
que indifferenter ad iustitiam, & impietatem, ac subinde
ad propriam & æquam meriti iustorum, & demeriti impio-
rum mercedem conducunt. Ex quibus manifeste deducitur:
expertam distributionem bonorum temporalium ple-
rumque malis, & perditis hominibus, ærannarum piis, ac
iustis à volente etiam, nec solum permittente, Deo inte-
gritati iudicii eius non derogare: cum neque in materia
propria, & determinata præmij, & poenae actorum ab ipsis
ea inæqualitas sit, nec in absolute inæstimabilibus, vt
bonis, & malis, nisi hominum rectus vsus, vel abusus illo-
rum accedat. Quin imò, cum Deus Iudex iustus necessarius
sit, ex ea inæqualitate partitionis temporalium à Deo
sciente, & volente etiam plerumque, & animi nostri im-
mortalitas inde in primis (neque iudice vnice) demonstra-
tur, & alterius vitæ iudicium, nec multò obcurius, & lon-
gius corporum nostrorum refectio: vt meritorum demer-
itorumque comites, præmij, aut supplicij comites sint.

4. Inde etiam Ecclesiast. 9. *Omnia in futurum incerta
seruari proponit, & ex prospera malorum, & aduersa bene
meritorum fortuna fusè perpensa probat, ac si diceret, in-
quit Hieron. Hac autem sunt incerto statu feruntur omnia
& non est in presenti retributio meritorum, sed in futuro:*
Idemque argumentum futuri in altera vita præmij ex ead-
em difficultate breui sed viuide præstet. Itai. 4. 5. *Va qui cor-
radicia facit sibi, testa de famula terra. Nunquid dicit lu-
rum figulo suoc quid facis? & opus tuum ab quo manibus est:
Septuaginta. Nunquid arans arabis terram tota die? quam
lectionem secutus, & interpretatus est Cyrill. vt sensus sit:
non semper iustos laboraturos laboribusque adeo exer-
cendos sine fructu, & præmij quiete, quæ à laborantibus,
non vesanis, labore, & sperantur, & tempore messis perci-
piuntur: subiungunt continuo. Nunquid dicit lutrum fi-
gulo, &c. iuxta vulgatam lectionem recitatam. Itaque
eius loci sensus genuinus, & litteralis Cyri Christum figu-
rantis, & Christi ipsiusque, & aduentus, & euentus hic
prænuñciatus est. Hominem à Deo factum, ipsius præ-
sertim, vel professione cultorem vel vita, quantumvis
temporalibus ærumnis oppressum, de Deo quasi de impo-
tente, & manco, vel incurio operis sui, & qui ad propriam
illius perfectionem, & felicitatem, & laborum præmij
& requiem, vel nequeat, vel negligat perducere, non nisi
impie, ac nefarie querulum esse posse: maxime, cum videat
Deum populo in captiuitate Babylonica seruitute dura, &
calamitatibus oppresso, & quasi à se reiecto, & neglecto
de Cyro libertatis eorum alferre, atque ad proprias sed-
es, æquiem, bona, & splendorem restitutore prouidisse: ac
insuper de Christo, per Cyrum figurato, populi sui à serui-
tute, atque ærumnis peccati, & Diaboli in libertatem filio-
rum Dei vindice, & alferre: quare n. 11. subdit. *Hac dicit
Dominus Israel, Plastes eius ventura interrogare me super
filios meos, & super opus manuum mearum mandare mihi:*
non præsentibus afflictionibus, calamitatibus solummodo
intenti quorum suam in posterum curam recenditis om-*

nibus, caelo terra, ac reliquis, quæ in hominum commoda
formauit & futuris eorum felicitatibus prouidentibus
deinceps demonstrat. Nec minus difficultate perpensa
capite 1. Habacuc eandem solutionem deit sub capite
finem, & toto cap. a. expenditurque, & datur sage libris
Machabæorum.

5. Eandem rationem & solutionem præfatam diffi-
cultatem incurrens Plato in Phædone, siue de anima veritas
finem est allecutus. Si enim, inquit, mors esset, dissolutio,
ac discessus: id lueri ferrent mali: quod per mortem, & à
corpore, & à sua ipsorum improbitate vna cum anima
liberarentur. Nunc vero cum hac immortalis esset videat-
ur nullum aliud finem ipsi refugium, neque solus à ma-
lis præter quam, & optima & sapientissima sit. Sicut
post hac, & libera à peccatis periret, ac vicem pro so-
ne gestis recipiat. Mirum obinde non erit Spiritu Sancto
plenum Paulum ex eadem difficultate future vitæ
iudicij, & præmia poenaeque demonstrasse veris
illis 1. Corinth. 15. si in hac vita tantum in Christo su-
rantes sumus miserabiliores sumus omnibus hominibus, vt
bene ibi Chrysost. Theodoret. Theophrast. Hieronym. Ambros. & Anselm. Clem. Rom. 3. recognit, circa mod.
Hoc ipsum quod in presenti vita non reddatur quicquid
pro actibus suis fidem in dubitabilem facit sciendum, Deo
esse iustum, quod iudicium erit. Cyrill. Hierolym. Co-
r. thesi 18. col. 1. sic alterius vitæ iudicium probat. *Res-
pice autem, & istud multi homicida in lecto in pace
functi sunt, vbi igitur Dei iustitia? sepe autem qui im-
munda quinquaginta parauit, semel tantum capere po-
tetur: vbi igitur illorum quadraginta nouem poenae do-
bit, nisi post hanc vitam fuerit iudicium, & retributio?*
Eadem fere Isidorus Pelusiota libro 3. epist. 154. Nunc,
earm. 1. iambico de seipso aduersus inuidios in idem argu-
mentum ita scribit.

*Ac dignitatis ordo iustus disparis.
Graue aliter esset rebus hic duris premi,
Nisi summus olim videret talis Deus.*

Pluraque alia in idem subnequit Chrysost. tom. 4. 1. 2.
Corint. 4. homil. 9. in moralib. sub init. etiam de iudicio
sic accipio sermonem. *Quomodo inquit? interrogat: ut
tu vero responde iustus est hic Deus, & iuxta meritum
tribuit vniquique: vel non secundum meritum? & in-
stos vult saliciter agere, & delicta: vbi bonis autem in alio
esse minime inquit. Nec enim homo pateretur: vbi
bene hic operati fuerint bonis fruuntur: vbi autem mali
rarissimi: si futura sit vita quadam post hanc, & vniuersal.
Consonat sibi 2. ad Timot. 1. homil. 3. ante medietatem,
orat. 4. de prouid. seu de fato 1. 1. homil. 4. de Lazaro circa
med. & tom. 2. in 2. ad Philip. sem. 6. fin. 2. ad Timot.
homil. 8. sub initium moral. Quibus addendi Petrus 1.
aliqui ad memorata Pauli loca præsertim 1. Corint. 15. &
alia ex Ecclesiast. & Psalmista non interpretantes solus,
sed cursim attingentes, sicut ad illam Hieron. 12. *Quare
vita impiorum prosperatur? & Habacuc. 1. Quare respicit
super iniqua agentes, & taces deo: vnde impii iustitiam
se? & alia c. 2. speciatim Aug. num. 1. citatus in Psalm. 71.
& lib. 20. de ciuit. cap. 28. sine tract. 25. in Ioan. colom.
penult. & 28. sub med. eandem rationem expresse: Ad-
nagoras, inde, & iudicij, & retributionem ad æternam
vitam deducens.**

QVÆSTIO III.

De Prouidentia erga prauas actiones.

AD Prouidentiam diuinam de creaturis reationalibus illis
rumque liberis operationibus hæcenus à nobis ex-
scripturæ Philoſophorum & Theologorum concordat: scilicet
tenta alferre & demonstrare, plenam intelligentiam
quomodo illa circa actiones prauas, quæ non, nisi re-
quomodo

tionalis ac liberæ creaturæ sunt, habeatur exerceturque
à Deo oportet explicare.

CERTAMEN I.

Dei erga pravas actiones ex Scriptura, &
Theologis providentia probatur.

1. **H**Ac in re actiones pravas in Physicum actionis
prave & illam ut materiale peccati est, siue
provi à nobis ex libertate notitia legis aduersantis, & ca-
teris prærequisitis procedit, ac tandem ut formale pecca-
ti, seu moralis malitiae vestitum, diuidi ab authoribus vi-
deo. Ego verò tertium hoc membrum præsentij examine
omitto: quia re ipsa, ac seculæ fictione nostra, formale
peccati à materiali ipsius, quod hi Authores dicunt, &
impro explicuimus, nihil differre censeo: nam quidquid
ei superadditur, ut vnum quid, & forma seu malitia de-
nominans ita exercitum actionem peccatum, purum ratio-
nalis nostræ signum esse, & de quo non alia, quam
de cogitatione nostra fingente haberi à Deo providentia
possit: Distingui verò actio prava, ut materiale peccati,
seu ut etiam formale peccati est, debet, quatenus ad Dei
providentiam de ipsa agimus, in duplici statu, seu signo,
naturæ: scilicet, vel pro priori naturæ ad eius existen-
tiam, quo pacto diuina providentia versari videtur, ut
actio prava seu materiale peccati pro posteriori naturæ
absolue sit, vel pro posteriori naturæ ad eius existentiam,
ut de actione illa prava semel facta, & præuisa aliquid
viterius agat eamve ordinet, vel ipsa vtatur ad aliquid
aliud agendum.

2. Et circa actionem pravam, ut existat, & sit, omnem
Dei providentiam negavit Auerroes 12. Metaph. comm. 37.
& 12. & sine paraphras. argumento cert. 4. referendo, ac
restituendo. Nec nimium ab hoc errore visus est mihi dis-
tate Iul. Sirenius 3. de provid. c. 12. sub init. scribens (teste
Ruiz d. citata c. 7. n. 4.) voluntatis pravas, & omnes opera-
tiones peccatos, in quibus ad Deum relatas, temeres vel for-
tuito cuiusque queritur, Catholice futuri possumus. Quod
etiam tenet ac fortuito alicui obuenit, procul dubio
extra, vel extra ipsius euenit providentiam. Deceptus au-
tem fuit: ea solunt que ex intentione & voluntate ali-
cuius veniunt, non casu & fortuito ipsius non extra eius
providentiam, reliqua verò temere illi, & casu, ac ultra
eius providentiam contingere credens. Et crederem Arist.
erga actiones pravas ut in se ipsam intentionem, providen-
tiam non admisisse, cum semel tantum eam erga pravas
actiones, & iustos admiserit 10. Ethic. c. 8. sub fin. recita-
tus q. 2. cert. 1. n. 4. De pravis vero actionibus in actu se-
culo positi, & factis diuine providentia, & ordina-
tioni ad aliquid aliud efficiendum (præter Atheos qui
Deum negant, & Epicureos paucosque alios Philoso-
phos pios Dei assertores, eius vero providentiam ne-
gantes q. 1. cert. 1. Euriptem, & Menandrum, qui ut vi-
dimus q. 2. cert. 1. n. 2. eam erga ration. les creaturas omnino
reiecerunt) nemo siue Philosophus, siue Theologus est, qui
neget: quinque Patres omnes constanter, & consone faten-
tur, demonstratque abunde ab ipsis est ex dispari me-
ritis vitæ huius fortuna, ex qua & iudicium nostrarum
actionum, ac debita retributio in seculo alio, nostraque
subinde retributio demonstratur q. hac 2. cert. 1. inde
enim evidens est præuisa à Deo absolute peccata ad iusti-
tiam exercendam ordinari, quare & absolute diuine pro-
videntia subiaceret, ut puniantur.

3. Prima igitur conclusio evidens omnia Patrum, Do-
ctarum Theologorum, & Philosophorum præter Atheos
Epicureos, Euriptem, & Menandrum, bonum sit senten-
tia & dogmatica in fide est. Actionum pravarum in actu
seculo, & absolute existentium peccatorum providentia
in Deo est: ex eorum puniri, & demonstratur primo. Se-
cundo probatur iustitiam consequentia ex fide certissi-
mum actiones pravas elicimus cum libertate, aduerentia
legis prohibentis, & distantia rationis, contra quæ sunt,
& aliis (si quæ sunt) omnibus requisitis ut sint absolute
peccata in bonum, siue aliorum, siue ipsorum peccantium
Christoph. de Orrego de Deo Var. Tomus II.

à Deo frequenter esse cōuerfas. Patet ex historia Genes. de
peccato fratrum Ioseph in eius ab ipsis venditione Ægy-
ptio; in penitentia delinquentium de admisis peccatis
toties à scriptura asserta: populi iudicii Davidis, Aposto-
lorum Petri, Pauli, & Matthæi, & aliorum, quam à Deo eiusque
providentia fuisse fidei dogma etiam existimamus humilitas,
timor, & similes affectus ob peccata commissa pluries à
scriptura narrati, cuiusque experientis propriis com-
probat: Christi, & Martyrum gloria, ex Iudeorum cruci-
figentium, tortorum, & carnificum flagitiis suborta. Vide
conclusio hæc negari nequit, quia scriptura non semel,
sed sexcentis negans aduerfetur propria experientia
contemnat.

4. De actionibus pravis, etiam ex aduerfentia, liber-
tate, & requisitis cunctis, ut pravae sint, pro naturæ priori
ad ipsorum absolutam existentiam siue ut sint (non tamen
in se ipsa) contra Auerrois errorem memoratum n. 2. Dei
providentiam Catholici omnes Theologi ex sacra pagina
& concordia Patrum sententia tuerunt. Alex. 1. part. q. 6.
m. 4. art. 1. Albertin. 1. p. q. 67. m. 3. part. 4. S. Thom. 1.
d. 39. q. 2. art. 2. corp. fin. q. 5. de veritat. 4. 1. p. q. 22. art. 2.
ad 2. 4. & 5. Carthus. in 1. d. 39. q. 1. col. 3. & 4. Durand.
q. 3. etiam dicat pro illo priori provideri ne fiant, quo to-
tum quod intendimus non dicit, etiam non contradicat,
neque provideri à Deo ut fiant non intentione adhue.
Richard. ibid. art. 2. Argentina. art. 4. Aureolus d. 40. art. 3.
S. Bonau. d. 46. art. 1. q. 1. circa fin. Ferrar. 3. contra gent.
c. 71. concordant doctrina S. Th. omnes eius interpretes
ad locum 1. p. Caiet. Banez Nazari. Molina, Vasquez, ac re-
liqui Pennotus item 5. Propugnac. c. 9. quibus & Ruiz ci-
tata disp. 2. & nos assentimur. Sed statim occurrit difficul-
tas de nomine videtur enim, si Deus de actionibus pravis,
ac peccatis ut sint providentiam habere admittatur di-
cendum itidem esse, actiones pravas, & peccata esse à
Deo prouisa: quod, & effectus esse diuine providentia
absurde significat: idcirco illationem negandam docent
Aureol. art. 2. col. 1. 6. & autem, Vasquez sub fin. Commen-
tarij ad art. 2. citatum. Nescio tamen, quare ratione Schola-
stico rigore consequentia negari queat, actu circa obie-
ctum aliquod admisso, huius ab illo denominatio: est si-
quidem negare denominationem passivam obiecto, circa
quod actum admittitur in eodem circa illud versatur, &
admissio, quod ego amem Petrum, negare Petrum amari à
me: id est idem ipsum, quod in antecedente admittitur, in
consequenti negare. Quod autem ignaris illud præterea
absurdum sonet, ipsorum, non consequentia vitium est: cum
providentia de se, ac proinde erga actionem pravam, &
peccatum rei cuius providentia est efficientiam non sonet
(ipsis Aureol. & Valg. ac reliquis Theologis fatentibus, qui
proinde passiva effectus denominatio debeat, aut possit
respondere).

5. Secunda hæc, & communis conclusio probatur primo
ex sacra pagina innumeris locis, quibus Deus præcipere
illas ad easque dicitur adhortari, suadere, excitare, ac mo-
nere 2. Reg. 14. Exod. 9. & ad Rom. 9. alibi innumeris, quæ
pro Thomistico decreto prædeterminatio materialis
peccati produximus, atque indebitum, gentiumque sensum
exposuimus, tom. 1. de Deo vno contr. 3. d. 2. q. 2. cert. 1. tot.
ea siquidem omnia adeo in scriptura frequentia, etiam lapsi,
& errori minus Sapientium exposta, Deus esse voluit, ut
haec providentia suæ erga nostras actiones pravas veri-
tatem intimaret; nec circa suum consilium altissimum, &
providentiam euenire putaremus. Clarius autem adhuc
traditur Act. 2. vbi de Christo Domino ad Iudæos dicitur.
Hinc definitio consilio, & præsentia Dei traditum per ma-
nus iniquorum affligentes interemisti. & cap. 4. conueniunt
vere in civitate ista. aduersus Sacerdotum tuum Iesum, quem
vixisti Herodes, & Pilatus cum gentibus, & populus Israël
facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.
Consilium autem hic (ut ex textu patet) quod Deus de ne-
faria Christi cæde habuit, seu, quod idem est iuxta S. Tho.
1. p. q. 22. a. 1. ad 1. providentiam significat. Neque hic finis
vltioris intentio medio infando illo facinore Iudæorum
præcito conditionate consequendi defuit Deo ipsi, ut ad
providentia proprietatem opus erat: ut ex scriptura com-
stat, & Ecclesia canit in Symbolis, Propter nos homines, &
propter nostram salutem.

6. Sed clarius, atque irresistibilis de providentia
Dei, ut actiones pravae sint, non intentione, ut diximus.

dentia opere præstuntur creaturæ. Naturis, ut fiant, & voluntatibus autem, ut sine suo iussu, vel permisso nihil faciant, & circa med. cit. cap. 4. & 3. lib. de Trinit. Nihil enim sit, cassibiliter, & sensibilibiter, quod non de interiori aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam pravorum, atque penarum, gratiarum, & retributionum in ista totius creaturæ amplissima quadam, immensaque republica, & 5. de Genes. ad litt. cap. 20. fide, dum iniqui iustos exercere permittuntur, explicat facula, quæ creaturæ, cum primam condita sunt, tanquam implicita indiderat, quæ tamen in suis cursibus non explicarentur, si ea ille, qui condidit, prout motu administrare cessaret.

5. In eandem sententiam Augustini discipuli constanter scribunt, & concordēs de malorum scelerumque permissione ex providentia diuina. Prosper in Plal. 100. ad id Magna opera Domini & ad excerpta Genuesium dicit. 7. Fulgent. 1. ad Monim. cap. 26. sub init. & c. 27. Magnus Greg. lib. 33. Moral. c. 13. alias 18. & 19. ait: Scito ergo dispensationis ordine, unde sanire permittitur iniqui diaboli, inde perficior benignitas Dei. Similia habet cap. 10. alias 13. & lib. 34. cap. 6. & 7. dixeratque lib. 6. cap. 12. id quod exemplo refugientis ab una parte ambitus celorum, qui nequit non ad aliam accedere ambitus eiusdem explicuit Anselmus 1. cur Deus homo? cap. 15. med. subdens: ita quamvis homo, vel malus Angelus diuina ordinationi subiacere nolit, non tamen tam effugere valet, quia si vult fugere de sub voluntate iubente, currit sub voluntatem puenientem (factum) & transi sub voluntate permittentis, ut fiat. Quo etiam spectant testimonia alia Patrum, quibus d. 3. probabimus id omne quod ab uno diuine providentiæ ordine recedit, necessario in alium providentiæ eiusdem ordinem recidere. Audiendus est iterum Origenes hom. 3. in Genes. sub init. Memento: quod nihil sine Dei providentiæ fieri dicimus; non sine voluntate. Providentia namque est, quæ procurat, & dispensat, & prouidet quæ geruntur: voluntas vero est, quæ vult aliquid, vel non vult. Quare & ea, quæ sub Dei voluntatem non veniunt, sed sub eius solam permissionem, quæ solæ prauæ actiones, & peccata sunt diuinæ providentiæ ambitu docet contineri.

6. Sed & Chrysostomus iterum audiendus in 2. ad Timotheum cap. 4. homil. 8. in morali column. 2. Scito: Quod omnia Deus prouidet: quod liberi arbitrii conditi sumus: quod alia quidem operatur, alia vero permittit: quod nihil mali vult fieri: quod non ex sola ipsius voluntate fiant omnia sed ex nostra quoque. Mala omnia ex nostra tantummodo sunt: bona omnia ex voluntate nostra, & ipsius adiutorio: quod nihil ipsum latet, non tamen quia nihil ipsum latet idcirco omnia operatur ipse. Cyprian. lib. 1. epist. 3. ad Cornel. ad id Matt. 10. Nominis dno pascere asse veniunt, & neuter eorum cadit sine Patre vestro: legit: sine Patris voluntate: & subdit: cum ille, neque minima fieri sine voluntate Dei dicat existimat aliquid summa, & magna, aut non sciente aut non permittente Deo in Ecclesia Dei fieri eundem locum explicat Theodoretus ad id Ezech. 29. & merces non est reddita ei: his verbis: Per hoc declarat Deus, nihil se invito factum iri, Dno enim (inquit) pascere asse veniunt: & unus ex illis non cadit sine Patre vestro, qui in calce est. quem nihil latet eorum, quæ fiunt. Verum alia quidem ipse moderatur, alia vero fieri permittit modo libero. Non quidem quia Dei erga actiones prauas moderamen, & providentiam omnem abiciat, cum eius admittat erga illas permissionem, sed quia non sola eius permittit voluntas (in qua eius erga illas providentia præcipue stat) apponendis eis interueniat, quin nostræ voluntatis determinatio expectetur, ut virtutis & prouidentie diuinæ, & arbitrii potestati subdantur, iuxta Damascenum recitatum numero 4. sub init. ex quo modum hunc loquendi desumpsit, & 5. Epitomes diuin. de- cecit.

7. Porro & eandem locutionem mutuatur ex Damasceno fuit Nemefius de anima, & eius facultatibus (qui Philosophiæ titulo Nysseno tribuebatur) dum (ut refertur, ac eius libro non extat) providentiam esse eorum quæ vult in nobis eodem sensu explicandus est, immo

& se ipse explicat cap. 40. post med. dicens: cum in nostra sit aliquid potestate, & providentia sit, necesse est ab utrisque quæ fiunt euenire. Nam si ex altero tantum acciderent, non esset alterum. Sed, cum, quæ fiunt, mixta sint, aliquando proficiuntur à nostra voluntate, aliquando fiunt ratione providentiæ, aliquando manant ex utroque, cap. 44. colum. 2. Non omnia, quæ providentia geruntur natura sunt, est, quæ natura sunt, providentia ministrantur. Multa enim, quæ Dei providentia accidunt, non sunt natura opera: ut de eo, qui hominem occidit offendimus: est enim pars providentiæ natura, non ipsa providentia: ac deinceps singulas res, & actiones, tam bonas, quam malas diuina providentia gubernari ostendit. Unde constat Damascenum, Theodoretum, Nyssenum, vel potius Nemesium, eis etiam locis, quibus abutitur quispiam contra actionum nostrarum, prauarum præsertim, diuinam providentiam posset, fuisse ab eis maxime assertam illam, & vindicam.

CERTAMEN III.

A ratione, & explicatione providentiæ
Diuinæ erga actiones prauas,
eadem probatur conclusio.

1. Rationes ad providentiam Dei erga prauas actiones offendendam in datis scripturæ, & Patrum testimoniis, dandisque certam. 4. fundamentum habent præcipuum: cum ex eis constet, sicut, & ratione naturali, Deum peccata punire, ac prouide, est de se inordinata essentia sua sunt, atque intrinsecus inordinabilia, (ut bene vidit S. Bonavent. in 1. d. 46. art. 1. quæst. 5.) extrinsecus autem ordinabilia à Deo sunt ad actum iustitiæ punitiuæ exercendum, citius, potiusque, quam à iudice creato. Item ordinabilia sunt peccata absolute commissa à peccatore ad poenitentiam, humilitatem, cautionem de cætero, maiorem in virtute opposita profectum, ac in Deum charitatem feruentiorem, ut experimentis quotidianis, cum in nobis tum in aliis didicimus. Cum autem hi actus, etsi peccata, quorum occasione eliciuntur, essentialiter concernant, sint honestissimi, & subinde ex Dei misericordia, & gratia necessarii ostenduntur, non potest non pro priori naturæ ad ipsorum eliciendam, & existentiam absolutam misericordem Dei providentiam peccatis præuili, ut si actus sint à peccatoribus, gratiosè, & benigne negotiari: quare prius natura ad eiusmodi honestos actus peccata admittit extrinsecus à Deo eiusque providentia ordinari, quam à peccatoribus ipsis ordinentur: ut prima nostra, & communi, Catholicaque conclusione dicebamus: contra quam nullum est, vel apparet argumentum, cuius occasione errare, vel parum sanus hæreticus possit.

2. Secunda æque Catholica, & Dogmatica nostra, & communis conclusio probatur à ratione. Primò: quia cum prouidetur à Deo actioni honestæ eliciendæ ex libertate contrarietatis, (quam solam admittunt negantes putæ omissionis possibilitatem voluntati creatæ) nequit actioni honestæ (amori verbi gratia libero) prouideri, quin, & prauæ (odio scilicet) prouideatur: cum nequeat esse ad vnum extremum, quin & ad aliud oppositum sit libera potestas: atque circa actiones honestas, & liberas Dei providentia est ex parte actus primi: ergo & circa prauas. Probatur secundo ex dictis pro prima: etenim si ex peccati permissione enumerata, & enumeranda alia certam. 4. plurima, bona à Deo colligi possint: ergo, & peccati permissio ex fine, & intentione colligendi, obtinendi habetur à Deo: ergo proprie Deus prouidet de peccatis, ut sint, tamen non intentione, permissiue tamen. Postrema consequentia euidens est: cum providentia, ut aliquid sit non intentione sed permissiue, iuxta huius providentiæ explicationem subiliendam, nihil aliud sit, quam interna Dei dispositio, & voluntas permissiua, ut aliquid eueniat mali ex fine, & intentione

ff intentione

intentione alicuius boni vltioris obtinendi. Prima consequentia probatur. Nam voluntas illa permissiva peccati non est Deo necessaria, sed libera vt patet: ita enim Deus peccata, seu actiones nostras hic, & nunc, & in his circumstantiis à nobis eliciendas permittit, vt non permittere potuerit, ac de facto pluribus non permittit, quibus permittere etiam potuit, qui vt eis non permitteretur obsecrarent, & quod permissum ipsis non fuerit, gratias, & habent, & agunt Deo. Pergo, voluntas permissiva peccati libera Deo est: ergo & honesta, modoque honestissimo, & perfectissimo in genere moris à Deo habetur, vel saltem haberi potest. Atqui honesta, nedum honestissime habita, non erit, haberiue à Deo potest, ni ex fine, & intentione vltioris boni, & maioris ab ipso obtinendi occasione peccati ea voluntas permissiva peccati: ergo ex fine, & intentione boni alicuius & maioris quidem quam non permissio, & impeditio peccato foret à Deo concipitur, & habetur, consequentia est legitima, & maior Syllogismi certa. Nulla enim libera Dei voluntas, nisi honesta, bonaque moraliter esse potest.

3. Minor probatur primo: quia si ea voluntas permissiva peccati in permissione peccati extrinseca obiectiva, siue tanquam in obiecto volito, & vltimo volito sistat, quin ad vltius bonum tendat, quod intendit, nihil habet boni, adhuc physici, in quod tendat, siquidem peccati permissio extrinseca, & obiectiva stat in negatione auxilij efficacis, quæ secundum se, adhuc physicum bonum, nedum morale non est: sed prorsus physicum malum: atqui honesta voluntas, nequit esse, nisi boni moralis obiecti voluntas: ergo, si voluntas permissiva peccati in vltius bonum obiectiue morale non tendat, bona moraliter, & honesta esse non potest. Probat, secundo, quia velle permittere peccatum in eo, qui illud potest impedire, solum sistendo in permissione, nihil aliud intendendo, vitiosa potius quam honesta voluntas videtur, & quæ interpretatiua saltem peccati voluntas sit: cum nihil vltius sit, quod intendi per illam possit. Tertio: quia, cum nec physicum bonum in extrinseca & obiectiva permissione peccati sit, vt diximus, nec physica voluntas, nedum honestate morali induta, esse erga illam potest, quin extrinsecus bonitate alterius obiectiue vestiat, ob quam ametur: siquidem voluntas prosecutiva non, nisi in bonum, & bonitatem aliquam, vel intrinsecam, vel extrinsecam addititiuam esse physice possit. Quarto nulla agenti libero digna operatio, & volitio (quæ finis volitio non sit) nisi propter finem esse potest: atqui permissio obiectiva peccati finis suæ voluntatis non est: tum quia nec bona physice adhuc, nedum moraliter est, vt diximus: ergo vt digna sit agenti libero (nedum perfectissimo, vt Deus est) ob vltius aliquod bonum intentum ab ipso, vt finem, esse debet.

4. Quinto eadem minor suadetur: quia, ni voluntas permissiva peccati intentionem Dei, vel suppositam ad illam, vel in ea inclusam colligendi, & obtinendi per illam, atque occasione peccati permissi maiora bona, quam sublata permissione, & peccato impedito in vniuerso forent, euacuatur plerumque Patrum, & Theologorum doctrina, qua occurrunt argumento Auerrois, negantis, vt vidimus certam. 1. num. 2. & aliorum ad dubitantium vel scrutantium diuinæ prouidentie erga prauas actiones decentiam, eiusque rationem, quam præfati Patres, & Theologi in primis, ac fere vnicò, reddunt ex amplioribus bonis à Deo ea permissione, & intentione & obtentis vniuerso. Sexto demum probatur: quia, vt vidimus cert. 2. & 3. scriptura, & Patres in actionis prauæ seu peccati permissione aliquid vltius boni per illam, & peccati occasione, obtinendi à Deo intendi docent expresse. Quibus omnibus, me iudice aduersantur, qui negant ex fine vltioris boni obtinendi posse à Deo peccatum permitti, ac proinde, & permissionem peccati prædestinationis effectum esse posse.

5. Indecentia vero diuinæ bonitatis, & voluntatis, quam ita sentientes obiciunt (nempe non posse amari medium remotius ob finem intentum, quia proximum finis, & sine quo conducentiam ad finem remotius illud non haberet, ametur: quare nec permissio peccati ob bonum peccati occasione ac non aliter obtinendum, quia

& intermedium ametur) subtilem, & solidam habet solutionem datam à nobis controuersia 2. de incarnatione d. de fine incarnationis, atque hic fult iterum datam controuers. 7. d. de effectibus prædestinationis, vbi ostendimus media remota, & quæ, non aliter vtilia ad finem & conducentia physice sunt, nisi proximorum amorem interuentu, ob finem nihilominus immediate amari, quod illorum ob eum finem amor, & effectus inter media de beat attingere, per illaue transire, & ad intermedium amorem electio remotioris determinet: tamen remotius intrinseca electione, & ex finis eiusdem intentionis eligatur, atque apponatur: quo indecentia illa præsertim euanesceat.

6. Hac vero intentione vltioris finis, & boni permissione obtinendi ex occasione prauæ, hic, & nunc, actionis, & peccati statuta in voluntate Dei permissiva peccati, probatur vltius prouidentia Dei explicari: ipsius prouidentie facili, atque ab innumeris nostris Rati ad eam explicandam conclusionibus (magnum patrum bonis doctis, & subtilibus, sed præ multitudine minutissima confusione menti facessere aptis) expedita, ex eo quippe sine Deo, cuiusque prouidentia circa prauæ, hic, & nunc, actionis, & peccati (quam velle præ sua bonitate nequit) existentiam ita negotiatur, ac committit cuique, ex à se volendis, & sine quibus actio praua esse absolute nequit, scientia præsupposita, d. 2. à nobis determinanda, & definenda. Primo creatam voluntatem, seu creaturam rationalem, cui (me iudice) necessarium voluntatem identificatam condit: Deinde duplici cogitatione altera impellente in actionem prauam ob bonum aliquod delectabile, quod menti, seu voluntati representat, altera retrahente ab illa ob oppositionem eius actionis legi, & dictamini rationis, non abique voluntate Dei conditis: item offensa, siue offensio Dei, & suppliciorum ob eiusmodi actionem incurrendorum, vel omnia, vel pleraque, cogitatio ab actione praua retrahens representat etiam voluntati.

7. Et quidem his à Deo positis potentia creatæ absolute talis in actu primo ad actionem prauam, cuius omissionem physice indifferens absolute constituitur, tamen altera ex his cogitationibus sufficiens solum, neque habitura effectum sit, id enim potestatem antecedentem absolutam ad vtrumvis voluntatis creatæ auferit, sed consequentem solum, vt sepe notauimus à Deo vno docuimus, & controuers. 7. & 8. dicimus. Vnde ex qua scientia cogitatio sufficiens ab actione retrahente praua donetur à Deo ex instituto docemus. In hac vero sufficiens donatio solum, ni alterius efficacis negatio adfit (quod ex parte adhuc cogitationum est) peccati permissio adequata non est. Si enim simul cogitatio alia efficacis, seu effectum habitura doceatur ad prauam impediretur, atque absolute non esse: quare tamen sufficiens donatio ad peccati permissionem ex parte cogitationum attinet, quatenus libertatem voluntatis ex parte actus primi constituit, qua sublata actio praua illa, & peccatum minuitur foret, aut cogitationum alterius efficacis, habituraque effectum denegatio permissionem actionis prauæ seu peccati, quatenus ex parte cogitationum est, facit, & completiue constituit. Tunc hoc numero permissionem peccati, quatenus ex parte cogitationum est, solummodo explicui, atque illam adæquatam, & completam ea solum ex parte constitutionem: ad eius quippe omni ex parte absolutam complementum, & constitutionem, aliud quoddam subiectum vltius desideratur, nempe concurrendi decretum præfatis omnibus natura posterius, quare, & vltimo loco explicandum.

8. Itaque absoluta potestate voluntatis ad vtrumvis, seu libertate ipsius in actu primo per voluntatis existentiam, & vtriusque cogitationis assistentiam absolutas, vt explicuimus, constituta, ad actionem prauam existentiam in actu secundo, immò, & potestatem prorsus absolutam voluntatis nostræ aliquid vltius proprium Dei scilicet decretum concurrendi cum ipsa, in cuius natura, & conditione tom. 1. de Deo vno ad facilius tatem, & nauicam oblonga controuers. 3. cum hæreticis præfatis, & immediatè antecedentis sæculi, cum Dominicanis Thomistis, & aliquot ex nostris, præsertim recentibus disputatum est dicitur. vlt. ac statum quo 2. decretum

CERTAMEN IV.

*Auerrois difficultati, & Catholico-
rum curiositati sit satis.*

1. **A**uerrois pro suo errore negante circa actiones prauas specialem prouidentiam argumentum erat: quia omnino perfecti, sapientis, boni, potentisque, prouisoris est omnia mala arcere, & impedire in rebus prouis: atqui prauæ actiones mala sunt, atque non arcentur à Deo, qui rerum, quas prouidet non, nisi omnino perfectus, sapiens, bonus, ac potens admitti debet: ergo Deus actionum prauarum prouidentiam non habet, nec prouisor est. Huius tantum difficultatis solutio ad rei huius conclusionem expectatur, dudumque, à pijs Catholicis etiam, desiderata est, ac prouide à Patribus adhibita: distigue igitur maiorem: arcere, & impedire mala que idem ipse nescit, & nequit vertere, seu conuertere in maiora bona ex malis ipsis elicienda facere: quæ scit, & potest ipse in maiora bona ex eis oriunda conuertere, nego: Similiter distigue minorem: prauæ actiones mala sunt, quæ Deus permittens sit, & potest vertere in maius bonum, concedo minorem; nec scit, nec potest in id conuertere nego minorem: & nego consequentiam. Hanc solutionem tradunt Patres frequentissime, præsertim Augustinus, cuius vulgatissima, & celeberrima sententia est ex cap. 100. Enchiridij: Deum non esse permittentem ut fierent mala, nisi ex malis ipse posset facere bene. Hugonij item Victorini 1. de Sacram. fidei p. 4. c. 2. sub init. dicens. Non debet in compensatione minoris boni impediri quod maius est bonum, ab illo qui optimus est. Quare solum restat maiora bona, sintque ex peccati occasione à Deo colligantur, ad solutionis firmitatem ostendendam recensere.

2. Et primo quidem Patres actiones prauas, & peccata secundum se etiam spectata pulchritudini perfectionisque maiori vniuersi inscribere docent: id sæpe Augustinus cap. 10. & 11. Enchirid. Ex omnibus, inquit, consistit vniuersus admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, & suo loco positum, eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis. Nec enim Deus omnipotens (quod etiam infideles fatentur: rerum cui summa potestas). Cum summe bonus sit illo modo fineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque à Deo esset omnipotens, & bonus ut bene faceret etiam de malis, & cap. 27. Melius enim indicauit de malis bona facere, quam mala nulla esse permittere, cap. 96. Quamvis enim ea, quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sine bona: tamen, ut non solum bona, sed etiam sint, & mala, bonum est. Nam, nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo sineverunt ab omnipotente bono. Quod & primum testimonium ad rem hanc expendant Scholastici cum Magistro in 1. d. 46. cap. quod vero, & cap. quid enim eidem doctrinæ insitit (nimirum ex deterioribus, & perfectionibus, bonisque, & malis maius intensius bonum, maiorenque absolute perfectionem vniuersi, & extensius minorem, quam si bonis solum, & totum constaret) & exemplis appositissimis confirmat lib. 3. de lib. arbitrio cap. 5. post init. monet: ne, quia anima sine peccato melior secundum se sit, quam cum illo, inferatur, sine peccato fieri debuisset: & subdit. Non est autem vera ratio, sed inuidia infirmitas: cum aliquid melius faciendum fuisse cogitaueris, iam nihil aliud velle fieri: cuiusquam, si per seculo celo, nolles terram factam unquam omnino.

3. Statim verò plurimis, vtilitatibus ex corporibus deterioris naturæ, ac subinde minoris bonitatis, & perfectionis, quam calum, vniuerso obuenientibus, sic discurrentes confutat: atque inferius alio exemplo suam doctrinam sic illustrat. In eo plerique homines errant: quia, meliora cum mente conspexerint, non in sedibus congruis ea oculis quarunt; velut, si quis quam

non hoc esse, quod indifferens, siue indifferenter concurrendi ad verumuis, nostri vocant; sed ita intelligendum, vtilis Deum solum velit suam omnipotentiam applicare creatæ voluntati, ut ea ad operandum, non secus atque habita supernaturali indito pro libito ad quamlibet liberam operationem, adhuc honestam, quin concursum adhuc disunctum ad alterutrum velit ut docebamur citata questione secunda, certamine secundo, numero quinto, & maxime 7. Ad prauam autem concursum suum actioni non posse ædificatum adhuc disunctum Deum velle non posse ædificatum probauimus: etenim cum eiusmodi voluntas Dei de concurrente, & actiua sit, nec præcisa subinde ex parte operationis, nequiret non in actionem prauam; hic, & nunc, & peccatum disunctum ferri iuxta dicta controuersia illa 3. d. 2. questione 3. certamine 4. à numero 6. quod absurdissimum esse ostenditur ex dictis hoc tom. controuersia de voluntate d. 6. questione 3. Decretum autem hoc esse præcise reliquis natura posteriorius, & vltimum subinde permissionis peccati complementum constat: quia decretum concurrenti cum causis creatis modo earum cuius accommodo, earum exigentiam absolutam expectat, & supponit; quæ, nisi causa ipsa potentia creatæ, vel necessaria, vel libera adæquata in genere causæ creatæ in actu primo proximo constituta, absolute esse nequit. Ex quibus omnibus constat, quot, quantaque Deus ex sua boni vltioris peccati permissione obtinendi circa peccati existentiam, absque vlla erga prauam actionem, & peccatum voluntate, & affectu negotietur, cum prauam hic & nunc actionem, & peccatum permittit: ac prouide prauarum etiam actionum, non solum postquam factæ sunt, & præuidentur, sed & pro priori naturæ ad earum existentiam, & antequam sint, & præuidentur prouidentiam habere.

4. Dixi autem numero 6. plerisque nostri Ruiz solidas, & subtiles, non autem dixi omnes: quia sectione 6. m. m. concl. 1. ait: Deum, cum ex præfata intentione, & prouidentia erga prauam, hic, & nunc, actionem, & peccatum suum offert concursum voluntati non expectantem, sed postitum intendere totam actionem prauam, quæ ratione actio creatæ & ens creatum est, ratione cuius à Deo est dependens, eiusque indiget concursu, quod in prædicato actionis prauæ etiam specifico, & contratio diuinæ legi repetitur fatetur num. 3. conclus. vero 1. numero quinto ait: Deum, cum vult concurrere ad prauam actionem non velle specificam actionem prauæ rationi, & legi contrariam; sed ab hac abstrahere, est in ea etiam transcendentem rationem entis, & actionis ab eaque in præcindibilem velic. Hæc quidem sensu, antimoque Catholico dixit nescio tamen an satis aduertens voluntatem illam concursus actionem esse: ac prouide impræcisiuum formalitatem in actione praua identificatam, ut dicebamur numero 8. verus finem, æque, atque concursus ipse impræcisiuus est. Secundo, cum rationem entis, & actionis transcendente, atque, metaphysicè adhuc, impræcindibilem decet à formalitate actionis prauæ specifica legi, & rationi contraria, ferri in illam quin in hanc diuinam voluntatem impræcindibile, & inintelligibile est. Sed Catholica intentio & animus Doctoris tanti liberius à difficultatibus respondisset, iuxta dicta à nobis num. 8. voluntatem diuinam ad concurrendum cum causis liberis applicationem suam suæ omnipotentia, cuius vltimum pro libito causæ liberæ prorsus permittit: nec vltimus concursus ipsam suam creatæ causæ actioni identificatam adhuc disunctum pro obiecto habere: maxime cum actio, hic, & nunc, praua alterum extremum est. Duas autem huius conclusionis rationes in cert. 5. referuo, ubi opportunis pro solutione argumenti Auerrois ponendæ sunt, ne ibi repetantur.

quam perfectam retunditatem ratione comprehendens *flomachetur*, quod talem in nuce non inueniat. Quod ipsum & aliis exemplis illustrare prosequitur. Sed praclarior adhuc in eandem sententiam scripsit 11. de Genes. ad litt. capite enim 7. init. & med. admittit: meliorem esse naturam quae peccare nollit: eos autem, qui inde talem, & non aliam esse à Deo faciendam concluderent, ita stulticia arguit cap. 8. sub init. Cum aquare volumus genera bonorum, numerum minuunt, & immoderate augendo unum genus, alterum tollunt. Quis autem hos audiret, si dicerent: quoniam excellentior sensus est videndi, quam audiendi: quatuor oculi essent, & aures non essent: ita si excellentior est creatura rationalis, quae Deo subditur, &c. quis recte intelligens dicat, talis esset ista, qualis illa: nec videret, se nihil aliud dicere, quam non esset ista, sed sola esset illa? Repetit cap. 10. & consonat cap. 14. contra aduersar. legis & Prophetar. & de natura Boni cap. 32. 33. & 37. & 41. & 42. & 53. ex lib. octoginta trium, & 11. de Ciuit. cap. 18. init. malos futuros à Deo creandos non esse. Nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vitiis commendaret: atque ita ordinem saeculorum (vniuersi) anquam pulcherrimum carmen: etiam ex quibusdam quasi anthematis honestat: aliis statim exemplis illustrat ibi; vnde, & alterum recitabimus num. sequenti.

4. Id ipsum & rationibus, & exemplis aliis confirmat cap. 22. ex quibus illud nequaquam omittendum, quod ex supercilio desumpsit, quod si radatur, inquit, quam prope modum nihil corpori, & quam multum detrahatur pulchritudini: Hanc ipsam & doctrinam, & solutionem exhibet ex Augustino Hugo Victorin. 1. de Sacram. fidei p. 4. vbi à cap. 17. ad 33. ostendit vniuersi, quam parit, bonum, ac proinde illius bonum malus curandum, etiam neglecto, & promisso partis malo: cui doctrinae & rationi insitit in summa tract. 1. c. 13. et si utrobique durius loquatur dum ex maioris boni vniuersi amore, & intentione peccata Deum velle dicit. Sed tamen de permissa voluntate loquitur, ut constat ex cap. cit. 23. sub init. vbi discursum concludit. & citato cap. 13. Summa eandem rationem dicitur ex Augustino Anselm. col. 4. Elucidarij, vbi Angelos malos futuros, nec tales fore, si crearentur, à Deo ignoratos creatos responderet: propter ornatum sui operis: ut enim (subdit exemplo luculentissimo) pictor nigrum colorem subternit, ut albus, vel rubens pretiosior sit: sic collatione malorum iusti clariore sunt, Claudat discursum & solutionem hanc qui cum indagabit, & perficit Augustinus 11. de ciuit. cap. 18. citato non longè post recitata verba exemplo alio, & scriptura confirmans: Sicut ergo (ait) ita contraria contrariis opposita sermonis pulchritudinem reddunt: ita quadam, non verborum, sed rerum eloquentia contrariorum oppositione saeculi pulchritudo componitur: apertissime hoc positum est in lib. Ecclesiastico (nempe c. 33.) contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator: & sic inhere in omnia opera Altissimi, duo, & duo, & unum contra unum. Quod enim à summo artifice Deo regulariter, & quasi statuta lege factum vbiuis, atque in omnigeno opere suo semper videmus: id vel maxime ad operis totius perfectionem maiorem spectare euidenter demonstrat: idcirco ad diuinæ Prouidentiae laudem elegans, & copiosus, rerum cum in Physicis, tum in moralibus innumeras contrarietates recenset Clemens Roman. 8. Recognit. quatuor ante finem paginis.

5. Doctrinae huic de maiore vniuersi seu rationalis Reipublicae perfectione ex virtutibus, & vitiis, siue malis, bonisque moralibus quam ex solis bonis constantis, (cui data ex Patribus solutio argumenti, quod versamus innititur) consentiunt Scholastici. Sancti Thom. 1. p. quaest. 22. art. 2. ad 1. quaest. 48. artic. 2. ad 3. quaest. 49. art. 2. corp. & 3. contra gent. cap. 7. maxime numero 3. quaest. 3. de potentia art. 6. ad 4. & in 1. d. 44. art. 2. ad 5. Alex. 1. p. quaest. 38. m. 1. initio, & art. 1. quaest. 40. m. 3. Albert. 1. p. quaest. 27. de malo m. 5. ad 1. q. 67. m. 1. col. 2. & in 1. d. 44. apud Carthul. infra Sancti Bonauent. in 1. d. 46. art. 1. q. 6. corp. Richard. similibus locis Carthul. cum Aegidio & aliisque 3. Caiet. ad quaest. 22. & art. citatum ex prima parte ad 2. vbi expositores alij. Eandem conclusionem tenent. Marfil. d. 46. citata art. 1. & Ferrara

loco citato contra gentes licet vocibus ab Augustino discors doceat cum peccatis mundum exorsus peccatiorem, & meliorem, sed interius meliorem sine illa fore. Et demum eam luculentissime docuit nosset citatus totis sectionibus 3. 4. & 5. Ceterum Durandus in 1. d. 46. quaest. 2. sub finem, Valquez 1. part. quaest. art. 2. §. 2. & d. 107. cap. 3. circa med. (quos Recentiores plures sectantur) docent mundum minus perfectum esse cum prauis actionibus, & peccatis, quam sine illis, videtur docuisse Sancti Thom. in 1. d. 46. quaest. 1. artic. ad 6. dicens: Quodam mala sunt, quae si non essent vniuersum perfectius esset: illa, scilicet, quibus maiore perfectione priuantur, quam in alio adquiruntur: hoc praecipue est in malis culpae, quae ab uno priuantur gratiae, & gloriae, & alteri conferunt bonum compactionis, vel aliquam rationem perfectionis: quia etiam non habent, posset perfectio vltima haberi: sicut sine patientia adhaerent in perfectionibus illarum potest aliquis ad vitam aeternam peruenire. Vnde, si nullus homo peccasset, vniuersum minus humanum melius foret. Sed cum tot locis aliter tractum conclusionem, & doctrinam defendat, nihil et hoc testimonio, ut sonat, habetur, nisi Doctoris sancti hac in re varietas, & mutatio sententiae, ut bene Ruiz sect. 5. num. 1. qui cum explicat de hominibus communi prouidentiae relictis, ac sponte propria non peccatibus, quod nequaquam fieret, si omnes gentes, & vniuersi meliores essent: fed certe non loquitur de bonitate hominum radicali, & secundum se sumptum, ut ex solutio sumit, sed vt actuali bono, & malo morali subsunt omnes. Quare pro Sancti Thomae in operando constantia aestimo vniuersum, siue omnes homines distinctiue hic à Sancti Thomae sumi, non collectivè, vt prae actu vniuersum, & coniunctum componentes sunt: comparat enim perfectionem vniuersi respectu peccati, & malis alterius, vnde prouenit: quod est persona, & individuali ad indiuiduum, non ad omnium collectionem, & coniunctum, quod vniuersum coniunctum & Reipublica rationalis est.

6. Sed certe contra hanc Patrum doctrinam & solutionem extant nonnulla à ratione difficilia. Primum S. Thom. tactum proxime, atque à Durando expulsum: quia bonitas comparationis maior quae acquiritur comparatione deterioris, solum est quodam apparentiam commendationem extrinsecce exaltationis, quae magis concipitur boni ad mali adspicuum, non intrinsece boni perfectio in re, ac in seipso etiam malum abesse aquidemque praestaret, et si non ita clare dignoscere. Ergo ex adiunctione mali, nequit in se bonitas vniuersi, quae in bonis remanet crescere: imò tota eius bonitas coniunctum maior esset, si pars altera, quae malorum effectum esset: neque enim malum, quae tale, potest bonum, siue intensiue, siue extensiue consistere. Respondetur, iuxta Patrum rationem datam praecise. Negabit bonitatem maiorem comparatiue esse solum, quod apparentiam, sed re ipsa maiorem esse. Quia, etiam comparatio vniuersi partim ex bonis partim ex malis constituitur, cum vniuerso totidem bonis omnino constituto in quo extremo plures procul dubio partes bonitatis sunt, ac proinde & coniunctum ex totidem bonis plus bonitatis habens sit: tamen ea maior bonitas vniuersi ex partibus bonis constituitur, quam sit in alio totidem partibus malis, & bonis ad medietatem constituto, extensiue, & homogenei vt sic loquar, corporis instar maior bonitas est non intensiue & heterogenea, & corporis artefacti: ad cuius artificium, & intrinsecam pulchritudinem, ac perfectionem partium dissimilitudo, & perfectior, & vniuersi entitativae earum inaequalitas requiritur, vnde pars artefacti alia robusta, alia debiliore, alia item clariore, alia depresso in idem artefactum conuenienter, vt Patrum exemplis calcitrant manae fabricae, picture, poematis, solutaeque orationis, quam, vocalis picture ad instar, elatam aliquando, aliam quando demissam (non extra rem nostram) nec tempore quemadmodum, inquit, in picturis nulla res magis quam umbra commendat, ita orationum summorum docet.

7. Cogita ergo, Deum non potentia solum, sed arte etiam summa, & materiale hoc, & morale, seu spirituale

spirituale vniuersum architectari voluisse, vt vere voluit: an celo solo, & luce illum ex arte oppleret, aëre, terra, aqua, & igne, & cæteris relictis: potentiam quidem suam exerceret, artem vero nullam: ita etiam, si sanctos solos in morali, & spirituali mundo, peccatis omnibus impeditis, constitueret, gratia, potentiaque suæ multum poneret, artis vero parum: neutrumque vniuersum pulcherrimum artefactum esset: tametsi opus lucidissimum foret. Nec in Republica alterius seculi, ea maiorem in inferno, & sanctorum in celo fortis, & conditionis inaequalitas, & dissimilitudo deficiet: vt ea vtrorumque cum meritis, ac demeritis concordia discordi artefactum illud etiam Dei digna tanto artifice pulchritudine perennet: ex qua forte tanta in damnis etiam pulchritudo, vt quatenus artefactum quod digno supplicio constituitur, cum Beatorum splendore deceret: iuxta id Psalm. 47. *sicut oues* (Beatorum symbolus) *in inferno positi sunt*. Omnis ad maiorem perfectionem vniuersi excessum bonitatis maioris plurimum excellentissimarum virtutum expendere, quæ absolute non, nisi occasione permixti peccati exerceri possent: vt penitentia, patientia iniquitatum, & immanium persecutionum, martyrium, ac feruens in impiis Zelus, quæ saltem non in ea intentione, nisi occasione, peccati, haberentur, vt feruor charitatis, & Religiosis, qua se martyres Dei cultui, & amoris vicissim offerunt, & deuotum. Ea tandem merita omnia Christi non, nisi occasione peccati obuenturi, vt Patres expresse docent, quæ sola vniuersi presentis amplioris ex parte iustis constantis bonitatem, etiam extensius immitte antecellunt: in enumeratis vero etiam aliis præter multam extensum bonitatem intensius etiam pulchritudinis artefacti huius ex malis bonisque confecti præ alio solis bonis constanti mixtione elucet: cum tot virtutum perfectissimarum speciebus, quæ in illo alio esse non possunt, & perfectionibus earum, quæ de facto non essent: etiam absolute possent, mundus hic splendet: & tamen consulto omisi, quævis solutio & doctrina datæ adeo optulerent, atque interim à Patribus ad presentem doctrinam, & solutionem tangantur: vt solutionem Patrum, nullo alio excessu bonitatis occasione peccati habita attempto, respondentium, cuiusque energiam, & soliditatem explicarem, & ostenderem: quæ in parte mundi aquæ iustorum ac essent iusti omnes mundi alterius vim etiam habet, nec aduersationum argumentis cedit: quæ, nisi ex ea suppositione speciem adhuc difficultatis non habent. Propterea fere reliqua omnia præmittito: quia doctrina data Patrum, ac dilucide explicata anticipatam solutionem posuit.

8. Tria solum restant contra præfatam doctrinam. Primum ab aliis oppositum ex Dionys. cap. 4. de diuinis nominibus, ubi ex Hierothei suæque mentis vt abstergeret inferi, quod malum erit ad omnes, id est ad vniuersam perfectionem spectabit, si aliqua ratione bonum esse admittatur, vt intelligit S. Thom. 1. p. quæst. 19. art. 9. ad 2. absurdum autem longè admittetur illud esse ad maiorem vniuersi perfectionem: inferretur item, & per se aliqua ratione, nec solum per accidens bonum esse peccatum contra Patres, & Scholasticos omnes, vade, & peccatum, vt vniuersum hoc constituens, nec solum bonum, sed melius reddens, amabile à Deo esset: amabile enim natura sua, & magis amabile est, quo non solum bonum sed melius est: quia ratione actus adeo videtur Hugo victorinus, vt velle peccata Deum videtur admisisse locis citatis n. 3. His autem omnibus eadem doctrina facile respondetur ex eodem capite Dionysii de sumptis. Malum scilicet secundum se, & intrinsecum naturæ suæ, nec bonum esse, nec esse adhuc diuinitus posset: ac de eo sic sumpto, & bono admissio recte inferri illud quod videtur absurdum Hierot. & Dion. reiciunt. Inde verò recte etiam inferretur non esse solum per accidens bonum, ac proinde, & à Deo esse amabile & magis amabile quam bonum solum ergo amabile & bonum extrinsecus est, quatenus extrinsecus ordinabile, & ordinatum est, quod natura sua inordinatum, & deordinatio ipsa est: atque eo loco positum, quo artefactum pulcherrimum constituitur, quod ex voluntate permissa Dei, & prouidentia eius, per accidens extrinsecus, & contra suam naturam habet.

Christoph. de Ortega, de Deo vno. Tomus II.

sub eaque ratione, & bonum, & melius & amabilius etiam à Deo constituitur: sed nihil amplius id est, quam Dei ordinationem, permissionem, & prouidentiam, qua aptis locis actiones prauæ, & mala collocantur, & amæ, bonas & meliores, & magis amabiles à Deo esse: quod Dionysius sub eius capitis finem enixè, & efficaciter probat. Inde etiam constat nulli creaturæ licere peccati alterius creaturæ permissionem quod sine sui rationabilis incommodi, iurisque iactura potest impedire: quia nec vniuersi artifex est, nec, si in rempublicam potestatem habet, aliter habet, quam vt peccata impediatur, nec permittatur, etiam ex eis maiora bona oriunda cognoscat: sed solum ea permittat quandoque ad maiora peccata vitanda, vt prostribula in ciuitatibus aliquando à Principe, & potestate publica permittuntur.

CERTAMEN V.

Eidem Auerrois difficultati, aliter atque aliter sit satis.

1. Hucusque communem Patrum solutionem rigide, & dilucide explicatam, vt par erat vindicauimus non quia solutiones aliarum eius difficultatis nobis non suppetere; sed quia vt rei difficultas illam ad sui enerationem non exigit, nostra tamen & solita in Patres eorumque doctrinam obseruantia id exigebat, & quamvis ita quandoque Patres loquantur, vt videantur asserere Deum bonum ac melius de malis peccatorum facere sciret, ac posset, nusquam peccata permittitur: quare, & hanc esse vicem eius difficultatis solutionem; ita vero non natura rei solummodo attentata loquuntur, sed difficultate, vt à proponantibus, vel dubitantibus proponebatur inspecta: quod nimirum malum, seu peccatum in vniuerso permitti à Deo non debuerit, nisi maius aliquid boni ea permissione lucraretur: id quod de eo dubitantes non videbant (quo scilicet modo ex deterioris permissione perfectio, & pulchritudo vniuersi augeretur) ostenderunt eis Patres solutione præfata; non negantes aliunde absque Dei indecentia saluari optime posse peccati permissionem; immo plerisque testimoniis significantes satis.

2. Constat ex Augustino eius doctrinæ auctore, & illustratore, & qui cap. 96. & 100. enchiridii, & aliis locis citatis certam. 4. num. 3. versus finem statuere videtur Deum non permittitur mala, nisi de ea sciret, & poss. facere bene. Nam 3. de lib. arbit. cap. 7. ubi cauendum ait, ne ex eo quod melius aliquid fore videamus inferamus in Deo debitum faciendi, quod melius fore videmus, id quod improbat verbis recitatis certam. 4. numer. 2. sine, atque iterum 11. de Genes. ad litt. cap. 8. recitatus num. 3. circa med. Tenet autem illatio, si Deus id quod melius esset vniuerso facere deberet, ergo ex natura rei ad id non tenetur, sed clarius hanc suam mentem explicuit 1. contra aduersar. leg. & Prophet. cap. 14. post med. dicens: quibus autem videtur sic hominem fieri debuisse, vt peccare nollet, non eis displicet, sic esse factum, ut non possent peccare, si nollet. Nunquid enim si melior esset, qui non posset peccare, idem non bene factus est, qui posset & non peccare iussisset autem non bene, sed male factus, si melius obiectiue, & ex obiectis faciendis facere debuisset Deus. Aut verò usque adeo despicendum est, ut homo videatur melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet, aut putet vidisse, & credat facere noluisse, aut voluisse quidem, sed minime potuisse? Auerat hoc Deus à cordibus piorum. Id quod confirmatur iis omnibus, quibus, & auctoritate, & ratione Deum necessitatum non esse ad optimam faciendum, adhuc ex suppositione, quod facturus aliquid sit: quod mutuo, & his testimoniis, quæ asserti pro opposito solent, confirmatur.

3. Ex hac doctrina duæ aliarum solutionum argumenti propositi se facile produunt. Prima ex parte Dei, cuiusque supremo dominio, & potestate erga creaturas omnes, etiam faciendas, vel non faciendas, &

Gg vc

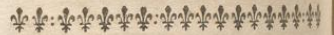
ut eas facere, vel non facere possit, sinereque, ut fiant, vel impedire: quare & eo iure domino, & potestate sua suprema nullo operis, aut vniuersi commodo maiori, immo absolute nullo, attentio potest sapientissime honestissimeque malas generis etiam morales, siue actiones prauas, & peccata permittere pro libito, vel impedire; tamen non melius sensu illo, sed longe peius mundus haberet. Probatur: quia vel peccata permittere nequit, vel secus; si secus habetur intentum; si nequit: ergo actiones prauae eius domino, & potestati liberae ut fiat vel non sint in rebus non subiacent, sed ex necessaria omnino Dei voluntate impediuntur, ac non erunt; unde neque erga voluntatem suam non permissuam, sed impedituam peccati libertatem, & potestatem indifferenter voluntatis in actu primo habebit. Unde nec physicum actionis, hic, & nunc, prauae à Deo erit: cum Deus, permissuam adhuc potestatem, ut sit hic, & nunc, ea actio minime habeat.

4. Ex quo inferitur, è duobus aequè falsis, & absurdis, vnum: vel actiones prauas, hic, & nunc, neque esse defacto, contra infaultam generis nostri, plusquam quotidianam, & frequentiore, experientiam: immo neque esse vnquam posse, vel totum reale actionis hic & nunc prauae à nobis adaequatae & totalitate causae pendere, quin Deo in eis eliciendis, & operandis subdamur, subdiue possimus: quicumque enim modo in eis eliciendis subditi Dei potentiae, & voluntati posse defendas, permitti actiones, hic, & nunc, prauas posse ac defacto permitti contra tuam doctrinam admittes. Nisi enim fatearis totam actionem nostram, hic, & nunc, prauam nulla à Deo eiusque potestate, & voluntate, dependentia adhuc permissuam à nobis totalitate causae esse: eius omnipotentiam, & vim ad extra actiuam nobis applicari nostraeque determinationi ad eius actionis eliciendam subditi ex Dei voluntate libera debes fateri: atqui haec ipsa est voluntas permissuam actionis, hic, & nunc prauae, vel illam completiue constituens: ergo non potes negare voluntatem permissuam Dei erga prauam, hic, & nunc, actionem nostram, quin asseras nos eiusmodi actionem omnino independentem à Deo, eiusque omnipotentia, & voluntate, adhuc permissuam, totalitate causae producere.

5. Iam verò si è Dei voluntate permissuam actiones nostrae pendeant, nec liber Deus in eis impediendis, vel permittendis pro sua potestate, & dominio sit in primis Dominica illa oratio, *Et ne nos inducas in tentationem*: id est prauae agere non permittas, stolidi duplici titulo erit. Primo quia nec permittere, nec aliquid omnino circa eius existentiam, vel non existentiam negotiari Deus potest: cum id totum penes nos solos sit: Tum, quia libere agere erga alterutrum non potest: stolidum autem est ab aliquo petere, quod non potest immo & quod non praestare non potest: ut de se patet. Secundò omnis pia, imò & prudens gratiarum actio Deo pro non admissis peccatis, & quod tentationibus non succubuerimus à republica rationali prorsus eliminatur ob eandem rationem: quod id, neque à Deo libere habuerimus, nec omnino habuerimus; quae tamen fidei dogmatibus aduerferentur, rationis etiam naturalis lumini, & instinctui contrariantur, ex quo gentes omnes, quae aliquam Deitatem cognouerunt, Deos quosque suos, ut recte operarentur, atque à turpibus, quas aestimabant, actionibus liberarentur orabant, ab eisque liberati gratias agebant. Denique omnis necessitas gratiae Dei ad superandas grauissimas qualisq; tentationes, & conlectaria alia fidei dogmata eueruntur iuxta hanc doctrinam. Maior argumenti Auerrois iuxta hanc doctrinam distinguenda ad formam solutionis erit, concedenda de prouidente, qui ex dominio non prorsus independenti, & absoluto rerum, quibus prouidet, neganda vero de Deo, qui ex tali dominio prouidet, uti prouidere Deum creatis cunctis demonstrauimus.

6. Denique si peccata à Deo permitti connaturalioris prouidentiae, & dispositionis Dei, cum ex parte sui, tum ex parte rationali creaturae liberae, cui prouidet, esset, confirmatio in gratia à Deo paucorum non esset, cum quae connaturalioris prouidentiae sunt, non pauca, & rara sint, sed frequentissima, ac fere omnium: Secundò non esset adeò excellens adhuc in supernaturali prouidentia priuilegium, & eximium, ut Patres

omnes, in B. V. MARIÆ. & Apostolis predicant, & extollunt: cum id prius naturalis prouidentiae, non dum ordinariae supernaturalis foret. Tercio valget ratio quum hominum, qui peccare saepe mortaliter, venialiter quotidie omnes & singuli inclinantur: scilicet apparentem, nec ratione vacuam habent quantalibet quod extra naturalem sui prouidentiam extrahatur, ut peccent. Unde quarto inuidia & malignitatis morum difficile Deus excuteret, sicuti & volentis & auctoris actionem hic & nunc prauam, & peccatum, ac insuper auctoris peccati. Siquidem à connaturali prouidentia hominem extrahere debet peccatum propriamque infirmitatem & prouidentia extraordinaria fibique reuelata, & quasi sequestrata dispositione vitetur ut peccatum existeret: iam si connaturaliter prouidentia erga rationales, ac liberas creaturas sit, posse, & defacto quandoque permittere peccatum facile argumento Auerrois satisfiet: concedenda enim est maior in praestare, à cuius prouidentia, & voluntate libera operatur, eiusque operatio prouidentia est, atque operatio ipsa essentialiter non pendet, & circa rem cui conaturalius posse permittere, & permittere quandoque malum non sit: neganda vero de prouidente quilibet Deus est, à quo essentia sua, & operans libere, eiusque libera operatio dependet, & circa rem, cui malum permissio connaturalior est, cuius prouidentia permittit malorum etiam moralium connaturalitatem maiorem in mundi, & visibilis, & spiritualis fabrica à Deo intentus maxime inscribit: expressusque est Ecclesiæ: *Non possumus eis quidquam addere, vel auferre, quia factus Deus, ut timeatur*. Huius timoris potentissimum motum sumi ex creatis, & humanis mali, permissio peccati experimento cogita est: quare, & modum ad eam finem efficacissimum ac subinde connaturalissimum, ut idcirco sapienter ad eum locum tono primo Bollandi dixerit: *Sciendum est hac, quae videtur esse voluti symbola spiritualium rerum, quare si hanc fidem ob quem facta sunt (etiam mala) omni prorsus carere defectu.*

QVÆSTIO IV.

An Dei prouidentia circa omnia omnino, & singula creata versetur.

Stensa iam, & expedita Dei prouidentia erga rationales creaturas liberas, earumque liberas actiones, etiam prauas, in quibus speciales occurrerent difficultates: de reliquis omnibus, in quibus eadem, & communis est ratio, & difficultas prouidentiae est disputare. Metum, cum specialis difficultatis quæ in malis, & physice defectuosius creaturis, & monstruosis effectibus apparet, in simili de actionibus moraliter prauis, & monstruosis autem prauenta proxime solutio.

CERTAMEN I.

Philosophorum errores, & affirmant sententia aliorum auctoritate, & dogmatica ex scriptura, & Patribus probatur.

1. Prouidentiam Dei erga singula, & omnia creata negauit saepe Aristoteles illam naturae solutribuens locis datis quaestione 2. certam. 1. numero 2.

Sed ætiam Aristotelem eis locis solum negare, vel singularium, quæ talium, non autem specierum, siue eorum secundum speciem prædicata, quæ continent, & horum prædicatorum ratione, & titulo omnia etiam indiuidua: quemadmodum S. Th. ad omnia indiuidua secundum prædicatum entis concurrere Deum dixit (ex quo & alij sic loquuntur) nequaquam indiuiduationem à concursu Dei implicatorie excludens (vt male intelligunt aliquot Thomistæ crassiores) sed titulum concursus ad indiuiduum totum indiuiduum ostendens: & idem S. Doctor etiam docet productione indiuidui succedens loco corrupti specierum semel in mundo productarum perpetuitati providentiam Deum, quia eorum singularium providentiam obinde negat. Rursus citari pro hoc errore Aristoteles potest eo fundamento, quo futurorum contingentium, & vtilissimarum rerum scientiam (siue qua providentia esse nequit) negasse dicitur: quod non satis solidum fundamentum est, vt explicatione mentis Aristotelis vidimus tom. 1. de Deo vno contr. 2. d. 3. (vbi de scientia Dei erga creaturas) satis constat.

2. In eandem errorem ite vult Clemens Alexand. p. Stromat. post med. vbi inter errores Philosophorum in scripturam incidentium, nec intelligentium, hinc recenset. *Aristotelem autem venit in mentem esse ad lucem adducere providentiam, ex hoc Psalmi. Domine in celo misericordia tua, & veritas tua usque ad nubes. Quod, & ipsi tribunt Ambrosio. 1. Offic. cap. 13. circa med. Ethicor. 1. Nazian. orat. 33. 1. de Theolog. num. 34. & orat. 5. de Theologia Nicetas in eius orat. 10. de pauperum amore ad verba, quin potius Epiphanius. victim. Theodoret. 6. Græcanicar. affect. & in epistole diuini. decret. cap. de Provid. Eusebius de præparat. Euang. lib. 15. cap. 4. Dazianus orat. ad Græcos, Lætiarius in vita Aristot. Auer. 12. Metaph. comm. 50. Rabbi Moyles lib. 3. cap. 18. & August. 5. de Genes. ad lit. cap. 1. ætiam autem illum circa obiecta diuinæ providentiæ non errasse, sed circa modum meditationis, vel immediationis, maxime, si eius certo sit, liber de mundo ad Alexandrum, vbi ait: maxime decere Deum omnia, etiam minima gubernare, & illis providere, quod ipsum de Platone censeo: nam & sublimitas, tertium æquum, & corruptibile, nec solum cælum, & Angelos, vt aliqui putant, diuinæ providentiæ subiecit in Timæo, seu libro de natura post initium & versus med. & dialogo 10. de legib. post med. ait. *Offices quanto penitus sunt, tanto arte una in propriis ipsorum operibus & parva simul, & magna exquisitis absolutiusque perfecti. Deus vero, qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult, parva, quæ facilius gubernari possunt, propter exigentiam, & ignorantiam negliget? nullo modo. In modo ergo creatis aliquibus providendi solum Plato de providentia Dei forte erravit, de quo quæsit.**

3. Sed erroris huius contra diuinæ providentiæ vniuersitatem arguitur. Hieronymus in 1. Abacuc ad id, *mundi sunt cœli, nos ne videant malum*, vbi ait. *Abstrusum est ad hoc de ducere Dei maiestatem, ut sciat per momenta singula, quot nascentur calices, quotue moriantur: tuncum, pulchrum, & muscarum, quæ sit in terra multitudo, quanti pisces in aqua nascentur, & qui de minoribus maiorum procedere debeant. Nec satis est, quod aliqui contra contextum respondent, negari à Hieronymo rerum earum abiectionem ac despicabilem scientiam, & providentiam à Deo successit, ac per momenta singula habitam, & habendam: satis autem ab huius erroris impostura liberam & Catholicam suam mentem Hieronymus explicuit, his immediatè subiunctis. *Non sumus tam fatui adulatores Dei, ut, dum potentiam eius ad inia deprimumus in nos metipsos iniuriæ facimus, eandem rationalium quam irrationalium providentiam esse dicentes. Solum ergo vult aliam esse, & nobiliorem rationalium quam irrationalium in Deo providentiam, quod & Paulus 1. Corinth. 9. illis verbis: nunquid Deo cura est de vobis? (vbi præfato errori foveat fovere) prius expellerat. Nimirum specialiori cura, & providentia, qua hominibus providet, legibus etiam & præceptis ad honestæ vitæ institutionem latis, quæ pro beatis honestatis omnis, & legis audiendæ incapacibus, ferri nequeunt: etiam, cum de iis ad homines leges feruntur.**

Curiosus. de Ortega de Deo vno, Tomus II.

4. Explorati ergo contra vniuersalem, & minutissimam erga creata omnia & singula errantes auctores sunt. Primo qui quæstion. 1. certam. 1. Providentiam omnium Dei erga creata negarunt. Secundò: qui quæstion. 2. certam. 1. erga rationales omnes creaturas, vel homines saltem illam negabant. Tertio: qui eam erga actiones prænas & peccata inficiabantur quæstion. 3. certam. 1. Si enim his (quæ creaturæ certo sunt) horum sententia Deus non providet, procul dubio omnibus, & singulis creaturis eorundem sententia non providebit: illi item, qui Iob. 22. Dei providentiam ad sublimitatem non extendi ore, & errore Eliphaz aiebant. *Nubes latibulum eius, cardines celi perambulant nec nostram considerant.* Rabbi etiam Moyles lib. 3. cap. 18. qui ex sublimitatibus solum hominem ob intellectus præstantiam, & splendorem cura Dei dignum, eius providentiæ subiecit à qua sublimitas reliqua omnia excludit, teste etiam S. Thom. 1. p. quæstion. 22. artic. 2. corpor. Cæsar item Iulius ex hominibus Principes & Procetres solum Dei, siue Deorum suorum curæ esse, eorumque providentiæ subieci censuit, ni ex impostura, vel ex propria sententia Lucanus Cæsar ad tumultuantem militem exhortationem his caminibus concinnavit, & retulit.

*Nunquam se cura Deorum
Sic premit ut vestra vita, vestraque saluti
Fata vacent: Procerum motus hæc cuncta sequuntur.
Humanum paucis vivit genus.*

Quibus Rabbi Moyles error ampliatur: dum Dei providentia ad Procetres solum homines restringitur, omni vulgarium cura à Deo, siue diis suis neglecta: quo, & mediata etiam ipsorum providentia erga profus neglectum ab ipsis hominum vulgus reicitur. Ex Mahometanis Auerroes, Auicenna, & Algazel negantibus Deum distinctam singularium scientiam, ac providentiam negant de singularibus providentiæ fundamentum firmum adstruentibus, solum Algazel ab ea negandi conscientia non defecit. Auicenna enim tract. 9. metaph. c. 6. toto in bonorum ordinatione, & malorum permissione Dei providentiam probat. Auerroes autem singularium providentiam Deo attribuit, cuius testimonia recitat Marsilius in 1. q. 38. art. 3. & Ferrara 1. contragentes c. 50. fed tamen, homines in iis singularibus providentiæ Dei subiectis non recenset: cum eos expellat ab ea excludit vt vidimus q. 2. cert. 1.

5. Pauci ergo ex gentium Philosophis Deo singularium omnium providentiam negarunt, ex iis, etiam, qui addubitalle quandoque videntur, tamen aliquando in Catholicam veritatem de providentia Dei erga singula, & omnia creata naturali rationis ductu devenerunt: vt de Platone, & Aristotele vidimus num. 2. & Aristoteles quidem 12. Metaph. c. 2. ex constanti rerum ordine providentem omnibus causam causarum primam constantem, à corporeis secretam, & permanentem his verbis demonstrat. *Quoniam pacto ordo erit non existente aliquo, perpetuo, separato permanente, quod ipsum repetit quoties argumento de primo motore Deum demonstrat, vt vidimus tom. 1. de Deo vno controuers. 1. d. 2. Præterea, quæ ex lib. de mundo ad Alexandrum memorabamus num. 2. ac recitabimus de Dei erga minima, & vilia quæque cura, & providentia, similitina recitatis eo num. 2. ex Platone: qui etiam in Phædone, siue de anima post medium huic ex fœrate recitat sententiæ insitit. *Arbitratus sum intelligentiam omnia gubernare. & hoc modo ponere, quo optime se habeant: & Photinus apud Theodoret. 6. græcanicar. affection. de Providentia post med. & Atticus apud Euseb. 15. de præparat. Euang. cap. 4. & ipsi Platonici, Catholice huic veritati adhærescere: sed & Cicero ex ordine rerum Deum vnum demonstrasse videtur vt citato tom. & controu. de Deo vno d. eadem 2. retulimus Providentiam eandem Dei de singulis & omnibus creatis docuere Porphyrius teste Cytillo Alexand. 4. Dialogi de Trinit. & 3. contra Iulianum inter principium & med. Pythagore vero Philosoph. Principis exploratissima ea sententia fuit, ita de illo scribit Iulianus 1. de Providentia sub init.**

Gg 2 Pytha

Pythagoras, quem quasi Magistrum suum Philosophia suspexit de natura & beneficiis Dei differens, sic locutus est. Animus per omnes mundi partes commens, (id est Deus quem mundi animus vocabant) atque diffusus, ex quo omnia que nascuntur animalia vitam capiunt, &c.

6. Porro veritas hæc non solum naturaliter evidens est (vt datis aliquot insinuat. & dum ratione agamus ostendetur) sed de fide etiam est passim in scripturis sacris tradita sapient. 6. *Equaliter est illi (Deo) cura de omnibus, cap. 12. Non est alius Deus, quam tu, cui est cura de omnibus, cap. 8. sapientia genita. Cum eo erant cuncta componens, cap. 14. Tu autem Pater prouidentia ab initio cuncta gubernas. Et rursus. Attingit à fine, usque ad finem fertur, & disponit omnia suauiter. Ecclesiast. 1. de sapientia, siue, vt creatam, & increatam complectitur, siue creatam solum, vel increatam, vt per creatam communicatur, siue formaliter, siue obiectiue: ipse creauit illam in spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est, & effudit illam super omnia opera sua: (in quibus omnibus, & proprio cuique ordine, & dignitate elucet) & super omnem carnem (hominem scilicet, in quo præterea formaliter etiam est) secundum datum suum, & prauit illam diligentiibus se: & his quidem specialiter, & præcipue: quare & scorsim data dicitur: cum, vt sapientiam diligant, tum in eius dilectionis præmium, vt Salomoni, & aliis. Accedunt testimonia, quæ ad prouidentiam vniuersam, & speciatim erga rationales creaturas, earumque actiones, etiam prauas, antecedentium quæstionum certaminibus primis ex scriptura produximus. Mitto id sap. 11. *Omnia in mensura, & numero, & pondere constituit, que tametsi ad peccatorum insinuationem quibuldam, iuxta grauitatem peccatorum, æqualitatem dicantur, tamen, vt generale principium in omnibus Dei operibus asseritur, ad demonstrandam in hac particulari materia proportionem, & æqualitatem ad numerum, mensuram, & pondus fuisse seruatum: quare generalem ibi doctrinam, etiam speciali materię applicitam tradi docet Augustin. 4. de Genes. ad lit. cap. tert. quart. quint. & quæstion. ad Orosium cap. 89.**

7. Mitto etiam vrgentissimum, & præcipuum testimonium ex Matth. 6. & 10. & Lucæ 12. de Dei prouidentia erga passeres, ceruos, fœnum, lilia, capillos &c. quæ consonant dictis Psalm. 146. vers. 8. *qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum qui dat iumentis fœcam ipsorum, & pullos coruorum innocentibus eum.* Quæ pro Dei erga minutissima, & vilissima quæque prouidentia inferius expendemus: vnde ad reliqua nobiliora evidens ducitur argumentum Christi etiam Domini (qui eo vsus est) auctoritatē confirmatum. Denique vniuersalem hanc Dei erga omnia, & singula quæque creatura, prouidentiam tota scriptura à capite, vt aiunt, ad calcem nos expresse docet Genes. cap. 1. usque ad hominis creationem: vbi irrationalium vniuersi creatio ornatus, dispositio, ac semina inditarum ipsi virtutum ad ægendum, atque eorum operationes, & fructus à Deo esse traditur: & in his ipsis capitibus erga creandum postea hominem, cui iis omnibus aulam apparabat (vt Iudeus Philo de mundi officio, & Patres plures recognoscunt) prouidentia elucet. Deinceps Scriptura tota instruendo, inducendoque homini ad rectam, honestamque vitam legibus, adhortationibus, conciliis, exemplis, minis, promissis, terroribus, beneficiis in sanctos, penitusque in scelestos impensis, ordine sæpe ad vtrumvis naturæ inuerso, vt plagis Ægypti, euerisione Hierico, & aliis Moysis, Iosue, & Prophetarum, ac noui testamenti miraculis stupendis insinuitur: quorum singula, & omnia Dei erga creata cuncta, & præcipue erga homines eorumque operationes, prouidentiam demonstrant. Ad eam ex scriptura ostendendam loca notauit non pauca Chrysost. 1. de Prouidentia à colum. 5. & in acta Apostolorum cap. 1. à colum. 3. & alibi sparsim: quod & alij Patres mox citandi præstiterunt. Vberior ea in re Lactantius Firmianus secundo diuini institut. à cap. 10. Copiosior adhuc Saluianus libro primo & secundo de Prouidentia.

8. Vt autem adeo apertus scripturarum sensus non esset Patrum omnium, (qui non, nisi ex scripturæ men-

te sentiunt, & scribunt) in hanc veritatem confutans illum nobis perspicuum redderet: eam nos docuit à Patribus apud Clem. Rom. 1. Recognit. vers. med. & lib. 3. pag. 3. nonnullas patres prouidentie, & accommodatæ etiam recenlet & lib. 8. pag. 4. ais: *generalis autem, & specialis partium simul, hoc modo est: quasi ad initio omnia fecerit Deus, & usque ad finem per singulos quosque prouidentiam gerat, vt vnicuique reddat pro operibus suis, illud quasi tantundem valet ac vt qui à nobis ad instar, vt Ioann. 1. gloriam, quasi vniuersi à Patre. Et quamuis de hominibus tantum postrema verba sint, tamen primis rationem dedit, quæ prouidentiam de cunctis rebus probat: maxime, cum eas pro meritis distributurus, & toto fere cap. ad singula, etiam vniuersam Dei prouidentiam descendere approbat. Non est autem nunc singulorum Patrum testimonia (quod tamen mentis esset) recitare; sed vnius tantum, (quod tamen mentis cum illustriora aliquot recitanda sint certamina, & quæ ceteros Patres recenleo, ex Latinis Boët. 4. de consol. Prof. 6. & 7. & toto lib. 5. Hieron. ad id Matth. 11. Nonne duo passeres, & Ephel. 5. gratias agentes semper pro omnibus ad Hierem. 32. post med. Nunquid difficile ad Zachar. 4. Septem isti oculi domini sunt. Ambros. 1. in offic. cap. 13. & 14. 1. Corinth. cap. 1. p. 4. August. 1. ciuit. cap. 11. & aliis lib. 10. cap. 14. ante med. & 3. Trinit. cap. 4. tract. 14. in Ioan. circa med. ad id *Pater venit hora &c. lib. 1. & 2. de ordine, 3. de lib. arbit. per totum. Cyprian. ad Demetr. apologia tota maxime pag. 2. Hilar. can. 5. & 10. in Matth. Prosper. lib. sententiarum ex August. sentent. 277. & 281. verba dant certam. 5. num. 6. Paulin. epistol. 36. de Prouidentia. Saluianus libris octo de eadem. Gaudensius Brixien. prefat. ad suos libros. Lactant. Firmian. 1. diuini institut. cap. 2. lib. 2. ac p. 8. lib. 7. de præmio & in Dei, à c. 7. & libro de officio hominis. Bernard. recapit. certam. quarto. Anselmus in elucidario præfationis circa medio, & sparsim latini reliqui Patres Dei erga cuncta prouidentiam, vel proponunt, vel supponunt.**

9. Consonant Latinis Græci Patres, Dionys. Areopag. de exilesi Hierarch. cap. 9. toto, maxime vniuersam, vbi. *Primum enim est omnium principium, prouidentia: inferiuscule, vna quidem de omnibus actibus prouidentia, sine. Nos aperit, planeque docet, eam esse ad omnia pertinentem prouidentiam, & à de diuini nominibus post med. iustitiæ nomine prouidentiam Dei erga omnia, & aliis; & his tradit. Diuina enim iustitia omnia disponit, & determinat: omniaque non confusa inter se, nec permixta custodiens in, quæ sunt, omnia quod cuique accommodatum est tribuit, pro ea, quæ vniuersum quodque totum, quæ sunt, attingit dignitas. Dixerat autem de Diuina scientia cap. 7. vers. fin. omnia est artifex, & semper omnia componit: effugit casus in dissolubilibus coherens, & ordinis omnium: sed quæ principium cum sequentium principis semper conuenit, & eorum vniuersi conspirationem, concentumque pulcherrime efficit. Concordant Iulianus Martyr. quæst. 146. ad Orthodox. Irenæ. lib. 2. cap. 45. post med. Clem. Alex. 7. Stromat. pag. 3. sub init. lib. 5. pag. 21. Pedagog. cap. 8. Iulian. Polux. epistol. 154. Nazianzen. orat. 1. colum. 2. orat. 3. & sequent. orat. 15. in plagam grandis. nota 1. orat. 16. de pauper. amore. nota 44. orat. 24. secundus de Theolog. Basil. homil. 8. in dicit. auctor. tempore famæ ante med. orat. de precatone colum. 2. Chrysost. 1. orat. seu lib. de Prouident. Homil. ad populum. Antioch. ante med. Nyssen. de infantibus qui præmature alienantur post init. orat. catechet. cap. 8. inter med. & fin. Athanas. contr. gent. longe à med. & vers. fin. orat. 1. contra Arrian. vers. med. de incarnatione verbi, & deuentu colum. 1. & 3. in Synopsi. lib. 15. Ecclesiast. 1. post med. Damascen. Dialog. cont. Manichæ. & 1. de fide cap. 12. à med. lib. 2. cap. 29. Nyssen. 8. Philosoph. potius Nemes. de anime facultatibus cap. 42. 43. & 44. Athenagor. lib. de Resurrect. maxime à med. Maxim. sem. 48. de Prouidentia. Dorotheus de instit. fraxum. doctor. 17. Theodoret. decem sermonibus de Prouidentia & de curat. græcanicar. affection. Cyrill. Hierosolym. catech. 8. circa med. & 18. sub init. Eulabius Cesariensis. de*

de præparat. Euang. cap. 5. lib. 12. cap. 28. copiosius
Encas Gazzus in Theophrasto vers. med. & Julius Si-
renius locis citatis, quibus addit Theologorum om-
nium consensum cum Magistro in 1. d. 44. & 46. & 5.
Thom. 1. p. quæst. 12. & 3. cent. gent. à cap. 71. ad 75.
incluſus.

CERTAMEN II.

veritatis eiusdem demonstrationes Phi-
losophorum, & Patrum aucto-
ritate confirmatæ.

1. Primam demonstrationem attigimus supra ad
Providentiam Dei de nostris actionibus demon-
strandam; nempe naturalis ubique gentium omnium
hominum sensus, ex quo ad præcandum Deum cultu, fa-
cificiis, victimis publicis, vel orationibus & inuoca-
tionibus etiam privatis, non solum pro actionibus propiis,
sed eventibus in re quavis fortunatis, & infortu-
natorum avertione confugimus: quod enim universi vi-
dentur (inquit Aristot. 10. Ethicor. cap. 2. post med.) id
esse dicimus. Qui autem fidem hanc tollit, non valde cre-
dibiliora dicit. Etenim omnium de re quavis consensus
rationalis naturæ sensus est ab eius conditore cum ipsa
ratione inditus, quare falsus esse nequit, quin ab eius
auctore natura inclinata ad falsum oriatur, naturaliter,
quod est impossibile; tametsi ex accidenti, & merito Dei
rebutio providentiæ extraordinariæ possit adeo ad erro-
ris physici actum inclinari, de quo controuersi. de fide.
Hic autem, & naturæ proinde rationalis sensus recurren-
di precibus, cultu, & facificiis deputatis &c. pro re
quavis ad Deum continet essentialiter alium de diuina
omnium providentiâ, regimine, & dispositione; alias
in eo recensu ad eum cuius potestate, & providentiâ res
gent non fieret, erraret: ac proinde diuina providentiâ
rationalis naturæ lumine nota est. Hanc demonstrationem
exhibet Cic. 1. de natura Deorum sub iur. sin autem
(inquit) Di, neque possunt nos inuare, nec volumus, nec
timemus omnino; nec quid agamus animaduertunt, nec
quod ab eis ad hominum vitam promanare possit: quid
est quod illos Diis immortalibus cultus honores, preces
adhibeamus.

2. Præclarior autem eam demonstrationem dedit Ne-
moſius de animæ facultatibus cap. 44. in hæc verba. Res
singulis regi providentiâ magno argumento est, quod na-
turaliter eius notitia hominibus est insita. Nam difficili,
& necessario nostro tempore statim ad nomen diuinum, &
preces confugimus: velut natura nos sine doctrinâ ad Dei
ipem perducere. Non autem sine doctrinâ nos natura ad id
ducere, quod eadem natura non fert, ut fiat. Nam in
repentinis perturbationibus, & timoribus sine electione, ne-
que deliberatæ, & tanquam aliquid consideramus, Dei
nomen inuocamus. Quidquid autem naturaliter quam-
que rem insequitur, in eo tanta vis est ad demonstrandum,
ut contradicere nihil possit. Nec minus viuide Tertullia-
nus 17. Apologeticè aduers. Gent. post med. hanc de-
monstrationem ita expendit. Vultis ex anima ipsius testi-
monio comprobemus? quia, licet carcere corporis, pressu,
licet infestationibus prauis circumscripta, licet libidinibus,
& concupiscentiis euigorata, licet falsis Diis exarscillata;
cum tamen respicit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex
aliqua valetudine & sanitatis suam patitur, Deum no-
minat: hoc solo: quia proprie verus hic vnus Deus bonus
& magnus. Et quod Deus dederit omnium vox est. Iudi-
catis etiam confestatur illum: Deus videt, & Deo com-
mendo; & Deus mihi reddet. O testimonium anima na-
turaliter Christiana! Tertulliani Magistri hac in re simi-
lis; & ex parte transcriptor Cyprianus, lib. de idolol.
naturaliter confestetur, cum mens & anima sui auctoris,
principis admonetur, dici frequenter audimus; o Deus!
& Deus videt: & Deo commendo: & Deo reddet: &

quod vult Deus: est Deus dederit. Atque hac est sum-
ma delicti, nullo agnoscente, quem ignorare non
possi.

3. Secunda demonstratio sumitur ex ordine, har-
monia, concordiaque constante, ac perpetua partium
contrariarum, ac dissimilium, motuumque vniuersi, sta-
tis, simulque legibus succedentium. Hanc demonſtra-
tionem attingit primus Aristoteles 12. Met. cap. 1. verbis
hisc. Quoniam patto ordo est non existente aliquo, per-
petuo, separato, permanente? Quam ad verbum transcri-
psit Euseb. 7. de præparat. Euang. cap. 2. eandem exem-
plo illustri sensibiliorem fecit Athanas. orat. cont. gent.
vers. fin. dicens. Quomodo enim, si musicus, ubi lyram
adaptauerit, & gratia acutus, & media extremis ex arte
sua conuenienter, certum designatumque melos absoluat: ita
quoque Dei illa sapientia rerum vniuersitatem, & lyram
tenens, & æreâ terrenis copulans, & celestia æreâ,
& vniuersaque cum singulis coaptans, circum agensque na-
turalis ag voluntate vnum mandum, mundique vnum
ordinem absolutum vult, & congruent: quæ licet de pri-
ma mundi conditione dicta videantur, de eius etiam in
eo ordine, & harmonia permanentia sunt dicta, illis
verbis: rerum vniuersitatem in lyram tenens: iam scilicet
factam: & quæ, ni à Dei providentiâ teneretur,
partium diuersitate, & contrarietate ipsa discordaret, id
quod expressius, & luculentius dixit Boetius 3. de con-
solar. prola 12. sub init. sic fatus. Mundus ex tam diuer-
sis, contrariisque partibus in vnam formatum minime con-
uenisset, nisi vnus esset, qui tam diuersa coniungeret.
Coniuncta verò naturarum ipsa diuersitas inuicem disſo-
ciaret, atque diuelleret: nisi esset vnus, qui, quod ne-
xit, contineret. Non tam verò certus naturæ ordo proce-
deret, nec tam dispositos motus, locis, temporibus, effi-
cientia, spaciis, qualitatibus explicaret, nisi vnus esset,
qui his mutationum varietates manens ipse disponeret.
Nec obcurius Damascen. 1. Fidei cap. 3. post med. quo-
modo enim aduersantes natura (ignis dico: & aqua, æris,
atque terra) in vnus mundi complementum concurrissent
ad inuicem, & sine dissolutione perdurarent, nisi qua-
piam omnipotens virtus, & ea coniunxisset, & semper
conseruet indissoluta? & post alia in rationis huius con-
firmationem subdit. Non generitari talem tribuimus
potentiam: esto enim casus, temeritatisque generatio,
cuius erit ordinatio? Consilium vitæ, & perpetua.

4. Demonstrationem tertiam prædictæ proximam
ex quavis vniuersi parte, contrariis qualitatibus, atque
adeo diuersis formis figuris, dispositionibus, constante,
& persistente. Athanasius paulo ante recitata ex ipso
verba acute attingit, ac breui in simplicioribus, rudio-
ribusque mundi partibus expendit verbis hisc. Elementa
omnis sensibilis substantia, calida, frigida, humida, sicc-
ca in vnum contemporans, sua potentia efficit, ut illa sibi
mundo insessa non sint, sed vnam consonamque harmo-
niam in commune absoluant. Demonstratio autem hac
in nobilioribus aliis mundi partibus speciebus perfectio-
ribus, & perfectioribus singulis apertior, & apertior,
pro maiore cuiusque perfectione, est, ut vidit Auguſti-
nus 5. de ciuit. cap. 11. circa med. scribens. A quo est
omnis modus, omnis species, omnis ordo, à quo est men-
sura, numerus, pondus; à quo est quicquid natu-
raliter est, cuiuscumque generis est, cuiuscumque aspi-
rationis est, à quo sunt semina formarum, forma semi-
num, atque formarum: qui dedit & carni originem,
pulchritudinem, vniuersalem, propagationis fecundita-
tem, membrorum dispositionem, salutem, concordiam:
qui & animæ irrationali dedit memoriam, sensum, apper-
tium, rationali insuper mentem, intelligentiam, volunta-
tem: qui nec solum cælum, & terram; nec solum An-
gelum & hominem, sed nec exigui & contemptibilis ani-
mantis viscera, nec aui pennulam, nec herbe flosculum,
nec arboris folium sine suarum partium convenientia, &
quadam veluti pace dereliquit: nullo modo est credendum
regna, dominationes, & seruantes à sua providentiâ legi-
bus alienas esse voluisse. Quibus non naturalia modo,
etiam minima, ac vilissima, sed & politica, ciuilia, &
moralia, omni que Reipublice rationalis cuiusvis ordi-
nem diuina providentiâ quoad omnes eius partes sub-
iacere apertissime, & luculentissime demonstrat.

5. Luculentius tamen adhuc & cuiusvis animalis mem-

bris, eorumque ordine, & proportionem cum inter se, tum ad munera varia animalia obeunda rem demonstrat. de generi ad lit. sub init. scribens. si viderent tantum ordinem, & quantum in membris cuiuslibet animalis apparet, non dico medicis, sed cuiuslibet medicis considerationis homini, nonne clamarent: ne puncto quidem temporis, Deum (à quo est omnis mensurarum modus, omnis parilitas numerorum, omnis ordo ponderum) ab eius gubernatione cessare? Quid ergo absurdum, quid insensibile sentiri potest, quam tam totam esse vacuum nuntium, & regimine prouidentie, cuius extrema, & exigua videntur tanta dispositione formari, ut aliquanto attentius cogitata ineffabilem incuriant admirationis horrorem? Sane inculum, & conceptum illum dissimulandi impos Galenus exclamavit 9. de vlu partium cap. 5. ante med. Nonne Opificis prouidentiam admirabimur, qui à corde sursum per thoracem, ne totum collum venas, atque artérias, ad ipsum usque caput simul deducit, inde has quidem ad plexum reformat, illas autem ad summum capitis verticem produxit? Ad demonstrationis huius robur, & lucem faciunt, quæ de celorum ornatu, & concentu, de terræ, & pratorum, montium, fluminum, fontiumque ortu maris fluxu, & refluxu, fecunda, ac florida varietate aeris, aëribus, fulgetris, aliisque meteorologicis impressionibus, metallis, ac pretiosis gemmis, & lapidibus: De animalium speciebibus, multitudine, deque eorum visibus, respiratione, sensibus, memoria, somno, vigilia, somniis, imaginibus, motu, &c. Naturales Historici, & Philosophi Medici magno studio, indagine, & observatione deprehensa scripserunt: Plinius, Galenus, Dioscorides Rondolietus, atque alij innumeri, quibus de rebus fere cunctis, & singulatim Aristoteles disputauit.

6. Quartam à posteriori demonstrationem subiciam ex iis, quæ ad politicam, & civilem hominum vitam, & Rempublicam tuendam spectant: in eam iuuenis nulla arte cultus olim incidi: iam verò senex non omnino contemnendam, & in demonstrationibus veritatis huius prætereundam iudicauit. Etenim ad Reipub. cuiusvis consuetudinem plurimis inuicem opus est, quorum ministeria, plerique nullius honoris, imò ignominie multæ cum sint, nihil fere vtilitatis habent, multoque longe minorem quam pleraque alia, quæ nihil ingenij, aut animi dotum requirunt, præterquam hominem esse. Huiusmodi sunt viarum publicarum veriores, stabulorum, & cloacharum mundaiores, puteorum fossiores, tortores, & carnicenses, & plures opifices præfatis, & vilitate, & inutilitate affines, qui nunquam ministerio distent, imò verò vix miserissimam, & famelicam vitam agere possunt. Videmus autem eiusmodi ministerijs homines Reipublicæ politice nunquam deficere: imò plures nonnulla eorum, & successione in illa (si plures simul Ministros non capiunt) ambire: suæ nimium miserie, atque ignominie sordidos candidatos: interinque à petitoribus in ministerijs illis sese in Discipulos tradere, vidi ego cum in eam incidi demonstrationem, pluresque viderint, quasi scholas carnicum, tortorum, discipulis non vacuas, invidis humanitate, non minus, quam veltibus. Quod si eos omnes percontaris, cur ministerijs aliis æque facilibus, minusque vilibus, & valde vtilioribus se non exercent? & quare fœdis illis, & inutilibus tanto studio inhiant, & incumbant: eorum omnium responsum vnum, & commune est, quod à misero viarum publicarum, & stabulorum verfore audiui: quem misericordie gratia, tunc, cum iuuenis in hunc discursum incidi, labore, ignominia, & miseria sui ministerij propositis, ut vtiliori, puriorique se addiceret, adhortabatur. Video, inquit, ea omnia, quæ sum multos annos in hoc ministerio expertus, at hoc est fatum meum: & gratias pro consilio agens virga asinum egit: fatum ille propensionem, cui resistendo par non erat, in vile id ministerium vocabat: quam ego à Dei prouidentia pro Reipublica bono immillam huic, & similibus recognoui: vnde Deum præcipuum Reipublicæ omnis politice, ac subinde Reipublicæ totius vniuersi gubernatorem arbitror demonstrari.

7. Quin eam demonstrationem à priori dedit Lactantius 7. de ira Dei capite 4. inter iuit. & med. scribens. Quid tam dignum, tam proprium Dei, quam prouidentia?

denia? sed si nihil curat, nihil prouidet, à missis igitur diuinitatem omnem. Qui ergo totam vim totam Dei prouidentiam tollit: quid aliud dicit, nisi Deum omnino non esse. Vnde Epicurum Deum fatentem, & prouidentem putat, eam gentem stultam, contradictoria admittentem putat. Etenim (ait) si Deus est, prouidentem est. Possidens verò à Cicerone relatus apud Lactant. censet Epicurum, ratiorem apud vniuersos inuidia causam, ore tenus Deos admittentem, cum prouidentia negabat. Ruiz noster d. i. lect. 4. m. 1. hanc demonstrationem moralem solum esse censet, sine certitudinis, & infallibilitatis moralis, non autem physice infallibilitatis, & certitudinis, & simpliciter talis: quidem libera voluntate rebus prouidet, quæ creaturæ, & seruat, potens absolute illarum curam absque ulla physica, vel metaphysica repugnantia negligere: est etiam bonitati moraliter repugnans cum ad melius (cuiusmodi est eorum quæ creatur, & seruat curam habere quam contere) morali necessitate teneatur: in primis hæc ratio primam demonstrationem, seu illationem, mox subiectam, quam ipse simpliciter necessariam reputat, moraliter solum necessariam esse directe probat: secundo moralem necessitatem Dei ad optimum seu melius abunde conueniunt ipsam confutari, casu adhuc, quo operaturus sit, non paucis eius Doctoris inconsequentibus notatis & ostensis. Terrio ipse ait n. 4. deduci ex creatione rerum à Deo quæ uidentiam discursus, quem n. 11. tertiam demonstrationem absolute appellat: nempe quod propter finem eas creauit, & ad cuius consecutionem prouide propende illas omnes, & ordinate tendunt. Quarto, quia nec conservatio earum à Deo sine fine est. Ex eadem igitur intentione efficaciam finem obtinendi per causas naturales, & inefficaciam per liberas mentes aliqua adhibere tenetur, ut & ipse, & illæ finem assequantur: alioquin nullatenus intentione finis, sed pura complacentia foret. Quod quia conservatio ipsa, & permanentia rerum semel productarum ex eo fit, & ordo ipse in illum, ad prouidentiam sine dubio spectat, & à Deo est.

8. Sexto: rerum & ordinis earum conservatio neque esse à minori potentia, sapientia, arte, & voluntate, quam diuina, ergo vel est à Deo, qui ea producit, vel ab alio qui eas habeat æquales: multiplicata vero Dicitur duplex Deus admittitur: vel potius exulabit à rebus uterque, cum qui verus Deus est, vniuersa essentia sua sit, cunctis emens, & per distantiam essentia, potentia, scientia, arte, & voluntate infinitam Superior, & excellens, ut t. d. de Deo mo. contr. 1. demonstrauimus. Hanc rationem video citari à Damasc. 2. de fide c. 29. init. dicentem. Nam neque deusque consequens est alium prouidentem: si enim alius qui uterque subiaceret. Ex quo neutrum esse Deum excluditur foret. Recte igitur, & demonstrationem simpliciter nulli, & absolute, nec solum moraliter necessariam illationem ex eo, quod Deus verus sit, & mundi, & omnium quæ in eo sunt conservatorem, gubernatorem, & prouidentem esse demonstrat: Vt autem id, quod Ruiz noster fecit, videtur fecisse, detegatur, oportet animaduertere, & dispensationem hanc, & demonstrationes de Dei prouidentia ex eo mundum, & omnia, quæ in eo sunt, supponere & mundum esse productum, & ordine rerum, quem in ipso videmus, & conservatum esse: huiusque suppositis inquiratur: an, tam eius conservatio, quam reliqua, quæ à Deo ipsam spectant, esseque in illo experiri. à Deo prouidentem esse non autem: an ex eo, quod Deus illam creauit, quæ rerum ordinem primo produxit, & Deum eam ipsam prouidentiam cum conservatorem, tam reliquorum quæ in ipso sunt penes Deum esse inferantur: ita cum considerato præcise Deo, ad prouidentiam primo productis de conservatorem, & reliquis Deus physice, & moraliter liber est: quare inde nulla esse potest moraliter, quælibet certa, & necessaria demonstratio, aut suppositio, quæ per se à mundo totus cum eo ordine conservatur, & per se à Deo ita illam seruari, & persistere debere, ac prouideam in eo prouidendo libertatem exercuisse demonstrant.

9. Demonstratio sexta à lobo c. 34. emphatica interrogatione illa traditur. Quem solus super Orbem terrarum fabricatus est? nempe & perit: ac si ita arguatur, Cur rerum ordinisque permanentis, quem videmus, penes illum esse debet, qui ita illas, earumque con-

nam primo constituat ac produxit: atqui Deus res omnes mundi, earumque ordinem primo produxit, & constituit: ergo rerum omnium mundi, atque ordinis earum cura penes Deum esse debet. Hanc demonstrationem lobo expressius posuit Athenagoras, lib. de relluct. post med. dicens. Oportere eos qui Deum admittunt, ut conditorem huius universitatis, illius ipsius sapientia, & iustitia attribuerent rerum omnium custodiam, & procuratorem; si modo fundamento constituto ac principis semel admissi inherere velint. Clarius Ambrosius lib. officior. cap. 1. med. sic fatetur. Quis operator negligat operis sui curam? quis deserat, ac desituat, quod ipse condendum putavit? si iniuria est regere, non est maior iniuria fecisse? cum, aliquid non fecisse, nulla iniustitia sit, non curare, quod feceris, summa inclementia est. Et 1. Corinth. p. 4. Est aliquid hac assensu ratione falsius, ut fecisse dicatur mundum, & curam eius non agere? & quid fecit si non ad illam pertinet quod fecit? Damasc. 2. fid. c. 2. 9. sub init. Necessario est eundem esse eorum, qui sunt, & factorem, & providorem. Nam neque decet: & reliqua ex eo recitata num. 8. Confirmat inferius sic. Solus Deus est natura bonus, & sapiens: est igitur bonus providens; non providens enim non bonus. Nam, & homines, & animalia ratione capta propriis natis naturaliter provident; & si non provident, vituperantur. Magn. Gregor. 24. in lob capite 11. alias 26. in verba data ex lob. Per se quippe mundum regit, qui per se condidit: post pauca. Si per se ipsum regere non negligit, quid creavit: quod bene creavit, utique bene regit: & quia nec dum facta, curavit, ut essent, quæ sunt facta non deservit. Quam demonstrationem ab opposito probat Nemesius lib. de animæ facultatibus capite 44. columna prima negata providentia; Deum rerum conditorem esse consequenter negari, dicens. Nam qui putant hoc universum casu, & temere constitutum, merito dicunt omnia vacare providentia: quorum enim nemo creator sit, eorum quis erit procurator? Est enim evidens temere adesse fieri, quæ à principio temere creata sunt.

10. Advertendum tamen animo est: in iis quæ ex Patribus recitabimus plures rationes adhiberi, quæ naturaliter Deo, rerum, quas semel condidit providentiam incumbere solummodo demonstrant; non autem metaphysicè: cum Deo liberum absolute sit, quæ semel condidit, destrueret, neglecta naturali exigentia rerum natura sua permanentium semel productarum ut diutius conferrentur, & permanerent, & cum debitis perfectionibus, tum sibi, tum in ordine ad finem. Agentibus verò naturalibus, cum determinatas, vel natura sua, vel adiectis qualitatibus, vel facultatibus ad suos quæque effectus, & finem in quem ordinata à Deo sunt vires, & activitatem habent: nequeunt, quod semel effecerit, non conferre, & tueri (casu quo ut putatur conservatio permanentium penes causas secundas sit, quod controuersum est, generat. multis confutatum) nec à successu rerum successu productione abstinere. Sola ergo ratione, quam deus numero 8. tetigitque Damascenus ex factis, faciendisque, ut questioni præsentetur locus suppositionibus ibidem notatis, ratio hæc simpliciter necessaria, atque demonstratio absolute talis euadit, ut ibidem diximus. Mitto alias veritatis huius rationes pro divina minimorum, ac vilissimorum mundi providentia certam. 4. subicienda: similiter, an hæc providentia Dei erga omnia per seipsum immediate an mediate per creatura, vel creatum aliquid exerceatur à Deo? anve immediate à Deo esse aliquibus saltem ex datis demonstrationibus ostendatur? Horum enim omnium examen, & decisio ad quæst. 5. spectat, ubi contra vltimam hæc in re non ignobilium Philosophorum errorem pergamus.

CERTAMEN IV.

Minimarum atque abiectissimarum omnium & singularum rerum diuina Providentia dogmatica, & cuius deus est.

1. Traditur expresse, & specialiter conclusio hæc à Christo Domino Matth. 6. 10. & 11. & Luc. 12. vbi Dei cura & providentia de vilissimis animalculis, & passeribus, flosculis, & tanque agri, capillis (scilicet in vilium reliquorum exemplum) habetur: ut Dei nos curet, & providentia subesse, debereque committere argumento à minori ad maius evidentissime conuincat, ac efficacissime suadeat, verba eis locis sunt ab eo. Nonne duo passeres: ad quæ Cyrell. Alexand. 5. thesaur. cap. 2. post med. Quod si putatis indecens ad minima quoque Dei providentiam erubescatis aliquantulum queso audite: & Christum. Nonne duo passeres? &c. Alterum ex Matth. 6. Considerate lilia agri, &c. Ita ponderat Augustin. 10. de Ciuitate cap. 14. circa med. Plotinus Platonici Dei providentiam usque ad hæc terrena, & ima perungere, flosculorum, atque soliorum pulchritudine comprobatur: quæ omnia quasi abiecta, & preuentia decensissimas formarum suarum numeros habere non posse confirmat, nisi inchoarentur, ubi forma intelligibilis, & incommutabilis, simul habens omnia perseverat. Hoc Dominus IESVS ibi ostendit, ubi ait, considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quia, nec Salomon in omni gloria sua cooperitus est, sicut vnum ex istis. Quem locum egregie ad rem hanc interpretatur. Hieronym. ibi: Prosper. sent. 281. Cyrill. proximè, & Cyprian. libro 1. ep. 3. ad Cornel. inter principium & med. Rursus probatur ex Matth. 8. vbi ciciendi à Christo Dæmones, rogabant cum dicens: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum, &c. Vnde Cyrell. 12. thesaur. capite 14. sub med. Dæmones Dei potestate teneri, ne porcos, fœdissima animalia, inuaderent optime collegit 4. ad Sap. 8. Attingit à fine usque ad finem fortiter, de suis duobus, altero localis distantie spatij vniuersi, altero distantie dignitatis, & perfectionis maioris, & minoris rerum, quibus vniuersum constat sapienter interpretatur Bernardus de gratia, & libero arbitrio: A summo, inquit, celo usque ad minimum vermiculum.

2. Denum omnia scripturæ testimonia recitata & memorata à nobis cert. 1. n. 6. & 7. cum de rebus omnibus & singulis vniuersi huius, (in quibus dubio procul abiectione etiam, & vilissima continentur) loquantur, præsentem conclusionem expresse absque noua ponderatione stabiliunt. Sed vnum solum illustrissimum ad rem hanc, & specialissimum testimonium omittendum non est, quod doctè obseruauit Ruiz noster d. 1. sect. 4. ex Prouerb. cap. 30. post med. vbi hæc habentur. Quatuor sunt minima terra, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: formica populus infirmus qui preparat in melle cibum sibi: lepuleus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum. Regem locusta non habet; & egreditur vniuersa per turmas suas: stellio manibus nititur, & moratur in adibus Regis. Vnde arguitur: Hæc animalcula opera ad suum commodum & conseruationem sapientiora Sapientibus exercent: atqui ea non exercent ex ratione, & consilio, & electione, cum irrationalia sint, & incapacia rationis, sed ex instinctu à Deo indito, cuiusque eorum natura, ut vitam tueantur, & commode, quatenus ex ipsis, seruent: cui instinctui ad id exequendum & obtinendum Deus potentia sua concursu, & materia, ac mediorum ex sine sibi præstituto administratione continuo præstatoque adest. Quæ (sind primum Dei instinctu his animalculis indito à Deo) satis ad rem præsentem essent, ubi de Dei erga hæc etiam animalcula sicuti ad reliqua

Feliqua nobiliora providentia solum agimus non disputantes, vt diximus, an immediate per seipsum, an per alium illam habeat Deus. De apibus aliisque pluribus vermiculis simile argumentum efformabimus,arque aliud etiam: sed nunc ex scriptura solum pro hac veritate pugnamus.

3. Ab authorize verò Philosophorum Sapientiorum, & Patrum eadem veritas munificilla est. Et præter data ex ipsius testimonia pro Dei gratia omnia creata singulatum, ac subinde abiecitissima, & vilissima providentia cert. 2. & 3. illud Platonicum Dialogo 10. de legib. post med. quod de re præsentè speciale est repetendum. Vbi habet: Οἷνες quædam periores sunt, tanto arte una in propriis formis operibus, & parva simul & magna abolutius, exquisitius quæ pericium. Deus vero qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult parva, quæ facilius gubernari possunt propter pigritiam, & ignavia negligenti modo. Aristot. 1. de partib. animal. c. med. vtiliorum animalium rationem propensionem; pueris fastidii spreu, dignum nequaquam est: cum nulla sit res natura, in qua non mirandum aliqua inditum habeatur. Subinfertur: Cum in omnibus natura numerus & honestas pulcherrimæque sit ingenium. Accedit Plotinus relatus, citatque ab Augustinio verbis datis n. 1. & Galen. cert. 3. num. 5. quem Medicis, & Anatomicis reliqui imitantur, quibus testimoniis non sententia mouet, sed & eius probande argumenta mox explicanda continentur: ex Patribus illa recitata ex Cypriano de elementis, quæ mixtis fere omnibus corporibus vilius habet dubio sunt: ex Augustino cert. 3. n. 4. & 5. hic n. 1. Plotinum approbans, & ex Evangelio confirmans, item 11. de Ciuitate capite 2. 2. ad. vbi: Deus ita artifex est magnus in magnis, & minor non sit in parvis. Quæ parua non sua granditate, quæ nulla est, sed artis sapientia metienda sunt. Illustriora ex iplo, & aliis Patribus dabimus statim, dum ratione agamus. Audiendum tamen est Cyrillus 5. Thesauri cap. 2. post med. vbi hæc. Superbia certe vitium Deo iniucere conamini, cum dicatur non esse decens, ut minimarum rerum Creator sit: ipse autem omnium Creator est etiam minimorum, & omnibus prouidet, & se propter misericordiam suam participabilem reddit. Legendi demum pro re hac vult Augustinus, & Patres reliqui contra Manicheos disputantes, quorum, & error, & eius impugnationes, & fundamentorum solutioconuex funt, & affines.

4. Pro veritate hac demonstranda æquo robore militanti demonstrationes omnes à nobis data cert., providentiam Dei erga vniuersum, eiusque partes singulas, & omnes euicentes: adeoque dilucide militat, vt applicatione materie præsentis opus non sit & repetitione fastidiosa. Quare Speciales pro hac materia subiciuntur. Prima esto: quia in minimorum, & abiectionum, sicut, & reliquarum vniuersi partium præsentia sit, nec vniuersi partibus, nec vniuerso de optimo eius bono (in quod vt in finem partes eius omnes contendunt iuxta Aristot. 12. Metaph. text. 51. fine) bene prouideri. Hoc autem repugnat: ergo minimorum, & vilium adeo Deo prouidentia. Minor quoad bonum partium nobiliorum probatur: quia abiecta, & minima cibo, & prædæ nobiliorum cedunt, aliisque viciis inferuntur, quovisque ad hominum vlt, cum in victu, & in vestitu, cum in salutis conseruatione, vt recuperatione, tum in sapientie exercitio, tum in frenanda puniendæ superbæ & contumacia tandem perueniant: item nec adeo nobiliora splendent, nisi è vilium ordine, & loco debito postiorum collatione. Totius autem vniuersi bono optimo, maximæque perfectioni, & pulchritudini summo præ defuerunt: eis quippe neglectis, ac deficientibus præ conditoris incuria, tanta rerum varietas cum debita dispositione, (ex quibus pulchritudo resultat, eoque maior, quo plura varia recte disposita conflunt.) vniuerso defecere: quod ex instrumentorum, & vocumque consonantia, & harmonia, ex grauius, acutis & variis vocibus, & sonis suauiore, & perfectiore, quam, si ex grauius solum, vel solum acutis constaret, demonstratur. Sed audiamus maiorem integram, imò & argumentum ex Augustino r. de Ciuitate cap. 22. sub locis dicente. *Nec ascendunt* (Manichæi) *quam in suis locis*

naturæque vigeant, palchroque ordine disponantur quæ
cumque universitatis rerum pro suis proportionibus dicuntur,
tandem in communem Rempublicam conferant (mi-
ma & abiecta hæc) vel nobis ipsis, si eis congrueret ut
quæ scienter vitamur, commoditatis tribuant: ne, ut
diximus ipsa, quæ per inconvenientiam pernicia est,
convenienter adhibita in salubria medicamina tran-
sit: & subdit, A terrenis usque ad cælestia, & in-
visibilibus usque ad invisibilibus sunt alius bonis alia bona mi-
seri: ad hoc inæqualia, ut essent omnia. Unde nihil ef-
fugit.

[illegible][illegible]

Aristot. illa: *viliorem animalium rationem, propensionemque puerili fastidio spreuisse, dignum nequaquam est*: & illa Platonis. *Propter pigritiam, aut ignaviam negliget minima, scilicet, & vilia curare, eisque providere, quorum quodvis vitij, & imperfectionis Deum argueret. Horum testimonia integra dedimus numero tertio. Et sanè absurdissime dementisque superbie, fastidij, ignaviae, ac pigritiae esset (ni ex impotentia, aut infirmitate aequè absurdè esse admitteretur) res abiectas, earumque ordinem ad sui aliqualem imitationem Deum condidisse, ac prae aliquo ex dictis eorundem curam, gubernationem, & providentiam negligere ac dedignari. Demum, si ex obiecti prouisi imperfectione Dei providentia imperfectionem aliquomodo traheret, nec perfectioribus creaturis possit providere, cum ex etiam sint necessarii imperfectæ: quod contra aduersarios est.*

7. Sed iam, quæ directè, & non ab opposito solum, secundam illam maiorem partem probant, producamus. Et primum quod Plato observauit verbis ex ipso recitatis numero tertio ab exemplo creatorum Artificum ibi: *Opifices quanto peritiores sunt, tanto arce una in propriis ipsorum operibus & parua simul & magna absolutius, exquisitiusque perficiunt. Deus vero qui sapientissimus*. &c. Id quod obuius, & frequentibus experientis didicimus. Nempe non aequam in artefactis curam perfectionis minimorum, quam nobilium partium solum, sed quandoque maiorem à peritissimis artificibus in minimis artefactis expolendis, & perficiendis, vt in lepulculo, musca, vermiculo, viuidius pingendo quam in depingendo homine curam, & artis suæ industriam apponi: ita, vt quandoque ars & industria Artificis maioribus, & nobilioribus picturæ partibus deficiat. Ratio autem est: quia creati Artificis sensus, & attentio, vt ex arte operetur, limitata est: quare, quo plus in vnum perficiendum attentionis ponitur, eo magis alteri defraudatur, & deficit. Item: quia labore cum in attentionis, & executionis maiore, & diuturniore vires artificis creati lassantur, ac generatur ipsi fastidium: nec potest pluribus simul æque intendere, cum minor esset ad singula sensus, si pluribus intentus simul foret: quare, vt in abiectis, vt minimis atque in præcipuis, & nobilioribus partibus absoluta pictura sit, tempore, & laborandi, atque à labore diuertendi Artifices creati vel maiori, vel minori (vt cuiusque peritia, & dexteritas maior, vel minor est) opus habent. Inde verò rectè concluditur, Deum, qui sapientissimus opifex est, & de minimis & abiectissimis æque ac de magnis simulque potest curare & providere non posse non de minimis ac viliibus, æque ac de maximis providere: idque Dei arti summæ esse gloriosissimum: quia exactissimè provideat magnis, & paruis, nobilibus, atque viliibus, quin horum attentissima, & accuratissima providentia aliquid exquisitissimæ perfectionum creaturarum derogat, perfectius longè est quam nobilioribus eadem, ac modo, cura & gubernatione providere: immò cum omniū est Deo solo digna providentia, ac diuina est: quæ, nec Deo digna, nec Dei providentia esset, ni omnium foret, vt in omnipotentia, scientia, & idæis diuinis demoustrabamus.

8. Secundam partem eiusdem secundæ demonstrationis dedit Aristoteles verbis numero tertio ex lib. eius 1. de partibus animal. cap. 5. med. quorum prima, quibus viliora animalcula curæ Dei providentiæ docuit, repetimus numero sexto sub fin. nunc subiuncta ab ipso ratio tantum repetenda. Cum nulla sit res natura, in qua non mirandum aliquid habeatur. Post pauca: cum in omnibus natura numen, & honestum, & teleiurumque sit ingenium. Etenim eo digniora sunt Dei providentia creata, quod sui supremi artificis bonitatem, sapientiam, & artem magis nobis viatoribus, aut facilius ostendunt, quam nobiliora, & spiritalia, quæ clarè, & in se pro hoc sane non cognoscimus: ita, vt bene, & attentè inspecta nos in Dei conditoris admirationem, & stuporem rapiant: ergo eis providere Deo dignissimum, & perfectissimum est. Attigit etiam hoc argumentum Aquila Magistro suo

Christoph. de Ortega, de Deo Vno, Tomus 11.

Apostolorum Principe Petro approbante apud Clem. Roman. 8. Recognit. inter med. & finem, sed posuit luculentissimè illud Augustinus in Plalm. 148. sub med. Sic fatus: *Attendat charitas vestra: quis disposuit membra pulchra, & cunctis, ut habeant ordinem suum, habeant vitam suam, habeant motum suum? vnam bestiolam breuem, minutissimam considera, quam voluerit si consideres ordinem membrorum ipsius, & animationem vitæ, qua mouetur: vt pro se fugiat mortem? amat vitam: appetit voluptates, deuitat molestias: ex erit sensus diuersos: vigeat in motu congruo sibi: quis dedit aculeum culici, quo sanguinem sugat? quam tenuis fistula est, qua sorbet, quis disposuit ista? quis fecit ista? expauscit in minimis? lauda magnum: qui fecit in celo Angelum? ipse fecit in terra vermiculum. Similia scribit 3. de Genes. ad litt. à cap. 13. & lib. 5. cap. 11. fin. cap. 22. & 1. de Genes. contra Manichæos cap. 16. 2. de moribus Manichæ. à cap. 9. Basil. homil. 6. Hexamer. post med. Theodoret. de curata Græcanicar. affection. libro 6. sub med. ex Platone. Anselm. in elucidario colum. 5. atque ad hoc argumentum scribit eruditè & luculenter Plinius maior libro 11. cap. 2. multaque doctè notat Ruiz in formicis, araneis, bombycibus earum texendi artibus, nullo quam naturæ indicæ seruataque à Deo magisterio iplas aliasque bestiolas ab orn comitantibus, quo & illa præsertim tendunt, quæ ex Prouerb. cap. 30. retulimus numero secundo.*

9. Probat rursum eadem maioris pars secunda quia ratio ordinis, siue ordinatio mediorum in finem nequit non esse perfectio, immò maxima agentis perfectio est vt de se patet: est liquidem modus agendi nobiliorum agentium, rationalium scilicet, & liberorum: ex quibus præcipuum agens, & primum, quodque rationalia, & libera agentia reliqua archetypum habent, & imitantur Deus est: ac proinde nulla eius actio erga media cuiuscunque conditionis, siue abiectæ, & viliis, siue perfectæ, & nobilis esse potest, quin ordinata ab ipso ad finem aliquem (quicumque ille sit) procedat. Atqui providentia stat in ordinatione mediorum in finem: ergo providentia etiam viliū & minimorum & perfectio est, & in Deo inuenitur. Hæc ratio est sancti Thom. 1. p. quæstion. 22. artic. 2. corpor. Ruiz noster confirmat: quia excellentia virtutis actiue transeunt stat in maiori extensione ad distantiam maiorem: vt patet in omni agente operatiuo extra se & proprium subiectum: ergo, cum Deus effectus omnibus suis creatis intinè immensitate sua sit præsens, nequit esse in producendis, prouidentibusque alia maior à Deo distantia, quam entitatiua: qua, scilicet, creata eo magis à Deo distent, quo entitatiua perfectione minori, & minori magis, ac magis à Deo seunguntur: quare quo minoris & minoris perfectionis entitatiua, nempe vilioris, abiectiorisque entitatis, & naturæ creata sint, eo Dei illa efficientis ac prouidentis fortiolem potentiam, prouidentiam perfectionem ostendant: quare, & vilissima creata arguunt vtramque in Deo summam. Hæc secundam illius maioris partem probant; non verò se solis conclusionem, nisi prima pars maioris eiusdem probata supponatur: nempe, nihil Deum indecentiæ, aut imperfectionis trahere ex cura, & providentia minimorum, & viliū, quæ in vniuerso sunt, alias hæc omnia Dei perfectiones esse non possent; est magnæ creatorum perfectiones sunt, quæ perfectiones imperfectionibus, quarum capacia sunt, adiunctas non detractant.

CERTAMEN V.

De monstrosis, & infortunatis casibus, & effectibus Dei est Prouidentia: ubi doctrinae Syrenij, & Molinae animaduerso.

1. Iustus Syrenius 4. de fato capite 25. Monstrosos effectus, & casuales, & fortuitos à Dei prouidentia extrahit: dum casuales esse, casuque accidere, respectu etiam Dei, dixit. Quod enim alicui ex sua prouidentia, scientia, voluntate, & intentione aduenit, non casu, & fortuito euenit, sed ex prouidentia scientia, & intentione ipsius. Addit vero casuales, & fortuitos esse respectu Dei, non, ut seipso ac per se ipsum operatur, sed, ut mediate per causas operatur particulares: atque hoc modo vitare videtur absurdum illud, quod ex absolute dicta propositione illa prima inferrebamus: nempe monstra, & fortuitos nobis euentus diuinæ prouidentie absolute non subiacere. Inferit autem inde: respectu Dei, ut per causas particulares etiam operatur casuales simul, & fortuitos esse monstrosos effectus & casus omnes, & non casuales, & fortuitos, intentos, & non intentos pro causis per quas mediate operatur diuersitate. Quod enim, ait, ouis à lupo rapiatur, ut per ouem mediate operatur Deus, fortuitum, & casuale, & prater Dei intentionem est: secus autem, ut mediate operatur per lupum; nam per ouem eius conseruationem, ac subinde à Lupo non deuorari intendit, ac vult; ut autem mediate operatur per lupum huius esum, & cibum ac subinde ouis deuoracionem vult, & intendit.

2. Certe si additionis huius doctrinam solum Syrenius posuisset (quidquid de eius veritate sit, ut infra videbimus) nihil censura dignum, atque errandi periculo obnoxium doceret. Sed tamen cum propositionem primam absolute posuisset, censoria virga manet obnoxius: maxime cum additionis huius doctrinam, & exemplum ad confirmationem, & explicationem absolute suæ propositionis illius primo posita, potius quam ad moderationem, & temperatam adhibuerit: in quo à bona etiam consequentia deficit. Etenim à propositione solum secundum quid, & cum addito vera, absolute inferre, & admittre mala aperte consequentia est, quam ne pueri quidem logici patientur. Sed Syrenius nec semel, nec dissimili erroris periculo eo inferendi genere usus est. Nam libro quinto de diuina Prouidentia capite 12. sub init. voluntates, & operationes nostras prauas, temerè, & fortuito etiam respectu Dei vtique euenire fateti nos catholicè posse eodem consequentiæ vicio docuit, ut ex ipso recitabamus questione tertia, certamine primo, numero secundo; id quod probat: quoniam illæ omnes contra Dei voluntatem, ac subinde intentionem eueniunt: cum tamen, ut absolute fortuito, & casu respectu Dei vtique euenire, ac subinde diuinæ prouidentie non subesse dici non solum catholicè, sed vere adhuc, posset, oportere, ut neque ex scientia (iuxta Boëtij & reliquorum Doctorem memoratam casus & fortuiti definitionem) neque ex voluntate permissua Dei prauæ nostræ voluntates & operationes euenirent & hæc ne aliquis ad Syrenij doctrinam offendar precavisse sit satis.

3. Tutius bonæ consequentiæ attentior Pernotus 7. propugnaculi capite septimo, numero quarto docet monstrosos effectus casuales & fortuitos esse non quidem absolute Deo, seu respectu Dei, sed solum respectu primariæ intentionis Dei, licet respectu intentionis secundariæ Dei ipsius casuales, & fortuiti, quare nec Deo absolute casuales & fortuiti sint; nec tales esse Deo dici absolute possint. Probat: quia Deus intentione primaria, & quasi de suo, atque ex se habita non, nisi bonum, & perfectum intendit: cuiusmodi monstrosi, &

defectuosi effectus non sunt: quare nec possunt esse contra prater. imò, & contra primariam Dei intentionem, casusque subinde ac fortuito respectu primariæ intentionis Dei euenire. Respectu autem secundariæ Dei intentionis, quam non ex se, ac prius de suo, sed attento causarum naturalium influxu & concurrentia, cum effectibus illi producendi sunt, ac producuntur, nec casuales nec fortuitos esse: Cum Deus exigentia coniuncti illius causarum annuere intendat; ex quo non casu quidem, sed naturaliter defectuosi illi, & monstrosi effectus procedunt id quod è Sancti Thomæ sententia esse videtur questione 23. de veritate articulo secundo dicentis. De prima intentione natura esse, quod animal perfectum producat, sed, quod producat animal imperfectum est ex secunda intentione natura: quia ex eo, quod non possit trahi suam imperfectionem trahere formam perfectiorem, trahit ei id, cuius est capax.

4. Denique (ut omnes Dei prouidentiam erga effectus defectuosos, & malos ac fortuitos, & casuales opinioniones immediatè, & directè attingentes referre aboluimus) Molina noster 1. part. quæst. 22. artic. 4. dicitur Deum effectum casualium infortunatorum, qui ex libera creaturæ operatione (etiam non praua moraliter) proveniunt, immediatam prouidentiam non habere, sed solum præscientiam, & permissuam voluntatem: ut satisfactionem libera sua voluntate, & determinatione, autem ingredientis ad natandum, & similium. Cum autem mediatam prouidentiam in Dei scientia, & voluntate permissua Dei, nec nisi ob finem vtique aliquem habenda admittat, casuales, & fortuitos respectu Dei esse omni sensu negat. Dixi hanc solum Molinæ opinionem restare, ut omnes hæcenus excogitata opinioniones immediatè & directè Dei prouidentiam erga monstra, & mala physica & infortunatos effectus casualesque, & fortuitos attingentes recenserent: indirectè enim per consequentiam, & mediate ad eas etiam spectant: an Deus faciat, ac velit monstra, & casuales defectus, & fortuitos monstrosos, & defectuosos realiter formari sint. Negant quippe Sancti. Bonaurent. in 1. d. 17. artic. 1. questione 2. corp. & ad argumenta. Richard. Abi artic. 4. corp. & ad argum. quia casuales & fortuiti effectus sunt defectus intentionis in causa, quæ à Deo non est: secundò: quia temerarium, quia tale, non est à Deo vtatur. Tertio: quia, si à Deo casus & fortuitus quia tale sit, & causetur, erit fortuitum & casuale respectu Dei.

5. Sit prima conclusio. Monstrosi, & casuales effectus tales non sunt respectu Dei, ac subinde diuinæ subiacent prouidentie. Probat ex Sapientia. 1. 1. vbi de scientia Dei practica (quæ idem quod prouidentia, nec sine Dei voluntate est) dicitur. *Mem. 12. (in antiquam fiant: monstrum autem in principis casualitatis fortuitis est: respectu autem eius, qui aliorum eorum scientiam practica, & voluntatem præhabet, casus fortuitus & prater intentionem non est, cum casus (ex Boëtio iam recitando, Aristotele, Philosophis & Theologis cunctis) non solum non intentus, sed inopinat ei, cui casus, & fortuitus est, esse prius debet: inde Boëtius 3. de Consolat. prola 1. circa medium respectu collectionum causarum omnium, à quarum multo per se causetur, casum esse posse concludit. Sic enim (ait) eueniente in ordinem cuncta Deus loci esse solus meriti reliquus potest. Vnde statim colligit cum Aristotele, & aliis Philosophis casum solummodo respectu causæ particularis illam neque intendit, nec per se causantis esse posse: sic autem inferius concludit. *Locus igitur definire casum: esse inopinatum, & ex consequentiæ vero, atque confluere causas facit ordo ille inevitabilis connexionis procedens: qui de prouidentia fonte descendit, & suis temporibus disponit: quod exemplo bonorum ex eodem fonte manantium, & iterum in eundem alium confluentium illustrat metro 1. Nazianz. orat. 3. contra Iulian. colum. 4. numero 13. Velut per circuitum quodam mundum hunc vniuersum gubernat, ac moderatur, & que omnes nostras fluctuant, simul, mouentque fluctuant, & que per mutationes quidem mouentur, ac fluctuant, & deorsumque aguntur, aliaque aliter se habeant, ut quæ-**

non ad diuinam providentiam ordinem, & constitutionem fixa, & stabiles sunt; etiam per contraria gradiantur, orat. 1. in plag. gradin. colum. 2. n. 4. exponit unde huiusmodi plagæ, & flagra oriuntur, & quæ sit eorum ratio: verum inordinatus quidam, ac praposterus, & gubernationis omnis expertus universitatis motus ac temeritas; tanquam videlicet, nemo sit, qui rebus moderandis præsit, & denique casus hac ferat? An potius universæ eam verum moles providentia frano (cui casus non est) eam ducente in adversum moveatur, & collocetur? Hoc vtiq.

6. Augustinus quæstione 4. ex octoginta tribus init. Quidquid casu fit, temere fit: quidquid: mere fit, non fit providentia. Si ergo casu aliqua sunt in mundo, non providentia universus mundus administratur: atque à negatione consequentis negationem antecedentis ita concludit: Illud bonum cuius participatione sunt bona cetera, quæcumque sunt, non per aliud, sed per seipsum bonum est quam diuinam etiam providentiam vocamus. Nihil igitur fit casu in mundo, scilicet respectu Dei, cuiusque providentia; per quam fit: in Plal. 31. ad id verum tam in diuino aquarum multarum aut: si casibus reguntur homines (etiam respectu Dei) nulla providentia, aliquid geritur. Et 3. de Trinitate capite 2. sub init. de seculis luminarum & raro existentes: etiam specio: syderum, & terra motus, & monstrisq. parvis animalium, & quæcumque similia, quorum nihil fit sine providentia Dei. 5. de Genes. ad littid. Plalm. 148. ignis grando, nix, glacies, spiritus procellarum, & quæ faciunt verbum eius: notat contra putantes partem aeris inferiorem casu non providentia agi dictum esse: his verbis. Nihil enim, tam videtur casibus volui, quam omnes ista procellosa, & turbulenta qualitates; quibus cæli huius inferioribus (quod non immerito terra nomine deputatum est) facies variatur, & vertitur: sed, cum addidit: quæ faciunt verbum eius: satis ostendit eorum quoque verum ordinem diuino subditum imperio latere nos potius, quam universitatis diuine nature. Propter in eadem Plalm. verba. Quorum nihil fortuitis moribus subiacet: & singula quæque eius letitia, seruient, qui, ut vult de omnibus, atque in omnibus secundum causas occultas ratione operatur: & sent. 28. ex Augustiniani. Cum Saluator dicit vnum passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, & quod senem ægi, quod post paululum mitemum est in clibanum, ipse tam formet ac vellet: nonne conformatur non solum istam mundi partem rebus mortalibus, & corruptibilibus deputatam, verum, etiam vtilissimas eius, abiectionisq. particulas diuina providentia regi: ne fortuitis perturbati moribus ea, quorum casus comprehendere non possumus asserimus? Anselmus circa med. elucid. rogat. Actidit quia casu? Respondetur. Nihil omnino sed ordinatione, Inferiuscule, Casus nihil est. Scriptum autem est (Job. 1.) nihil in terra sine causa fit.

7. Ratio prima. Casus est inopinatus euenus, ex Boetio recitato numero quinto & Philosophis & Theologis cundis: ergo respectu Dei omnia præscientis, autem eueniant, nihil est casus. Vnde thesauri inuentio à sorsore scientie inueniendum casus ipsi non est: vt bene Aristoteles secundo Physicorum capite quinto & sexto à textu 51. Secunda ratio: quia casus debet esse præter intentionem, & ordinem causantis, cui casus est, & quod subinde causa illius per accidens sit, vt ait Aristoteles citato capite 5. Damascenus 2. fide capite 2. circa medium, omnes Philosophi & Theologi. Nihil autem, quod ex præscientia alicui euenit præter omnem eius intentionem, etiam permissum, euenit. Nihil autem est quod non ex scientia Dei sit, ac subinde intentione, permissum saltem, si praua actio est, & ordinatione postitua, si solum physice malum, & defectuosum sit: ergo nec casus respectu Dei. Confirmatur: quia nullus effectus extrahitur ab ordine, & intentione cause vnius adhuc particularis, vt casus respectu illius esse possit, nisi per aliam causam impediendam cause illius ordinationem, & determinationem de sese ad agendum: quod ab aliqua causa accidere cause primæ vniuersali l eo repugnat. Vregetur: quia monstra, portenta rarique, & casuales effectus omnes vitra intentionem physicam, & naturalem exigentiam coniungunt causam naturalem consequentem ad cuiusque effectus productionem, non sunt, sed iuxta coniuncti illius determinatam actiuitatem, & exigentiam; tamen respectu cause cuiusque illius coniuncti, nec iuxta determinatam actiuitatem, & exigentiam, seu intentionem sit: quare, etsi huic sit casualis, secus autem omnium coniunctio: ergo multo minus erit præter Dei, illud coniunctum libere, & ex aliquo sine disponentis intentionem. Tertia ratio: quia causa respectu cuius euentus casualis est, non est causa per se euentus casualis, sed per accidens: atqui Deus nullus effectus potest esse casualis respectu Dei. Maiore est Aristotelis secundo Physicorum, capite quarto, textu quarto collato cum capite sexto, text. 66. & 67. Sancti Thom. 3. contr. gent. capite 86. med. & 1. parte, quæstione 19. articulo sexto corp. & 1. 2. quæstione 109. articulo primo ex Auicenna 10. metaph. capite primo, idcirco reducente effectus sublationum in motum celorum, Sanctus Bonauentura in 2. d. 37. articulo secundo, quæstione secunda, in sed contra Oxami quodlib. primo, quæstione 17. Richard. ea d. 36. articulo quarto, quæstione 1. ex Auicenna 1. Physicorum. cap. 14. Damasceni, Nemesij proxime, ac Philosophorum & Theologorum omnium minor probatur: quia causa omnis per accidens in causam superiorem aliquam per se reduci debet: vt iidem docent; quod supremæ causæ Deo repugnat.

8. Ob præfatas rationes naturales, seu demonstrationes, nihil in vniuerso monstrum, & casuale respectu Dei esse; sed, quidquid tale respectu cause aliquius secundæ particularis est, ex scientia intentione, & providentia Dei euenire docent Philosophi Sapientiores citati, & recitati à nobis quæstione tertia, certamine 1. ab init. ad numerum 5. inclusus item Ammonius in Porphyrium. Ioannes Grammaticus in 2. Physicorum, vbi etiam Simplicius, & in 1. de celo text. 51. quibus alioribus fidei nostræ fundamentis innitentes consentiant Catholici Theologi omnes ad vnum. Magister in 1. d. 4. cap. voluntas ergo vbi omnes eius interpretes ex Augustino 3. de Trinitate capite secundo sub init. à nobis recitato supra Alexand. 1. part. quæst. 26. metaph. 4. 2. 2. Magnus Albert. 1. part. quæst. 67. metaph. 3. Sanctus Bonauentura in 1. d. 45. dub. 4. & in 2. d. 37. artic. 2. quæst. 2. Sanctus Thomas 1. part. quæst. 19. artic. 6. corp. quæst. 22. artic. 2. ad 1. vbi eius interpretes omnes Caictan. Bafiez. Valsequez, Molina, Zúmel & reliqui, & quæst. 103. art. 7. ad 2. & 3. quæst. 116. art. 1. corp. & ad 2. 3. cont. gent. capite 92. verit. fin. quæst. 2. de verit. art. 14. ad 5. quæst. 3. articulo 8. ad 3. Richard. in 2. d. 37. toto art. 4. maxime q. 2. Carthus. in 1. d. 39. quæst. 3. col. 2. §. Præterea de hac materia. Durandus ibi quæst. 3. art. 2. n. 9. Capreolus in 1. d. 40. artic. 2. concl. 13. Eggydius in 2. d. 11. quæst. 1. articulo 2. corpor. Okam. proxime Henric. quodlib. 6. quæst. 19. præcipue à medio, Ferrara 3. cont. gent. cap. 93. paucisque verbis scholæ omnes Thomistica vtiq. Dominicana, & Iesua nostra, Scotica, Nominalis, & Durandina Porro ex dictis hæcenus eius quæstionis (an aliquid in rebus & actionibus liberis nostris, etiam prauis contingens respectu diuine providentia dici debeat?) facilis se dat resolutio vnica conclusione negatiua: omnis finis variis conclusionibus, contra quinq. modos affirmandi propositos à nostro Ruiz disputatione prima, sectione noua, & rationibus aliis postremæ, & generalis sue conclusionis, ab statim assignanda missis etiam.

9. Sic ergo secunda negatiua conclusio: quia effectus omnes naturalium causarum ab efficaci natura sua Dei voluntate, & providentia necessario, & ex antecedente necessitate natura, & causalitate ipsorum productionem proueniunt: quare, & ita sunt, vt ne pro priori quidem nature ad sui absolutam positionem, posita diuina de ipsis providentia poterint non poni: quare nec libere in se ponuntur, ac diuine providentia coniunguntur vt illi non coniungi absolute potuerit, ac subinde illi contingenter iungantur. De liberis nostris actionibus perperam schola Thomistica Dominicana inde contingentiam respectu diuine providentia negat: quia hæc decretum prædetermina-

H h 2 cium

Christoph. de Ortega de Deo vno, Tomus II.

tium earum necessario claudat; nec multo melius e nostra; Thomistica etiam, seruata aliquot: quia earum praefinitionem scientia media regulatam includat: vtriusque enim libertatem nostrarum voluntatum & actionum euerit (et clarius & notius primo decreto quam secundo) satis contendimus t. r. de Deo vno controu. 3. d. 1. & tom. hoc 2. contr. de volunt. d. vlt. Pennotus vero contra 5. propugnat aculum, vt libertatem arbitrij & operationum nostrarum seruet illam earum contingentiam respectu diuinae prouidentiae admittit, cui praefixit Conradus 1. 2. q. 79. art. 1. §. Nota talis inquam: sed hi etiam aberrant a vero: quia, cum diuina prouidentia de liberis nostris actionibus nullam de sese intrinsecam connexionem, & efficaciam includat, sed solum ratione scientiae mediae, qua regulatur connexionem habeat, quae logica solum, & consequens est, & necessitatem solum consequentem habet coniunctionis cum effectu purificata conditione, & eius seruat respectu arbitrij nostri contingentiam, non minus quam effectus ipse liber, à quo demum scientiae & prouidentiae positio pendet, suae causae libertatem non laedit, etsi necessario, ac non contingentem ex suppositione, quod sit, seu quamdiu esse debeat de quo d. 2. & t. r. de Deo vno cap. & hic contr. 7. de scientia, qua praedestinatio & decretum auxilij efficaciam collatum regulantur, agentes dicemus quae nunc proximas conclusiones apparenter oppugnant tertia conclusionem disparent.

10. Dico tertio contra citatos num. 4. sine. Monstra, & casuales, & contingentes nostros effectus qua tales, & casuales sunt, vult & causat Deus: Non loquor de praeiis hic, & nunc actionibus nostris, quae solum permittit, nec adhuc interpretatur, sed serio prohibet, & auersatur, atque vt non sint quantum satis est, & ultra ex parte sua facit, & praestat, de monstris & casualibus naturalibus. Probatur: quia monstrum ex Aristotele 4. de generat. animal. cap. 4. & 2. Physic. text. 83. & Doctoribus cunctis. *Monstrum est effectus naturalis à sui agentis naturalis perfectione raro degenerans*: vt homo v. g. biceps, aut monoculus. Atqui Deus vult, ac sua prouidentia facit, & disponit, vt effectus à sui agentis perfectione raro degeneret fiat: ergo vult, & causat monstrum qua tale. Probatur minor: quia vult & causat Deus, itaque prouidentia disponit coniunctum causarum omnium consensum, aut ita degeneres, & raro à suae causae perfectione egrediantur, & fiant. Quo ipso argumento de casualibus aliis effectibus, non adeo raris, & similiter de contingentibus, & liberis nostris actionibus non prauis moraliter. Probatur: quia ad vtrorumque casualitatem, & contingentiam collectionem causarum, vt casu respectu causae particularis cuiusque, & actiones liberae, & contingentes, non prauae à nobis fiant Deus disponit, vt bene obseruat Sanctus Thomas 1. part. quaest. 19. corp. fin. & quaest. 22. art. 4. corp. fin. & prior Dionysius 4. de diuin. nomin. Nec tamen inde (vt ij contra quos datis conclusionibus pugnamus contendunt) inferitur respectu diuinae prouidentiae effectuum monstrositatem, casualitatem, & contingentiam intendentis, & causantis, monstris, casualibus, & contingentes esse: sed solum respectu causae particularis, à cuius perfectione raro effectus monstris degenerant, & à cuius intentione, naturalique determinatione, & exigentia, ac ordine physicoe agentis liberi, praescientia etiam, & ordine intentionali recedunt, casuales: ac denique contingentes, & liberi effectus respectu nostri, à quorum indifferenti potestate liberi sunt, & denominantur.

11. Ino vero inde potius euincitur, nec monstris, nec casualibus, nec contingentes effectus esse respectu Dei eiusque prouidentiae erga monstrositatem, casualitatem, & contingentiam respectu causarum particularium secundarum cum id ipsum, & praesciat, & intendat, & causet, vel permittat saltem Deus: quare nec praeter eius scientiam, intentionem, directamque casualitatem, & virtutem, alio, quam, quo tendebat, ab illa alia causa detortam, monstris, casualibus, & contingentia illa procedit: ac subinde, nec respectu Dei monstris, casualiter, & contingenter sit, ac est; fieret autem & esset, ni directè praescita, intentata, & causata vel permittita à Deo fuisset. Confirmatur: quia vt bene Sanctus Thomas

quaestione 22. articulo secundo ad 2. *Corruptiones, & defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem; sed tamen sunt de intentione naturae vniuersalis; in quantum defectus naturae est in bonum alterius, vel totius vniuersi.* Vocat autem naturam particularem, quae rei cuiusque est; vniuersalem rerum coniunctam, ex quo defectuosi calidit, quae effectus proueniunt, quatenus altera alterius, vel omnes in vniuersi commodum naturae inclinationes propendent, vel Deum, qui eis commodis intencus, totus de ea natura propensione prouidit. Et hac quidem doctrina penetrata, vnde contra praefatas conclusiones aduersariorum argumenta, quae ex illius attentione minore orta sunt, prorsus evanescent; vident illa, qui vult, apud nostrum Ruiz sectione septima ad iura, & solutiones sectione octava, vbi numero decimo quarto, argumento aduersariorum à simili delumpto et miraculo, quod tale esse aiunt respectu Dei nostras & suas conclusiones confirmat, quia respectu Dei nullum miraculum esse potest vt Sanctus Thomas bene obicitur 2. part. quaestione 105. articulo octauo corp. finem. *Nihil potest dici miraculum comparatione potentiae diuinae: quia quodcumque factum diuinae potentiae cum naturae est minimum.* Quantumvis respectu potentiae creatae magnam sit, & excedens. Vnde argumento aduersariorum inuerso legitime inferitur: respectu Dei, cuiusque prouidentiae nihil contingens, casuale & monstrum esse: ex priori Sancti Thomae testimonio, & dicta quaestione tertia de Dei erga actiones prauis prouidentia, quomodo monstra, & defectuosi effectus, etiam naturalis physicae sint in se, possunt vniuersi maiori perfectione inferuire, vel rei alterius bono, ac obinde à Deo ordinari, ordinari, ac prouideri, vel etiam ob finis alios, quibus inferuire valcant, libere à Deo praedestinari, vt vltius addebamus, & quidem est intra suas species defectuosa monstra sint, aut aliquid diuinae bonitatis physice participant, & imitantur vt amati à Deo possint, & amantur, cum ab eo de facto, & absolute sunt.

12. Dico quarto contra nostrum Molinam, informatam euentibus ortis ex liberis creaturae actionibus, & applicationibus, etiam prauis, non permittit solum, sed posituè erga illos prouideri Deus: dixi ortis à liberis actionibus etiam prauis, non autem de actionibus etiam prauis, quae sunt euentus nobis omnium iustissimi. Eis quippe Catholici omnes cum Molina conveniunt Deum permittit solum voluntate prouideri. Nec de eis Molina specialem hanc suam conclusionem posuit. Probatur conclusio: quia, etsi libera creaturae actione effectus informati pendant, verbi gratia, suffocatio ingredientis libere ad natandum, vel gradus vltro per anfractuam, vel eminentiarum calamina lubrica, & gressu difficilia praecipitium; tamen ut suffocatio, vel praecipitium, & similia de facto eueniant plura alia posituè consunt, & plura impediunt remouentur. Accedit, quod eorum pleraque effectus praedestinationis sunt, vt in gratia decedant, qui, si informati illis effectibus perirent, à gratia sua peccando deciderent; alij vero, ni naufragio diuitias perdetent aliudve infortunium incurrerent, nec à peccato resipiscerent, quod prosperis potius euentibus augerent. Certum autem est effectus omnes praedestinationis, & media omnia nos ad meliorem frangem uocantia, non permittit solum, sed posituè ipsorum voluntate à Deo prouideri. Denique plerumque in penam peccatorum infortunia maxime posita, & iustissima voluntate, & prouidentia Deus disponit.

QVÆSTIO V.

An Deus creatis cunctis immediatè per se ipsum provideat.

¶ Oc solum admodum, quo Deus cunctis provideat creatis postremo loco examinandum restat. Siquidem, etsi per virtutes administras à Deo ad cæterarum curam, providentiam, & gubernationem habendam, & immediatè exercendam deïgnatas, & delegatas, omnibus tamen Deus provideat: uti imperatores, & Reges pro regibus, Gubernatoribusque Provinciis, quibus personaliter non adsunt, ut eorum negotia quæque per se ipsos videant, disponant, & provideant; tamen provinciarum Regni sui omnium curam gerere, & providentiam habere absolute, ac verè dicuntur. Quare an per se ipsum creator omnium Deus immediatè curam gerat; an mediatè & per alium, seu per alios alius provideat? præsentis questionis scopus, & examen est.

CERTAMEN I.

Philosophie Principum, Platonis, & Aristotelis errores.

1. Vidimus question. 4. certam. 1. Platonem, & Aristotelem in sphaera obiectorum, seu rerum creatarum, quibus provideat Deus non errasse, neque cum iusto angustiorum designasse tandem: cum expresse ad creata omnia, & singula extendi docuerint: quare immediatè providentiæ terminos curiosos, angustioresque solummodo potuerunt designare: ut idcirco Nazianzen. orat. 1. de Theolog. colum. ultim. Aristot. providentiam angustam, & icinnam vocare fors merito poterit, de immediatè, & per se ipsum habita, & exercita à Deo, erga creaturas singulas providentia; & Iulius quidem Syrenius 4. de Provid. rectè omnino de divina Providentia in omnibus sensisse indicavit, ac multa eius eruditione, textuumque recitatione confirmat. Platonem verò alij plures ab omni circa Dei providentiam errore pergere contendunt. Falsum de utriusque mente examen omnium textuum pro alterutra parte allegatione, ponderatione, & pro utraque interpretatione, instantiarumque, & solutionum replicatione proluxa, nec scriptoris, nec scripti scholastici: quare neque institui nostri est; brevis tamen, & quantum scholastica patitur disputatio, de utriusque mente iudicium nostrum profertur.

2. Et de Platone quidem constat in Timæo, seu lib. de natura post init. dixisse: *ταυτάναυτον & φεύγοντων εξ ανωτάτης ιατάσεως redigit in ordinem vers. med. ea apud nos sententia semper rata, indubique præ cæteris habetur: quod Deus ea, cum talia non essent, quam pulcherrime, optimeque fieri poterant, ordinavit; & Dialog. 10. de leg. post med. ait: scire Deo non esse res parvas considerandas, nec voluptatis, pigritiæ, vel doloris causa emendandas, & ita exemplo confirmat illo supra à nobis recitato. Opifices quanto peritiores sunt, tanto arte vna in propriis ipsorum operibus, & parva simul, & magna excusantur, absolutiusque perficiunt, Deus vero qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult, parva, que facilius gubernari possunt, propter pigritiam, & remanentem negliget? nullo modo. Hæc pro sententia Platonis de immediatè Dei per se ipsum erga creata omnia, & singula providentia. Nihilominus censetio illam erga omnia immediatam non asseruisse, Nam*

in Timæo, seu lib. de natura totus est Plato in laudibus divine providentiæ circa partes universi, atque expresse inter principium, & medium ait: *Dei à se creatis* (nempe Angelis, siue intelligentis) *animarum generationem, & gubernationem demandasse; nec attingere per se ipsum voluisse, ne incorruptibilia prodirent*: cum quo stat horum curam non negligere, nec præ ignavia omittere, ut peritorum opificum exemplo fundet; nam, & hi indutiorum discipulorum bene ab ipsis instructorum arte, & manibus picturæ, sculpturæ, aut artefacti alterius, cuius perficiendi absolutissimè curam non negligunt, nec præ ignavia omittunt, demandant.

3. Accedit Patres antiquos Platonice doctrinæ studiosissimos, addictissimosque, ut plurimum Asseclas, ita de eius in re hac mente censuisse. Nissenius 8. Philosoph. cap. 3. & 4. seu potius Nemesius de animæ facultatibus cap. 44. init. Cyrill. Alexand. 2. contra Iulianum sub med. & libro tertio post med. paragraph. *Non ex his sola*, Proclus. 6. Theolog. Plat. cap. 6. Plutarchus de fato, Marcellus Ficinus in Protagora, & de Theologia Platonis cap. 5. & lib. Plotini de pulchritudine cap. 5. Confirmatur: quia ad purum Platonici Philosophi, ac doctrinæ Platonice in omnibus tenacissimi ita ex Præceptoris sui sententia de cura corruptibilium diis creatis, siue intelligentis à Creatore Deo demandata aiebant: ut quoddam dæmones, id est Angelos, corruptibilibus hominis actionum custodes, ac præfides constitutos à Deo docerent: penes quos rerum agendarum administratio extaret, & honorum fortune cura esset, eorum doctrinam statim, & concordem recitat Augustinus 9. de civitate cap. 1. *Constituit esse medios Angelos inter homines, & Deus: ut hinc perferant desiderata; inde referant perpetrata*. Confirmatur vigentius. Nam Aristoteles Platonis auditor, eiusque doctrinæ in plerisque aduersus, alitè ad hoc ex Platone errorem, exhibet, ut cum euomere illam non poterit, proprium tandem etiam fecerit, lib. de mundo ad Alexandrum sub med. dicens: Deum non per se immediatè, sed mediis administris causis omnia, minima etiam, gubernare, ut Perfarum Rex omnia sui Regni per suos ministris gubernat: & quamvis hic liber explorato Aristotelis non sit, valde tamen hæc sententia ex alio eius errore iam recitando Aristotelis fuisse conuincitur: idcirco rectè S. Th. 1. p. q. 22. art. 3. corp. huic indubitato errorem Platoni ascribit.

4. De Aristotele obiteriam sententiam tulimus Platonis errorem memoratum exhibisse. Ne tamen Præceptoris profus consentiret præfatum errorem, & aliter fundavit, & auxit. Non enim ideo Deo immediatam, & per se ipsum creatorum imperfectiorum curam, & providentiam denegavit, ne corruptibilia, incorruptibilia quasi & contactu diuino, fierent; sed quia eorum cura, & providentia per se ipsum immediatè Dei maiestatem dedeceret, habereturque à Deo per virtutes administras mediata decentior, & dignior, ut exemplo Regis Perfarum ostendi putabat: cuius, & regum similitudinem maiestatem se ipsis de viliibus, & abiectis immediatè curare, ac providere minimè decet, & 12. metaph. cap. 9. eadem insistenti rationi, ait. *Absurdum esse primam mentem de quibusdam cogitare: & melius esse quadam non videre, quam videre*. Quod non de purè speculatiua visione dixit, (ut vidimus contr. de scientia tom. 1. de Deo) sed de practica scientia, prouisiua, & consultiua dispositionis rerum, quarum curam habet: hoc enim, & verbum cogitare, & contextus suadet, & verbum videre, quod solam speculatiuam cognitionem sonat. Nam, etsi videre, physicè loquendo solam obiecti visionem, & ad spectum sonet; in politicis, & moralibus, agendisque quibusque tantundem valet, ac providere de electione dispositioneque rerum agendarum. Sic vulgo, cum aliquid à nobis agi petitur respondemus, ni statim rei agende, & dispositionis conuenientia se prodant. Videbo & his, quæ à rege Hispano præstari petimus, quasi ex lege & prælo responsum illud est: *volo verè*.

5. Ampliauit, & extendit Aristoteles Magistri Platonis de mediata solum per Angelorum ministerium Dei erga creata sublunaria providentia, asserens: primum corpus à Deo moueri; cætera verò corpora moueri à primo

H h 3 illo

illo, nempe caelo: sublanarium scilicet, motus omnes, & proinde gubernationem, non Angelis, siue intelligentiis, sed caelo à Deo commissam esse docens: vt videre est 12. metaph. cap. 2. tex. 37. in quem errorem ex praua locorum scripturæ, quam legit intelligentia incidisse censent Patres à nobis citati q. 2. cert. 1. n. 1. Sed text. 52. fine & 8. Physic. inter med. & fin. docuit singulorum prouidentiam, & gubernationem immediatam naturæ incumbere; quare mediatam solum naturæ conditori Deo concessit: quem etiam errorem 6. Ethic. tradidisse his refert Nemefius lib. de facultatib. animæ c. 44. col. 2. Aristoteles à natura sola vult administrari singula: vt 6. Ethic. ad Nicomacum obscure significat, scilicet locis ex eo libro recitatis q. 2. cert. 1. nu. 2. Naturæ verò nomine, nihil aliud intelligit quam rei creatæ cuiusvis, ex quibus vniuersum constat, & omnium conuictum sumptuum naturas, & natuas inclinationes ad suas operationes commodum, & conseruationem, & sui, & presertim vniuersi cælestium corporum, & causarum vniuersaliorum, quas in creaturis recognoscit virtute, & influxu temperatas. Naturæ verò Auctorem, primumque motorem Deum, earens solum de mediis, vt suam naturam quævis, & particularis natura, & natura vniuersa, seu vniuersum totum conseruationem commodum, & finem assequeretur, prouidisse, quatenus naturæ eam natum inclinationem, & naturalem impetum ad ea omnia indidit, cum eam condidit.

6. Cum autem is solum Aristotelis in hoc suo errore non omnino vecors, & infans, satique ab ipso locis ex 6. Ethic. infirmatus sensus esse videatur: non nimium ab eo errore distare mihi visi sunt Durandus, & Adola concursum immediatum Dei cum causis secundis ad suos effectus negantes, vt vidimus in Physicis, contr. de actione, & passione, ubi Durandi sententiam aliunde confutauimus, quin ab hoc absurdo, (quod non mediocre sed magnum est) illam confutarem. Etenim, si semel productis causis creatis Deus cum eis ad suos effectus non concurrat, sed se solis illæ immediatè, & adæquatè, iuxta suam quæque virtutem, & natuum inclinationem impetumque eos edunt: nihil à prima mundi constitutione à Deo immediatè productum est, neque vterius prouisum in naturalibus effectibus (cuiuscumque generis) immediatè est: immò neque in liberis: quorum, scilicet, absque libertatis latione seruandorum gratia in primis concursus Dei cum agentibus liberis negatus ab his est (vt expressior Adola declarat) indeque consequentiæ ergo, & cum causis creatis naturalibus negatur.

7. Erroris Platonici, & Aristotelici particula est Iulij Cæsaris error à nobis ex Luciano recitatus q. 4. cert. 1. n. 4. censentis Deum à vulgari hominum prouidentia vacare, Principumque, & Imperatorum vulgi prouidentiam immediatam committere: vt autem appareat, ad quam leuia offendicula, quantaque inconsequentia Plato, & Aristoteles in communem vtrique errorem incurserint, Deoque immediatam prouidentiam corruptibilem & sublanarium rerum denegarint, vtriusque fundamenta ipsorum principio de creatorum omnium immediatà à Deo productione, & creatione aduersantur. Etenim si ex immediato Dei quasi contactu per immediatam prouidentiam Dei de ipsorum conseruatione, & commodorum, ac finis cuique proprii assecutione corruptibilia incorruptibilitatem Dei immediatè ipsis prouidentis participarent; citius planè ex immediato Dei concursu, & efficientia ipsorum entitatem inime pertingentem Dei eorum conditoris participarent incorruptibilitatem: quare nisi negata Deo prima rerum per se ipsum immediata conditione, immediata earum prouidentia ipsi obinde negari consequenter nequit: sed neque ob indecentiam immediatæ prouidentiae earum in Deo ab Aristotele somniam: sapienter enim subtiliterque Ambrosius 1. Officior. cap. 13: *Si non est prouidentia Dei minimissima, quæque res facit: ergo nec regere. Specialia verò argumenta, quibus hic error, & alius peculiaris Aristotelis de rerum immediata prouidentia, & gubernatione à natura sola confutantur, certam, sequenti affricimus.*

CERTAMEN II.

Dei Prouidentia immediata erga res creatas omnes, & singulas Fidei, vt minimum, proxima est, & à Patribus tradita.

1. **P**robatur prima præfixæ conclusionis pars ex ipsius proutestimonii datis quest. 4. certam. 1. modis enim omnibus, absque vilo discrimine, Dei de causis prouidentia asseritur, nulla mediationis, & immolationis respectu vnius, quam alterius creaturæ differentia assignata: quin testimonio illo ex sapientia, aequaliter est illi cura de omnibus nulli creaturæ mediatus, aut immediatus, quam alteri Deum prouidere manifestè docemur: quare communis Platonis, & Aristoteli error de immediata Dei prouidentia respectu intelligentiarum, vel calorum, mediata vero respectu sublanarium, & corruptibilium aperte relictus. Superdem non æqua nobis cura de his est, quorum curam, & prouidentiam aliis delegamus, ac de his, quorum per nos metipsos curam, & prouidentiam agimus, & habemus. Indeque erroris huius frustrum, vel cinis al insit à Iulio Cæsare ex cogitatus error ablegatur. Inter cæta tam hi errores, quæ error Aristotelis de immediata prouidentia à sola natura repugnant vtriusque Sap. 14. *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & sapienter omnia suauiter.* Dispositio autem hæc à Deo, & per Deum hic asserita immediata est prouidentia, omnia pottingens à fine vsque ad finem (scu à maximo Angelique ad minimum vermiculum, vt ex Bernardo recitamus q. 4. num. 1. fine).

2. Huc etiam facit illud Psalmi 146. *qui producit montibus fœnum, & herbam seruituti hominum, qui dæ iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum trauertentiam eum.* Hæc enim prouidentiam de alimento horum animalium in Deo docent: & immediatam, & per se ipsam à Deo, vt verbum produci demonstrat; cuius locum significatu sequenti versu verbum dæ. possumus esse. Prouidentia enim, absolute dicta, de immediato agente solum proprie dicitur: non de mediato, nisi cum addito mediationem concursus, & actionis denotante. Nec alio modo, quæ Christus Dominus Matth. 6. & 23. Lucæ de Dei erga viles passerentis, quorum nullas absque Dei voluntate cadere, ac subinde, nec viuere, & feruari dicitur: de liliis agri, quæ à Deo ipso vestiti ad id spectant dicitur: de capillis capitis nostri, quos à Deo numeratos, ne absque eius scientia, & cura deciderent ex capitis nostris, ac pereant: Deum per se ipsum immediatè, ac non solum mediatè, & per aliquem ad id à se conditum, curam, ac scientia, & voluntate propria, nec solum alterius, cui commiserit, prouidentiam rerum, etiam minimarum omnium habere, aperte demonstrant: item illud Matth. 8. de dormientibus Christum orantibus, vt ingredi porcos permitterentur iuxta Cyrilli Alex. doctam obseruationem à nobis notatam quest. 4. certam. 4. num. 1. versus finem. Quod si, animalibus fordidis, ac vilibus, herbis, foliis rosarum, & fœno, igai, & sterquilino natis, se ipso prouident Deus, nec solum mandata alteri cura: citius de illis omnibus longe perfectioribus, se etiam ipso, immediate curabit: argumento, quo Christus Dominus citatis Matth. & Lucæ locis discipulis suadet, ac plane demonstrat.

3. Porro Platonis Platonis hoc ipsum, ac si Christi Domini ore recepisset, docuisse refertur ab Augustino, de ciuit. cap. 14. circa med. cuius verba recitamus quest. 4. certam. 4. num. 1. mod. Patres verò hæc proutestimoniam Dei per se ipsum, nec solum per delegatam proutestimoniam, aut virtutem, siue particularem, siue naturæ vniuersæ administrantem.

administram, creatis providere consone docent, & testimoniis per antecedentes questiones omnes recitatis contendunt: ut textibus ipsi, & contextibus facile deprehenditur: idcirco pluribus omissis, nonnulla tantum expressiora ex dotis q. 4. hic memorabo. Primum Apostoli Petri apud Clementem Romanum 10. Recognit. pag. 4. aientis: *generalis autem est, & specialis partium simul* (Dei cura, & de rebus dispositio) *hoc modo: est quasi* (seu qui) *ab initio omnia fecerit Deus, & usque ad finem per singulos quosque providentiam gerat.* Secundum Dionys. 9. de Coelesti Hierar. vers. fin. *unum enim est omnium principium, una providentia: Inferiuscule. Una quidem de omnibus altissima providentia: huc. Nos aperte, planèque docent: unam esse ad omnia pertinentem providentiam.* Non est autem una providentia omnium, & ad omnia Dei, de aliquibus per seipsum provisoris, & delegati ab ipso mandatarij providentia de aliis: nec tota Dei, & altissima: si naturæ creatæ providentia est, ut pater de diuin. nominib. 6. 7. vers. fin. *Omnium est arifex* (Dei scientia) *& semper omnia componit: estque causa indissolubilis coherentia, & ordinis omnium: sineque priorem, cum consequentium principis semper connellit: & unam universi conspersionem concentumque pulcherrime efficit: quid clarius? Hoc forte ex cap. 8. post med. diuinæ enim iustitiæ (accommoda rebus providentia) omnia disponit, & determinat: omniaque, non consula inter se, nec permixta custodiens, is, qui sunt, omnibus, quæ cuique accommodatum est, tribuit pro eis, quæ unumquodque eorum quæ sunt, attingit, disingit.*

2. Addendi hic sunt innumeri Patres citati a nobis quæst. 4. certam. 2. n. 9. huic veritati, & sententiæ Dionysij consentientes: item testimonia omnia Patrum, qui providentiæ Dei erga omnia demonstrationes naturales nobis dederunt, recitata a nobis ea quæst. certam. 3. fere toto: omnia enim, non solum Dei erga omnia absolute providentiam, sed etiam immediatam esse expresse docent, & ostendunt. Reolenda hic sunt Augustini Plo-
tino Platonico hac in re consentientis verba data q. 4. cert. 4. n. 1. Platonis, & Aristotelis, qui hanc veritatem arguerunt locis datis ibi num. 3. licet alias ab ea illos desillisse constet. Data insuper ex eodem Augustino ibidem num. 4. & 7. ex Nemesio, & Anastasio Synaita numero quinto.

CERTAMEN III.

Divine providentiæ erga cuncta creaturæ
immediatio naturali rationis lu-
minis vicina monstratur.

Pro immediata hac Dei erga res omnes providentiā per seipsum, ac non per alium, cui eam adhuc delegavit, erga aliquas exercita, totidem quot pro absoluta eius omnium earum, & singularum providentiā absolute posuimus q. 4. certam. 3. demonstrationes extant: ut sola aliqua applicatione ad rem hanc, & explicatione egeant. Prima ex communi omnium hominum sententia, & iudicio, pro sanctis quibusque in materia quævis obediendis, atque avertendis a se malis, & infauis precibus, & sacrificiis, & privatis, & publicis ad Deum recurrentium, & pro obtentis bonis, & malis ad mandatis gratias eidem agendum: si enim eorum omnium eorum providentiā immediata ad Deum per seipsum non spectaret, sed ad orandum alium, penes quem tota eorum immediata cura esset provisorum, & ad quem (ni fallor) deceptorque esset) oratus semper remitteret aliquando Deus, ne tam diu abertaremus, ipsumque oraremus, fatigaremque precibus importunis. Reolenda verba eo certam. 4. recitata numero 1. ex Nemesio, Tertulliano, & Cypriano numero 2. quorum singulis fere hæc diuinæ in res omnes, & singulas immediatio continetur.

2. Demonstratio secunda ex partium universi adeo inter se dissimilium substantia, magnitudine, figura, natura, qualitatibus, & temperamento, motu, inveni-
entia contrariarum, & pugnantium, consonantia, & concordia, qua permanent, & perpetuo imperfectissimum universi ordinem consequuntur, ac persistunt immediationem providentiæ Dei in creatura, & singula omnia ostendunt. Hanc demonstrationem, & universi, & speciatim in creaturis aliquot expendebam, certam. illo 4. a num. 3. ad 5. inclusive, ex Aristotele, Athanasio, Eusebio, Boetio, Augustino, quorum verba etiam singula huius demonstrationis pro immediatione providentiæ Dei in omnia robur mirifice explicant, & edisserunt; stat autem in eo: quod partium, adeo diversarum, & contrariarum, atque inter se pugnantium, ordo, ut per se tam diu, & persistat non minore prudentia, consilio, arte, potentiaque indigeat, quam ea, qua primo inter adeo diversa, aduersa, & mutuo pugnantia constitutus est: immo, cum pugna, & strages diuturnitate pugnandi incalescant natura sua, & augeantur, maiore arte, & potestate opus esse videtur, ut in pace, & ordine constanter sint, quam, ut primo in eis constituerentur, ni Dei conditoris ars, & potentia ultra eius constitutionem esset infuit maior: si ergo ab immediata providentiā, & cura huius ordinis servandi Deus, cui conditor, abscedit, ea creaturis aliquot mandata (vni quippe nequit: quia non esset creatura sed Deus, ut arguam inferius) elige ergo huic curæ, & providentiæ rerum conditarum mandanda quas velis creaturas, & Angeli quidem quos elegit Plato videntur aptiores.

3. Sed cum plures sint, ac liberi, atque parti creaturarum alter, alter vero parti alteri tantum (sic alij & alij) providentiæ huius immediatæ commodiore partitione provideat: nullus ex eis commodo, & perfectio ordine universi (cuius servandi cura penes ipsum nec est, nec, nisi cura, & providentiā de omnibus, cuius incapax singulis quisque est, haberi potest) consulat; sed partium quisque suarum studio, & cura commoda universi negligit: præterquam, quod ex sola arbitrij, & voluntatis diversitate certa adeo constans, & statæ eorum circa ordinem, & dispositionem rerum, convenientia, atque ordo ipse rerum constans, fixusque est, nulloquam foret; licet alter alteri vicissim suarum partium in hoc, vel illo ordine servando: immo, & universi convenientiam ostenderet. Denique: cum hic ordo in rebus plerisque corruptibilibus sit, oporteatque in pereuntium, ac deficientium locum alia, & alia individua, in quibus, & species, & universi ordo, ac splendor conservetur, denud, & continua in dies producta succedere: oportebit etiam deputatis Angelis immediatis rerum provisoribus ea producendi independentem à Dei auctoritate, & concursu etiam communicari potestatem; quod cum prædicato creaturæ, essentia sua à Deo in essendo, & operando dependentis, omnino repugnat.

4. Sin vero cum Aristotele & Durando naturæ creatæ immediatam rerum omnium providentiā, vel partem, vel in totum, delegatam à Deo manis, ut corruptibilium, & sublunarium celo, vel rei cuiusvis naturali impetui, & naturæ inclinationi: cum ea rationis incapacia sint, & providentiæ (que non nisi ex ratione, consilio, & deliberata pro occurrentia euentuum, & circumstantiarum esse potest) incapacibus providentiā alleris delegaram. Rursus nuper factas impugnationes omnes maiori impetu in te currentes durius excipies. Equis enim cuiusque proprii commodi naturam cuique effrenem inclinationem ad universi commodum temperabit? Equis moderabitur potentioris contrariæ partis vires, ne absumant aduersam debiliorem, ordoque, & perfectio universi nusquam cesset, & constans ac perpetuus persistat? An irrationalia, & in anima sua comitia perpetua habent sententiam dicunt, ut plurium suffragij universi ordo continuus perseveret? Quis demum actuiorem, potentiorumque partem orabit, & apud ipsam intercedet, ut actiuitatem suam moderetur, atque à nativo temperet impetu, ut debilior aduersa perseveret? Mitto delegationem agendi independentem à Deo irrationalibus, immo insensibilibus, & inanibus etiam cunctis necessariam, ut immediata rebus cunctis seu universæ naturæ providentiā delegetur, ut nuper ostendi: quod sane in
hia

his multo dissonantius, & absurdius est, ac repugnantius. Demonstratio hæc illa Iobi 34. emphatica interrogatione continetur: *quem posuit super orbem terra, quem fabricatus est.*

5. Tertia demonstratio sit ex prima rerum omnium conditione seu creatione, quæ per Philosophos omnes, non Atheos, & Doctores Catholicos à Deo omnium primo conditore est, atque proximis etiam Iobi verbis attingitur: etenim rebus productis per se ipsum providere eius est, qui primo eas produxit, easque alterius curæ relinquere, cum eis possit se ipso providere est prorsus indecens, & vitiosum: atqui Deo primo rerum omnium conditore defectus potentia ad providendum per se ipsum non est: ergo eas, vel earum aliquas, curæ ac providentiæ cuiusvis alterius remittere, ac non per se ipsum providere, indecens, ac vitiosum Deo esset, ac subinde impossibile. Hoc argumentum ita instruebant eo certam. 3. num. 9. Athenagoras Ambros. & Damascenus maiorem eius, nativæ etiam brutorum providendi filii quos genuerant indefectibilique inclinatione, demonstrans. Et quidem feminas, & viros, qui genitos, recensque natos filios aliis alendos, educandos, & de necessariis providendos exponunt, impios scelestos iudicamus: nec ipsi à nostri omnium iudicio discordant, clanculum semper, etiam non turpiter genitos, ita exponant. Gregorius item Magnus inibi recitatus expressius *Deum per se regere, quod per se creavit*, dixit, & confirmavit: atque ab opposito eam demonstrationem instruebat, ibi etiam recitatus Nemesius. Monui autem ibi num. 8. hanc demonstrationem, non ex eo solum, quod res primo produxerit Deus procedere; sed ex eo etiam, quod tam ipsæ, quam earum ordo, & universi pulchritudo persistant. De huius enim persistentiæ causa providente est questio. Alias enim, cum Deus non productionis, cum rerum, tum ordinis earum solum, sed, & utrumque vel servandi; vel destruendi pro libito Dominus sit, absque ulla indecentia sua possit ea omnia semel à se producta non servare; sed statim pro instanti immediate sequente destruere; quare & obiectum, seu subiectum questionis, & providentiæ abolere.

6. Confirmatur; Nam rerum conservatio providentiæ effectus est: alii rerum conservatio in finem à Deo immediate, & per se ipsum est: ergo ab eius providentiâ immediata ac per Deum ipsum habita, & exercita: Minor in nostris principiis controversæ, de alterat. d. de eius successione, quo ad res naturæ suæ permanentes satis solide est fundata: nunc autem universum de rebus omnibus demonstratur: Nulla enim res, neque omnes simul sumptæ, possunt pro illo instanti se ipsas producere; nec mutuo aliæ ab aliis pro eodem instanti physice causari, ut tom. 1. de Deo vno controversæ. 1. d. 2. demonstrationem præcipuam à priori de existentia causæ primæ instructentes ostendebamus: atqui physica rerum conservatio est physica rerum pro instanti, quo conservantur productio: ergo nullius conservatio, pro quovis instanti est vel à se ipsa, vel ab alia mutuo & vicissim, sed immediate à Deo. Hoc argumentum errorem Aristotelis de immediate providentiâ à sola natura evidenter confutat: æquæ atque Atheos primam causam negantes citato loco confutabat: secus autem eos, qui Deum immediate ac per se, vel Angelis, vel corporibus celestibus providere dicant, & per alterutros sublunares, quorum primum instans Plato, secundum aliquando docebat. Nam hi iam primam causam conservantem, sicuti & primam producentem (quod solum eo argumento demonstratur) assignant, ceterum aliunde impugnat error iste: quia cum plurium novæ productiones ad providentiam spectent, quicunque immediati soli aliarum rerum prouisores sint, & plurium conditores, & primo conditores adæquatè & adæquatè erunt: unde, nec Deus omnium conditor (ut fides docet, & non Athei adversarii admittunt, & ratio naturalis demonstrat à nobis in Physicis controversæ, de actione creata, & concursu Dei instructa) habendus, dicendusque erit.

7. Quarta denique demonstratio, & à priori fit. Est Deus: ergo omnium quæ in mundo sunt curam, & providentiam per se se, ac immediate gerit. Probatur con-

sequentia, quia per se ac immediate cunctis providere, ac eorum conservantem, & commodis providendis satisficere perfectio sine ulla vmbra imperfectionis, aut repugnantia est: ergo & Deo digna. Atqui Deus eandem in omnia se digna necessario habet: ergo habet omnibus rebus immediate, & per se ipsum providere. Maior quatenus imperfectionem, & repugnantiam omnem ab immediate providentiâ excludit claret ex solutione data fundamentis Aristotelis, & Platonis certum. 1. numer. 7. Quoad positivam verò perfectionem cuiusmodi providentiæ immediatæ prouisorius cunctarum per se ipsum demonstratur. Quia cunctis per se ipsum attendens, quin eorum multitudine fatigetur, aut attentione, aut cura aliorum ab aliorum cura, & attentione, vel passus distrahatur, vel tanti illum de illa remittat, nulla locorum intercapedine potentiam debilitat, aut temporum vicissitudine, & distantiis frangi providentem eius virtutem, summa, solumque Deo digna perfectio eliquat quæ, vel spatiis lassaretur, temporibus langueretur, providendorum multitudine distraheretur, atque à necessariis cuique providendorum deficeret, atque alterius cuiusvis immediatæ cura opus haberet, limitata, finita Deoque indigna virtus prouisiua foret. Hoc totum brevis præfati Lactantius recitatus certum. illo 4. numero 7. concludens cum qui hanc vim immediatæ rebus creatis omnibus prouisiuam à Deo tollit, nulli aliud citius præstare, quam Deum ipsum à rebus contere.

8. Probatur secundo demonstrationis huius consequentia prima Damasceni ratione alia verbis ex ipsa recitatis eo numer. 7. sine viuidè satis, & acutè pressis, etenim, cum non minor scientia ars, & potentia ad conservandas, & disponendas in suos fines res omnes, quam ad eas primo producendas, atque in eos primo ordinandas requiratur, providentia omnium per se ipsum, & immediata in nullum cadere potest, quæ illa æquas cum scientia, arte, seu industria, & potentia Dei omnia producentis non habet, ac prouideat, ut etiam Deus non fit. Vel ergo, qui hanc immediatam & per se ipsum providentiâ habet, est idem ille ipse Deus, qui omnia condidit primo; vel est Deus alius. Si primum habetur intentum. Si secundum duplex adducitur in rebus Deus: quo mutuo se alter alterum rebus excludit: cum Deus essentia sua vnus sit, ac pluralitatem excludat; quare admisso alio à primo conditore prouisore per se ipsum immediato rerum, tollitur prout à rebus Deus; ac prout ab opposito consequenti huius valet evidenter consequentia Lactantii & Damasceni. Est Deus: ergo est immediatus rerum totarum prouisor per se ipsum Paulo aliter utramque consequentiâ huius demonstrationem paucis complectens Damascenus ubi proximè. Nam vel primo conditor omnium habet potestatem conservandi, & prouidendi semel à se conditis cunctis, & prouisor immediatus & per se ipsum, quam assignaueris primo prouisor omnium condendi, vel quivis eorum alterius tantum manens obediendi habet facultatem. Si primum, vel duos Deos rationis cum vnum sufficiat, ac non necessarius Deus, & superfluus rebus Deus repugnat: quare, & repugnat obinde utrumque, & ob proximè datam rationem, vel vnum tantum Deum per se ipsum, & immediatè rerum omnium conditorem, & prouisorem admittimus, ut contendimus. Si autem neuter habet utrumque mereri parem facultatem, debilitat, inquit, Damascenus, utrumque subiaceret; quare & neuter Deus foret.

9. Fuitis questionem hanc de immediatæ Dei per se ipsum erga res creatas omnes, & singulas providentiæ suæ de modo, quo Deus cunctis providat periculus sum: atque naturales demonstrationes à Patribus, & mediata Dei, & per se ipsum providentiæ ab illis, & scholasticis omittas, ne modus hic immediatæ Dei, & per se ipsum providentiæ demonstratus à Patribus, & scholasticis, absolute demonstrabilis à minus doctis vel dubitaretur, vel non crederetur, ob illud Regis Persarum (quo Aristoteles Philosophorum Princeps conceptus est) & reliquorum Principum, qui mediata, &

lum, & per ministros suos regna gubernant: quia aliter ob mentis & potentie sue limitationem nequeunt. Ceterum, si res ipsa gubernandi per alios, & curam aliorum aliis demandandi bene, ut à Patribus inspecta, & penetrata est consideretur: cum mihi aliud sit, quam curam aliorum ministris intermediis demandare, atque à se abicere: Principes, qui provinciarum curam Ministris delegant illarum in seipsis curam, aut providentiam non referunt, sed tantam erga Ministrorum, quibus delegant ut singulorum, & singularium curam habeant, designationem, & curæ ac providentiæ ab eis habite ponendam rationem. Quo circa cum singulorum, & singularium omnium universi providentiam scriptura, Patres, & scholastici in Deo absolute asserunt, & demonstrant, immediatam, & per seipsum habitam docto cuicque, & suggerunt, & evincunt. Sumus autem, cum scribimus, præsertim de re momenti tanti, & docemus, sapientibus, & insipientibus, seu minus sapientibus, ut sapientiores fiant debitorum.

ro. Ne verò quispiam putet immediatam hac Dei erga omnia, & singula creata providentiam hæcenus demonstratam inferiorum aliquot creaturarum rationalium, nempe hominum, & Angelorum providentiam aboleri: adverte cum Caietano 1. part. quæstione 21. articulo 3. ex Sancto Thoma 3. cont. Gent. cap. 76. id minime ea conclusione asseri, aut intendi, neque ex demonstrata conclusione inferri: solum enim asserimus, & demonstramus rationem ordinis omnium, & singularium creaturarum in finem primarium peccare Deum esse ipsum, quin creatum aliquid pro libito, & arbitrio alteri in suum finem independentem ab ordine intrinseco Dei ordinatione, & providentia præscripto ordinare delectet, & mandet (ut Plato & Aristoteles somniarunt) sed iuxta ordinem à Deo singulis creatis præscriptum res gubernent, mediæque etiam à Deo cuiusque providentia destinata, Deo etiam ex eadem providentia cooperante, non quidem ex Dei indigentia, sed potius dignatione exequuntur. Eum verò à se præconceptum ordinem rationalibus creaturis, præsertim Angelis bonis, & quandoque malis, reuelat, ac servari præcipit: & in scriptura, & Patribus est frequens, & controuersia de Angelis ostendimus. Causis verò irrationalibus Physicis, ut sic loquar, præscriptæ ordinationis sue intimæ, quatenus physica aëritate & natura inclinatione ad id agendum, quod earum conditor Deus de utraqueque vult, in sui ipsarum conditione, & ordinatione accepta pergunt. Qua sanè ratione mediare, etiam quoad externam gubernationem, & executionem, & immediatè rebus providet omnibus: quatenus gubernatione extrinseca, & executione mandatarie istæ creaturæ ordinationis diuinæ intimatione sue moralis, sue physica mediare operatur, & extrinsecè gubernat res omnes Deus: & immediatè etiam, quatenus immediatè ac per seipsum ad has omnes mandatarie creaturæ functiones voluntate sua inuat, disponit, & cooperatur.

DISPUTATIO II.

De Providentia diuinæ essentia, & diuisione.

AMETSI d. i. quæstione prima, certamine primo è vocis Etymologia, & Patrum dictis nonnullis, rudi Minerva, quid Dei providentia sit præmisimus: illius tamen essentia eis Patrum effatis, quasi involucri tradita, evoluenta nunc est, atque rigore scolastico explicanda, & statuent. Deinde verò in suas speciales diuidenda, ut Christoph. de Ortiga de Deo Vno, Tomus II.

de incept, quæ disputatione Theologis vili & oportuna, opus habeant, singularem disputationem.

QVÆSTIO I.

Quibusnam Providentia Dei universim conflet?

Præsentis difficultatis Scopus, in quem, & præsens quæstio collinare debeat, in apertum producat, supponendum est: Diuinam providentiam immanentem Deo intrinsecam operationem, seu actum esse operationem, inquam, etiam veram, non tamen realem physicam, sed solum realem intentionalem, ut tom. 1. de Deo vno, controuersia secunda de Scientia Dei d. 2. quæstione prima ostendebamus, utroque vero titulo constat non, nisi in operatione, vel intellectu, vel voluntatis, vel utriusque Dei providentiam stare posse: quoniam nec purè spiritualis substantiæ (qualis Deus est) immanens alia operatio esse potest: nec operatio purè intentionalis, quæ vel intellectio, vel volitio non sit. Vnde Sanctus Maximus centur. 3. capite 13. romano quinto. Biblioth. Alexand. Aphrodisæus 1. quæstione natural. capite 75. (apud Iulium Syren 4. de providentia capite 27.) tanquam ex Aristotele per motum & vnius rei in aliam, seu propriam aliam, & creatam transmigrationem rerum in finem Dei providentiam definites, non tam essentialem definitionem diuinæ providentiæ tradere, quam eam per obiecta & effectus aliquatibus ostendere credendi sunt. De quo fusi Aureolus in primo d. 48. articulo primo: quare præsens controuersia de ea solum esse potest, an alterutra operatione intellectus, vel voluntatis Dei, an utraque diuina, erga res omnes, & singulas demonstrata d. i. consistat providentia.

CERTAMEN I.

Exactior difficultatis dirimendæ explicatio, & Doctorum sententiæ.

Præmittendum est, Providentiam omnem, ac proinde Dei, scientiam, & voluntatis actum, ut essentialem (ut minimum) conditionem seu adiectum requirere: ita ut alterutra sublata nequeat providentia subsistere. De scientia constat: quia ea sublata de mediis, & fine, atque illorum in hunc ordine, nequit esse in Deo actus voluntatis ordinandi media in finem: cum voluntas in incognitum ferri nullatenus possit: ergo, etiam in actu voluntatis ordinandi res creatas in finem, ac providendi eis de mediis adæquatè consistat, scientiam de eis essentia sua supponit. Actum verò voluntatis per eiusmodi scientiam directum, ut adiunctum essentiali providentiæ requiri, sine quo providentiam Dei esse repugnet: tametsi in ea scientia solorum directum significatum essentiali stare contendas, certissimum est. Siquidem scientia illa voluntati ordinandi res in finem & mediis ad illam consequendum præluens est scientia vel simplicis intelligentiæ de possibilitate, seu media de conditionata futuritione, cum finis, tum mediis, nullatenus actua est & practica, nisi medio actu voluntatis: sed solum speculativa, & de se indifferens ad ordinandas res in finem, & providendum, seu disponendum eis media, per quæ illam consequantur consequi possint: quare eiusmodi scientia communis, & rebus à Deo proutis, 11

2. Actus verò imperij vlterior, quem in intellectu Dei

3. Sed verò, vt Doctorum hac de re sententiæ dilu-

4. Denique, si intentio Dei, & voluntas finis obtinem

5. Mitto scientias alias visionis causæ, vel physica,

6. Actus intellectus, qui imperium fit, talique po-

Nolter

7. Noster Herize tract. 3. disputatione 22. capite 4. a
num. 3. prater imperium voluntatis quod primum pri-
marium, & principale, & necessarium mouens ad actio-
nes potestiarum cuiusque (quod monasticum, siue vniuersi-
tatis, & eiusdem ad seipsum eundem, & vnum appellatur) esse
statuit, aliud imperium intellectuale ab imperio illo vo-
luntatis primario tanquam a capite deriuatum in Deo
etiam recognoscit in Sancti Thomæ gratiam: atque
exemplo moralis, & politici explicat: quemadmodum
enim auditio consiliorum Principis potest ita annuere, vt
ei etiam imperet, vt si quando illum in executione, & vfu
eorum, quæ eius consilio statuit efficienda, remissum vi-
deat, hortetur, & vigeat ad ea exequenda: sic volun-
tas consiliorum intellectui potest ita annuere, vt simul
ipsi imperet, vt si quando, vel difficultate executionis,
vel aliunde retardetur, ipsam adhortationibus, rationi-
busque eisdem propositis imperiose (ipsum enim impe-
rio actu illo sponte sua se subdit voluntas, liberarum de-
terminationum Principis, & caput) vigeat, vt media
apponet, atque iam ab ea statum exequatur. Ad hunc
igitur modum imperium intellectuale in Deo ponit He-
rize, resecatis tamen imperfectionibus: ac proinde con-
cludit intellectuale hoc imperium & primaria voluntatis
diuine determinatione non esse admittendum, vt diffi-
cultates semel ab ea statui retardantes, quæ respectu
voluntatis diuine esse nequeunt ab executione superen-
t: nec stare in actu intellectus, qui iudicium asser-
tium, & de presenti iudicium modi non sit, sed solum
modi imperatiui (quem intellectus actum impossibilem
reiecit a numero 29. ad 34.) sed stare solum in iudiciis
proponitibus diuine voluntati viui de mediis elec-
tionem ad ipsam concipiendam, & vsum ex suis inten-
tione præsupposita: atque hæc iudicia merito imperia
intellectualia esse gratius asserit, quam prober, atque
Deo repugnat: cui nequit ad virendum opus viuidius,
aut vltius aliquid proponi, quam fuerit pro priori pro-
positum.

8. De his intellectus, & voluntatis diuine actibus
enumeratis, & iuxta Doctorum varias sententias hæc-
tenus explicatis his non recens Theologis est: quisnam ex
eis, vel prouidentie adequatè sumptæ essentia sit, vel
eam essentialiter constituat? In qua questione prima
sententia prouidentiam in actu scientie diuine dirigente
voluntatem ordinandi res, quibus prouidetur à Deo,
& transmittendi illas in finem eis ab ipso præstitutum
per talia media connotato actu voluntatis, à quo præ-
dicta scientia sit, prouidentiam constituit. Eam verò
sententiam simplicem intelligentiam antiqui ex citandis
pro hac sententia dixerunt: quo nomine scientiam condi-
tionatorum etiam contingentium coëtebant, cuius
propria, & specialia scrutari non sunt, neque ex insti-
tuto disputant: tamen eam, quoad substantiam
agnouerunt, & docuerunt: quare nec proprio nomine
scientie mediæ, quo à scientia absolute libera, & ab-
solute necessaria, ac præcisæ possibilitatis, & absolu-
te futuritionis, differt, compellarunt. Nostri verò om-
nes, qui post editam Molinæ concordiam scripserunt, &
ptime huius sententie adhaeruerunt prouidentiam rerum
naturalium scientia strictæ simplicis intelligentiæ sola,
rerum verò contingentium scientia etiam media constan-
te docent: stant pro hac sententia prima Durand. in 1.
d. 41. questione sub fin. Alexand. prima parte questione
28. m. 1. articulo 2. Albertus 1. parte, questione 63.
m. 1. Richardus in primo d. 39. articulo secundo, qua-
estione 1. d. 40. articulo 1. Aureolus articulo secundo,
circa primam opinionem, Gabriel questione unica,
articulo 1. init. Marfil. in 1. questione 41. init. Alti-
hodorensis 1. summa capite 10. questione 1. Carthus.
in 1. d. 39. questione secunda post med. d. 40. questione
1. post med. Tarentasium & Vdalricum citans (pro-
babiliusque reputat sanctus Bonaventura pro secunda
sententia citandis) Bellarminus tomo tertio, libro se-
cundo de gratia, & lib. arbitrio capite nono, §. Dispu-
tant. Valentia 1. parte, questione 22. punct. 1. §. Est
autem, questione 23. 1. parte, questionis punct. se-
cundo, §. Minor primus, & parte secunda, punct. 1. init.
Fonsca tomo tertio metaph. libro 6. capite secundo, &
questione 5. sectione 2. §. verum alij, Lessius 11. de
Christoph. de Rega de Deo vno, Tomus II.

perfect. diuin. capite 1. numero 1. fin. Pennotus 5. Pro-
pugnaculi capite 1. Iulius Syren. 5. de prouidentia ca-
pite sexto. Herize disputatione 22. capite septimo à nu-
mero 17. & cap. 4. à num. 3. Ioannes Præpositus prima
parte, questione 22. articulo 1. dubitatione prima, nu-
mero 4. & 6. vers. quæ potest. Falolus prima parte, to-
mo secundo, questione 22. articulo 1. dub. 1. à nume-
ro 10. fusè.

9. Vltioris voluntatis siue electionis mediis siue
vfu scientiam directricem nonnulli ex illis imperium vo-
cant: quatenus ex præsupposita voluntate, seu inten-
tione finis efficaci (à qua habet ea scientia prædicam in eo-
rum sententia esse) non prouidere de mediis vllis, & non
transmittere creaturam in finem à Deo efficaciter præ-
scriptum fieri nequit. Cum autem prouidentia in ea elec-
tione, & ordinatione rei, cui à Deo prouidetur per
media in finem præintendum consistat, fieri videtur, vt
ea intentione efficaci finis præsupposita iudicium de me-
diis, & modo quo obtineri is finis à re, cui prouidetur,
potest, Deum ad electionem, & vsum mediis horum
si vnica sint, vel saltem horum, vel illorum, si ad-
sint plura, quasi ex imperio determinet. Hoc voluisse
Herize dum iudicium antecedens electionem, & vsum
mediis imperium merito dici posse asseruisse, si alia
eius doctrina obesset, facile crederem: idque solum ci-
tati ex nostris pro hac sententia voluere, dum imperium
hoc iudicium quandoque vocarunt, ea autem doctrina
euaneceant omnia, quæ contra hanc sententiam oppo-
nit Ruiz d. 3. sectione 5. à numero 3. scientia enim de
re, & modo, quo fieri rectè potest, ex intentione effica-
ci finis (quam & ipse ad prouidentiam necessariam præ-
supponi putat) rebus à Deo prouidentibus, & non prouidentibus
prædestinatis, ac non prædestinatis communis non est, quo
omnes Ruiz impugnationes nituntur) vt patet: quare,
hæc sententia eo solum impugnari solide potest, quod
apertè falsam supponat, de intentione efficaci finis in
Deo ad prouidentiam prærequisita: cuius oppositum in
specie prouidentie alicuius nempe prædestinatione relict-
i, & pro virili confutat Herize tract. 3. d. de elect. ad
gloriam ante merita præiusta: quare non, nisi repugnan-
ter eam intentionem efficacem ad prouidentiam in ge-
nere, & vniuersim potest admittere (vt non prærequirit
ostendat) locum impugnationes illæ non habent: quia
ex inefficaci finis intentione scientia de mediis, & modo
illum obtinendi, nec quoad speciem ad electionem, &
vsum mediis determinat intendendum: vt imperium,
vero aliquo sensu dici possit.

10. Item cum ex intentione efficaci finis, & mediis
scientia ad electionem, & vsum ipsorum, saltem quoad
speciem determinat intendendum, ea determinatio à scien-
tia illa mediis formaliter non est, sed ab intentione
illa efficaci determinante intellectum ad inquisitionem
mediis, eisque adiuuentis, ac propositis voluntatem
ad illorum electionem & vsum. Eis quippe adiuuentis, &
oportunis indicatis, si per impossibile Deus, & per possi-
bile homo intentione illa efficaci absteret, idem ipsum
iudicium de mediis, & modo, quo præintendus efficaciter
finis ille obtineretur, ad eorum electionem, & vsum ne-
quaquam intendens voluntatem determinaret: quare,
nec illud imperium absolute, neque ex suppositione in-
tentionis efficaci finis dici proprie potest: cum intentio
efficax sola & consultationis, & hac supposita electio-
nis, & vfu determinatio, & imperium sit. Melius ergo
sententia hæc prima de essentia prouidentie in scientia
dirigente voluntatem, cuiusque actum connotante defen-
ditur ab aliquibus ex citatis, expressèque à nostro Herize
cap. 4. num. 36. qui intentionem efficacem finis, nec prære-
quitur ibi, nec potest, nisi repugnanter, ad prouidentiam
præquirere, vt proximè ostendimus. Præpositus, & Fal-
olus (qui & intentionis connotatum addit) per connota-
tionem ad actum voluntatis, quem dirigit, electionis, &
vfu statuunt prouidentiam, id quod & in sancto Thoma
& in Doctoribus aliquot citandis pro sententia ter-
tia (præsertim in nostro Molina locis ibidem citan-
dis) multum fundamenti habet, quare & hic secundus,
& commodior primæ sententiæ modus potest referri
per connotationem ad actum diuine voluntatis non
quidem prærequisitæ intentionis, quem satis disce-
mus,

mus, sed directæ electionibus & subsequente, qui modus non ita facile impugnabitur, nisi ostendendo eam à tercia sententia nullatenus: sed voce tenus solummodo differre, vt certamine tertio ostendamus.

11. Secunda sententia docet, providentiam in actu voluntatis Dei eligendi, & disponendi media ad finem adæquare essentialiter consistere, præsupposita, seu connotata scientia ipsam dirigente, quam vel simplicis intelligentiæ pro naturalibus effectibus, vel mediam pro contingentibus, & liberis esse docuimus. Extant sententiæ huius Patroni Scorus cum suis in prima d. 40. questione prima init. (vbi Sanctus Bonaventura articulo primo, questione secunda, & in tertia d. 7. questione tertia d. 17. articulo primo, questione prima, ad 3.) Gregorius d. 40. questione prima, articulo primo. Henricus quodlib. quarto, questione decimanona. Cameracensis apud Gabriel. supra: Echius, de prædestinatione capite 1. numero decimo septimo, apud soarem d. 87. capite tertio, Soar. primo de essentiali prædestinationis capite 16. & 17. qui eam sequitur, sicut & Valquez prima parte, d. 81. capite secundo sine, innotata disput. 37. capite tertio, in eamque sententiam venit tandem Lessius de prædestinatione sectione secunda, §. 1. sine. Henriquez prima parte, tractatu tertio, d. 22. capite sexto, numero 51. capite septimo, numero 57. & 58. Argentina in primo d. 40. questione prima, articulo secundo. Arrabal prima parte, questione 22. articulo primo, d. 63. capite tertio. Acort. libro primo, capite 29. questione secunda. Denique Doctores omnes qui imperium (maxime monasticum, & eiusdem ad se ipsum) voluntatis solius actum esse volunt, non autem intellectus. Huius sententiæ fauent præter datos citatis locis Valquez rursus 1. 2. d. 49. capite quarto. Suarez iterum d. 19. metaph. sectione sexta & septima. Molina citandus. Maior in tertio d. 33. questione septima de prudentia. Alma in tractatu tertio, Moral. capite secundo. Okam in tertia questione 12. articulo quarto, conclusionem tertia, iterum Henricus quodlib. 9. questione sexta. Hangelstus capite primo, Moralium §. tertio, corollar. tertio. Castro primo de lege pœnal. capite primo & secundo. Ioannes Medina de grat. capite secundo, & valde probabile reputat Arriaga noster de providentia d. 32. sectione prima, conclusionem secunda, numero vadesimo, sed in hac sententia duplex modus etiam esse poterat. Primus qui nullam aliam connotationem scientiæ requirit in actu voluntatis diuinæ, vt providentia sit quam intrinsecam dependentiam eius à scientia quæ ipsi debet præluere, vt dirigatur, ducaturque in obiectum voluntas & hoc modo scientia non magis siue in recto siue in obliquo constitutioni essentiali providentiæ cum actu voluntatis intersuaret quam voluntas ipsa, quæ essentiali sui actus principium & causa est: quare solum supponetur ad providentiam fieri ad actum voluntatis, qui seipso & essentialiter eum habet respectum, & connotationem ad sua principia necessaria, & essentialiter præsupposita, ac prærequisita. Hoc modo sentire videntur, qui in actu voluntatis providentiam constituunt, quia in actu voluntatis, non autem intellectus imperium adæquate sit, atque in imperio sit providentia constituenta. Secundus modus ultra hanc connotationem scientiæ præsuppositæ actui voluntatis eligentis, & disponentis media ad finem intrinsecum, & essentialem, aliam connotationem scientiæ actui secundum se accidentariam, eiusque essentia adscitiam, & quasi extrinsecam; providentiæ vero, & ipsi actui voluntatis, vt providentiam constituat essentialem addere videntur. Alterutrumque Patronos ex citatis ad purum haud facile discernes: nam, cum hanc sententiam probant media utriusque probandi miscent.

12. Tertia sententia docet providentiam ex æquo ex scientia prævia, & directiva electionis mediorum in finem rebus prouisi à Deo constitutum, & electione ipsa, tanquam essentialibus partibus consisti æque constitui, sic censent Alexander Alenf.

part 1. q. 26. de Prouid. & prædest. m. 2. questione 1. m. 1. articulo secundo & tertio. Albertus prima parte, tractatu 17. questione 67. membri primo capite. Marfilus citatus numero septimo. Petrus Tarsantia apud Soarium citatum numero decimo. Rogerius & Petrus de Aquila apud Aquar. addit. ad Caprolium in primo d. 40. & rursus controuersia de prædestinatione, Molina prima parte, questione 21. articulo primo, d. 1. §. Quod si petat, questione 13. d. 1. §. statuenda est nihilominus. Tamen pro prima sententia à nonnullis referatur Herize tractatu tertio, d. 21. capite sexto. Arriaga de providentia d. 32. sectione prima, numero decimo septimo, conclusionem tertia, quibus adde scholasticos, qui providentiam modo in præscientia, seu actu intellectus diuini, modo in electione, siue actu voluntatis videntur variè, & incoherenter collocare. Hi verò sunt Magister in prima d. 31. sub initio, & articulo 40. capite primo, & vltimo. Alcihiodorus prima summe capite nono, questione prima & secunda, & capite 10. nec non sanctus Thomas variis locis certamine tertio subiiciendis. Hac cum varietate firmum iudicium, æque scilicet vtriusque actum, nec potius vnum quam alium ad providentiam spectare, ostendunt non obicere: quod ipsum ex varietate Patrum simile argumentum pro hac sententia innotat certamine quinto. apertior pro hac sententia stat sanctus Thomas questione quinta de veritate articulo primo, & in primo d. 40. questione secunda. Denique eandem sententiam docuit Magnus Magister noster Didacus Daza manuscripto de providentia d. 1. paragrapho sexto.

13. Quarta sententia in actu intellectus, enumeratis, hisce posteriore, qui imperium sit, pro electionis mediorum, & ordinationis rerum à Deo in finem cuiusque finem præscriptum, vel potentia diuinæ monitione, vel rebus ipsis prouisi civiliter, & politice iniunctis, siue imperatio, nec assertio iudicio, siue indicio assertio, iuxta motus diuersos explicandi intellectus hoc imperium à nobis notatos numero quinto, & designandi terminum, cui seu, ad quem dirigatur, factumque, & intinetur imperium eiusmodi quo super Doctorum modos distinctus examinabimus certamine 2. vt sine confusione impugnemus; examinare verò illi eorundem differimus vitandæ repetitionis gratia, cum ibi sigillatim (vt opus erat) impugnauerunt. Tertio vero modi imperij intellectualis ad providentiam ad Herize in gratiam sancti Thomæ explicati, & ad illam sententiam referre omitto: quia, & imperium intellectualis non contineri, & absolute & ad hominem ordinatum numero 8. & 9. & in Deo esse actum illum, tanquam imperium non sit, ostendimus nuni 6. Pertereo itaque Thomistarum Dominicanorum sententiam, qui videntur, seu scientiam, aut præscientiam absolutam de absolute futuris, quæ, & Dei decretum, & imperium de absolute futuritione consequitur ad Dei providentiam aduocant: quia censent eiu modi absolutam præscientiam futurorum ipsorum causam esse. Id quod etiam illam sit, & falso principio innitens, omittendum hic est: cum principium de causalitate absolute præscientiæ illi in futura prædicta multa Patrum, & Theologorum creatione, nec rationum pondere minori reuerentiam eorum. de Deo vno contr. 2. d. 5. q. 8. à cert. 2. per totum: ostendentes Dei absolutam præscientiam futurorum causam non esse, sed potius illa supponere, aliunde quam ab ipsa præscientia in suo esse, & absolute existentia pro duratione, pro qua absolute erunt; idque necessarium esse, vt contingentium futurorum libertas absoluta cum Dei de ipsis absolute præscientia possit consistere.

CERTAMEN II.

Imperium intellectuale imperatiui modi ordinationis rei in finem per aptorum mediocum à Deo electionem, nec providentia est, nec illam in Deo constituit; immò imperium esse nequit.

Prima sententia providentiam Dei actum imperij intellectuales diuini statuentis, vel complexus est eorum qui imperium hoc explicant iuxta primum modum illud explicandi à nobis datum certam. 1. num. 5. ut scilicet sit Dei cognitio, quæ iudicium assertivum non sit; sed eis vocibus imperatiui modi respondeat *fac hoc*, sicut apud sententias supponitque, & contineat motionem v. lantatis ab operante conceptæ. Cuius sententia author est S. Antonin. 1. part. tit. 4. cap. 10. init. Capreol. in 1. d. 40. quæst. 1. art. 1. conclus. 1. art. 2. conclus. 2. & 3. iuxta suam generalem doctrinam de actu imperij in 3. d. 3. art. 2. quæst. 6. ad 3. totus 1. de iustitia quæst. 1. conclusionem primam, Caietan. prima parte, quæst. 22. art. 1. & quæst. 23. art. 1. ubi Banez, Zuzel Navarrete, Albelda, Nazarij, & reliqui interpretes Dominici recentiores. Aluarez de auxil. d. 17. & lib. 5. d. 35. n. 5. & dicendum est. Hanc vero intellectuales imperij rationem, & explicationem cum vniuersum tum respectu Dei traditam à Sancto Thoma contendunt citari Sancto Antonino posteros, cum ex loco 1. 2. à nobis recitatum numero 5. tum ex aliis locis 1. part. quæst. 22. & 23. quæ tamen nihil clarior, quam nostram sententiam probant, ex scriptura, & Patrum locutionibus profertur plura, quæ hunc imperij intellectuales modum sonant, non autem continent: ut post assertam sententiam videbimus. An vero imperium ita explicatum monasticum sit, & Dei ad seipsum, suasque potentias voluntatem scilicet, & extrinsecus actuum mediocum, quibus ad finem res prout ordinantur, ut Deus mediocum electionem vigeat, & usum? an verò politicum sit imperium, & civile ad res, & media ipsa producenda directum, ut videntur docere præfati Doctores: tamen immo ad Deum ipsum, cuiusque potentias dirigi putant, & monasticum esse, indeque ad creatura media extrinsecus, quæ illo esse iubentur, vel obaudiunt iuxta præfatum in Iobi, & Psalmorum ac sapientialium libris vulgarem.

2. Hunc tamen imperij modum Thomistarum Dominicanorum & sequacum nostri omnes Thomistæ sentite à Deo rejiciendum valde multis titulis probant, huius modo specialibus, & aliis omni imperio intellectuales diuini (quovis modo explicetur) communibus ex imperij superfluitate, ex creatæ libertatis eversione, & impossibilitate eius ad quem dirigatur hoc imperium intellectuale: quas communes impugnationes postremo loco vigeamus, ac persequemur, dum à capite contra quodvis imperium intellectuale diuini quovis modo explicatum pugnamus. Nunc quod speciale modum huius imperij est considerandum erit. Et primam eo quod actum intellectus, quod iudicium non sit de re facienda, addit, & solum verbaliter externo huic imperio *fac hoc* respondeat. Etiam hanc cognitio in nobis imperium non est; sed solum per extrinsecam illa verba immediate orta ab efficaci voluntate intimandi alius voluntatem Principis, aut superioris, de iis, quæ à subditis fieri vult, & sua iurisdictionis potestates, significatur subditis voluntas Principis de iis, quæ ab his ex ea iurisdictionis potestate fieri decernit: ad quod ultra conceptam ab illo voluntatem ex sua iurisdictionis potestate iudicium eius enunciatum, & assertivum præconceptæ voluntatis sue præcedit, & aliud de concinnitatis

eam intimandi subditis & verbis illis imperatiui modi, quibus possit ac debeat subditis intimari, ut obsequi teneantur: nec quid aliud cognitionis cuius intimatio & imago verba illa imperatiui modi sunt intercedit ut superioris voluntas intimandi aliam suam ex potestate iurisdictionisque habitam subditis suis, atque ut sufficiat & abunde, ut exequi illam teneantur, intineatur. Confirmatur: quia, quod externo illo, & verbaliter imperio intimatur subito est imperium Superioris interius de re: atque, etsi plura iudicia, cognitiones superioris imperium illud externum verbale præcedant, nulla ex enumeratis, immò nec interius actus ille, quem fingis externo imperio formaliter respondens, intimatur; Sed sola voluntas superioris habita ex potestate iurisdictionis: ergo hæc sola imperium internum est non actus ille quem fingis. Antecedens probatur primo: quia subditi omnes, quibus externè verbis illis superioris imperium internum intimatur, voluntatem superioris nobis intimari dicimus, ac censemus, eique obsequi, vel repugnare, cum iussa vel exequimur, vel omittimus, nemo autem dicit sibi aliquam cognitionem superioris intimari, neque ex eo, quod iubentis cognitioni assensum, immò & dictaminis rationis, ex quo voluntatem intimatam superioris concepit, ut hoc vel illud subditis agat aduersetur, dummodo iussa capessat, quia ita superior vult, debite obedientie adhuc formali, deficiet, tamen ad obedientie suavitatem, facilitatem, ac subinde perpetuitatem debitamque erga superiorem reuerentiam ea subditi cum dictamine superioris concordia valde conducant, & quasi redemptivè, & circumstanter ad obedientie perfectionem spectet.

3. Inde confirmo: id, quod nemo hominum præcipientium experitur, curative intimare, ut interius suum imperium alteri intineat, nec subditorum aliquis inquirat, immò nec percipit, ut imperium internum superioris ad ipsum directum recognoscat procul dubio imperium superioris internum non est: atque nullas præcipientium superiorum experitur, cum internum suum imperium vult subditis intimare, velle se intimare orationem illam mentalem formaliter respondentem verbis externis imperatiui modi *fac hoc*, sed solum voluntatem suam absolute talem, & seriam ex potestate iurisdictionis, ut subditi in hac vel illa materia hoc vel illud faciant; nec subditi curant scire, an ipsis de imperio illo intellectuali satis constet per exterioris imperium; sed an constet sibi de absoluta illa voluntate seria superioris, ut hoc vel illud in hac vel illa materia agant: ergo hæc sola superioris voluntas interius imperium, cuius completum est: non autem illa mentalis oratio vocali imperatiui modi formaliter respondens. Confirmo ulterius: quia, & reges, & subditi etiam eius præceptum decretum Regis idcirco appellant: quia ea voce seria eius voluntas absoluta de re agenda à subditis proprie, & solum significatur. Confirmo ulterius: quia, ut sciamus an leges, & præcepta eisdem vocibus imperatiui modi intimata obligent, vel secus, hic, & nunc: frequenter an finis legis & præcipientis in ea ferenda hic, & nunc, cesset, inquirimus: cum ex huius defectu solum possit cessare, siue non esse, aut fuisse pro, hic, & nunc, superioris voluntas, non autem oratio illa mentalis modi imperatiui. Cum autem stante moraliter per non retractationem imperio interno semel à superiore habito, eiusque intimatione per extrinsecum imperium, quod retractatum non est, addit certo obligatio: ergo vel imperium internum non stat in oratione illa mentali modi imperatiui, sed in sola absoluta seriaque superioris voluntate, vel omnes Theologi (etiam hi, quos impugnamus) vane consumuntur, inquirendo, cessante hic, & nunc finis legis, & imperij interni superioris, ut rem licite agi, vel omitti inuicemus: cum ex finis defectu non quidem internum superioris imperium, quod in mentali illa oratione situm est, deficiat pro hic, & nunc per aduersarios, sed sola voluntas legislatoris, quæ internum imperium superioris non fuit. Similiter iustis & inepti damnant imperium hoc omnium Theologorum laborem, qui ex variis adiunctis, & circumstantiis an seria fuerit superioris voluntas de hoc vel illo agendo, ut subditi obligationem consulant, vel ab illa eos excusent veniantur.

4. Venio ad communem impugnationem imperij huius interni modi imperatiui, ex eo, quod intellectus essentia sua tendat in verum, saltem apparet, ac proinde in iudicium, & discernendum & necessarium ad hanc apprehensionem obiecti adaequatur eius actus diuidantur: quare, & nequeat esse actus intellectus, qui, vel apprehensio, vel iudicium, vel discernit non sit extra hos omnes actus actum intellectualis imperij ponere videntur eius Patroni: siquidem respondent intellectum ut speculatiuum eos solum actus habere posse, secus ut praeceptiuum. Verum si praeceptiuum accipiant separatim à practici ratione, & iuxta modum, quo intellectus imperium esse volunt, petunt solutione ista principium: siquidem ex practico essentiali intellectus, & hactenus cognita in Philosophia sphaera tota actuum, ad quos edendos potentia est, ostenditur aperte actus qui extra tres enumeratos sunt, intellectus actus esse non posse: quare nec posse esse intellectum eo modo praeceptiuum. Si autem praeceptiuum pro practico usurpat: ceteri actus practici intellectus, intra tres illos continentur, neque vllus extra illos intellectus, quia practicus actus hactenus ab aliquo excogitatus est: immo neque extra actum iudicii: ut patet in arte prudentia & ceteris virtutibus intellectualibus, earumque actibus. Quare, si actum hunc suum intellectualis imperij ex practico esse aduersarij velint, ad aliquem e tribus enumeratis debent illum reducere: ne omnium sententia à practico intellectu, & actum, & ab speculatiuis, ac libidine ab omnibus intellectus actibus exulet. Quod si ad simplicem apprehensionem illud intellectu imperium reducere malint. Opponit Ruiz d. 2, sect. 3, num. 3, & 4, simplicem apprehensionem omnem ad iudicium procedere debere: atque in re praesente ad iudicium de re, & modo, quo, vel facienda recte est, vel fieri recte potest, & voluntatem insuper imperantis superioris, ut ita fiat à subditis praedit, hoc autem intellectuale imperium post hanc voluntatem imperantis est: quare nec simplex apprehensio esse potest. Secundo, quia simplex illa apprehensio indifferens est ad res prouidas, & ordinatas in finem per talia media, & ad non prouidas, & neque ordinatas, multoque magis quam iudicium quod ipsam sequitur, ac voluntatem Dei ordinandi res in suum finem per media accommodata antecedit: & tamen iudicium hoc actus prouidis, & non prouidis praedestinatis ac non praedestinatis à Deo indifferens est: ut patet: atque prouidentia determinata ordinatio rerum prouisarum determinat in suos fines esse debet: immo & imperium quodvis determinationem de re aliqua determinat est. Ergo simplex apprehensio interna modi imperatiui, nec imperium internum praeceptiuum, aut prouidentis alicuius esse potest, neque prouidentia, maxime prouidentia Dei cuius scientia & cognitio omnium vnissima, & simplicissima, etiam metaphysicè scientia Dei, & omniscentia est. Postrema impugnationi ad quaestionem praesentem Ruiz, Heriz, & reliqui nostri contra hunc imperij modum in primis insistant, & fidem.

5. Ceterum contra eos, qui imperium hoc intellectualem modi imperatiui mentalis defendere velint, admitterent ad simplicem apprehensionem pertinere etiam in Deo oppositiones non nimis vigent. Neque enim admittent apprehensionem hanc imperatiuam iudicio de re, & modo, quo res fieri debeat, & voluntatis de re ita faciendi directio praecedere & inferuire, sed esse imperatiuam apprehensionem, & de re ita faciendi iuxta eius voluntatis, & decreti, quod talis apprehensio supponit praescriptum. Quo duae primae impugnationes quiescunt: nec medium, quoad iudicium illud directiuum voluntatis debere praecedere probetur: ad manum erit: immo nec ut probetur apprehensionem omnem iudicio alicui apprehendens praecedere, & inferuire debere, maxime, si apprehensio directiua alterius, & ad alterum imperatiua solummodo sit: quem satis est ad iudicium de debito iusta praestandi ex eius imperij intimatione moueri. Sed & iudicio alicui praeceptiuum, & imperantis apprehensionem illam imperatiuam inferuire posse dicent: nimirum iudicio de existentia sua, ut omnes apprehensiones inferuiuae, quae sui ipsarum formales etiam ex parte obiecti propositiones sunt: Inde constat apprehensionem hanc simplicem intellectualem imperatiuam indifferen-

tem, & communem rebus prouidis praedestinatis, ac non praedestinatis non esse, ut de apprehensione interna iudicio directiua voluntatis de mediis, & ordinatione rei prouide in suum finem recte probatur. Item intellectuale hoc imperium voluntatem determinatam ordinandi hanc rem determinat, & per media haec determinata supponit, & iuxta ordinem determinatum de re, & mediis illi ab ea voluntate praescriptum, de re & mediis illis imperat determinat, non autem de rebus aliis à Deo, nec praeiis, nec praedestinatis. Illud de scientia Dei, quae re ipsa: immo, & metaphysicè, infallibilis, & vnissima iudicium est, non est, quo minus sit etiam suorum obiectorum apprehensio: qua sublati ratione iudicii, ne in Deo quidem, esse possit. Quod si ratio apprehensionis Dei scientia non repugnat, neque haec imperatiua repugnat, nisi ob proximè debilitatem, vel elusas rationes. Et quidem hanc imperatiuam apprehensionem suadere aduersarij possent ex illa probabilis opinione: quod voces, & orationes vocales, mentales similes, quarum imagines substituitur sunt, significant primò, & representent, non obiecta: quare oportet imperio, seu imperatiui modi intimationi externae, quod imperium simile internum respondere, ut prototypum, quod imiteretur.

6. Video tamen haec omnia falsa esse. Nam est vocalis oratio, mentalis imago & representatio sit, ut eam ad placitum significare, & pro illa, ut significatio suo substitui. Sed pro obiecto eodem, quod mentalis oratio mentaliter representat. Primò: quia, si mentalem significaret, pro eaque ut primo & primario significato substitueretur, eius formalis imago non esset: non illa essentia sua formalis representatio, & significatio obiecti sui, ut primarij significati sui est. Ergo eius, quia representatiua, & significatiua mentaliter est vocalis imago, eiusdem obiecti, tanquam primarij significati sui representatio, & significatio vocalis esse debet; alias, est mentalis orationis, ut obiecti prout significati imago foret: non tamen secundaria, & debilis tuens pro mentali oratione esset, sed eaque prout est mentalis oratio primaria sui obiecti representatio esset: ut ergo mentalis substituitur, oportet, ut obiectum ipsum quod illa intimat, & significat menti, sensibili modo intimer vocalis oratio, & representet, ut rationalis representatio similis sit, ac non dissimilis, & distincta: nempe sui, & diuersi obiecti ab obiecto alterius humanis & expresse representatiua: ergo ut euenit in prototypo Caesaris, cuiusque transumptio, ut assequitur prototypo similis esse, in Caesarem seipso immedie, sicut prototypus, representet, quin immedie prototypum, & per illum representet Caesarem, eoque sensibili proponat, ac significet: ita prout in oratione mentali, & vocali euenit. Accedit: quod, si vocalis mentalis, ut obiectum significaret: non minus intimationem nobis mentales actus orationibus vocalibus, quae obiecta: cuius oppositum experimur. Nam ergo obiectum creationis imperatiuae illius apprehensionis sui in designare oportebit, & idem ipsum, quod imperij vocalis imperatiui modi obiectum sit: & quod apprehensionem imperatiuam, ut eius obiectum natura, vel quasi natura praecedat: certe nullum aliud praecedat, quam voluntas ferat, & absoluta praeceptiuum, quae, ut absolute existens nullatenus imperatiuo modo percipitur, neque imperio opus habet, ut fiat, cum supponatur. Atque imperio opus habet, ut fiat, cum supponatur. Praecessit natura voluntatem ferant, & absolutam de opere faciendo, & cum illa persistit: nec erga prout sibilitatem apprehensio imperatiua, ut ipsa sit, esse potest, cum supponatur rei possibilitas, cum apprehenditur.

7. Dices apprehensionem illam imperatam ab apprehensione illa possibilitatis, & voluntatis ferat de eorum absoluta existentia, ut absolute fiat, & existat. Bene: ergo apprehensio illa imperatam augmet, & apprehendit rei possibilitatem absolutam existentiam: ergo eam non imperat ut sit, & absolute existat, sed facit eam non imperat ut sit, & absolute existat, & absolute existentem supponit à voluntate efficere, & absolute existentem huiusmodi interuenit: quare nullo apprehensionis huiusmodi interuenit: quare nec actiua illius esse illo modo potest: nihil enim actiuum esse potest eius, quod natura sua factum supponit.

ponit, neque imperare faciendum absolute, siue ut absolute fiat: quare, nisi asseras ita imperatam rem apprehensione illa imperatam, ut terminum apponendum tangi, non autem ut obiectum apprehensum, nil est quod respondeas; id autem est asserere posse dari actum intellectus circa aliquid, cuius, nec iudicium, nec difficultas, nec apprehensio sit, esseque actum præceptum, non autem intellectum: quod aperte repugnat ut videmus num. 4. & hac solutione vitari contenditur. Hæc apprehensionem imperatam monastico imperio, siue eiusdem imperantis ad seipsum, suasque potentias, siue voluntatem, siue ad hanc executionem rei ab imperante ipso exequentem aperte confutant apprehensionem esse illam posse ex obiecti impossibilitate: ut, vel inde, modus hic monasticæ imperandi satis reiciendus sit ut impossibilis, est plura alia eius reiciendi capita subicienda deessent. Iam vero modus hic imperatiue apprehensionis imperio politico, & ciuili ad alterum, qui rem executur sit, directo facile reicitur. Primum: quia cum interni imperij mentalis modus iste, non aliis, sed imperanti ipsi apprehensum, & interius intimetur *fac hoc*: implicatius, & inceptius erit, nec idem habebit obiectum cum obiecto imperij, seu intimationis externæ oratione vocali imperatiui modi *fac hoc*: subito executuro faciendæ est implicatior: quia imperanti interius intimabit, ut faciat, quod non ab ipso, sed ab alio fieri imperat: iude etiam probatur inceptus, æque, atque intimare Ioanni, ut faciat, quod à Petro præcipis fieri. Neque idem habebit obiectum apprehensum interna præcipiens modi imperatiui cum verbalis externa modi eiusdem interna: siquidem actionem imperat præcipiens ipsi præcipiens externa verbalis actionem subditi subditio imperat. Vnde diuersum obiectum altera ab alterius obiecto significat intimat, ac repræsentat: quare nec altera externa interna substituitur, nec idem obiectum significat, ac repræsentat, ut necessarium esse ostendebamus super.

8. Quod si dicas: imperium internum non formaliter imperatiui modi esse, & respondens ad verbum vocali imperio *fac hoc*: sed æquialiter solum: ut internum imperium præcipiens sit huic propositioni externæ ad verbum formaliter respondens: *hoc faciendum est à subditi*: vel huic: *tuolo seruo ut subditi hoc faciant*. Quod quidem verbalis illa oratione modi imperatiui apte subditi intimatur. Primum: si illa prima oratio, *hoc faciendum est à subditi*, valeat tantundem atque *fiant hoc subditi*, vel à subditi *hoc fiat*, quo pacto oratio imperfecta, ac non assertiua est, imperatiueque æquialiter factis impugnationibus omnibus patet. Si autem assertiua sumatur, atque secunde: *uolo ut subditi hoc faciant*, æquialiter: tum plane modum imperij intellectualis præcipiens non assertiuo, sed imperatiuo modo, quem hæc impugnationibus, delectis: & incidis in modum imperij intellectualis secundum à nostro Ruiz excogitatum, ut in eo prouidentiam, eiusque complementum constitueret: secundo prouidetur eius subiectes impugnationibus iam subiciendis. Tertiò, nec monasticum imperium, siue præcipiens ad seipsum esse poterit, ut huius imperij Patroni volebant. Id quod vniuersim de imperio intellectuali interno quouis modo explicetur: postremo loco ostendimus. Quarto vltimus nec potest esse ciuile & politicum ut iamiam contra Ruiz ostendo. Porro qui hæc efformata argumenta æqualiter, & iudicio perpendit, ac ea, quæ deinceps contra quouis intellectualem imperium producemus, ac nuper pollicebamur, legat attentè & meditentur, deprehendet, quam immerito sors vbi supra ægre ferat, fueritque conquestus: quod sua hæc sententia de imperio intellectuali interno imperatiui modi parum considerat, à quibusdam impugnetur; cum tamen ex prædicato intellectualis, & ex prædicato non assertiui: sed imperatiui modi sui grauissimis difficultatibus, nec hæc expeditis ab ipso, eiusque sequacibus paucis, sit modus isti imperio obnoxius; nec vnam tantum repugnantiam deoulat: de prædicato modi imperatiui hæc ostendimus: & de prædicato intellectualis deinceps monstrabimus: idcirco à modi huius euagatione communiter à reliquis Theologis vtroque ex capite refellitur à Molina 1. part. quæst. 2. art. 1. & 2. d. 2. §. *Ita tamen senten-*

tia. Valquez 1. 2. d. 49. cap. 3. num. 14. & locis citatis in 1. part. Suarez d. 19. metaph. sect. 6. num. 8. sect. 7. num. 12. & 13. Salas 1. 2. tom. 1. tract. 6. d. 2. Est falso pro opposito ab vno, vel altero referatur. Azore tom. 1. libro 1. cap. 29. quæst. 2. Fonseca 9. metaph. cap. 2. q. 6. sect. 2. de essent. prædestinat. cap. 16. num. 8. & 1. de legibus cap. 5. Lessius 1. de prouidentia c. 1. dub. 3. & 14. Luis Torref. 1. 2. d. 99. dub. 5. quos refert Herize tract. 3. d. 21. c. 4. num. 29. ac ipse sequitur: licet scientiam de medijs electionis, & vult voluntatis directum imperium intellectualem immerito, ut vidimus, appelleret: Mordicus enim imperium intellectualem ad electionem mediorum, siue voluntatem Dei ordinandi rem prouisam per talia media in finem impugnat, eiusque fundamenta conuellit ab eo num. 29. ad 34. inclusiue. Adde modi huius imperij impugnatores Doctores omnes citatos pro tribus sententiis relatis certam. 1. præsertim non admodum antiquos, ipso tamen vetustiores. Quibus adde etiam ipso nouiores pro eisdem sententiis à nobis relatis, & nostrum Ruiz de Montoya huiusmodi intellectualis imperij validum impugnatores d. 3. sect. 7.

CERTAMEN III.

Intellectuale imperium assertiuum de presenti à nostro Ruiz excogitatum, & fundatum reijcitur.

1. Vtrum Ruiz ipse ea sect. 7. à num. 7. & tota sect. 9. imperium intellectualem de extrinsecus faciendis admittit, non quidem oratione mentali modi imperatiui; sed modi indicatiui, & enunciatui: quæ, nimirum, perfecta oratio, seu propositio de præsentis assertiua sit voluntatis diuinæ de re aliqua in finem præscriptum ordinanda per talia media, v. g. *uolo Petrum ad beatitudinem per talia media perducere*: quod iudicium & imperium intellectualem, & prouidentiam eiusque complementum sit, atque exterius oratione illa imperatiui modi, *fac hoc*: vel *hoc tibi faciendum est* (si res cui prouidetur rationalis sit) intimetur, & quatenus parium suarum est operationem ad finem ex parte creaturæ rationalis, & libere etiam poandam, debita eius libertati suauitate, & temperatura, in creatura illa Deus efficiat. Id tantum voluisse S. Thom. locis omnibus citatis hæcenus, & Thomistas reliquos veteres pro imperio intellectuali imperatiui modi contendit sect. 7. à num. 8. solum enim aiunt imperium internum (siue creatum, siue diuinum) non posse externè vobis ut percipientis imperium creaturæ intimari; nisi oratione externa verbi, & modi imperatiui. Atque hanc esse scripturam, Chrysostomi, Dionysij & aliorum Patrum mentem probat: insuper ex ratione practici, & determinationis in scientia, quæ imperium, prouidentiam, vel adequatè, vel inadæquatè & completiue sit requisitæ, quæ scientiæ directiue voluntatis diuinæ electionem mediorum, quibus ad finem præscriptum res prouisa ordinatur, delectare contendit: ut referemus, cum eius, & ab auctoritate, & à ratione fundamenta diluamus. Respectu vero cuius imperium hoc enunciatiuum, & assertiuum sit, & ad quem dirigatur, an ad Deum ipsum eo imperantem monasticè; an ad creaturas politice, & ciuilitate? statuit primo tota sect. 8. nullum imperium intellectualem, & rationis (ac subinde neque hoc suum assertiuum, & enunciatiuum voluntatis diuinæ de præsentis) posse esse monasticum ad Dei voluntatem mouendam, ut volitionem rei faciendæ concipiat, & urgeat: sibi autem loqui Deum ait, & Dei ad seipsum imperium illud esse, quatenus voluntatem, & potentiam Dei executricem (siue ea formaliter diuina voluntas sit, aut omnipotentia attributum ab illa formaliter diuersum) dirigat, ut determinatè, ac non cæco modo exequatur opus faciendum, si iudicium solum de eo, ut possibilibus, ac non de faciendo determinatè applicationem voluntatis & omnipotentia

2. Hæc totius cogitationis nostri Ruiz & fundamentum, quibus cum adstruere, atque ab oppositioribus contra intellectuale imperium & vniuersum, & diuinum vindicare tribus, & diuina sectionibus totis, & fufis, contendit; breuis, & dilucida fumma est: in ea tamen falsa plura, & implicantia esse videntur: solumque ex-cogitata, vt difficultates grauiusculæ contra intellectuale imperium ab anterioribus propofite eluderentur, atque illud, tanquam prouidentia eiuſſe completum in Thomæ gratiam (qui tamen ab illo abſuit longe) defendere: cum nihil in eis, præterea inueniatur quod huiusmodi imperium, & erò fimiliter fudeat, vt ex fubſi-dentiis conſtat. Et primo, eludendis ſolum difficultatibus excogitata omnia fuiſſe, earum propoſitione, & doctrinæ huius ad illarum eluſionem, atque occupationem applicatione conſtat. Prima ab Arceolo in 1. d. 40. art. 1. opinio 2. acutè perpenſa, quam & nos fuſe lu-men perſequeſi certam 1. num. 6. Etiam, vt de imperatiua apprehenſione ibi dicebamus, iudicium hoc nequieſſe cauſa operis abſolute faciendi, vt fiat eo modo quo faciendi eſt: erò ne imperium, & prouidentia illius. Conſequentia eſt legitima: quia prouidentia debet eſſe cauſa operis faciendi, & vt fiat eo modo quo faciendi eſt omnium nemine dempto) Philoſophorum, Patrum, & Theologorum ſententia. Antecedens probatur. Non cauſa: quia ſupponit opus abſolute faciendum eo modo, quo faciendum eſt: cum fit eius iudicii obiectum, vt faciendum abſolute eſt: proinde eſt ipſo poſterior, vt abſolute faciendum eſt; & forte iudicatur. Reſpondet: cognosci Deum, non in ſeipſo, vt præſens eſt æternitati Dei; ſed in Dei voluntate de eius eſſectione, & modo quo efficiendum abſolute eſt; ſed, vt mirantur præſentiam futurorum in æternitate, in qua re ipſa Thomiſtis Dominicaniſque Recentioribus diſſentit (tameſſimus doctis æquiuoce quæſitioque loquatur) contra primò: quia vt offendi tom. 1. de Deo vno controuerſ. 2. d. 6. nihil Deus in alio, tanquam in medio formalitè poſſe cognoscere, maxime futura contingentia in voluntate efficaci de ſe connexa cum rei abſoluta eſſectione; etiamſi voluntas efficaci Dei remiſſima cauſa, & rei, & modi fit, vt offendi contra Suarioſas præſcriptiones controu. 4. de voluntate Dei diſput. 6. de ordine intentionis, & executionis poſſibili in Dei voluntationis, ne dum cum immediata cauſa voluntas efficaci Dei eſt, vt eſt voluntas prouidentia & cauſa eſſentialis æque, atque decretum concurrendi: hic cum militant omnia, quæ ab authoritate, & ratione Ruiz totis ferè quatuor tomis congeſſit, vt re peſſum contingentium futurorum libertatem offenderet, & nos pro intento eodem opportuniſſe diſpoſuimus, & auximus tom. 1. de Deo vno controuerſ. 3. tota diſſ.

cum denominatione voluntatis efficacia simpliciter
formam scientiam subsequuta; quæ rei, & modi facienda
se, & intrinsecè fumparum statum præcognitum præco-
gnitum non immutat, nec ab illo extrahit; sed summa
littera solum facit volita, et sic actus pro hujus nature
superioris in se absolute existentia facit: Nec aliud quod
præter verba dat illa vulgaris, & capiosa pluri-
mum arduis difficultatibus Theologicis elucidandis, con-
cludendis, atque illudendis in discipulis aptis de
scientia absoluta rerum ordine intentionis, & ordine
cautionis. Rebus quippe vera absoluta existentia
executionis solummodo cœnente ordine vero intentionis
formaliter loquendo, solummodo convenit rebus ex-
istentibus cum ipsius desiderio, sive absolute desiderari. Tercio
vero rebus absolutum aliquod esse intentionale sive
substantiale statum præcognitum ex voluntate eam
efficaci subsecuta, quod necdum absolutum intrinsecè
esse rerum secundum se fit, & attingat: certo illud
& rei, & modi quo facienda absolute in se esse
minimè est: ergo de iudicio de illo esse intentionale
non scitur formaliter à Deo absolutum esse, et, de
modi, quo faciendum est; sed aliud esse, & modi, in
rei, his ab ea intentione absolute, & formaliter inter-
tentione: ergo ex eo iudicio non procedit Deus ad executionem,
et rei, & modi absolute faciendæ, faciens, scilicet
quo absolute esse rei, & modi quo facienda esse præcognitum
esse illud absolutum intentionale, quodcumque fit,
quomodo locumque explicari, non est esset, & modi,
quo facienda absolute illa est: ergo pro scientia &
iudicio de absolute illo esse intentionali rei, & modi
nec scit, nec iudicat formaliter Deus de absolute
rei, & modi faciendi, sed de alio: ergo pro illud iudicium
præcise non exequitur Deus, quod, à absolute
quoad rem ipsam, & modum faciendum esse præcognitum
rei: atqui ad id solum statuitur iudicium hoc, & intellectu-
ale imperium (in quo, vel pro scientia, & intellectu
complementum fiet) ut non nisi ex iudicio de, &
de absolute à se, vel solo, vel cum causa causæ facien-
dis, & eiusque directione sapiens Deus formaliter,
et conscient opus exequatur: ergo, si iudicium illud
viam esse illud absolutum intentionale rei, & modi, quo
facienda est formaliter à voluntate efficiat eorum ipsi
attributum, ad intrinsecum esse absolute rei, & modi
quo facienda est, & actiue à voluntate illa efficiat
posteriori nature per ipsorum absolutum executionem
tribendum; sua representatione, & alteratione non
progrediatur, peringat, & penetret, non procedit
ex scientia, iudicio, & dictamine de re faciendæ & mo-
di, quo ab ipso, vel solo, vel cum causis secundis
facienda est, ad rei & modi absolute executionem: cum
solo titulo, & ratione asseritur hoc imperium in Deo
eiusque providentia locum per Doctorem hunc possit
habere) sed ex iudicio absolute existentie intentionis
rei, & modi, quam non facit, & causat, et
supponit.

supponit.

4. Quod si absolutam rei, & modi executionem, & esse interinfectum absolutum repræsentatur, & adiectio iudicio illi intellectus imperi arripitur, & recte dilemmatis membro dicebamus iudicium, & imperium hoc huius natura, vel quasi natura, potestius est, ad illud cognitione voluntatis efficaci, & tanquam med ducatur; quod enim medium indicandi de re ipsa iudicium de illa natura præcedat euacuare res illam materiale, & terminatum obiectum esse, non potest hanc, qua terminatum obiectum est, sui repræsentationi omni præcedere natura debere; sed tantum non illam solum, sed medium in quo cognoscitur natura eius repræsentationem antecedere: generale enim, & certum est illud principium philosophicum, & in alio obiecto deficiens: *ex obiecto, & præsentia prior natura* maxime, cum notitia de obiecto terminatum pure materialiter, & terminatum iudicium est, in sui casu notissimum, siquidem in quocunque medio cognoscatur, & esse, & fore absolute iudicetur, huius absolute esse natura, vel quasi natura debet apprehensio precedere, de notione cognito assentiamur, & temere esse iudicemus. Denique futura res, faciendæ absolute iudicium, & futuritiam adiuuam de eius absolute effectione, & futuritione, adiuuam vel quasi natura precedere docet hic Doctor med.

& accurata eruditione, & Patrum observatione passim asserunt, *futura non ideo esse futura, quia à Deo præsentantur* (absoluta videlicet futurorum præsentia) sed contra potius id à Deo præfieri, quia sunt futura. Indèque, & aliis rationum momentis contra Dominicanos Thomistas Recentiores probat præsentiam absolutam futurorum causam, neque esse, neque esse posse: nostrorumque operam contingentiam, & libertatem cum divina absoluta de ipsius præsentia conciliat, vti nos ex ipso, & propriis ponderationibus, rationibusque ostendimus tom. 1. de Deo vno controuersia 2. d. 5. quæst. 8. à certam. 1. quare negare hic author neque futuris absolutè, & faciendis naturæ, vel quasi naturæ prioritatem, & præcedentiam respectu scientiæ, & iudicii huius diuini (quod imperium, & Dei providentiam, eiusve complementum esse voluit) de absoluta esse intrinsecò, & functione rei, & modi quo faciendæ absoluta est: ac subinde non potest non eiusmodi iudicio diuino negare erga res proximas eorumque absolutam existentiam, & modum quo faciendæ sunt causali- tatem: ac proinde iudicio huius imperij, & providentiæ rationem deferre non potest, vti contendimus: ni suæ, & Patrum doctrinæ, & consequentiis à se ex iustitio approbatis, confirmatiq; deficiat: quo eodem argu- mento tentata alia ab eodem Ruiz occupatur solutio. Nempè obiecta pure materialia (cuiusmodi creatura omnia sunt) præcedentiam naturæ respectu scientiæ diuinæ ab ipsis secundum se totam prius independentis habere non posse, id ego fateor; ast cum ipso, & Patri- bus nuper memoratis, quasi naturæ præsuppositionem in obiectis creatis respectu scientiæ de ipsis diuinæ fateor requiri: quatenus, ni in se absolute essent, infinita scientia, & formalis de se omnium, à nullo pendens, expressio & representatio ad absolutum esse earum nec tenderet, neque explicaretur: scituri neque immensitas ad spatum, nec æternitas ad tempus, quæ nulloquam, nunquamque forent: & quidem hæc quasi naturæ cau- salitatem futurorum in præsentiam, illa, & Patrum locutiones à nobis, & à Ruiz admixtæ continent.) præ- sentantur à Deo; quia futura, non à contra, quia præsentantur esse futura.

1. Arguo secundo generali illo & antiquo argumen- to contra intellectualem omne imperium quouis modo explicatum: quia imperium hoc intellectualem neque est monasticum, & eiusdem imperantis, atque in re præ- sentis Dei ad seipsum, nec civile, & politicum, nempè ad alium, vel ad alios, atque in re præsentem ad creatur- as ex ipso, & iuxta ipsum producendas: ergo non est imperium. Quod, nisi alterum è duobus esse nequit, negatiua pars de imperio intellectualli, & rationis mo- nastico probatur (secunda enim ne hoc iusto longius exat- quat probanda erit certamine frequenti) Quia neque est monasticum respectu voluntatis, seu volitionum eius, qui cognoscit ea intellectualli cognitione, siue impera- tum, siue enunciatiui modi, & iudicii de præsentem. Pri- mò, quia actus voluntatis imperium proprium, & in- trinsecum volitum intellectus non requirunt, nec pati- untur. Non requirunt: quia multi absque imperio ex arbitrio, & voluntatis libertate (iuxta imperij) vtriusque intellectuallis auctores) ad vtrumvis plures actus volun- tatis debent præcedere ex obiecti indifferenti dispositio- ne & voluntatis facultate & libertate elicit. Secundo: quia, si ad omnes voluntatis actus imperium requiratur, vel dabitur processus infinitus & actuum voluntatis, & intellectuallium imperiorum, vel voluntati auteretur pri- matu libertatis, & dominium in actiones cæteras eius, in quo est, ac tribuatur intellectu; si in aliquo eius im- perio, ad quod ipsum actus liber voluntatis non appli- cetur sitendum sit: quia, ni ex libertate intellectus li- ber sit, ex libertate voluntatis, cuius nullum liberum actum, aut exercitium supponit liberum esse non potest, ac tota actionum nostrarum libertas peribit: siquidem omnium, etiam primi actus voluntatis principium de- terminans imperium intellectuallium erit, quod nec vnde liberum, sed necessarium sit. Quod si imperium hoc in- tellectuale monasticum ad omnes voluntatis actiones non requiritur, sed, vt plures eius actus sint, satis obic- ti propositione voluntas habeat (vbi aduersariis faren- tibus habet ad nullum intellectuallium imperio egere, haud

Christoph. de Origen. de D. v. v. tom. 11.

segniter concluditur; siquidem & ad quemvis assignabi- lem sola obiecti propositione, & facultate voluntatis ap- petitiua obiecti propositi, habere illam, quicquid vt in actum prodeat requiritur, cæterorum actuum exemplo, & ratione demonstratur.

6. Quod autem, nec imperantis voluntas ad suos actus monasticum intellectualem imperium patitur, ac proinde, & tale imperium sit impossibile de diuinis volitionibus probat Ruiz sect. 8. à n. 6. Quia inter actus diuinæ volun- tatis, nequit esse actus imperantis, & imperatus: quare mul- tominus actus imperatus ab imperio intellectus ex inferi- oritate & subiectione (inquit) quam actus imperatus voluntatis dicit respectu imperantis, & necessaria distin- ctione reali inter vtrumque, quæ actuum diuinorum des- truat realem identitatem etiam identitatem omnium volitionum, siue omni volitionis diuinæ, & alia à nobis dissecta controu. 4. de volunt. d. 6. q. 4. quare possibilitate admitti volitionis imperantis, & imperatæ in voluntate diuina aliunde probo impossibilitatem imperij monastici intellectuallis respectu actus voluntatis, qui sit impera- tus: & primo de actu intellectuallis imperij Thomistarum recentium Dominicanorum per cognitionem modi im- peratiui, ac hoc omittenda non est facilis Arriagæ nostri impugnatio, & observatio ex omni grammatica cuiusvis idiomatis sit: in nulla enim modi imperatiui prima per- sona inuenitur, sed secunda solum, & tertia: vtiq; quia imperium intellectualem (cuius si esset imitatio verbalis foret) omnibus gentibus cuiusvis nationis, & lingue censetur impossibile. Secundo de vtriusque modo intel- lectuallis imperij respectu volitionis probatur vniuersum impossibilitatem. Quia de essentia imperij est afferre deter- minationem, & necessitatem actionis imperatæ, quam imperatum agens absque imperio illo non habebat: sed nullo imperio intellectualli assignato, & ad intento afferri potest voluntati diuinæ (& idem est de reliquis) de- terminatio, & necessitas actus quem antea non habebat: ergo respectu volitionis diuinæ nullum ex assigna- tis, aut ex assignabilibus intellectualem imperium esse potest. Discutitur concluditur, si præmissæ sint firmæ: quæ- rum maior axioma & ipsa imperij essentia, & definitio est. Minor est etiam certa: quia imperium omne assi- gnatum, & assignabile de faciendis ab imperante ipso, vel solo, vel cum aliis, supponit determinationem vol- untatis per volitionem efficacem de faciendis & modo, quo faciendæ sunt, quæ subinde afferit necessitatem phy- sicam ita ea faciendi in imperante (si ab eo agenda sint) & moralem in aliis, seu ciuilem, vel quasi, si ab alio sunt agenda; ast nullum ex assignatis, vel assignabili- bus imperium intellectualem aliam, siue ad aliud necessi- tatem & determinationem potest afferre voluntati impe- rantis: ergo nullum imperium intellectualem assignatum, vel assignabile potest afferre de nouo voluntati imperan- tis aliquam determinationem, & necessitatem ad actum proprium, vel quid aliud, ad quod necessitas, & determi- natio voluntatis non præsupponatur.

7. Maior de hæcenus assignatis, & excogitatis im- perij intellectuallibus est certa: siquidem vterque mo- dus intellectuallis imperij supponit necessitatem, deter- minationem voluntatis ordinandi rem prouiam deter- minato hoc modo per voluntatem efficacem præhabi- tam de medijs aptis ad finem ipsi è Dei intentione præ- scriptum: ad quod solum per apum ex hoc intellectu- ali imperio elicitorum posset voluntas determinari, ac ne- cessitari: sed de omni intellectualli imperio assignabili probatur. Quia nullatenus esset liber actus voluntatis ex imperio intellectus eam ad illum necessitate, & de- terminante, ni imperium illud actum voluntatis libe- rum, & ad ea omnia efficacem, & determinantem sup- poneret, vel penes intellectum sit actionum rationalium, & humanarum libertas, & dominium, cum dispendio primæ, & primariæ libertatis, & dominij voluntatis suæ in proprias cuiusque actiones: cum enim imperium intellectualem hoc necessitatem voluntati, & determina- tionem ad actum imperatum afferat, ac proinde actus ne- queat esse proximè, & immediatè liber, sed nec mediatè, ni intellectualem imperium nullum actum voluntatis libe- rum supponens proximè, & formaliter liberè ab intel- lectu elicitur: quod, ni intellectus libera potentia sit fieri nequisset nec potest imperium hoc actualem respectu po- tentiarum.)

K

uentiarum imperantis exequentiam imperata imperium, & determinatio esse. Si enim respectu potentiae, seu omnipotentiae diuinæ, creatorum omnium executricis, loquamur, in mea, & verosimiliori, opinione omnipotentiam diuinam cum eius voluntate formaliter etiam & metaphysicè identificante probatum iam est. Vniuersalius autem id probò, etsi realiter etiam potentia exequens à volitione in Deo differret. Primò: quia necessitas-determinatio, & applicatio potentiae exequentis ad operandum irresistibiliter in imperante supponitur inducta per voluntatem efficacem, quam imperium intellectualem supponit, vt ostendimus. Secundo: quia intellectualem imperio aliis potentis, quæ obiectorum propositione, & cognitione non ducuntur imperare, perinde est atque *surdo* (vt aiunt) *narrare fabellam*. Tertio ex omnium Philosophorum, & Theologorum doctrina quæ dominium, & imperium totum in ceteras potentias sibi coniunctas supposito, vel subiecto, soli voluntati, & despotismo illud, tribunt; vt eas omnes, absque obiecti cognitione, & propositione, statuta à voluntate exequi faciat, & obedire. Quarto demum argumentum illud ex omni bono idiomatis cuiusvis grammaticæ locum hic etiam habet contra modum intellectualem imperij Thomistarum recentiorum; siquidem, si imperare propriis potentis exequentibus non repugnaret, modus verbi imperatiuus primam personam habere in bona grammatica posset, & deberet.

8. Horum pleraque attingens nosset Raiz tota sectione 8. titulo, & conclusione præfixa monasticum non esse neque respectu voluntatis ad vltiorem volitionem de effectu, seu re & modo, quo facienda extrinsecus absolute est à voluntate extorquendam, nec ad inducendam potentis exequentibus imperantis necessitatem, & determinationem, quam ex præsupposita voluntate efficaci de absoluta effectione, & existentia rei, & modi quo facienda est ante intellectualem imperium præhabent: respondet sectione 11. numero 2. & 6. vbi ait iudicium assertorium voluntatis Dei de re, & modo, quo facienda est respectu Dei locutionem esse, nusquam vero imperium, tantumque inferre, ne Deus cæco modo, atque incertis de re, & modo, quo facienda absolute est, solaque cognitione possibilitatis rei, & modi, quo fieri potest, quæ voluntatem de eiusmodi effectione præcedit, vtrumque exequatur. Sed tamen hæc contradicunt dictis ab ipso Authore sect. 6. vbi numero 2. ait. Idem imperium Dei quatenus efficaciter mouet ac dirigit prædestinatos ad credendum, sperandum, & diligendum sicut oportet, vt sic est imperium monasticum, quo Deus suas operationes exequitur, & propria sibi facultate operandi fungitur. Ergo admittit imperium esse, nec solam locutionem respectu Dei eo iudicio imperantis. Contra secundò: quia seclusa ab eo iudicio inductione necessitatis & determinationis ad rem extrinsecus, & modum, quo absolute facienda est potentis volitione, & executiue imperantis, excluditur ratio, & essentia imperij monastici ab eo iudicio, quæ (Authoris huius verba sunt de essentia imperij vniuersim, & in supremo genere sumpti sect. 11. num. 8. agentis) consistit in hoc quod iudicium intimans efficacem volitionem eo ipso necessitatem inducat, vt fiant, res quas iudicat esse faciendas. Atqui ea determinatio, & necessitas potentiae volitione, & executiue imperantis præsupponitur inducta per ipsius voluntatem efficacem de re, & modo, quo absolute facienda est vt ipse non semel fatetur; nosque proximè demonstrabamus: ergo nequit esse imperium monasticum, & respectu Dei, vt citatis verbis hic author admittit, etsi quandoque tale imperium esse minus debita consequentia neget.

9. Id autem quod constanter totaque sect. 8. docet, & probat (non posse scilicet intellectualem hoc imperium mouere ad vltiorem volitionem de opere faciendo atque ea ratione monasticum esse) minimè coheret cum eo, quod addit nempe solum esse allocationem Dei, ad seipsum, vt videns animaduertens, sciens & prudens prodeat in opus certum, ac determinatum cum directione determinata rei faciendæ tanquam de facto faciendæ, vt scribit sect. 11. n. 2. etenim cum iudicium illud requiratur, vt sciens & prudens, &c. per illud prodeat in opus Deum

imperium ad ipsum, saltem ratione executiue potentie suæ monasticum est, non sola allocutio: Nec valde determinationem, & necessitatem operandi præsupponit inductam executrici potentie à voluntate efficaci in huius doctrina: siquidem, nec sufficit eadem effectione, & determinatio ab efficaci voluntate prius inducta operibus creatis, vt fiant, quæ minus iudicium illud respectu eorum imperium physicum, & ad alterum finem, secundo inquit: an illud sciens & prudens, tantummodo valeat, atque vt ex scientia, prudentia, &c. fieri faciendi visione Deus operetur, qui ad se eo iudicio loquitur, vt verba sensu, & significatione apud omnes creata sonant: an solum comitanter, & per accidens via opus prodeat illud iudicium se habeat in Deo; si postremum prouidentia non est, neque eius complementum; tota enim prouidentia per se causa est, vt Deus operetur ad extra; nec solum, vt causa per accidens & materialiter Dei operationem comitans se habet, vt musica in adificatore: & hic Doctor ex prædictis esse causam, & exemplarem & efficientem vt Deus ad extra operetur, fatetur, & probat. Alias, nec respectu creaturarum, vt passus fiant: quod necessarium est, quæ ex ipso sunt vt causa per se, nec solum ad ipsarum effectiorem comitanter se gerit: si autem dicatur primum illud iudicium, quod Deo causa per se est, vt operetur ad extra, & creaturis, vt fiant, non est locutio Dei ad creaturas per se, plerumque rationis, & auditoris incapaces, vt asserit, sed ad seipsum non quæ omnia potentem: patet, quia omnipotens formaliter, & actionalis, nec volituius (si à voluntate omnipotentis formaliter differt) est; sed solum operans ad extra transeunt: quare nec ratione omnipotentis & rationis audientis capax, vt nuper de irrationalibus creaturis dicebamus: ergo locutio illa Dei ad seipsum per iudicium illud præcedens vt Deus sciens & prudens prodeat in opus, &c. ad seipsum, quia rationale & volituius est, huc ad seipsum secundum eam potentiam & voluntatem, cui obiectum proponi, quæque ratione ad ac dirigi possit, ac moueri nempe voluntatem, & huic proponitur obiectum nempe, vt ex se, & ex illud iudicium Deus operetur ad extra, ab eaque vltiori voluntate & volitione de re, & modo, quo absolute facienda est sollicitatur: inò, & determinatur per eiusmodi iudicium, & imperium, contra tuum aliud assertum de determinatione determinandi scilicet ad actum & determinationem voluntatis præsuppositam.

10. Opportunè hic huius sententia fundamentum conuellam, antequam alias eius impugnationes proponam: quia coram solutio ex proximo discussa locutionem capiet ac mutuo illum illustrabit. Totum enim fundamentum est: quod scientia simplicis intelligentie, quæ indifferens est, prouisiueque, ac non prouisiue communi nec determinata, vt res hæc, & tali modo fiat: quæ nec opus, & modum faciendum repræsentat, nec de se practica est, nec decens, vt Deus sciens, & prudens de opere absolute faciendo in opus prodeat, atque operetur; cum tamen & prouidentia scientiam de se prædicam, & ex qua Deus sciens, & prudens de opere faciendo, vt faciendum absolute est, operetur. Respondetur ad primum, seu primam partem fundamenti: scientiam illam esse essentia sua practicam, adhuc in actu primo, quatenus sit de re faciendæ, & modo quo facienda est per quorvis statu; sed practicum in actu primo & speculatiuum esse differentias accidentarias scientiarum de se prædictas extrinsecus ipsis à potentia vel impotentia carere, di rem cum modo quo facienda cognoscitur, vt continetur de actibus intellectus, & contra. 1. Dial. 1. dicendum Nam & Angelus perfectissime cognoscit res, & modum quibus faciendæ plura ab aliis sunt: quæ tamen ab ipso fieri nequeunt, cuius potestatis defectu cognitiones illæ speculatiue sunt, nam practice, vt in aliis bonis, & quibus res eo modo fieri possent. Quoad determinationem vero rei, & modi quo facienda est, cum fieri, vt res, & modo di huius est; horum determinatæ obiectorum est, non aliorum obiectorum: etsi similis aliorum obiectorum, quoad rem, & modum, quo fieri possent, autem Deo: ac prouide communis subiectus ea scientia prouisiue, ac non prouisiue rebus est: obiectum autem diuersa: quoad determinationem vero actum

rei faciendæ, vel secus, nec de ratione scientiæ prædictæ est, nec ad intellectum spectat, cuius solum est obiecta cognoscere, & voluntati proponere, ut eius ductu, & luce præiudicet, non cæco, & irrationali modo pro libito, & arbitrio suo, & ex præconstituto in illa obiecta, vel complacentia, vel desiderij affectu feratur, vel non feratur. Quod si efficaci feratur desiderio in obiectum iam huius efficiendi determinatio actiua adest, non autem alterius efficiendi, in quod efficaci desiderio voluntas non feratur: ac proinde determinatio actiua, scientiæ prædictæ extrinseca etiam est à voluntatis actu efficaci, quem sua obiecti propositione ab illa sollicitat, & obtinet. Hinc constat scientem, & prudentem Deum opus externum aggredi, cum ex voluntate efficaci, cui præconstitutum præcessit opus aggeditur: & præconstituto quoad rem quidem, & modum, quo exequendum opus est: tamen non quoad statum absolutæ existentie, quem post, seu per absolutam executionem habebit, quem efficaciter desiderare, & adiuuare voluntate sua determinare (ni actum agere inexistit vellet) nusquam posset, si absolutè factum, & existentem in se voluntati proponeret, ut decerneret faciendum.

¶ 11. Quare omnino fallaciter, & ex tunc equivocacione ea propositio assumitur: spectare nimirum ad Dei decentiam in operando, atque, ut non cæco modo, sed sciens, & prudens operetur iudicium de re, & modo quo opus faciendum est, ut faciendum, seu futurum absolutè efficaci Dei voluntate est; nec solum ut potest fieri, expectandumque illud iudicium pro naturæ prioris, ut prodeat Deus ad opus exequendum. Dicitur enim ante executionem præsupponi, & præosci debere executionem implicatione manifesta: tamen, ut faciendum, id est, cum omnibus, quæ absolutè habebit, quoad substantiam, & modum, cum res pro naturæ posteriori fiat, pro statu tamen possibilitatis, & stabilitatis illo ipso modo debeat præosci, ut non cæco modo, sed sciens, & prudens Deus, & quivis alius opus faciendum efficaciter decernat, & deinceps exequatur. Atque, ut appareat, quam male ex scientia, & prudentia, secundum quam, & ex qua debet operari ad extra Deus, ut se digne decenter, atque ex perfecta providentia operetur, iudicium hoc enunciativum voluntatis efficaci de absoluta existentia rei, & modi, quo faciendæ est ab hoc autore necessarium abducatur, advertendum est: ad dignitatem, decentiam, & perfectionem providentia; ex qua sciens, & prudens, ac non cæco modo operari debet Deus, expectare futurum modo posse scientiam, & præscientiam faciendum ab ipso, quæ facultati, & potentia ipsius inferant, quæ dirigi in se, & per se cuiusmodi scientia possit, atque obiectorum eius propositione ad illorum prosecutionem duci; & induci ac respectu eius tantum; non autem respectu aliarum, quæ in se, & per se dirigi ex scientia ad obiecta, & operationes propositas per scientiam illam prosecutiones, siue exequendas non possunt, solumque extrinsecus, & denominatiue ab actu eius facultatis, quæ ex scientia, & propositione obiectorum ipsum elicit, & quo medio ad operandum facultas alia determinatur: Cum autem facultas obiectorum propositione de se, & per se dirigibilis, atque ex præconstituto determinabilis atque determinativa aliarum facultatum ipsi coniunctarum, supposito, vel subiecto sola voluntas sit: sit planè, ut illud iudicium proponens obiectum faciendum, & modum, quo faciendum est, quod ad actum voluntatis de opere faciendum, & modo, quo faciendum est movere voluntatem possit esse requisitum ut agens rationale (atque in re præsentem Deus) ex scientia, prudentia, ac non cæco modo, sed digne, & rationabiliter operetur: illud vero ad hoc, nec requirit, nec pertinere, quod voluntatem ad eiusmodi actum de opere ita faciendum, nec movet nec potest movere: atqui per hunc Doctorem iudicium illud de voluntate efficaci operis, & modi, quo absolutè faciendum est, præsupposita, non movet ad ulteriorem actum voluntatis de opere, & modo absolutè faciendum; immò nec potest movere ut vidimus numero 9, sed sola scientia simplicis intelligentiæ, quæ voluntatis actum

Christoph. de Ortega, de Deo Vno, Tomus I.

de opere faciendum posteriori iudicio enunciativum direxit & præcessit: ergo sola scientia simplicis intelligentiæ, non autem iudicium illud actus voluntatis de opere faciendum enunciativum requiritur, & pertinet ad perfectam agentis rationalis (atque in re præsentem Dei) providentiam, siue, ut decenter, digne, non cæco modo, sed sciens, & prudens rationale agens operetur.

¶ 12. Ab exemplo Architecti, cui templi, vel domus struendæ ignigraphia, seu orthographia satis non est, ut in opus prodeat prudenter, quovisque eam domus delineationem, & exemplar probans eius dominus futurus, ut illud exemplar in eius structura sequatur, præcepit reliquis orthographis (si quæ sint) reiectis, solum probat: expectandum iudicium exemplar illud approbantis Domini, cuiusque determinatam voluntatem exterius Architecto intimandum, quia capax intimationis voce, aut scripto est: quæ intimatio externa decretum dicitur, quia non aliud quam decretum Domini intimatur pro quo externa intimatio illa substituit, atque imperium Domini, ac cuius aliena voluntate executio necessario pendet ad Architectum est; cæterum, cum iudicium exemplar illud proponens, aptumque iudicans, & ex cuius præ aliis electione, ut ad ipsum domus edificetur Domini voluntas determinatur, domum ipsam, iuxta illud edificandum, nec proponat, nec domus faciendæ, ut absolutè faciendæ, siue in statu absolutæ suæ effectiōis, ante, vel post electionem, iudicio illo de exemplaris propositi rectitudine à Domino eligente, cuiusque instruendæ executiue domo imitationem præcipiente habeatur: nil aliud hoc exemplo deductum, quam iudicio de rectitudine exemplaris, iuxta quod domus facta nondum est, sed fieri posse proponitur, electio Domini, ut iuxta illud ac non aliter domus fiat ab eius voluntate obtineatur. Nec amplius suadent testimonia Dionysij, & Damasceni, quæ de causis exemplaribus, & ideis divinis sunt, quas stabiles in mente Dei asseruat: causa vero exemplaris imperium non est: immò nec in mente divina formaliter est ut formalis scientia, & representatio est, sed, ut obiectum: ut de divinis ideis diximus tom. 1. de Deo vno controu. 2. disput. ult. approbante ipso Ruiz tom. de scientia d. 82. à sect. 6. ex his ipsis locis Dionysij de divinis nominibus capite 5. circa finem, & Damasceni orat. de imaginibus pag. 3. quæ pro hoc suo intellectu imperio recitat, & expendit sectione 9. num. 12. 13. & 14. malè explicat verba illa Dionysij à se ex citato loco recitata, quas scripta divina prædestinationes appellant, divinasque ac bonas voluntates, quæ constituunt, iuxta ideas, seu idealiter: & faciunt omnia actiue, & providentialiter ex omnipotentia intelligenda venire; siquidem obiectiue solum divinarum voluntates vsupantur, cum idæ, vel exemplaria dicuntur à Dionysio, & Patribus reliquis: unde quod confirmatione vltima assumit (providentiam scilicet esse causam exemplarem rerum) & falso tribuit Boetio 4. de consolator. Prosa 6. vers. med. seipso evanescit. Reliqua, quæ ex scriptura, & Patribus pro intellectu suo imperio divino adducit, æque, immò verbis, sonoque tenuis, non huic suo, sed Thomistæ, imperativi modi, quod reicit, magis fauent: & pro imperio intellectu ad creaturas faciendas directo faciunt: quod dilemmatis, quo argumentum secundum contra imperium quodvis intellectuale proponebamus numero 5. pars est secunda à nobis iam probanda: quare oportunitus post secundæ huius partis, cui ea loca videntur directo aduersari, probationem obiciuntur, ac diluuntur.

CERTAMEN IV.

*Imperium intellectuale, immò nullum,
Deo intrinsecum respectu crea-
turarum esse potest.*

Quod autem intellectuale hoc imperium respectu creaturarum, ad easque directum esse non possit: de rationalibus, & liberis creaturis earumque liberis operationibus probavit iam pridem effaciter Aureolus vbi supra: quia imperium omne diuinum intellectuale essentia sua verum, & antecedens naturæ, & causalitate ad imperata extrinseca connexum est essentia sua, & ex parte antecedentis & sui prioris quodvis naturæ cum imperatis ad illarum absolutam existentiam determinans, necessitateque inducens: atqui necessitas, & determinatio ex parte causæ & prioris naturæ ad absolutam effectus existentiam fe tenens, huius libertatem euerit: ergo imperium intellectuale, & Dei providentia, quæ in eo flet, eoue compleatur, prouti & imperati effectus euerit libertatem: atqui actiones libere creatæ prouti, atque in hac sententia imperio intellectuali providentiam vniuersim complecte, seu constituite, sunt etiam imperatæ; ergo earum libertas per providentiam aboletur. Hoc argumentum contra imperium intellectuale Thomisticum eoque sitam providentiam, quæ inrefragabile est, ac h. contra physicam prædeterminationem causæ creatæ libere formaretur, vel contra decretum Dei prædeterminatum causæ libere ad suas operationes: vt expendebamus t. r. de Deo vno controu. 3, d. r. multa scriptura, conciliorum, decretorum, sedis Apostolicæ, & S. Inquisitionis, Patrum, & scholasticorum eruditione, neque rationis pondere leui. Ratiſz vero, qui scientia media ex. xv. eff. respondet certam. 10. num. 3. iuxta suam, & communem Suaristam præfinitionem libere actionis regularum per scientiam median, imperium hoc suum, eoque constitutum providentiam Dei de creatis liberis actionibus non, nisi prohibita scientia media cuiusque directione, ac regulatione à Deo haberi: ac subinde vsum libertatis nostræ conditionatum, sue operatiſm nostræ conditionatam libertatem futuriſmone supponere: idque fatiſ esse, vt determinatio, & necessitas antecedens naturæ, & causalitate ipsarum absolutam existentiam, & futuriſmone absolute libertati non officiant. Solutionem hanc confutauimus, & radicis consensuum controuersi. 4. de voluntate d. 6. question. 2. tota contra Suaristam præfinitiones: offendentes, præfinitionem antecedentem absolutam adus liberi, regulatam etiam per scientiam median ex præsuppositione futuriſmone conditionatæ actus, & exercitiſ liberi nostræ voluntatis inimicitias cum absoluta actus præfinit libertate non deponere, neque hostilitatem exuere; sed solum non adco intemē illam ipsicentibus dissimulare: id quod in providentia est clarius: siquidem Dei providentia principium necessarii, & essentialiter requiritur creatæ omniſ actionis, & effectus est: quare nec status conditionatus potest illa illi, nisi fraudulenter præfendere: quouis enim gradu anteriori eam collocare velis, non potest non pro omni fati actionem antecedere atque pro illo eam libertati officere: quod præfinitio Suaristica (quæ necessarium, & essentialē actionis principium non est, sed solum supererogatoriæ & supererogationis) non habet: quare & absque eius præsuppositione in gradu vbi anterior potest vere, & bene status conditionatus actionis libere constitui.

2. Secundo impugnatur providentia actionum liberarum imperio intellectuali ad ipsas constituta: etenim creatura actionum creatarum liberarum a rationali creatura faciendarum, ut respectu illius debito, & congruenti modo habeatur, ac feratur intimatione intel-

quali creaturae rationales opus esset, ut actionem imperatam a Deo eliceret: nec physica solum infirmum, quia physica determinatio, & necessitate indiget agentibus naturalibus congrua, & idonea est, respectu agentium rationalium congrua esse potest: sed imperium hoc intellectualem, quod per te, vel providentiam est vel illam vicino constituit de nulla actione libera creatura rationali creaturae intimatur intellectus determinatione congrua, & debita, sed solum physica, quae eius dignitatem dedecente; cum tamen de omni actione libera congruam & agenti libero convenienter providentiam habeat: ergo providentia actionum liberarum creaturam diuinam in eo intellectualem imperio non fiat. Confirmatur, quia actionum nostrarum differentium nullum imperium diuinum est & ab eo ipso non essent ex obiecto indifferentes: quoniamque ex imperio essent bonae, & earum omissiones peccata; Deique imperio aduersae, & tamen earum omnia sunt in Deo providentia: vergetur: qui ut fatetur adhaerentes, quos super intellectualem imperio impugnamus, prauarum etiam actionum est in Deo providentia, & tamen earum imperium in Deo esse nequit: siquidem earum est in Deo seria non perniciosa ac iniqua, sed minus tenus, prohibito. Nec praeter hic dicat: esse prohibitionem moralem actionum prohibitorum; imperium vero de his Physicum: cum vero physicum hoc imperium necessitatem, & determinationem inextricabilem inducat, ut physice agens liberum inflexibilitate operetur, omni circulator fallacior Deus cum actione moraliter prohiberet: omnique Tyranno immanior, & crudelior, dum prohibet ut paniam, quod deperio imperio physico ab agente libero consilij, & merito refficitur impote extorquet. Tria haec, quae hic nunc posuimus Dei prouidentiam de liberis actionibus in nullo interno Dei imperio de extrinsecis facienda fieri posse, quare neque in intellectu imperio, habet, nec inter sitantes: ac proinde Dei voluntatem, quae creaturas rationales per media apta, & sufficientia, vellemus congrua, de se tamen indifferentia, ut ab libentia seruandam oportet) ut bene operentur: atque eam consequantur salutem, prouidet, & disponit, de adiis quidem ipsis efficacem, ac si velis imperium esse quale esse, & improprum, ut iam ostendimus: De adiis autem ipsis liberis, atque falsis atrox meritorius, nec imperium esse posse, nec voluntatem efficacem, ut tria haec, & nunc antecedente illustrata argumentum euincunt: solumque de eis imperium esse posse morale, quod nullam earum efficiendam necessitatem, & determinationem, adhuc moralem, licet agentibus absolutam afferat: sed solum condicendum, ut nimirum peccet liberum agens, si Dei imperio non obsequatur, imperatis sibi a Deo actionis ostentibus, & eiusdem imperio prohibitis exerceat.

3. Sed vniuersalibus ad nullam creaturam, etiam intellectualem imperium hoc intellectualem dicitur potius primuue respectu illius imperium Dei ad alium esse prebatur, etſi cum etiam ad creaturas irrationales imperium Dei imperium proprium esse posſet, quod hanc reſellam; illud tamen non intellectus, & ſecunda Dei ne actus foret; fed adſu voluntatis. Probatum prius a noſt Palmiti 110. *Magna opera Domini; cuius in te voluntatis eius.* Quibus precipua creaturam hanc inducunt, quod ad creatoris nutum, & imperium, qualeſcunque, cum in eſſendo, non in operando obſeque exaltatiſſime: idem enim valet exquiliſta, atque poſſis, atque exactio hae obediētie creaturis cuius poſſis reſpectu Dei, fed reſpectu voluntatis Dei, non autem iudiciis intellectus aliis dicitur: ergo imperium, inducens directum non in iudicio, fed ad voluntatis dicitur ad quod actu, fed in voluntate, fed ad voluntatis dicitur a Palmitiſta recognofcitur. Patet, quia reſpectu eius actus qui imperium formaliter eſt: ſue Dei imperium, cui imperantis formaliter creaturis, earum eſſe debet obedientia Deo creatori. Probatum ſecundo, & propoſitio ratio a Priori ſententia Palmitiſta, & inuenit in eo ratio dicitis certam, 3. num. 6. & 7. etenim de ratione imperium vniuermum eſt afferre neceſſitatem, & determinatiſſimam quam aut illud non habebat res imperata ad creaturam

sum, seu operandum, vel utrumque, atque hanc assertio-
nem solus actus voluntatis diuine antecedens, ac præsupposita
ad quævis ex assignatis, & assignabilibus actibus im-
perij, quod dicitur, dicere potest, intellectus, vel
creaturæ sint vel operentur; non autem eam asserere
creaturæ potest actus aliquis ex assignatis, vel assi-
gnabilibus intellectualibus: ut eo loco ostendebam-
us: ergo solus voluntatis, non verò intellectus, qua-
le quale imperium Dei respectu creaturarum esse po-
test.

4. Confirmatur minor, quæ sola desiderare posset
probationem: etenim iudicium illud enuntiatiuum de
præsentis indicatui modi (qui solus in Deo est esseque
potest, ut constat ex impossibilitate actus intellectus
modi imperatui ostensa certam. 2. à num. 6. & certam. 3.
num. 6. ante med.) voluntatis efficacia de creaturæ ab-
solutæ existentia, & effectione, eatenus solum neces-
sitate, & determinationem, ut creaturæ ita absolute sit,
& fiat, ac operetur attingit, quatenus attingit volun-
tatem efficacem præsuppositam, quæ eius obiectum est,
& in se formaliter eam necessitatem, & determinationem
absolute ostendi, & efficiendi creaturæ se ipsa assert,
quia se ipsa formaliter determinatio, & necessitas ante-
cedens ad ipsum est: ergo non aliam absolute ostendi,
& efficiendi necessitatem, & determinationem creaturæ
assert iudicium illud, sed eam, quæ efficacia voluntatis
est, seu à voluntate efficaci formaliter est, assert, at-
que enuntiat de præsentis; inde rursus: cum iudicium
hoc voluntatis efficacia diuine speculatiuum sit, respec-
tu necessitatis, determinationis creaturæ ut absolute
sit, fiat, & operetur sola ac pura speculatio, nullatenus
vero actiua determinatio & necessitas, ut absolute crea-
tura sit, fiat, & operetur; immò, nec practica scientia,
& imperium potest esse. Confirmatur vltimus: quia iu-
dicium de absolute existentia rei pro aliqua duratione,
pro qua absolute est, vel fuit, vel erit, est iudicium de
necessitate consequente existentie rei pro illa duratione,
inclusa formaliter in ipsa rei existentia pro illa, quæ est
ipsa formalis exclusio suæ absolute negationis pro illa
duratione; & tamen necessitatis illius consequentis,
nec iudicium practicum nec determinationem actiua
necessitatem assert, sed purè speculatiuum iudicium est
necessitatis illius, quam supponit: ergo, & iudicium,
necessitatis, & determinationis antecedentis, ut res abso-
lute sint &c. inclusa formaliter in voluntate efficaci Dei,
quam ex parte sui obiecti supponit, purè speculatiuum
erit, nulliusque necessitatis, ac determinationis, ut res
absolute sint, ac fiant, actiua & practicum, nedum in-
ductiuum erit. Denique solutio, quæ huic argumento
adhiberi ex nostris. Ruz doctrina posset, ex decencia
Dei prouidentis, ne cæco modo, sed sciens, & prudens
de opere faciendo, ut faciendo absolute operetur Deus
adhuc imperio monastico Dei ad se ipsum, (cuius solum
actiue operandi decencia referre posset) dissecta est cer-
tam. 1. à num. 8. Ad imperium verò, quasi diuile po-
liticum, & physicum, & ad alium, nempe creaturas,
earum, ut sint, & fiant passiuè prouidentia propria ip-
sarum non est, nec vmbra adhuc veritatis ea so-
lutio habet: earum quippe nihil refert indecentia
prouidentie, & prouisoris; dummodo nihil eis
inde de sua absolute existentia, & perfectione immi-
nuatur.

5. Vltimum caput impugnandi hoc intellectuale im-
perium Dei respectu creaturarum est imperij proprii in-
terni cuiusvis diuini, ac pure physici ad creaturas, quæ
creaturæ sunt, impossibilitas. Dixi purè physici atque
ad creaturas, quæ creaturæ sunt, ut rationales etiam
complectar, respectu quatum, quæ rationales sunt in-
tellectuale hoc imperium (immò neque vltim aliud
Deo internum) imperium proprium esse non posse osten-
di num. 1. & 2. ex capite multiplici. Probatur physicum
imperium internum, quod proprium Dei esse volunt, ad
creaturas, seu respectu creaturarum, quæ talium, stat
in determinatione, & necessitate physica ipsis extrinseca,
Deoque & actui intellectus (& idem est si in actu
voluntatis efficacia constitueretur) diuini intrinseca, &
identificata, ut creaturæ absolute fiant, sint, ac ope-
rentur: atque hæc physica necessitas, & determinatio
Dei intrinseca extrinseca creaturis, ut absolute fiant,

sint, ac operentur, proprium imperium non est: ergo
nullus actus internus Dei, siue scientie, siue voluntatis
eam asserens necessitatem creaturis, est proprium imperi-
um ad ipsas. Minor probatur primo: quia imperij proprii ter-
minus essentialiter correlatus, & respondens ex parte
eius, ad quem fertur, & respectu cuius imperium pro-
prium, seu præceptum dicitur, est obedientia propria:
atque in creaturis, quæ talibus, atque ex physica illa
necessitate, & determinatione Deo intrinseca, tamen
extrinseca existentibus, & operantibus, obedientia pro-
pria non est: ergo neque illa Deo intrinseca, & creatu-
ris extrinseca ac physica determinatione ad eiusmodi
actus, & executiones correlatas est proprium imperium.
Maior ex terminis ipsis per se nota mihi, & omnibus
communitur est: sicut & minor. Sed Ruz noster sect. 1. 1.
num. 9. minorem admittit: tamen obedientiam ampliari
posse, non renuat, ut comprehendat, quamuis effe-
ctus, absque vlla resistentia, allocationem, verum
ampliatio significati vocem à proprio significato ad
aliud, quod ipsius proprium non sit, significandum ex-
trahi ac deduci conuincit: idcirco negat absolute maio-
rem: atque obedientiam propriam, non quidem impe-
rio proprio vniuersum, siue omni imperij proprii speciei
terminum essentialiter correlatum, & respondentem
esse: sed morali tantum, & politico, seu ciuili imperio
non autem physico, quod in actu Dei interno ad crea-
turas, siue respectu creaturarum admittit. Ego verò
æqua ampliatione, & metaphora imperij vocem ad
imperium physicum seu physicam determinationem ab
alio extrinseco inducam significandum extendi video,
atque obedientiam vocem ad significandam irresistibilem
ex ea physica necessitate, & determinatione executio-
nem: ac subinde per se omnibus notum reor eo solum
genere, & modo quo possibilibus obedientia subditi est,
esse imperium possibile, atque eo etiam genere, & mo-
do hoc impossibile esse, quo est obedientia impossibilis.
Cum autem obedientia huic imperio physico, purè tali,
ad creaturas homines, quæ tales præcise directo meta-
phorice solum, Ruz ipso fatente sit; nec propria obe-
dientia esse possit ex parte subditarum creaturarum exe-
quentium, imperium purè physicum Dei ad ipsas meta-
phoricum solum esse potest.

6. Sed, quamuis per se notum sit, probatio est dis-
filiissima: quia nihil eis asseriri potest, vel clarius, vel
anterior; ad hominem tamen, & ab absurdis probari
aliquando, & hic in primis possunt: qui enim per se
nota negat, nequit consequenter, & absque absurdis
philosophari. Contra igitur ad hominem primò: quia
Ruz ipse num. 14. legis nomen ad creaturas irrationa-
les lata (idemque est de rationalibus, non quæ ratio-
nabilibus, nec rationali modo late ad ipsas) metapho-
rice accipiendum fatetur respectu earum creaturarum:
quare & ita eam vocem accipi. Proverb. 14. *legem pone-
bat aquis, ne transirent fines suos, & Job. 38. v. que huc
venies, & non procedes amplius, &c.* Quibus libris fre-
quens figuratarum locutionum vsus est: atque ea voce
legis aperitur Dei voluntas efficax, ac iudicium eius
enuntiatiuum de præsentis, ne mare ea præfixos terminos
transiliat; ergo non est metaphoricum imperij locutio, &
significatio, si in illis proprium imperium est. Nec valet
legis nomen propriè de imperio, seu præcepto pro tota
Republica lato, non autem ad particulare eius mem-
brum, seu partem directo esse, ac prouide in eo meta-
phoricam acceptionem eius vocis fuisse. Primo enim lex
adiuncto, & signato particulari ad quem fertur proprie-
tate sermonis lex particularis dicitur, atque idem, quod
imperium, siue præceptum significat: eis verò locis de-
signatur: ergo sermonis proprietate legem particula-
rem seu imperium significat: ex eo quippe adiuncto ad
proprie significandam legem particularem determina-
tur, quæ non designata materia, seu termino, vel sub-
dito particulari & determinato ad omnes lata proprietate
sermonis significaretur. Contra secundo: quia nequit
esse imperium proprium absolute ubi subditi non sunt.
Sed voluntas efficax de faciendis ad extra, & intelle-
ctualis cognitio, siue imperatui modi siue indicatui
eius voluntatis enuntiatiua de præsentis rebusque creatis
determinationem, & necessitatem physicam asserens,
ut sint, est imperium absolute ubi subditi non sunt siue

ad nullos absolute tales subditos directum: ergo non est proprium imperium: Maior est per se nota: neque est minor obscurior: siquidem imperium hoc est rebus, quæ non sunt, ut sint: quare rebus nullis absolute pro eo priori, quoad eas fertur, cum fertur: tamen pro posteriori naturæ ad imperium hoc, & prouidentiam: ut eius effectus, absolute sint: idcirco ad Romanos 4. de hoc imperio dicitur: *vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt*, quod imperium solum metaphoricum esse concedit Ruiz num. 14. unde, quæ ex Augustino in Psalm. 104. ad id vocauit famem super terram Oecumenio & Magistro subiungit, nihil præter metaphoricam continent locutionem. Contra tertio: quia determinatio, & necessitas hæc actiua physice, & effectum antecedens, inuenitur in causis omnibus naturalibus, quibus nemo imperium proprium respectu suorum effectuum, vel parum sanus concedet.

7. Hinc patet solutio ad plura scripturæ loca, quæ pro intellectu hoc imperio asserti solent ex Genes. 1. *Dixitque Deus fiat lux* &c. Psalm. 32. & 143. *ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt*: & pleraque in Euangelio similia Matth. 8. *Dixit verbo, & sanabitur puer meus*. Centurio aiebat, cuius veritatem, & fidem, admiratione etiam, Dominus probauit, qui & leproso ibidem ait: *volo te mundare, & cap. 9. & Marc. 2. ac Luca 5. surge tolle lectum tuum & vade in domum*: item Matth. 14. *iube me venire ad te super aquas*: & ad adolescentem viduæ filium defunctum. *Adolescens tibi dico: surge, &c.* & ad Lazarum. *Lazare veni foras*, & alia sexcenta vbiuis scripturarum, quæ Patres imperij, præcepti, & iussionis nomine intelligunt, & interpretantur: cum tamen dicere actus intellectus sit, non voluntatis: ut de diuinæ mentis verbo Psalm. 32. dicatur. *Verbo domini cali firmati sunt*: & ad Hebr. 11. *Aperta esse sacula verbo Dei*. Nequit autem frequens, & vbi que constans, scripturæ locutio metaphoricè explicari, inquit Ruiz sect. 11. num. 10. ni rationi efficaci, & ad metaphoricam interpretationem cogenti propria locutio aduerferetur. Caterum, cum fere omnia loca dictionem Dei per imperatum modum sint, si de interno intellectu imperio Dei intelligantur Thomistarum Recentiorum imperium contra Ruiz, non modi indicariui assertum, & enuntiatum de præfati quod Ruiz vult, euincunt: quod si iuxta hoc ob rationes, quas ipse attingit propriè ea loca interpretari posse negat ob plures multoque firmiores alias contra vtrumque intellectus imperij diuini modum à nobis adductas penitusque, & altius fundatas ac perpenas metaphoricè ac non proprio imperij sensu explicari merito patitur: illa ergo omnia de imperio proprio interno Dei, siue intellectus, siue voluntatis diuinæ (quod definire scripturæ, & Spiritus Sancti intenti de dogmatica nec solum opinabili, veritate tradenda fuit referebat nihili) nusquam esse intelligenda respondeo: sed ita efficaciam potentia, & voluntatis diuinæ, atque physicam creaturarum omnium ab illis in essendo, & operando nobis, & pro nostro subinde capto externi imperij superioris ad subditos, eis imperatiui vocibus explicari, quibus ad illos superioris determinata voluntas de hoc vel illo determinat faciendo intimatur: ut creaturarum omnium physica, & necessaria potentia, & voluntati diuinæ subordinatio, & subiectio, moralis subordinatio, & subiectio, subditorum voluntati superioris aptissimo, & appositissimo exemplo explicaretur: illa vero loca ex Psalm. 148. & ex Psalm. 32. explicuimus controuersia de Trinitate d. 12. quæst. 1. certam. 1. Catholico sensu imperium, & iussionem ad verbum non continere; sed solum originis Prioritatem Patris respectu filij ex Patrum sensu, etiam eorum, qui eis vocibus largè quandoque videntur. Ad creaturas autem verbum ipsum proprium imperium, Athanas. orat. contra idola esse non probat ad verba Psalmi 148. vbi nec ad verbum, (ut aduersarij contendunt) sed solum ait: *ad ipsum haberi à Patre fermocinationem scientiæ suæ origine præhabita communicatione: quo vero pacto verbo per se requisito Deus omnia faciat, dixi tibi quæ, erram. 1.*

8. Denique prouidentiam ad actum intellectus im-

peratiuæ, & præceptiue distantem, quid iuxta voluntatis determinationem, atque eius præscripto agendum sit, pertinere probat: quia prouidentia est pars prædictæ subiectiue, siue eius speciei: atqui prouidentia est intellectus virtus præcipiens quid agendum determinate sit, iuxta determinationem voluntatis; ergo, & prouidentia actus intellectus est præceptiue dictus, quid iuxta voluntatis determinationem sit agendum. Maior probatur, nam prouidentia ad prouidendo, siue prouidendo videndo dicitur, iuxta Bedam ad cap. 10. Prouidentia, verbi 23. S. Thom. 1. p. quæst. 22. art. 1. corp. & 2. quæstion. 49. art. 6. Tullium. 1. de inuentione fol. 4. Macrobius in somnium Scipionis fol. 2. unde prouidentiam dictam fuisse aiebant Boetius 3. de consolatio. Prosa 6. Cicero 2. de inuentute, & 2. de Diuinat. August. in Psalm. 73. fil. Isidorus 10. Etymolog. lit. P. init. vbi prouidentia, & prouidentis indifferenter viupat. Minor est Arist. 6. Ethic. cap. 9. sub init. & cap. 5. post initium vbi intellectus virtutem esse prouidentem docet: esse autem præceptum agendorum, & ibidem indicat & expressius docet. 10. ad med. satus: *Prouidentia præcipua est, finis enim ipsius est, quidnam sit agendum aut non agendum præceptum*. Quæ sic interpretatur S. Thomas. 2. quæst. 47. artic. 1. corpore. Est tertius actus prouidentia: præcipiens: qui quidem actus consistit in applicatione consiliorum, & indicandorum ad operandum. Et quia iste actus est propinquior fini rationis practica, inde est, quod sit principalis actus rationis practica, & per consequens prouidentia. Respondetur sub lite esse maiorem quibidam, (in quibus Vasquez) & aliis negantibus & solum partem potestatiuam prouidentia prouidentem esse admittentibus, de qua lite alibi nos; necesse est vtrumque prouidentia, & prouidentia etymologia eadem probatur. Maiore vero admittit. Minor quoad vtrumque sui partem aduersariorum sensu intentam, etiam prorsus probabilitate carens; neque apparet probatur, ex Aristotele, & sancto Thoma recitatis probatur, quoad primam adhuc. Nam Aristoteles expresse ait actum de agendis præcipientem prouidentia finem esse non autem prouidentia proprium actum, siue prouidentiam actualem formaliter, sed effectum eius vltimum, & finem, qui extra ipsam virtutem esse debet. Neque enim sui ipsius finis esse potest, indeque præcipua virtus est: quia reliquarum virtutum exercitiis rectis debet inesse: quod si non de siue intento, sed de vltimo est virtutis actus, & post præconclusionem habito, ac præ iudicio approbante, determinante, vnum ex virtutibus, de quibus consilium habuit, & præconclusionem circa agendum, hic & nunc, fuit: illud quidem solum sensu laxo præceptum rationis dici potest, quo dictamen rationis dicitur, esseque posterius actus, ad quem intra sphaeram suam intellectualis virtus prouidentia extendi potest, & proximè, intra suam sphaeram tamen, agenda (quæ rationis practica, & prouidentia finis sunt) pertingens: inde præcipua prouidentia actus est in hunc sensum interpretatur Aristotelem S. Thomas recitatus: ceterum post eam iudicii approbationem de medio, & modo hic, & nunc agendi liberam voluntati est ita esse agendum decernere, nullo Doctore dubitante: quare nullam affert determinationem voluntati aut potentia propriæ vel alienæ, ut ita operetur: ac proinde nec præceptum proprium est, ut omnes fatentur aduersarij: secunda minoris pars est prorsus improbabilis, quod scilicet actus intellectus, & prouidentia præceptiue de rebus agendis debeat esse iuxta determinationem præscriptam ab actu præsupposito voluntatis, intentionem voluntatis omnis actus prouidentia, & prouidentia rectæ supponit: at de medio, & modo, quo obtinendum est, agendumque ut obiectum electionem, & determinationem voluntatis supponitur electionem, & determinationem voluntatis. Tamen 1. in somnium Philosophi videretur, Audiatur S. Thomas. 1. p. quæstion. 22. art. 1. ad 3. *Prouidentia est in intellectione sed præsupponit voluntatem finem*. Nullus enim præceptum de agendis, nisi veli finem: & quæstion. 23. artic. 1. corp. *Estu existens præceptum ordinationis aliquorum in finem*. Quibus vtrobiue solum intentionem finis ad prouidentiam, & prouidentiam supponi docet. Quod autem præceptum rationum ordinandorum in finem, sit agendum

agendum rationem esse dicat: laxè, ut diximus, præ-
ceptum accipit; quem ad medium regulæ facultatis cu-
latus præcepta dicuntur, & qui eam docent, Præcep-
tores. Quod autem rationem, & in intellectu existen-
tem esse asserat, aduersariis non fuit: cum solum
post intentionem finis esse, & asserat, & probet immo,
nec nobis aduersatur: vi etiam probanda nobis senten-
tia clarebit.

CERTAMEN V.

Divina providentia, & scientia di-
rigente voluntatem ad mediorum
electionem & electione ipsa aequè,
directo constituitur.

I. Impetio intellectuali propriis à Dei providentia,
immo, & interno omni pure physico à Deo pro-
fus excluso, & relegato proximis certaminibus. 3. & 4.
quidquid questionis restat de nomine, & puris vocibus
est, ut bene iudicantur Vasquez 1. p. quæstion. 87. cap. 3.
finis Scoti. de essentia prædestinationis cap. 17. num. 13.
Henrici Joanni. Præpositus Ariaga, & communiter Re-
centiores: quos immerito reprehendit Ruiz d. 3. sect. 1.
num. 8. quia præter examen illud de iis, quæ provi-
dentia dicat in recto, vel in obliquo, an scilicet scien-
tiam in recto, & voluntatem in obliquo: an hanc in
recto, & in obliquo scientiam: an in recto utramque?
(quas de puris vocibus quæstiones esse fatetur) magna
de re quæstio sit: an præter scientiam dirigentem medio-
rum propositione, & imperium intellectualem ad provi-
dentiam saltem complendam requiratur? Ego vero ne-
cio, an extremum defendere non magna solum, sed ma-
xima res sit, ac difficillima: in ea verò quæstione, quam
ipse cum reliquis de puro nomine esse merito fatetur ea
pars seligenda est: quæ pro priori vocum acceptione tem-
peratam veritatis videtur attingere.

2. Dicendum igitur nobis est: Providentiam omnem,
quæ, & diuinam propriè, & ex parte rei obiecta duos
illos actus, & scientiam mediæ proponentis & saltem ap-
tæ ad præsentium approbantis, atque ad eorum electio-
nem dirigentis, ac insuper electionem ipsam, nihilque
aliud ipsam directè, & ex æquo providentiam essentiali-
ter constituere. Ita Doctores omnes citati certam. 1. nu-
mer. 11. pro sententia 3. Probatur primo ex Paulo ad
Romanos 8. quos præsciuit, & prædestinavit: ergo, præ-
destinatio aliquid ad præscientiam, seu actum intelle-
ctus addit: quod quidem nil aliud, quam voluntatis
actus, qui destinatione propriè significatur, esse potest:
ita utque præscientia de mediis directis: ergo, & provi-
dentia, cuius species prædestinatio est, atque ab aliis
providentiæ speciebus non forma, sed materia distinguitur.
Confirmatur ex Augustino de dono perseverantiæ
cap. 18. ubi illud ad Rom. 11. Non repulit Deus plebem
suam quam præsciuit. Ita interpretatur: Quod, ait, præ-
sciuit non rectè intelligitur, nisi prædestinavit: quia, etsi
præscientia pars prædestinationis sit: alii, nisi actus
voluntatis prædestinationis voce expressus accedat, præ-
destinatio absolutè, & adæquate non est. Confirmat-
ur ulterius, & expressus ex eodem Augustino ibi ca. 14.
ita prædestinationem ex initio desinente. Præscien-
tia, & preparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè
liberantur: quoniamque liberantur: ubi utrumque, &
præscientiam mediorum gratiæ, & eorum præparatio-
nem in sua voluntate, & ipsorum electione ad essen-
tiam prædestinationis explicandam in recto, & ex æquo
adiuvavit. Confirmatur 3. ex eodem Augustino de præ-
destinatione sanctorum: cap. 10. ubi sua huic doctri-
næ consonus, & insistent scribit. Prædestinatio sine præ-
scientia esse non potest: potest autem sine prædestinatione
esse præscientia: quia pars, sine toto esse potest: totum
autem sine parte esse nequit, & cap. 17. de dono perse-

verantia, in sua quæ falli, mutarique non potest præ-
scientia opera sua disponere: id omnino neque aliud quid-
quam est prædestinare. Ecce dispositionem, quæ volunta-
tis est non nisi in sua, sive cum sua præscientia, prædesti-
nationem esse docet.

3. Augustinianæ doctrinæ addiditissimus Fulgentius,
& hanc sententiam ex ipso videtur ebibisse 1. ad Mo-
nimum. cap. 7. fatens. Prædestinationis nomine, &c. mi-
sericors, & iusta futuræ operis diuini ambigua dispositio
prædicatur. Dispositio autem, etsi voluntatis sit, sine
disponendorum scientia non est, & rursus. Prædestina-
tio est preparatio operum eius: quæ utrumque sane actum
importat: verumque vero videtur definitionem ex Boëtio
didicisse 4. de consolatio. profa 6. Sic providentiam uni-
versim desinente. Divina ratio in summo omnium Prin-
cipe constituta, quæ cuncta disponit. Nyssenus 8. Philo-
soph. cap. 2. seu potius Nemefius de animæ facultatibus
cap. 43. Rerum procuratio à Deo suscepta: & rursus,
voluntas Dei per quam omnia quæ sunt, aptè gube-
nantur: atque iterum providentia est procuratio Dei circa ea
quæ facta sunt. Damaſcenus 2. de fide cap. 29. Quæ ex
Deo est in ea quæ sunt cura: item voluntas Dei per quam
omnia quæ sunt convenientem habent gubernationem. Hu-
go victorin. apud Alenf. 1. p. quæst. 46. m. 2. Providentia
est cura rerum. Cura autem, & procuratio rerum, haud
dubio, non solum scientiam, ut clientis commoda co-
gnoscat Procurator, & penetret, sed, & voluntatem eam
applicandi, & disponendi pro bono ipsius includit; ne-
que alicui prospicere (quod idem est ac providere (is
dicitur, qui ei profutura solummodo novit, sed qui ea
apponere vult, ac disponit; inde quasi per causam provi-
dentiam desinuit. Theophilus Antiochen. cap. 1.
ad Antiloc. verbo vno asserens esse bonitatem Dei: inde
enim rerum à se factarum commoda quasi indagare ea-
que ipsis disponere voluntate sua Deus habet. Unde
Boëtius ubi proximè, aiebat, Omnia gubernari bonitate
Dei. Quoniam verò utrumque, & scientiæ, & volun-
tatis diuinæ actum Dei providentia claudit recitati, ad
reliqui Patres, alterutro illam quandoque exponunt,
non excludentes alterum, sed, ut quid notissime ad pro-
videntiam pertinens, supponentes. Quo testimonio
pro prima, & secunda sententia certam. 1. memoratis
het facile satis, & quæ pro prima providentiam in
scientia sola constitutente circumferuntur vocis, ety-
mologia solum intendunt: quæ verò pro secun-
da illam in solo voluntatis actu animi curam, so-
lum, & beneficam anxietatem, ut sic loquat, in-
tendunt.

4. A ratione probatur prinò conclusio argumento à
paritate appositissimo: etenim Dei auctoritas in testi-
ficando, & veritate eius infallibili in cognoscendo, & iu-
dicando de reuelandis, & testificandis, quæ est quasi
passiva eius infallibilitas, & veracitate, quæ est impos-
sibilitas actus alios dicto suo fallendi illud cum iudicio
suo non conformando, directè, & ex æquo essentialiter
omnium sententia constituitur: tamen si testificandi ve-
racitas iudicii infallibilitatem supponat: quia sine
utroque testimonij auctoritas diuina non constat. At
sine scientia proponente mediæ apta ad finem, & eorum
electionem dirigente, etsi voluntas ea velit apponere ef-
ficaciter, de factoque ex creatura cui prospicit amore,
& complacentia apponat, cæco & fortuito & vult, &
apponit, nusquam verò proinde: Si autem mediæ per-
fectissimè percalcat, non autem ea eligat, non providet
creaturæ; ergo, etsi electio mediorum posterior natu-
ra sit scientia mediorum: ad electionem dirigente, provi-
dentia utroque actu constabit: sicuti diuini auctoritas
testimonij, & iudicii infallibilitate, ac indefectibili ve-
ritate atque diuina veracitate Dei dicentis directè, & ex
æquo constituitur per omnes quia absque alterutra di-
uini testimonij auctoritas non constat: tamen si asse-
ra alteram, quasi physicè supponat, sitque ea pos-
terior.

5. Secundò: quia in duobus sine quibus nequit to-
tum quod res aliqua importat subsistere, rectum, & obli-
quum ex parte rei obiectæ non est: sed est solum ex parte
modi nostri concipiendi, ut sæpè in similibus monuit
totum autem, quod providentia dicit, est preparatio
mediorum, quod voluntate sit, ac non cæca & ignorans
quæ

quæ per scientiam, quæ cæcitas, & ignorantia medi-
orum formaliter depellitur, formalissime præstatur: ergo
neutra in obliquo sed utraque in recto prouidentiam ex
parte rei obiectæ essentialiter constituit. Secunda hæc
ratio totum secundæ sententiæ (in solo actu volitionis,
siue electionis mediolorum prouidentiam statuens, fun-
damentum eneruat. Est enim electio illa, sicut quicuius
alius voluntatis actus, scientiam obiecti prosequendi
necessariò requirit, & tamen essentialiter non consti-
tuatur in recto, sed tantum præsupponat, & connotet
in obliquo, tanquam necessarium quid ex parte obiecti,
vt eius prosecutum actum voluntas eliciat; at verò
actus ipse voluntatis nullatenus scientia obiecti, vel in-
tellectus est, sed solius voluntatis ea scientia sollicitatus,
& oriundus. Prouidentia verò, est, quæ parte electio-
nem mediolorum continet, scientiam solum præsupponat,
& connotet; quæ vero sapiens formaliter, & pru-
dens non autem ignara, & cæca est formam ipsam scien-
tiæ mediolorum essentialiter claudit.

6. Dixi nihil aliud prouidentia essentialiter consti-
tuit præter mediolorum, seu agendorum ad finem rei cui
per ipsam prouidetur scientiam, & electionem: quia de-
creuerim de re cui prouidetur toti prouidentia præcedit,
eiusque executio, vt dicam, d. 3. quæ prima certam. 2.
Nil item vltius vt probatum est certam. 2. 3. & 4. qui-
bus intellectuale omne imperium, siue imperatiui, siue
indicatiui modi, quod electione posterius à nonnullis
ad prouidentiam inducebatur ab ea exterminauimus, sed
neque prius: quia his prior sola intentio finis est: ex
qua de medijs, & agendis ad eius consecutionem prouid-
etur: quare non magis ad prouidentia essentialiter consti-
tutionem vocari potest, quam causa quæuis ad con-
stitutionem sui effectus. Denique exclusiuam hanc cæ-
terorum omnium conclusionis nostræ partem expresse
docuit Augustin. cap. 17. de dono perseverantiæ reci-
tatus numero secundo explicandum hic videbatur, quod
scientia genus directiuum electionis mediolorum, & cu-
ius conditionis mediolorum, tam scientia dirigens, quam
electio directa esse debeant, vt prouidentiam consti-
tuant; at prouidentia vniuersim sumpta nullum scien-
tiæ genus, & conditio specialius, siue ipsius, siue me-
diolorum eligendorum assignari potest, quæ in aliqua
prouidentia specie non deficiat: quare, cum species prouid-
entiæ recensamus, & explicemus, sua cuique scientia
electionis mediolorum, & agendorum directiua eiusque,
& electionis materia, seu obiectum opportunius assigna-
buntur.

QVÆSTIO II.

De Prouidentia in suas species diuisione, & earum ex- plicatione.

Sum scientia directiua electionis mediolorum, seu
agendorum ad præstitutum rei prouisa finem ob-
tinendum, & horum electione essentialiter prouidentia
constituerimus, sit plane ex scientia, & electionis, atque
obiecutorum vtriusque diuersitate diuidi in suas species
prouidentiam posse: ea autem distinctione, & diuisione
loquimur, quam actus scientiæ, & voluntatis, qui vni-
uersim Deo physice sunt, patiuntur, iuxta dicta tom. 1. de
Deo vno, & hæc 2. controuersis de scientia, & voluntate
Dei.

CERTAMEN I.

Diuina Prouidentia species omnes ex obiectis, & actibus re- censentur.

1. **E**X obiectis, & subiectis, quibus prouidentia
mitur prouidentia diuina diuisio. Cum enim à
subiectis, quibus prouidetur, & medijs, per quæ prouid-
etur, quædam causæ naturales, & necessitate in ope-
rando sint, & media item, per quæ ipsis prouidentia
sint etiam effectus necessarii, prouidentia de necessitate
& obiectiue, siue ex parte obiecti necessaria erit: ex
parte verò subiecti libera, vt hæc determinata, & per
hæc determinata media est; tametsi per hæc, vel alia
quibus prouideri posset ac de facto prouideretur, non
ab alio quam à Deo prouideretur iuxta dicta tom. 1.
scilicet. 1. maxime quæstion. 4. Hanc subiectiuam diuinæ
prouidentia necessitatem conditionatam non absolutam
esse inde satis constat: quod semel producta quæuis in
primo instanti è supremo suo in creatura omnia dominio
Deus pro secundo instanti, subtractione sola concutitur,
destruere, & annihilare (vt scholastici loquuntur) pro
suo libito potest: quibus sublati prouidentia de ipsi
esse non possent. Sed neque vlla fuisset adhuc pro instanti
primo quo fuissent: cum rei nullius prima productio
prouidentia respectu ipsius sit: vt docuimus ex Pa-
tribus S. Thoma, & ratione quæst. 1. certam. 1. num. 4.

2. Sin autem subiecta, & media, atque agenda ad
præstituti finis consecutionem libera in actu primo, &
indifferentis potestatis ad vtrumque sunt libera, ac non
naturalem obiectiue, siue ex parte obiecti cui prouidetur,
& mediolorum, atque agendorum per quæ prouidetur
prouidentiam esse certam omnibus est: cum nihil
aliud sit liberam obiectiue, siue ex parte obiecti prouid-
entiam esse quam esse liberam & subiectam & obiecti-
ue. Cum circa quæ versatur: quare diuina prouidentia me-
rito in naturalem, & liberam, sumpta alterutrum diui-
sionem è subiectis & obiectis cuiusque primo diui-
ditur. Est autem aduertendum præstare, & vt notat
Deus creatoris, siue naturalia entia, siue libera sunt,
prouidentia Dei prouidentiam erga alterutra adæquat
sumpta à prouidentia erga altera adæquate sumpta
secundum se totam minime differre. Siquidem, & media
eligit ac inter se libera, vt de suis effectibus ad finem
affectuionem agentibus naturalibus prouident: vt libe-
ra manus nostræ ignis applicatione ad combustibile, vt
calorem inducat, illudque igne faciat: & libero Angelo-
rum bonorum, seu malorum ministerio ad certam
naturalium extraordinarium consilium ad plures be-
neficias, vel ad terribiles inde necessariò ortas tempe-
states, quod si hæc ad multos exercendos ac reducen-
dos peccatores ordinantur: iam media hæc natu-
ralium, ac necessarium effectuum liberis agentibus, ad
finis ipsius præstituti affectuionem in eorum prouidentia
miserentur.

3. Rursus prouidentia, ex parte etiam obiecti diui-
ditur in naturalem, & supernaturalem, quod si de na-
turalitate, & supernaturalitate quoad substantiam lo-
quamus diuisio hæc, non prouidentia vniuersim sum-
pta diuisio est, sed alterius membri diuisionis prima:
nempe prouidentia libera subdiuisio: in qua dubio prouid-
entia media, & plura agenda supernaturalia, quo ad sub-
stantiam, ad finis supernaturalis beatitudinis æternæ
consecutionem intercedunt: vt fidei, spei, & charitatis
habitus & actus: gratia insuper, formaliter transi-
eantis, gratumque Deo operantem constituentes, cuius-
que honesta opera quæuis ad condignitatem meriti vi-
que æternæ eleuantis, habitus. Consulto inter media
quoad substantiam supernaturalia, non memoro gratia
auxilia, quæ ad salutis nostræ negotium frequentius in-
tercedunt.

tercedunt, atque ad honestum vndequeque, & bonum opus morale quodvis requiruntur: quia, an ad eiusmodi bonum opus, quod gratia habuit accedente meritorum de condigno augmenti gratia, non autem ea gratia adstante, de congruo solum, & eodem modo vitæ æternæ: ad quam congruitate quadam mediâte conducatur, an- samque porrigat Dei bonitati auxilium gratiæ superna- turale, quoad substantiam necessario intercedat: quia hæc de re grauißima, (si quæ alia in Theologia) lis inter Valquistas, & Soaristas est multa accurata eru- ditione, & d. a nobis dirimenda tom. 1. de ente superna- turali (Theologiæ nostræ §.) controu. 2. an ad quodvis bonum opus morale, quouis modo, & gradu ad vitam æternam conducent gratia Dei per Christum, etiam quoad substantiam, supernaturalis requiratur, nec talis quoad modum tantum sufficiat: libera vero prudentia naturalis ea erit quæ ad naturale quidpiam ab agente libero, & liberè obtinendum de mediis, & agendis pro- uideat: eaque ad actus indifferentes, nec salutis æternæ noxios, nec proficuos, qui à plerisque in nobis magna probabilitate admittuntur, subferret.

4. Quod si de prouidentia naturalis, & superna- turalis quoad modum tantum diuisione loquamur: tam prouidentia naturalis, quæ libera subdivisio esse potest. Cum enim supernaturalitas mediorum, ac rerum quoad modum tantum in eo stet, vt quauis res, aut me- dium eligendum, & apponendum intra virtutem acti- um, & exactum causarum naturalium sit, ac proin- de neque nature totius actiuitatem, & exigentiam superet, & excedat: tamen hic & nunc, vt natura- li fluxu, & cursu causæ pergunt, aut peregrant, nec medium, aut res illa ab eis fieret, neque exigeretur, nisi Dei oblique naturalium rerum exigentia, & pro libi- to solum suo, causarum indebita coniunctio, ex qua medium illud apponeretur, reque vel effectus absolu- te prouideret disponeretur: vel abique ea coniunctio- ne, & confluxu causarum, hic, & nunc indebito, vel se solo Deus causæ absenti concursum supplens, medium vel rem ad finem intentum absolute eligeret, & apponeret. id quod, cum tam respectu causarum, & effectuum naturalium, quam liberorum possit Deus pro suo arbitrio, dominio, & potestate præstare ex fi- nis cuique earum præfixi intentione, vt cum, vel natu- ralis: vel libera causa assequatur: fit sane: vt super- naturalis quoad modum tantum prouidentia, tam in na- turali, seu necessaria obiectiue, quam in libera ex parte obiecti habeat locum. Vtraque verò prouidentia quoad modum solum ex parte obiecti naturalis, & su- pernaturalis aliter nominari vulgò solet: nempe pro- uidentia ordinaria: quia de lege ordinaria nature, & causarum naturalium exigentia, & quasi iuri diuina prouidentia stat: cum autem ius & exigentiam hic & nunc nature, & causarum naturalium in mediis dispo- nendis & apponendis non attendit, sed negligit, at- que ordinaria illa nature lege solutus operatur rebu- que prouidet è prouidentia extraordinaria se gerit: sic Altioris inopinatas pluuias grandines, cælique, & aëris tempestates, terræ motus, monstra, ac portentosa dispo- nit ac producit.

5. Ex parte verò prouidentia ipsius obiectiue, siue ex parte obiecti, libera, quoad intrinsecum sui, ac Dei ipsius alia diuisio, & diuersitas est: est siquidem prouidentia vna, quæ media erit de se indifferentia, tamen ab extrinseco efficacia ad finis intenti consecutionem agenti libero prouidet (siue naturalis, siue su- pernaturalis, quoad modum, & substantiam prouidentia sit) vt patet in prouidentia, qua prædestinatis prouidet de mediis ad vitæ æternæ consecutionem. Est item alia prouidentia, quæ de apus, & sufficien- tibus quidem mediis ad finis consecutionem non au- tem efficacibus agentibus liberis à Deo prouidetur: vt patet in mediis, de quibus Deus non prædestinatis prouidet ad finis gloriæ consecutionem, quam ipsis serio vult absolute, atque desiderat, vt vidimus tom. hæc in prouidentia libera supernaturali, siue quoad substantiam, siue quoad modum, sint posita, vtra- que tamen prouidentia de mediis efficacibus, & suffi-

Christoph. de Ortega, de Deo Vno. Tomus II.

cientibus purè naturalibus ad purè naturalem finem consequendum: quare, & prouidentia purè naturalis in vtramque diuisio habet locum, vt patet. Dixi hanc diuisionem secundum intrinsecam prouidentiam, Deoque ipsi, fieri mente nostra rectè posset. Nam prouiden- tia de efficacibus tantum mediis essentia sua scientiam mediam directiuam electionis ipsorum claudit: quæ autem de sufficientibus solum mediis est, medium conditionatorum contingentium scientiam non inclu- dit, vt certamine 2. vniuersum, & speciatim de præde- stinatione controuersia 7. & de reprobatione controuer- sia 8. ostendamus. De actu etiam electionis, & volun- tatis mediorum efficacium vni prouisorum, solumque sufficientium alteri, viderur in prouidentia de alterutro intrinseca, & prouidentia & Deo ipsi diuersitas, vt amplior gratia, & beneficium collatum vni præ altero suadet: maxime, si ad finalem iustitiam in postmo- tentationis conflictu consentandam, vel penitentiam adquirendam, ea collatorum mediorum diuersitas sit. Verum ea diuersitas speciem affectiue electionis me- diorum erga vtrumque non variat, sed solum intra speciem eandem probat esse erga vnum quam erga al- terum, affectiue, & dilectiue maiorem: quare & quasi accidentariam alterius ab altera prouidentia, non autem specificam diuersitatem.

6. Maior lis Theologis nonnullis de præfatis pro- uidentia diuisionibus aliunde consideratis, an generis in species sint: affirmasse videtur Sancti Thomæ in 1. d. 49. quæstione 1. articulo 2. vbi Durand. quæst. etiam 1. num. 6. Capreol. quæst. vnica, articulo 1. conclusio- ne 2. & communiter interpretes, in 1. part. quæstio. 22. consentiunt. Marfilus in 1. d. 41. articulo 1. Camerarius Dialog. Cathol. cap. 1. §. 4. Soarez 1. de prædesti- cap. 18. Herize cit. d. 22. cap. 7. num. 66. Negat verò Valsquez 1. part. d. 371 cap. 5. num. 23. & Magister meus Didacus Daza citato manuscripto de prouidentia in quæst. logicæ quam Theologicæ disputationi aptiore, censet de re non posse Theologos decernere: si enim scientia, & volitionis diuinæ actus secundum intrinse- cum accipiantur indiuisus actus scientiæ obiectorum, & vnius physicæ, ac metaphysicæ etiam intellectus est: quod ipsum de actu voluntatis diuinæ suis propriis controu- & locis ostendimus: quo solum sensu negantes Docto- res loquuntur, neque affirmantes contradicunt. Cæte- rum cum iam vñs Theologorum obtinuerit, vt pro diuersitate status obiectorum (similè & obiecti eisdem) Dei scientia, quasi specificè, diuidatur apud omnes in scientiam necessariam, seu simplicis intelligentiæ & scien- tiam visionis, seu liberam de absolute nimirum exi- stentibus rebus pro sua duratione etiam absolute libe- ris: nostraque schola societatis speciem aliam scien- tiæ inter vtramque mediæ, re à præfatis traditam Patri- bus, & Theologis propria scientiæ mediæ, seu condi- tionate nomenclatura docuerit, alitè fundauerit, atque luculenter explicauerit, pro statu futurorum contingen- tium conditionatorum, à duobus possibilitatis, & ab- solutæ libertatis, & futuritionis diuerso, fit sane pri- mo: prouidentiam, quæ scientiam conditionatam con- tingentis ad electionem mediorum directiuam essentia sua claudit, & quasi specifica differentia, ab alia quæ illam essentia sua non claudit differre: fit inde secundo: vt ex obiectorum, & mediorum seu agendorum entita- tia, vel morali diuersitate eodem modo, & scientiam, & electionem: ac subinde prouidentiam, quasi in spe- cies minores, simili Theologica loquendi facultate subdividere possimus. Nec de his plura.

CERTAMEN II.

Scientia naturalem, & liberam providentiam cum mediorum electione constituens, atque huius conditio explicatur.

Diximus scientiam, quæ providentiam quamvis constituit, electioni, quæ naturæ præstium, eiusque directum esse debere: idque ita probauimus q. 1. ad certum, 2. & maxime certam, q. vt vterius supponendum sit, non probandum. De electionis vero conditione agendum hic tantum est de non de natura, qua, & finis intentionem essentia sua supponit, cum ad medium inquisitionem, si non præsto mentis adfuit, & occurrentiam ad conclusionem de ipsi, & iudicium ferendum de potiori, securiorque ad finis consecutionem, si ex tota, qua potest intentionis feriatate eligendum sit: tum denique ad electionem medium ipsam, quæ absque finis intentione esse non potest. De electionis ergo conditione solum hic agitur, & breuiter quidem. An facilius efficaç esse debeat medium, quæ eligit, voluntas, & electio? an satis sit efficaç desiderium saltem ferium, quod tamen absolutam efficaciam non peringat, quemadmodum de intentione, & desiderio diuino saluti omnium, etiam reproborum, ferium, ac non persequitur efficaç esse offendimus controu. de volunt. non tamen absolute efficacia, immò neque salutis prædestinatorum periculis liberofacti actus obtinende intentionem Dei quantumvis feriam ex parte Dei, seu quatenus in ipso est, efficaciam absolutam pertingere non posse offendimus controu. 7. de prædellinatione ex alto principio controu. de voluntate. Breuiter ergo vt dixi, & ex omnium sententia dico electionem medium, qua prouidentia constituitur debere esse absolute efficacem, & medium effectuum non satis esse efficaci remissiorum, & legiorem, quantumvis eam infita absolutam efficaciam feriam adstruas. Ratio est: quia quantumvis quis desideret media, dummodo ea absolute non apponit, res exterius non gubernat, nec disponit ad finem: ergo, quouique ea efficaciter velit apponere, non prouidet de mediis ad finem. Ne vides potius prouidentiam vltra efficaciam electionis absolutam medium eligendum efficaciam requirere, vt non nulli hallucinari videntur: potest vera prouidentia electione medium sufficientiam quidem, non autem efficaciam constitui, vt satis insinuauimus hæcenus, & hac controuersia de voluntate d. de affectibus Dei creaturarum prosequuntis.

2. De scientia verò electionis directiua (et esse debet, quæ providentiam constituit) explicare oportet; quantum ex scientiis simplicis intelligentiæ, ac visionis electionis, cum quæ providentiam constituit directiua sit: & visionis mediour, ac effectuum scientiam esse non posse, & diximus, & de se patet: cum mediæ, & effectus ipsa absolute sequentes, absolutam electionem, & scientiam eius directiua; quare & providentiam, adæquate constituant supponant, quarum affectus absoluti sunt. De scientia ergo simplicis intelligentiæ, & mediæ (quæ solum restant) potest esse disputatio, cuius definitio præ omni specie providentiæ nequit esse prorurs eadem. Quare de providentia naturali, & necessariæ ex parte obiecti, siue, quæ de causis, & effectibus naturalibus, & necessariis habetur, scorsim, & de obiectivæ libera, seu, quæ erga agētia libera liberorum effectus versatur, scorsim etiam definiendum erit: vira ex eis scientia electionis mediour, seu agendorum ad finem rei, cui providetur, cum eiusmodi electione providentiam essentialiter constituit: & quidem scientiam simplicis intelligentiæ, cum de possibilitate finis, & mediour, & agendorum omnium ad finem ad veritatem providentiam præsupponi, certum, constan-

que apud omnes est: cum vera, seriatim suis intentionibus, quæ ad omnem providentiam essentialiter supponuntur, incognita suis possibilitate concipi, habereque ad se non possit: immò nec ad homine, ni possibilitas eius existimetur (saltem per errorem) cævo ipsorum voluntas per scientiam simplicis intelligentiæ à Deo cognoscitur: simili ratione probatur scientiam de modorum eorumque conducentiæ ad finem intentum possit, debere electionem ipsorum, & lubidine providentiam, obere, vt minimum, præcedere: quia electio mentium, & agendum ad finis consecutionem, non transiret, seriatim ipsorum voluntas, sed absolute efficitur et, incognita eorum possibilitate haberi nequit: & hæc quidem apud Theologos omnes communia sunt, acque indubitata.

3. Lis ergo apud scholasticos ea solum esse possi-
vita ex eis scientiis simpliciter intelligentiæ, & condi-
nata ex providentiæ naturali, & necessariæ, & liberæ ex
parte obiecti, ut explicuimus, proximè, & immediatè
seù vltimo directiua ad electionem medium, & agend-
orum ad præintantum finem fit, ut cum effici-
ipla, quam proximè, & vltimo dirigit, providentiæ
essentiam (ut diximus quæstione prima, scilicet quæ-
stio 2.) constituat? An pro utraque providentiæ sola im-
plex intelligentia sufficiat? vel sola Scientia media, vel
altera ex his pro altera, altera vero pro altera solum
fit satis? In hac vero quæstione dicendum primo cum
omnibus Theologis est: in providentiæ naturali, seu
necessariæ ex parte obiecti, solum Scientiam simpliciter
intelligentiæ de possibilitate mediorum, & agendorum,
& conductuæ ipsorum in finem esse immediate pro-
ximè, & vltimo directivam electionis: ac libidè, iusta
nostram sententiam, contra aliquot Thomistas, &
nostrum Ruz, probatam quæstione 1. fere tunc cum
solum Scientiam essentiam providentiæ naturalis cum
electione per ipsam directam continere. Ratio est: quia
respectu mediorum naturalium, ac et ipsorum
agendorum in providentiæ parte naturali, ex parte
obiecti necessaria, & mediorum alicuius, conductuæ
ad finem naturalis, ac necessaria, & nunquam in-
differsens ad verumvis est, neque agendum liberum est
tunc aliquid est liberum: atqui respectu casuali-
tatis, & necessario operatur, atque agendum,
seu effectum non liberorum sola dator Scientia im-
plicitis intelligentiæ pro priori ad ipsorum electionem
& executionem absolutum: ergo ea sola est directiva
immediate proximè, & vltimo ad mediorum, & agend-
orum electionem, ut finis obicitur.

4. Dices: tota determinatio adfuturæ et agendæ causæ naturalium medium, et agendorum ex providentia hac naturali obiectivè subditur arbitrio Dei; qui pro libito potest eis concurrens ex parte sua ad effectus edendos denegare, vt. sæpe causis naturalibus denegavit: idque posterius natura ad eorum electionem, et absolutam positionem, quorum absolute existentiam, concensus divini exigentiam absolutam expectat, et providet absolute, vt cum ipsi concurrere annuat absolute, vel renuat: ergo ea scia scientia simpliciter intelligentie de possibilitate medium, et causarum naturalium nequit impediri et vitari, et ad illorum electionem procedere; sed debet potius etiam eiusmodi electioni naturalium medium, et agendorum scientia conditionata de decreto concensus de libero Dei, si ea naturalia media adhibentur. Respondetur providentiam pure naturalem, et ex parte obiecti necessariam ex intentione effectus finis absolute semper à Deo haberi: ex intentione ad ea omniaque necessaria sunt ex parte ipsius ad finem obtinendum: stando antecedenti necessitate teneretur, cum actum esse naturalibus electis, et positis absolute et decretum illius curreretur; et concursus Dei cum illis necessariis sunt: est Deo liberum decretum concurrentemque sub hypothese electionis medium ex ea intentione habere, quæ tingens conditionatè est Dei decretum, et concursus eius negotii hæc ex providentia naturali pure abstracta aliquem finem apponenda, si eam finis intentione ex parte naturæ, et necessaria ex parte obiecti promittit medium electio habet effectus absolute vocat: non potest aliam illam intentionem finis esse: negare non potest.

quo autem pacto seria finis intentio erit, si id sine quo finis obtineri absolute nequit, quæ in sua tantum voluntate, & potestate est, præstat nolit, & apponere: nempe decretum concurrendi? quare ex seria illa intentione finis nequit non ad decretum concurrendi cum causa naturali antecedenter necessitari: ne intentio illa non seria, contradictorie esse possit, quæ supponitur, atque essentia sua seria est: sicut ex seria intentione salutis reproborum, ex qua auxilium, scilicet sufficiens, confert, & decretum concurrendi ex parte sua apponere, ob eandem rationem tenentur: quia ex parte actus primi sublati, auxilium sufficiens non est, neque consensus ad salutem necessariis in potestate absoluta voluntatis.

7. Dicendum est secundò: ad providentiam liberam ex parte obiecti ortam ex intentione divina seria finis liberæ à creatura rationali, siue agente creato libero obtinendi (non tamen seria tota ferietate, quæ Deus finem liberæ à creatura obtinendum, seu quemvis liberum eius actum, citra efficaciam adhuc potest intendere) sola eriam scientia simplicis intelligentiæ immediatè proximè, & ultimo directiva electionis mediatorum sufficiens est; & cum hac æquo eiusmodi providentiam constituit. Hanc conclusionem non video ita apud Doctores expressam, immò, cum de providentia universim erga actus liberos disputant, & solam prædestinationem (quæ perfectissima providentia est) attendunt, conclusioni huic aliquoties scientiam mediam admittunt sæpè videntur aduersari scientiam mediam esse directivam electionis mediatorum in omni providentia libera ex parte obiecti ex intentione finis, seu actus liberi à creatura obtinendi, vel supponentes passim, vel obiter asserentes, ut videre est in nostro Ruiz: tamen, tam hic, quam ceteri, cum de providentia erga reproborum salutem agunt nostre generali huic doctrinæ in illa specie providentiæ suffragantur. Ceteris fuit magis quæ ex instituto nostre huic conclusioni aduersatur. Hæret noster de providentia d. 2. cap. 3, à numero 27, ubi ad divinæ providentiæ perfectionem spectare universim, & absolute ait, præstat, quid ex medio, quod elicitur ad intentum finem, præstat, quæ est, evenit. Si donec: unde & imperfectam fore Dei providentiam, quæ eiusmodi conditionata præscientia ad electionem mediatorum non dirigitur. Sed tamen cap. 7. numero 60. §. Respondeo ad nostram doctrinam, (sicut & alii), se recipit: negans electionem medij sufficientis in non prædestinatorum providentia haud quaquam scientia media dirigi, ac regulari.

6. Probat conclusio nostra universim, quia seria, ac vera absolute intentio Dei de actu libero nostro, seu huius alio per actum liberum nostrum obtinendo, satis habet, si talis intentio sit, ex qua moveri possit, de factoque moveatur Deus ad eligendum, præstandum, quæ nobis in medium, ut possimus, atque nostre absolute potestatis sit actum intentum à Deo elicere, seu intentum alium ab ipso finem per liberum nostrum actum obtinere: atque ad huius medij electionem sufficit prædictio, & directio solius scientiæ simplicis intelligentiæ, nec potest præcedere, & dirigere scientia media, seu conditionata de eo, quod libere à nobis evenit, aut fiet, si tale medium nobis donetur: ergo sola scientia simplicis intelligentiæ, non autem media de eo, quod evenit, atque à nobis fiet, si illud media nobis præstat, providentiam liberam ex ea intentione ortam constituit. Maior probatur: voluntas enim finis de se motiva electionis medij apti ad eius consequentem, non est complementaria de pura possibilitate finis (adhuc in scientia nobis constituta contraria de voluntate complementaria Dei in rerum possibilitate pura) sed existentis finis remuneratione persensorium, solum desiderium, & intentio. Minor probatur primò: quia medium sufficiens tantum ad finem, quæ sufficiens solum, dicit possibilitatem actum efficiendi, quatenus ex parte eius est, cum voluntate, cui donatur actum liberum, & eo medio finem ultimum, si finis ultior intentus à Deo est, ac subinde possibilitatem passivam actus liberi, seu finis ultioris intenti, ut eo medio præstito à voluntate fiat: atque sola scientia simplicis intelligentiæ cognoscitur à Deo eiusque voluntati proponitur, ut eligat hæc, & omnis possibilitas

Christoph. de Ortega, de Deo Vno, Tomus II.

obietorum creatorum, atque eorum existentiam, quæ esse, vel operari possunt, quod intendit, decernat: ergo sola scientia simplicis intelligentiæ non autem conditionata de eo, quod à voluntate nostra fiet, ac eveniet, si medium illud sufficiens donetur, directiva est electionis medij sufficientis & improvidentiæ habita ex eiusmodi intentione.

7. Confirmatur eadem minor: quia ad electionem medij solummodo sufficientis, quæ talis, nulla scientia media conditionati contingit futuri sub illo potest dirigere, & inducere voluntatem Dei serio intendentis actum liberum nostrum, vel finem ipso ultiorum: sed nulla scientia (ea exclusa) potest antecedere, dirigere ac inducere voluntatem Dei ad medij sufficientis, quæ talis electionem, præter simplicis intelligentiæ: siquidem scientia visionis, quæ restat non ante, sed post medij electionem est: ergo sola scientia simplicis intelligentiæ est directiva, & inductiva voluntatis Dei ad electionem medij sufficientis ad actum liberum, seu ultiorum finem à Deo intentum, quæ talis. Maior probatur efficaciter: quia scientia media futuri contingit sub eo medio sufficienter nulla est de actu libero futuro sub illo: quia sub medio illo, non est futurus, alioqui non sufficiens solum medium, sed efficax foret: immò idem sufficiens solum est, quia actus sub illo futurus non est. Sola ergo scientia conditionata futuræ negationis actus liberi seu ultioris finis intenti sub eo medio sufficienti, siue quod sub eo medio actus liber, & ultior finis intentus non erit Deo (cuius scientiæ falsitas repugnat) adesse potest: atque hæc nequit dirigere, & inducere voluntatem ad eius medij, sufficientis solum, electionem: quin immò eam ab eius electione prolixè retraheret, si præcederet: ergo nulla scientia media contingit conditionati potest dirigere, & inducere Dei voluntatem ad electionem medij, sufficientis solum, ad actum liberum, seu ultiorum finem verè, ac serio præintendunt. Antecedens, seu minor proximè subsumpta probatur: quia implicat eum, qui verè ac serio intendit, ac desiderat, ut aliquid sit dirigi, ac induci ad medij alius electionem ex certa, & infallibili scientia, quod sub illo medio non erit: ita enim, atque ex ea scientiæ eligens electione ipsa tenderet, ut non esset, quod præintenderat verè, ac desideraverat: serio, ut esset, intentione ipsa, ex qua ad eius electionem movebatur: vaficque, ex industria, & data opera, procuraret, ac disponeret, ut non esset, quod intendere se iactabat illusoris, & circulatoris vicio, ingenuo homine (necum Deo optimo) indignissimo. Confirmatur denique eadem minor & postremus hic discursus in eius confirmationem instructus: quia ob rationem, & absurda in eo contenta quicunque scientiam mediam inveniunt Doctores, Deum scientia media non futuri consensus reprobi in finalem penitentiam, vel consensus peccatoris in actum pravam sub conditione medij, seu auxilij solummodo sufficientis, quod ei confertur ad illud eligendum, & conferendum dirigi, ac induci minime posse, vel peccatoris, & reprobi salutem verè non intendere nec serio desiderare aiunt: sed potius perditionem, ad quam ex eius media illud apponit, sciensque, & volens ex industria, dataque opera procurat.

8. Dices: hæc eadem inferri, etiam Deus, non ex scientia media non futuri actus liberi, seu ultioris finis intenti sub conditione medij sufficientis solum à se eligendi, & creaturæ rationali præstandi, illud absolute eligat & præstat. Negari quippe nequit, eam scientiam conditionatam de non futuro consentu libero sub illo medio, si præstetur, adesse absolute Deo, cum illud eligit, & nihilominus ea scientia, posita etiam vera intentione consensus liberi, à sufficientis illius medij electione non retardatur: quin seria Dei intentioni, & vero desiderio consensus nostri liberi, seu ultioris finis adnertetur, ergo nec, si ea scientia dirigatur electio medij sufficientis, cum præfata intentione ac desiderio pugnet. Nec satisfacis, si dicas: eam scientiam non adesse Deo formaliter sumptam pro priori ad electionem sed solum materialiter, sicut reliqua divina, scientiæ simplicis intelligentiæ directivæ electionis illius, identificata, ut scientia visionis, & aliorum conditionatorum scientiæ, immò, & impenitentiæ, æternitatis, omnipotentia, &c.

Li 2 quæ

media dirigente, eoque subinde natura, & causalitate prior, purificetur, atque absolute apponatur, videtur, & voluntatis, & actus creati libertas pessumire: etenim posita absoluta existentia, & præcedentia scientiæ media, decretoque electivo, & purificatio, mediis ita efficacis ac subinde absoluta etiam purificatione, existentia, & præcedentia mediis ipsius, nulla potestas voluntatis creatæ (immo, nec diuinæ) ad actus omissionem esse posse videtur: esset enim potestas ad coniungendum duplex, vel potius multiplex contradictorium. Nempe, & conditionate futuritioni, & subinde scientiæ media, & decreto electivo, & collatio absolute mediis illius per eam directio, & regulatio: siquidem omissione absoluta data posito absolute, & purificato pro natura priori medio, & conditione actum liberum sub ea fore nullquam, nunquamque verum esset: immo verum semper fuisset actum eiusmodi sub eo medio, si daretur, non esse futurum: quod futuritioni eius conditionate sub eo modo repugnans, & formale exclusivum est: ac subinde, & scientiæ media de eius conditionata futuritione sub medio illo, & decreto absolute electivi & collati mediis illius. Cum autem tot ex omissione illa absoluta repugnantiæ contradictoria inferantur, nullaque ad contradictorium, vel vnicum, coniungendum diuinæ etiam nedum humanæ & creatæ voluntati potestas absoluta dari queat, sit planè: posito pro priori naturæ ad actum liberum medio illo ex scientiæ media decretum electivum & collativum illius dirigente non esse in voluntate creatæ omittendi illum absolutam potestatem proximam, sed nullam: cum nulla alia absoluta potestas voluntatis sit, nisi, quæ eo medio indifferenter completur, cum aliud non addit. Hoc autem scientiæ media regulatum sui pro priori naturæ absoluta positione antecedente connexionem cum actu: & impossibilitatem omissionis in actu primo affert: sed nec in voluntate potestas ad medium illud abolendum, & medium aliud afferendum, sub quo omittat, casu quo omittitur, peritaret. Non ad abolendum medium illud: cum actus omnis sui principij physici perfectior sit, & cui principij sui physici destructivum esse repugnet. Sed nec ad aliud medium adducendum. Tum, quia mediis eiusmodi (puta primarum cogitationum) electio penes creatam voluntatem, eiusque potestatem, & deliberationem non est: tum, quia ad deliberandum, seu quoquo modo ex libera omissione cogitationem aliam, sub qua omittitur, adducendam, cogitatio alia deberet precedere, quæ de facto, & absolute non adest: & de qua instauratur difficultas eadem, si ex scientiæ media dirigente decretum electivum, & collativum ipsius ea cogitatio Deo inferatur. Denique ante primam cogitationem, in qua argumentum locum habet, prior alia esse non potest: quare nec potentia adhuc remota omittendi adesse voluntati potest.

3. Hanc difficultatem Herize noster d. 23. cap. 14. citato num. 192. tamen initio numeri solidam eius, ac veram solutionem attingit (quam d. 22. cap. 3. num. 26. explicandam eo loci promiserat, prope medium tamen diversè videtur à vero, respondens: medium indifferens de se, & extrinsecus efficax, eiusque electivum, & collativum decretum ex duplici Dei scientiæ provenire, ac regulari: nempe, & simplicis intelligentiæ, & conditionate: & quidem, quatenus ex prima provenit fatiunt exigentiæ effectus, seu actus liberi, qui, ut fiat, ac sit, mediis, seu auxiliis entitate, ex quacunque scientiæ proveniat, satis habet: ut autem non, nisi scientiæ media assente à Deo eligitur medium illud, & apponitur; fatiunt dignitatem perfectissimi promissoris actus liberi nostri, qui incertus, & quasi in suspensio de eventu contingenti ex ipsis futuro, non sine imperfectione de mediis ad ipsum provideret. Addit tamen: ad perfectionem hanc providentiæ, & p. omnis perfectissimi non spectare: ut ex scientiæ media futuri eventus de mediis provideat: id enim providentiæ actus liberi non perficeret, sed destrueret. His planè primam suam, & veram solutionem, atque doctrinam describit, ad quam redit: tandem numero eodem. Hanc Herize doctrinam de electione diuinæ & collatione mediis indifferenter ab extrinsecus efficacis & duplici scientiæ directione, & simplicis intelligentiæ, & media, vnicam difficultatis

præsentis componenda consentes, sectati sunt, ac mordicus defendunt Recentiores ex nostris Antonius Perez, eiusque assecr. Gaspar de Ribadeneira de prædestinatione d. 1. atque alij in manuscriptis: explicatamen autem: ex quavis harum scientiarum decretum absolutum ab alio ex alia scientiâ à Deo conceptum diversum, ex quo solo absolute medium conferretur, etiam aliud abesse in Deo esse admittendum: & ex decreto quidem regulato per simplicem intelligentiam collato medio, libertatem in actu primo proximo constitui: cum nihil impossibile cum omissione actus ex eo medio futuri ex parte actus primi supponat: uti decreto aliud scientiæ media regulatum supponit: scientiam, scilicet mediam futuri actus infallibiliter si purificetur, absoluteque apponatur conditio, quæ ex ita regulato per scientiam conditionatam decreto purificatur, atque ex parte actus primi apponitur. Unde constat in casu omissionis ex parte actus primi possibili, non quidem actum primum physicum, qui eo medio seu conditione absolute posita completur, esse impliciter destruentum: sicut scientiæ media destrueretur, cum ex alio decreto per simplicem intelligentiam (quæ eo etiam casu perstaret) absolute esset, & peristeret.

4. Dicendum nihilominus est, in omni providentiâ perfectissima Dei erga actum & finem quemvis liberum rationali creaturæ, & quæ electione mediis ab extrinsecus efficacium constare debeat, debere etiam absolutum decretum electivum, & collativum ipsorum scientiæ media dirigi, ac regulari. Hæc nostrorum omnium Doctorum conclusio est: à qua Herize verius recedere à proxima cogitatione, tametsi sua, destituit citato numero, ad solutionem necessitatis logicæ actus & logicæ impossibilitatis omissionis, ex qua respondere caperat, demum recurrenti. Probatur conclusio: eiusmodi providentiâ perfectissima essentia sua certitudinem, & infirmitatem eventus, seu finis contingentiæ erga quem est, proflus habet: alii, si medium natura sua, & ab intrinsecus efficax, contra Thomisticam Iesuanam scholam admittatur, nequit ea providentiâ perfectissima natura, & essentia sua certitudinem, & infirmitatem eventus contingentiæ prout habere, si mediis ab extrinsecus solum efficacis absoluta electio, ac subinde collatio scientiæ media de conditionata eventus futuritione sub medio illo non dirigatur, ac regulari: ergo in eiusmodi providentiâ mediis ita efficacis electio, & collatio provide absoluta, scientiæ media dirigitur, ac regulari. Maior est certa ac dogmatica in specie altera providentiæ huius, nempe prædestinatione, ex eo præcisè, quod eius perfectionis providentiâ exactissima sit. Minor verò obsecutor non est: etenim providentiâ obiectivè libera perfectissima essentia sua duo hæc solum in sua natura, & essentia claudit: præscientiam eventus ex mediis, & horum electionem, & præparationem, si eam imperio intellectuali (quod schola nostra reicit latiusque fuit impugnativus quæst. 1.) vel constituas, vel compleas: atqui electio absoluta mediis intrinsecus indifferens, etiam eventum, eiusque oppositum per se, & secundum e sumptum solum assert medium intrinsecus indifferens, quodque subinde cum eventus defectu & omissione aequè contingibile, & amice componibile sit, atque cum ipso actu: ergo electio ipsa mediis illius, nec secundum se sumpra, nec ratione mediis quod assert atque absolute apponit, certitudinem, & infirmitatem eventus illi perfectissime providentiæ adducit: ergo solum ex scientiâ directiva (quæ sola altera providentiæ pars est) (potest eiusmodi electio & collatio absoluta mediis, ac subinde providentiâ eam eventus contingentiæ prout certitudinem, & infirmitatem sortiri. Atqui nequit eam sortiri è sola scientiâ simplicis intelligentiæ de possibilitate eventus quæ electionem eius mediis dirigit: cum eadem scientiâ possibilitatem defectus, & omissionis eventus illius æque repræsentet, atque eventus ipsius possibilitatem ex medio illo ad cuius electionem dirigit: ac proinde, & de se, & coniuncta etiam cum electione, & absoluta mediis positione, æque est cum eventus defectu, & omissione sub illo medio ea scientiâ coniungibilis: ergo nisi absoluta electio & collatio mediis illius ex scientiâ media de eventus conditionata futuritione

sub medio illo præcedat intrinseca & essentialis certitudo, & infirmitas euentus prouti cuiusmodi perfectissima Dei prouidentia, ac Deo quam exactissime potest contingentis euentus prouisorius nusquam poterit adesse.

5. Stata quidem hæc Thomistica scholæ societatis doctrina, & gloria in re scholastica præcipua: scientiæ nimirum mediæ explicatione, & illustratione concordiam certitudinis, & infirmitatis diuinæ de creatis nostris actibus, & euentibus liberis cum horum libertate ex patribus, & Theologica ratione, Scholasticis, & Controuersistis in apertum adduxisse. Quod si cuiusmodi media scientia mediorum de se indifferens, & extrinsecus efficacia Dei absolutam electionem, & subinde collationem eorum non dirigit: quare nec ad illam prioritate, quasi naturæ, præcedat, prouidentiamque exactam Dei de nostris contingentibus constituat; horum quidem contingentia libertasque saluabitur; intrinseca, & essentialis vero eius prouidentia certitudo, & infirmitas euentus contingentis pessumbit, ut hæc demonstrauimus: ac subinde improbus tantorum Doctorum in ea scientia erucenda, explicanda, adstruenda, ac vindicanda labor deterrimo sensu improbus erit, planèque otiosus, & rei Theologiæ profusus inutilis. Is enim fructus eius scientiæ Theologiæ commodus est: certitudinem diuinæ huius exactissimæ prouidentia de nostris contingentibus prouti cum horum contingentia, & libertate conciliare; qui si abesset, otiosa, inutilis, ac perniciosa Theologia scientiæ mediæ doctrina esset, ac disturbandis Scholasticorum mentibus appositissima: ut in eius usu ad controuersias de incarnatione, & alias Theologicas dirimendas, quæ hanc concordiam non concernunt, apud Recentiores plures est videre: qui inanis ex scientia media difficultibus Theologiam questionibus de possibili inutilibus opplet, uilibus Theologiæ, quæ de facto est, vel omittit, vel sciunt ac perfumit, & indignè vix attrahit. Vnde constat, quam immerito, atque in scholæ suæ Magistros, & Duces irreuerenter Recentiores memorati num. 3. ad directionem decreti electiui, & collatiui absolute eorum mediorum in prouidentia exactissima Dei de nostris contingentibus inclusi scientiam mediam excluderint, solamque simplicis intelligentiæ admiserint ad decreti illius directionem. Dixi excluderint: nam si etiam cum simplici intelligentia scientiam mediam dirigere decretum absolute electiui, & collatiui medi illius admittant: iam in toto illo coniuncto scientiæ adequatè directiue scientia media præcedit medi illius absolutam prioritatem naturæ ad actum, seu euentum prouti positionem: cum qua ponitur ex parte actus primi, & ad actum seu euentum absolutum necessitas, & ad eius omissionem impossibilitas antecedens: atque difficultati contra communem nostram conclusionem que eos exorbitare, atque in aulæ, & præcepta ire egissent cum nostris reliquis obnoxii.

6. Sed quandoquidem Recentiores isti eius difficultatis metu a directione decreti illius absolute electiui, & collatiui medi extrinsecus solum efficacia in prouidentia hac actus seu euentus contingentis exactissima scientiam mediam volunt excludere: quidnam scientia media in exactissima prouidentia præstabit? quare in eius conceptione partes ager? quodue minus subibit? Dei, inquit, omnis, nulliusque ignari mentem ornare, ac prouidenti ex alia simplici intelligentiæ scientia de euentu seu actu nostro contingenter futuro comitanter assistere: cuius comitante assistentia Deo prouidenti, quod de rei euentu, & medio illo incertus, & ignarus prouideat, dici absolute non potest: Quemadmodum, nec de femina, cui occurrit amantis turpis, libidinosusque eius aspectus, & affectus si ad facrum, vel concionem audiendam templum adit: non tamen ex eius euentus scientia, comitante solum, sed ex alia, ex qua templum adire decernit. Cæterum, si scientia conditionata euentus sub illo medio, si apponatur, futuri, nullatenus, ut absolute eligatur, inferuit, sed respectu eius electionis merè comitanter scientia illa media se habet: Deus non eligit, nec prouidet de eo medio, quia est euentus conditionati sub eo futuri condicius, & prudens, magis quam, quia conscius, & prudens

oscitationis Turcæ, vel ortus vermiculi, aut floris in horto; ea enim omnia, & reliqua æque comitanter cum scientia simplici intelligentiæ, quæ sola electionem dirigit medi illius, ac prouidentia de euentu contingentis subferit per te.) Deus, quia omnis, cognoscit: ac prouide æque comitanter (quod ad medi electionem, prouidentiamque de euentu contingentis per illam prouiso attinet) cum scientia simplici intelligentiæ eorum omnium scientia se habet, atque scientia media de futuri conditionata euentus sub medio eligendo, si apponatur: ergo non aliter dicitur Deus eligere, & prouidere de medio ad euentum contingentem, non ignorans, sed (cuius futuri conditionatæ euentus contingentis sub medio illo, quam sciis, ac non ignorans electionis Turcæ, vel ortus vermiculi, aut floris in horto. Equid autem horum comitans scientia perfectissima prouidentia, & prouisoris, seu prouidentia Dei de medio ad euentum contingentem afferit: Ergo nec scientia media de futuri euentus conditionata, quæ medi ad illum electionem non dirigit, nec prouidentiam ingreditur, sed solua scientiam simplici intelligentiæ electionem dirigit, & subinde prouidentiam de medio ad euentum illum constitutentem comitatur, quæquam perfectionis, certitudinis, ac infirmitatis diuinæ prouidentia, & prudenti electiui medi illius, ac subinde exactissimæ prouidentia potest afferre.

7. Dices: obiecta alia omnino disparata ad euentum contingentem se habere: quare & ad electionem & prouidentiam de medio ad illum: est futuri euentus eadem conditionatam, ac subinde eius scientiam conditionatam respectu futuri euentus eadem euentus absolute, & electionis, & prouidentia de medi ad ipsam non se habere disparata, & impertinentem, licet se respectu earum comitanter habeat solum. Contra quidquid ad aliud nullatenus conducit impertinentem, id ad aliud habet, tamen id quod ad aliud conducit alio titulo comitatur: id enim quod ad rem aliquam nec est, nec est, impertinens omnium sententia, & definitione ad rem illam est. Vel ergo scientia media de futuri euentus conditionata euentus contingentis sub medio illo eligendo, quo absolute huius futuri omni ad Deo prouidentia electioni, & prouidentia de medio ad contingentem absolute futuri euentus conducit, inferuit, tuncque perfectionis, electionis, & prouidentia de contingentis absolute futuri euentus in Deo subinde ponitur vel nullatenus ad perfectionem electionis, & prouidentia illius conducit ac inferuit, nec eo titulo in Deo prouidentia eligente medium illud ponitur sed titulo alio: nempe omnis scientiæ Deo propriæ, seu quia omnis est Deus debet? Si primam scientia media de futuri euentus conditionata sub medio eligendo, non comitanter solum, sed antecedenter se habet ad eius electionem, & prouidentiam de eius absolute futuri euentus, seu illiusque horum absolute existentia conductam, atque inferuentia sunt: si autem dicas secundam, nempe perfectioni electionis, & prouidentia illius nullatenus scientiam illam mediam inferuire: neque eo titulo perfecti & prudentis electoris, & prouisoris, sed alio titulo omnis in Deo poni, non solum comitanter sed prouti impertinenter ad eam Dei electionem, & prouidentiam earumque perfectionem se in Deo habent, atque æque aliorum obiectorum scientia; neque ex eius scientia assistentia Deus formaliter non ignorans prouideat, sed solum materialiter. Vnde qua prouisor contingentis euentus perfectus haud quaquam erit, sed de euentus futuri suspensus ac formaliter incertus. Confirmatur hæc omnia: quia eius scientiæ comitancia sola formaliter, non vero formali præsuppositione ad electionem medi, aut ingressu in prouidentiam, neque prouidentia certa de euentu contingentis formaliter constituitur, & excludit: at de conceptu prouidentia perfectissima, & exactissima diuinæ (de qua disputamus) est certitudo formalis, seu esse formaliter certam, ergo sola comitancia scientiæ mediæ non constituitur, nec euentus Dei prouidentia de euentu contingentis, ut esse debet, formaliter exactissima, & perfectissima: subindeque nec Deus perfectissimus de euentu illo prouisor (qui talis perfectissima formalis

ter providentia constitui solummodo potest) nisi ea scientia media praecedat.

8. Denique pura haec comitantia scientia mediae sine directione, & antecedentia ad electionem medij in providentia perfectissima impugnatur, & confirmatur nostra communis conclusio. Etenim, quicunque creatus, & prudens provisor eorum quae serio intendit, & quibus ut eveniant, exacte vult providere, antequam media eligat, & ad eorum absolutam existentiam de mediis provideat, quid sub eis futurum absolute sit, nec solum quid ex eis esse possit, sagaci, &, studiosa industria, & diligentia coniectatur: nec prius media eligit, nec postea alia, sed ea, sub quibus, si adhibeantur, certius, securiusque intra coniecturam tamen, & probabiliter quam solum potest) eventum fore conditionate praevidet: nec ea eligeret, si certior notitia de eventu conditionate futuro sub eis vel aliis mediis se habiturum speraret, priusquam hanc etiam acquireret ac praehabere: ergo ad perfectam mediorum ad serio tota qua intendi licetate potest) intentum finem absolute obtinendum electionem, exactamque providentiam scientia de fututione conditionata (quam certa ab intendente & ita exacte providente haberi possit) debet natura praecedere, atque medij electionem illam dirigere: ergo & in Deo contingentem nostrum eventum ita serio intendentem, & exactissime de eius absoluta fututione providentem scientia media certa, & infallibilis de eius conditionata fututione sub medio eligendo debet antecedere eius electionem, ad eamque dirigere, nec sola simplex intelligentia de possibilitate eius sub medio illo ad electionem eius & providentiam hanc sufficit. Exemplum scientia solum comitantis, ut sunt foeminae de aspectu, & affectu amasi impudico, si Templum sacri audiendi causa adeat, vt decernit & re aduersionem non esse potius & nostra. Siquidem, vt eius eventus non ignora sed sciens, prudenter templum adire absolute dicatur, eius voluntatem determinatam, ac deliberatam debet non comitati solum sed praecedere. Non quidem vt quid ad voluntatem aduendi templum inducens, & dirigens: scilicet enim ex ea scientia aduendo templum peccaret, sed, vt quid ab eo templi aditu retrahens, quod ad deliberandum de aduendo templum vel domi manendo debet praecedere non minus quam scientia ad templum aduendum inducens vt patet: siquidem utraque scientia libertatem voluntatis in actu primo, atque indifferentem potestatem ad vtrumvis, vel manendum domi, vel templum aduendum constituit: quare libertatem, ac deliberatam voluntatis determinationem aduendi templum, qua talem antecedit: ac proinde nec ignoramus, sed scientem, ac praeficiam eventus illius templi aduelli foemina absolute & merito, dicitur quae immerito ita diceretur, si determinationem determinatam, ac libertatem templum aduendi non praecedere, sed comitante solum eventus illius scientia conditionata ac subinde parum materialiter, se ad illam haberet: quare exemplum hoc ex re, & conclusione nostra est, non aduersionum: siquidem ad libertatem determinationis aduendi templum, cui solum inferuire potest, debet scientia occurrere, & affectus pravi Amasi ex parte actus primi praecedere, tamen ad physicum determinationis inducendum a qua retrahit potius ex parte actus primi non praecedat, sed comitetur: scientia autem media eventus providendi sub eligendo medio, si adhibeatur inductum de se ad medij electionem est; nec alio titulo in exactissimo, & perfectissimo eventus provisoris, nisi qua inductiva ad eam electionem, eiusque infirmitatem est requiri potest, ad inductionem autem ad medij illius electionem debet abs dubio ad illam naturam praecedere, atque ex parte actus primi supponi: qua praecedentia foelusa comitante adesse provisorio Deo ad eiusmodi electionem, perfectamque, & exactissimam de eventus providentiam, nec citius, nec magis, quam reliquorum omnium scientia, & attributa reliqua Deo, qua Deo, non autem, qua perfectio provisorio, debet adesse.

CERTAMEN IV.

Difficultati propositae aliorum solutiones rejectae.

1. Difficultatibus contra nostram hanc, & communem ceterorum conclusionem appositis respondent plures, nec indolenti Recentiores: principium remotum, nec immediare inductivum, & influxivum in actum libertatem, & potestatem voluntatis proximam, & absolute talem ad vtrumvis non constituere: quare ex eius principij remoti determinatione ad vnum, & infallibili connexionem cum illo eiusque impossibilitate cum extremo altero, nullatenus principij proximi indifferentiam, ac subinde neque actus, seu eventus libertatem everti: quare principij remoti ita connexi cum actu exclusionem ex parte actus primi ad absolutam potentiam, & actus, libertatem nullatenus requiri. Decretum autem electivum, & collativum medij, seu auxilij regularum per scientiam mediam, ex quorum coniuuncto cum absoluta medij illius positione actus necessario, est futurus, & eius omnisio impossibilis, remotum principium est, & scientia media, qua regulatur, adhuc remotius, & quorum neutrum influxivum in actum, cui ex remotis suis locis, & signis conueniunt: sola siquidem potentia cum medio, seu auxilio indifferenti de se principium influxivum in actum illum adaequatum, & totale est: quare nec decretum regularum ea scientia, nec scientia ipsa potentia, & actus libertati absolute officiant, nec ad eam constituendam, seruandamque pro natura priori ad actum debent exclusi supponi. Huius solutionis fundamentum ita disseci controu. 4. de volunt. d. 6. quaest. 2. certam. 2. a num. 3. vt ostios prolixius nunc à fundamento solutionem hanc confutarem: vsque adeo hebetiores alij Recentiores, quorum pressio (honoris causa) nomine meminimus ibidem certam. 3. num. 7. post med. principium, & causam remotam à causalitate effectus remoti, ac subinde à potentia, absolute tali, causandi effectum illum remouent: vt causam per accidens solum, vt musicam in edificatore ad edificandum, effectus illius esse velint, & impertinenter se ad illum habere: quare causa, & potestatis proxima nihilo posse, siue remota causa, & principium adit, siue absit immutare, sed iudem hanc, & plane paradoxam doctrinam relegui ibidem num. 8. Tertio alij ad principia extrinseca voluntati operaturae (cuiusmodi decretum absolute electivum & collativum medij de se indifferentis, ac scientia media illud regulans sunt) quae eius libertati officere proinde nequeunt, recurrunt, & hoc confutari certamine 4. num. 6. estque Thomisticae Dominicae praefinitionis, ac praedeterminationis, & creatae libertatis concordia, ac tentata ab eis prima solutio, sicuti, & alia Recentium Murcianorum pro suis Suaristicis praefinitionibus, (quae praesenti difficultati aptari facillime potest, & ex connexionem ipsa intrinseca, & physica praefinitionis (et idem est coniuncti de decreto regulato per scientiam mediam, scientiaque ipsa, & purificatione conditionis) principij cum effectu libero delamitur ratione cuius connexionis ab effectu ipso libero tam praefinitio, quam coniunctum illud in sui existentia physice dependeat, tanquam à necessario connexionis termino: quare nec eius libertati quam supponit possit officere. Hoc etiam disseci ibidem numero septimo, & certamine 3. numero tertio.

2. Quinto alij recentissime respondent: absolutam purificationem, & existentiam conditionis, mediue indifferentis illius à decreto illo regulato per scientiam mediam, quare neque à scientia media, determinate non pendere: cum ex alio, aliisque decretis purificatis, apponitur, & in se existere absolute possit, & aequae, atque ex hoc regulato per scientiam mediam absolute existens, & appositum medium illud, seu conditio est: inde,

inde, inquit, medij eius absoluta existentia & purificatio à quovis eorum decretorum determinatè præcedit: quorum subinde nullum determinatè præcedit absolutam conditionis, seu medij, & euentus existentiam: quare & conditionis, seu medij illius absoluta existentia, & appositione ipsa nusquam bene, ac rectè decretum ex eis alterum determinatè inferitur: ac proinde quatenus ad actum liberum per se absolute medium illud præcedit à decreto regulato per scientiam mediam atque ab ea scientia, quibus determinatè eius absoluta existentia non conueniunt, minimè procedit: inde neque actus, seu euentus liber ab eo medio proueniens: atque adeo, nec decretum illud actus pro natura priori supponit, quem subinde potest adquirere, & medium illud, à quo per se causatur, & procedit, ab eo decreto regulato per scientiam mediam determinatè proueniat: non autem (ut possit) proueniat à decreto per scientiam aliam regulato. Nihil præstat solutio: solum enim probat per se, id est essentialiter, tangam illud ab eo decreto scientia media regulato, tangam à principio sui unico, & essentiali ad suam absolutam existentiam, in suo absoluto esse non pendere: non autem de facto verè, & absolute tangam à sui absoluta causa pro priori natura absolute existente non pendere in sua absoluta existentia pro posteriori natura de facto absolute ponenda, cum ex eo solo decreto ita regulato medium apponitur, & pro vteriori alio posteriori actus ab eo proueniens: inde vero tota oritur difficultas coniungendi cum coniuncto illo pro natura priori, & antecedenter, etiam non essentialiter, de facto tamen, & absolute posito, connexo cum euentu seu actu atque cum eius omissione impossibilem, omissionem: quare & omittendi (sine qua libertas ad actum illum esse nequit) potestatem, ac rursus: quomodo decretum illud ita regulatum possit per actum, ad quem vtpotè effectum suum (esto remotum, quod parui refert ut dixi num. 9.) de facto pro priori natura absolute existens supponitur adquire, atque in suo esse dependere sine repugnantia mutue causalitatis physice manifesta. Confirmatur: quia vtrique repugnantia, non stat in eo quod causa, & effectus per se eo sensu aliqua sint, siue quod effectus essentia sua ab illa vnicè essentialiter dependeat, aut ex accidenti: sed ex eo, quod absolute verè, ac de facto à causa effectus causetur, & dependeat. Alioquin omnis fere effectus natura sua permanens posset suam causam producere, ut calor calorem, atque ignis ignem, &c. à quibus producti ex accidenti fuerit: cum eo sensu, per se, & essentialiter ab his determinatè eorum absoluta existentia non pendeat: siquidem produci ab aliis possent. Secundo: si hæc causis vere talibus de factoque producentibus respectu effectuum repugnet: quia causa, & effectus sunt: nec causis, & effectibus per se, id est essentia sua talibus, repugnare vllatenus suadebitur aut defendes. Tertio, & medium, siue auxilium, à quo actus, siue euentus contingens prouenit, posset ab actu in sui absoluta existentia pendere: siquidem ita essentialis causa eius illud auxilium non est, ut æque ab aliis produci nequeat: Vnde rursus: etiam medium, seu auxilium physica prædeterminatio esset saluari contra hos Recentiores, posset actus libertas: cum prædeterminationis huius absolute positis dependens ab actu libero physice esse posset nec aliam, quam consequentem, necessitatem induceret.

3. Murciani Recentiores ex suo principio, ad decretum comitans concurrendi ad actum determinatè cum creata voluntate componendum cum huius & actus libertate excogitato, (nempe cum duorum, seu duarum libertatum exercitium ad aliquid absolute liberum apponendum requiritur, feruari in eo apponendo vtriusque, & eius, quod apponitur libertatem, quoties huius conditionalis veritas saluatur: si alter ex parte sua hoc agat, alter ex parte sua, seu, quod ipsius est, ad id agat: Tametsi in alterius potestate non sit actio alterius) præsentis difficultati respondent: feruari libertatem voluntatis & actus proueniens ex medio indifferenti de se absolute, non aliter posito, quam per decretum regulatum per scientiam mediam: quamvis, ut ita ortum: ratione scientiæ mediæ, quæ supponitur

cum omissione actus sit impossibile, nec scientia mediæ, ac decreti illius præcedentium absoluta positio, & præcessio ab eius actus positione, & libero voluntatis exercitio in eius appositione pendeat aut dependeat: quare neque abici, aut impediri, ne pro suo priori suo vel potius fuerit, à libero voluntatis exercitio in suo actu edendo valeat, neque, ut suo loco, & signo præri fuerit, adquire: etenim, etsi hæc ita sint, cum conditionis, seu medij ex hoc, vel illo decreto, hæc vel illa scientia regulato purificatione, & absolute appositione, penes creatam voluntatem non est sed penes diuinam coniunctam cum creata in actus productione, & requiruntur, ut suam voluntas creata exerceat prædeterminationem, ut suam voluntas exerceat fati. cit. si Deus, quod ex parte sua est præter, nempe medium illud indifferens (quod de facto ex decreto regulato per scientiam mediam solummodo ac non aliter, siue per nullum aliud decretum aliunde regulatum in suo absoluto esse actuali, & existentia apponitur) absolute per aliud medium regulatum per scientiam simpliciter intelligatur, vel conditionatam aliam quampiam, pro casu omissionis apponere. Hoc enim fati habetur ad veritatem conditionalis illius. Si alter ex parte sua agat: quod per ipsum est, alter etiam, quod per ipsum est, seu ex parte sua est ad id ipsum agat: quo solo virtute exercitio circa id ipsum libertas abunde saluatur. Video cognitionem hanc ingenuis alii Recentioribus placuisse. Nobis autem, qui sincerius veritatem quærimus, nec per ambages adendum putamus: nec multis discolorum machinis, sed quam possunt paucissimis inuenimus, aliisque tradendum putamus, principium illud ad sensum, & intentum vtrumque Recentiorum illorum nequam non displicuit: & quod ad concordandum restitutum in actu hoc determinatè exercendam libertatem cum decreto Dei comitanti concurrendi ad eundem actum determinatè inuilem, & repugnantem ostendit tom. I. de Deo vno controu. d. 3. q. 3. decretum hoc remittens determinationem voluntatis creatæ multo ex capite quovis modo adstruat confutatur: quæ, quoad hoc impugnationibus superfludendum necesse nunc erit.

4. Quatenus verò ad præsentem attinet, facile ingenuatur discursus: quoties enim effectus indifferens ab exercitio duplicis libertatis duorum ad illum absolute ponendum pendet, necesse est, ut de facto absolute illud apponatur ab vtroque quod ex parte ipsius, seu per ipsum est de facto apponi: maxime, cum exercitium liberum ex parte vnius pro natura priori ad exercitium, & potestatem liberam alterius requiritur, quandoquequeque exercitio alterius absolute non est huius non est extremum libera absolute potestas: ergo fati non est, quod alter agat conditionatè, quod ex parte ipsius est, si alter, quod ex parte sui est, egerit, ut huius alterius exercitium absolute libertas: sed oportet ut vterque quod ex parte ipsius est, absolute faciat. Atqui per hoc non potest de facto, & absolute ex parte Dei; quod ex parte ipsius apponi necessario absolute debet, ad omissionem actus, & sine quo omisso illius est absolute alteri voluntati creatæ antecedenter impossibilis, etiam conditionatè in casu omissionis apponendum verificetur: ergo non potest de facto absolute libertas in actu primo, seu potestas eius ad actum, vel eius omissionem: quare neque actus libertas de facto à voluntate efficiendi. Maior tamen ueritas est certa: & cum vnius exercitium liberum antecedenter, & pro natura priori requiritur ad libertatem alterius in actu primo, & liberum subinde exercitium alterius est potestatis libertas quæ post se requiritur omnino ad operandum potestatis libertas quæ post se requiritur iuxta quam potestatem potest operari, vel non operari: iuxta quam potestatem omnia requisita ad operandum, & non operandum, absolute, & de facto sunt, ut operari, vel non operari pro libero in actu primo absolute, & de facto causa liberæ potestatis: quare, non posito absolute vno ex requisitis alterutrum deficit plena, & absolute ad veritatem potestatis. Hinc contra necessitatem decreti prædeterminationis & prædeterminationis à nostris Doctoribus inferentium prædeterminationis physice auxilium sufficiens, & potestatem liberam ad vtrumvis adesse non possit.

5. Minor est aduersariorum: qui plane fatentur ne-

hilum, seu medium de se indifferens, & solum ab extrinseco efficax vnicè à decreto regulato per scientiam medium pendere, & vnicè de facto apponi, cum quo coniuncto non solum potentia absoluta, & de facto non est omittendi, sed est ad omissionem cum eo coniuncto repugnantem, & impossibilem, antecedens absolute, & de facto impotentia, & impossibilitas: ac proinde solum admittunt conditionatum, necdum absolutum, decretum, quod esset, si voluntas omitteret ex alia scientia regulatum, quo auxilium, seu medium illud absolute poneretur: & cum quo esset absoluta omittendi potestas, quæ planè cum coniuncto auxilij, vnicè ex decreto per scientiam medium de facto regulato absolute positi, non est. Confirmatur vrgentissimè in schola nostra Thomistica Iesiana (in qua disputamus) cuius argumenta omnia enumerantur, si potestas libera absolute, & proximè talis sufficienter constituitur ex potestate absoluta ad vnum tantum extremum, & potestate conditionata ad aliud, si hoc aliud seu casu, quo hoc aliud adesset, etiam de facto, & absolute non sit: quia, inquit, cum adesset decretum prædeterminatiuum, & prædeterminatio ad actum, si tamen omitteret ex non adesset, sed quod agendum ex parte Dei esset, vt omitteret. Et contra cum absolute his solum ex parte Dei positi omittit, esset tamen, si non omitteret voluntas, sed ageret, decretum prædeterminatiuum, & prædeterminatio ad actum, tamen in potestate voluntatis nostre non sit, quæ à Deo sunt de facto impedire, ne faciat, nec quæ à Deo tunc essent asserere: stareque conditionalis illius Recentiorum veritas, cuius sola veritatem libertatem, & Dei, & nostri in exercitio libertatis circa actus saluari arbitrantur. Quid ergo Recentiores Thomistæ Dominicanos à libertatis euestione, & negatione, ac impossibilitatis auxilij sufficientis impugnant illi Recentiores: quibus, vt se protegent, atque se ipsos tela retorquant, æreum adco principio suo eipsum minitant,

CERTAMEN V.

Firma præfate difficultatis solutio.

SOLIDA ergo præfate difficultatis solutio, facilis quidem, si doctrina nostra scientiæ mediæ medullis penetratur atque exenteretur, se prodit. Explicui autem nom. I. de Deo vno controu. 2. de scientia, & hic controu. de voluntate d. 6. quæst. 2. penitus soletis, scientiæ mediæ naturam quantum ad difficultates eorum locorum proprias, opus erat, atque opportunum: ex quibus illud ad præsentem difficultatem memorandum est. Connexionem, scilicet, scientiæ mediæ, quasi physicam, intrinsecam, & propriam, etiam cum condicio purificata, atque absolute posita est, ac proinde, & coniuncti ex scientia mediæ, & conditionis purificatiæ constati cum obiecto scientiæ mediæ tantummodo esse: sicuti, & cuiusvis scientiæ de re quapiam, pro quocunque statu per illam representato, connexio intrinseca cum re illa pro eo solum statu, pro quo illam representat est, etique solummodo potest: etiam si illi extrinsecus, quicquid velis adiungatur: siquidem nihil alicui rei extrinsecus adueniens, & adiunctum potest intrinsecam cum alio connexionem, quam de se res non habebat asfigere, & asserere. Sicuti nec potest naturam, & essentiam rei mutare, quod ei extrinsecus solum adiunctum est: immò nec res ipsa eadem in natura, & essentia sua manere, si alicuius adiuncti extrinseci, vel etiam intrinseci: accessu intrinseco eius naturæ diceretur: de eadem enim natura secundum entitatem, & essentiam suam connexionem habere, ac simul non habere cum alio manifestam contradictionem inuoluit: verum quidem est; rem de se cum aliquo intrinsece naturæ, & entitatis sui non connexionem per aliquid intrin-

Christoph. de Ortega, de Deo Vno, Tomus II.

secè inherens, vel etiam extrinsecus adiunctum, ad vnum determinate agi & adigi, posse actiue, vel impeditiue: vt physica prædeterminatione à Deo immixta voluntati, vel decreto prædeterminatio, aut præfinitione actus contrarij, vel de omissione illius extrinsecus assilente voluntati fiet voluntatis, quamvis intrinsecus & natura sua indifferenti, & inconnexa, vel actus vel eius omisso necessaria, & extremum alterutrum impossibile: quare in coniuncto ex voluntate, & adiuncto erit alterius extremi physica & antecedens necessitas, & impotentia, seu impossibilitas antecedens physicè extrema aduersi.

2. Sed tamen opus ad id est vt physica necessitas determinatio, & connexio cum extremo altero, ac subinde alterius oppositi impotentia absoluta, physicaque, & antecedens impossibilitas, & impossibilitas coniuncti huius cum extremo aduerso tota ab adiuncto voluntati, seu rei de se inconnexa cum extremo altero, atque cum alterutro componibili toti illi coniuncto afferatur, quia voluntas, seu res de se indifferens ad vtrumvis, & inconnexa cum altero extremo aliquid de suo ad antecedentem necessitatem, & connexionem coniuncti illius cum extremo vno, & impotentiam, seu impossibilitatem cum altero aduerso conferat de suo, sed ab adiuncto extrinseco, siue ipsi indito, siue assilente, cum quo coniunctum illud cum altero extremo antecederet connexionem, & cum aduerso pugnant constituit, solummodo patitur. Notum & exemplis adductis physica prædeterminationis, & decreti prædeterminatiui, seu præfinitionis actus, vel omissionis determinatæ componentis, seu constantis coniunctum voluntatis, & prædeterminationis, seu decreti, aut præfinitionis alterius extremi ex oppositis, in quo absoluta, & antecedens necessitas extremi vnius, & impotentia, ac impossibilitas extremi aduersi tota, penes physicam prædeterminationem, decretum prædeterminatiuum, seu præfinitionem vnius extremi, ipsique intrinseca, & essentialis est, totaque ab eis coniuncto illi afferatur: quin ad eam antecedentem necessitatem coniuncti illius ad vnum extremum, & connexionem, atque impotentiam ad oppositum, & cum ipso impossibilitatem aliquid de suo partialiter adhuc, ex parte sua, reliquum quod de se in coniuncto illo indifferens est, adducat, & conferat. Si enim physica prædeterminatio, vel decretum, aut præfinitio alterius extremi, cum quibus voluntas coniunctum illud natura ad extremum illud antecedens constet, connexa cum extremo illo natura, & essentia sua non essent, & cum opposito extremo inconnexa, in coniuncto illo, nec esset antecedens necessitas ad illud, nec ad oppositum antecedens impotentia, & impossibilitas. Ex terminis item ipsis euidens hoc ipsum notatum est: quia cum coniunctum quodvis nihil aliud sit, aut contineat, quam partes, quibus constat, si partes eius omnes indifferentes in se ad vtrumque extremum sunt, nullaque earum cum altero extremo antecederet connexa, & cum opposito inconnexa, coniunctum totum indifferens physicè ad vtrumvis erit, nec ad alterum necessitatem antecedentem, ad alterum vero oppositum impotentiam, & impossibilitatem physicè, & realiter continebit. Maxime in præfinita materia, in qua vim motumque medij indifferents, nec adiuvat scientia mediæ, nec immutat, sed omnino se impertinenter habet ad ipsam, vt dicebam controuersia de voluntate d. 6. quæstione 2. Siquidem medium illud indifferens, & quauis alia scientia conferretur, eadem vi, & modo ad actum moueret.

3. Ex his porro notatis duobus certis, & euidensibus duo ad rem præsentem, euidenter etiam inferuntur. Primum scientiam mediæque (quæ vtpote decreti vnicè electiui, & collatiui directiua) absolute medij de se indifferents, solumque ab extrinsecus efficax ad actum creatum, seu euentum contingentem pro naturæ prioris ad actum seu præcedit conditionis purificatione seu (quod idem est) medij illius absoluta positione, intrinsecus, & natura sua absolute cum absolute futuro contingentem actu vel euentu physicè non connecti, cum quo ante purificationem conditionis seu medij illius absolutam positionem non connectebatur, sed solum cum eo, vt conditionatè futuro, & quod

Mm quod

scientiam mediam de illo, ac demum mediatur, sed non merito, ut diximus tom. 1. de Deo vno controu. 2. de scientia, & controu. 3. de decreto concurrenti cum causis liberis creatis, decretum medijs illius collatum. Totum ergo coniunctum quod prius natura absolutum effectum contingentem antecessit, ab eiusdem absoluta contingentia, si ac libera positione in sui existentia pendet: sed mediatur ratione dependentiæ immediatæ futuritionis conditionata, quæ ad scientiam mediam, & reliqua coniuncti subsequenter supponitur: quare & ab vltimo exercitio libero causæ in effectus contingentis absolutæ positione, & quod absolute præcesserit natura ad ipsum, dependet, acquiruntque est, & ne præcederet potuit per omissionem sub auxilio eodem impediri: foret enim tunc scientia media de conditionata omissione, nec ex scientia, quæ modo est daretur: si à Deo pro libero daretur, ut posset. An verò daretur? Puræ diuinationis, non autem disputationis Theologicæ negotium est.

7. Cum verò certum, constansque sit necessitatem absoluti contingentis, quæ ab vltimo exercitio libero causæ liberæ in eius absoluta positione pendet, ut sit, suoque loco fuerit, potuitque impediri, ne suo loco fuisset (tamen semel possum abici nequeat, & à suo illo loco sine contradictione amoueri) necessitatem consequentem logicam illatam, seu consequentiam ac libertati, & causæ liberæ, & effectus contingentis, non adiectam, sed amicam solummodo esse, non antecedentem, & libertati vtriusque adiectam: constans etiam ac certum esse debet necessitatem hanc extrinsecam, mutuoque, ut sic loquar, à futuritione conditionata acceptam, in eandem, atque coniuncto illi extrinsecam, nec causæ creatæ, nec effectus contingentis libertati absolutæ efficere posse: etsi ex suppositione coniuncti illius, & conditionatæ futuritionis, quæ consequentem illam necessitatem, ex quoque decreto, & scientia Dei purificaretur conditio inuoluti, atque in coniunctum illud deuoluat impossibilitatem logicam, & consequenter nequeat effectus non esse. Vnde, patet æquiuocationis fallacia, quæ tot alias ingeniosos nostros Recentiores decipit. Inquirentes, & excoGITantes modos à nobis impugnatos totis cert. 3. & 4. ut cum auxilio illo posito vinceret decreto regulato per scientiam mediam, nec aliunde in hac prouidentia exituro absolutam potestatem omni repugnantia exclusa, omittendi effectum illum inuenirent: cum coniunctum illud extrinsecus participatam necessitatem consequentem effectus absoluti supponat; tamen per totum intus in eum coniuncti illius, quod de se totum indifferens est, ut ostendimus, & quod solum naturæ priori effectum absolutum contingentem antecessit, causæ liberæ effectum contingentem omittere liceat potestatem antecessentem.

8. Sed quæ iniquis absoluta potestas de facto adest ad absolute omittendum actum purificantem & ponentem absolute auxilium, quo absoluta potestas constituitur decreto illo vniuerso regulato per scientiam mediam ut inde futurio illa conditionata à liberæ nostræ potestatis absoluti exercitio obiectiue pendat solumque consequentem necessitatem auxilio de facto posito inducat? Nisi enim pro naturæ priori decretum absolute præcedat positione, de facto, auxilium quod de facto ab eo vniuerso pendet absolute non est; ac subinde neque ad actum absolutam illa nostra potestas, quæ illo absolute posito essentialiter constituitur. Si autem pro naturæ priori decretum illud positione præcedit, ut absolute auxilium, & potestas nostra, quæ ad actum de facto est, consistant, nulla est absoluta potestas ad eius omissionem nisi chymærica: cum decretum illud essentia sua futuritionem conditionatam constituat, & supponat, vtpote per scientiam mediam essentialiter regulatam, atque essentia item sua auxilium (purificationem, scilicet, conditionis qua conditionata actus futuritio in absolutam necessariam transit) pro naturæ priori ad actum ipsum deuoluat: ac subinde absolute eius omissionem reddat pro eodem priori impossibilem: quare neque ab exercitio vltimo libero absoluto nostre absolutæ potestatis, quæ eo decreto ponitur, potest conditionata actus illius futuritio obiectiue pendere. Respondetur potestatem absolutam ad actum, vel eius omissionem emittente, & auxilij, & voluntatis nostræ adæquate constitui, cuius actiua vis ad vtrumvis, nec augetur, nec minuitur aut decuratur, à

Christoph. de Ortega de Deo Vno, Tomus II.

quouis decreto ponatur illam complens auxilium; nec determinatur ad aliquod extremum, impediturque ad aliud apponendum, nisi id quod ipsam antecessit totam de se, & intrinsecam habeat cum altero physicam connexionem, & cum altero extremo impossibilitatem asseratque: eam autem decretum illud regulatum per scientiam mediam de se, & intrinsecè non habet, nec asserit, licet ratione futuritionis conditionatæ, quam essentia sua mediatur supponit, & conditionis purificatione, seu auxilij indifferenter absoluta positione, cui causaliter connectitur, Logico solum, & illationis transitu conditionatus actus transeat in absolutum: ea verò conditionata futuritio quæ supponitur, obiectiue solum ad scientiam & decretum illud ac verificatione non autem physicè actiue supponitur: quo in genere obiectiue ab absoluta actus futuritione pendet ut prius sit, sicuti, & scientia, & decretum illud: quæ prouidè, etsi hanc physicè causent dum sunt, obiectiue tamen ab ea causa sunt; ut essent, eamque in alio genere causalitatis, vti iam dico.

9. Et hæc quidem pro difficultatis huius aperta solutione sufficiunt; sed duo adhuc fors ab acutulo aliquo contra hanc doctrinam, & solutionem obicienda, etsi aliunde petita. Primum futuritionis conditionatæ constantiam, & obiectiuam consistentiam, & veritatem à contingentis absoluti positione non pendere: quandoquidem plura futura conditionata suo modo sunt, & quæ obiectiuam consistentiam, & veritatem habent, quin conditio purificetur, & contingentia conditionata transeat in absolutam, à quibus, ut absolute possitis, ipsorum, ut conditionatorum, veritas, & constantia obiectiua dependet, verum cum futuritio illa contingentis effectus conditionata sub conditione sita etiam, & eius, & veritatis dependentia absolute à contingente effectui non est, quovis purificata conditione effectus absolute sit: certum quippe est hoc genere dependentiæ obiectiue, ac verificationis apud omnes: non ideo verum contingentis absolute conditione purificata esse, quia foret, si conditio, poneretur, conditionatæ verum fuit, sed contra: quia posita absolute conditione absolute consensus est aut erit, fore conditionatæ, si poneretur, verum. Sicut ergo ea futuritio suspensa est; ita, & dependentia, quovis quæ apponatur conditio: quarum autem non apponitur absoluta ab effectu absoluto sub illa non est; sed suspensa solum dependentia ab illo manet. Secundò fors aliquis opponat. Scientia media absolute præcedit absolutum contingens quod ex medio, seu conditione absolute etiam ex scientia media posito est: ergo nequit ea scientia media à contingenti absolute pendere: quin inter causam, & effectum absolute existentes, ut causent, detur mutua causalitas: quam, scilicet, ut repugnantem, adhuc in diuerso genere, excernamus. Respondetur mutua causalitatem vtriusque physicam causarum existentium absolute, ut causent, repugnare: physicam vero ex parte vnius, non autem physicam ex parte alterius, sed merè obiectiuam, & verificationis seu verificationis sui obiecti ex parte alterius non repugnare. Et hanc quidem solum habet scientia conditionata, & mediatam, à contingente absolute ex conditione, seu medio absolute posito per scientiam mediam, quæ prouidè ipsum physicè causat, & naturæ priori absolute præcedit. Siquidem eatenus solum, ac non aliter aliæ dependentia à contingente illo absolute pendet mediatur, & suo modo quatenus eius scientiæ obiectum, nempe contingens conditionatæ futurum, eiusque obiectiua veritas, & consistentia, quam scientia illa supponit à contingente absolute, purificata conditione, obiectiue, & verificatione pendet: dependentia autem eiusdem pro statu conditionato, & pro quo absolute non est; à se ipso in statu absolute physica esse non potest, quæ eiusdem ad seipsum esse nequit: sicuti, nec nisi ad statum absolute physice dependentis, & effectus sui terminati, ut cunctis Philosophis est notum. Obiectiones paralogisticas plures mitto ex dictis solum faciles, quippe quæ eandem vtilis & minimis difficultatem replicant, nō augent.

DISPUTATIO III.

De praesuppositis, & subsequentibus,
seu causis, & effectibus diuinae
prouidentiae.

STATVIMVS d.2. Prouidentiam in electione, seu affectiva mediorum ad finem aliquem rei, cui à Deo prouidetur, ab ipso praestitutum dispositione, & preparatione voluntati Dei intrinseca, atque scientia Dei eiusmodi preparationem, & electionem mediorum dirigente, ac regulante adequatè consistere: siue ea scientia simpliciter intelligentia sit, pro Dei prouidentia erga causas, & effectus naturales, & pro liberis etiam, si solum sit prouidentia sufficiens, seu quoad sufficientiam, vt possit absolute mediis indifferentibus electis, atque ita in Dei voluntate preparatis finis obtineri, siue sit scientia media pro exactissima prouidentia de praestituto fine per ea media electa à Deo atque in eius voluntate preparata, tamen contingenter obtinendo. Cum autem electio omnis intentionem finis essentia sua concernat, & supponat, intentio autem bonitatem, ob quam intendatur, & quandoque motiua alia, & occasiones obiectas, vt intendatur finis: ac insuper finis, motiuaque ista, ob quae Deus huic creaturae liberae hunc finem praestigit, haec praestitit illis media eligit, & in voluntate sua disponit, Deo ipsi solo nota sunt, nobis autem ignota: Quis enim nouit sensum Domini, aut quis Consiliarius eius fuit? Non est animas de his disputare, quae scire non possumus: nec nisi caeco, & temere disputaremus, cum de causis, & praesuppositis, ac subsequentibus prouidentiam, praestitum liberis, disputamus: sed de intentionis ad prouidentiam, maxime exactam illam, ac certam de fine, tamen contingente de se, obtinendo, efficaciae, inefficaciae: ac serietate modo: id enim solum ad exactam prouidentiam notitiam disputare uile est, multumque ad praedestinationis Theologicas quaestiones rigide examinandas, & rectè definiendas conduens. Deinde verò de subiecto prouidentiae, cui nimirum de mediis ad finem ipsi à Deo praestitutum prouidetur.

QVÆSTIO I.

De efficacia, ac serietatis modo in intentione precedente prouidentiam obiectiue liberam, seu de causis, & effectibus liberis requisito.

Estringimus disputationem ad intentionem prouidentiae obiectiue liberam necessario praeventem, quia modus serietatis, aut efficaciae, vel inefficaciae intentionis praecedentis ad prouidentiam obiectiue necessariam, seu de causis, & effectibus naturalibus, ac necessariis, nihil uilis doctrinae parabit rei Theologicae, siue efficaciae, siue illi modus inefficaciae sufficiat.

CERTAMEN I.

Prima communis, & facilis conclusio
de prouidentia obiectiue libera,
de mediis sufficientibus
ad finem.

1. Dicendum primo cum communi Doctorum sententia. Ad liberam obiectiue, siue erga causas & effectus liberos prouidentiam generatim sumptam, efficacem finis seu intenti effectus intentionem non praesupponi: ita expressè Alex. 1. p. q. 26. m. 6. Albert. q. 6. m. 2. p. 2. S. Thom. de verit. q. 6. art. 1. corp. & in 1. d. 40. q. 1. art. 1. Durand. q. 1. n. 6. Capreol. q. 6. art. 1. concl. 2. Marti. q. 4. art. 1. notab. 2. Ferrar. 3. cont. Gent. cap. 94. Vazquez 1. p. quest. 87. cap. 4. Soar. 1. de essent. praedict. cap. 1. m. 2. & Recentiores S. Thom. interpretes 1. p. quest. 22. art. 2. ubi Molina, Vazq. Valent. pun. 1. §. est autem Zamel sua quest. 5. Arrubal. & Herize refertur Syluester in consuetorio q. 22. art. 2. Becan. 1. p. cap. 3. concl. 4. Id. Syren. 1. de prouident. cap. 6. fine Pennorus 5. Propag. cap. 2. Ruit. d. 4. lect. 2. & 3. Arriaga alique à nobis citati contrarij. d. 4. q. 3. cett. 1. n. 7. pro intentione Dei verae ac beneplaciti, nec solum signi, salutis omnium hominum, quae reprobis etiam de sufficientibus mediis ad salutem prouideat.

2. Est tamen contra negantes veram beneplacitum intentionem Dei de reprobis etiam, hominum saltem esse, sed signi solum, quatenus media uult, & apponit sufficientia ad salutem, quae illam ipsi uelle significatur: quia non nisi ex intentione finis media ad ipsum apponit iudicamus. Hos Doctores citauit eodem certam. n. 6. tamen, vt ibi ostendi, ita variè & inconsequenter alia loquantur locis, vt quid demum de vera beneplaciti erga salutem hominum, etiam reprobis, voluntate diuina fenterint, non facile possit liquido deprehendi ac defini. Nisi quod uiterius ex illis Theologi Magistro constent in 1. d. 46. §. nunc uidetur: & totis distinctionibus 46. 46. & 47. constanter dicenti voluntatem Dei ueram, & beneplaciti esse ipsum Deum: & voluntatem etiam glossa in 1. ad Rom. Intentio autem salutis, ex qua Deus reprobis etiam media sufficientia prouid. ret. si uera ac beneplaciti sit, & Deus ipse ab his diceretur, ac semper impleatur: quod non euenit. Censent ergo, ceterisque consequenter debent, veram Dei intentionem, ex qua obiectiue libera prouidentia de mediis ad finem intentum prouidetur efficacem esse debere: quare media solum sufficientia reprobis data ex intentione efficaci alterius finis obtinendi, quam salutis eorum, atque prouidentia alia ad eum finem obtinendum esse à Deo prouisa: ac prouidentia hominum reprobis salutem esse à Deo uerè & uoluntate beneplaciti intentam, sed signi solum.

3. Sed, quidquid de horum mente sit, quia si intentionem ueram, ac beneplaciti Dei erga reprobos etiam salutem aduersatur ab omnibus iam relectatur, & relectur, per rumque scripturis, & Patribus consonat, immò multum aduersatur, (vt uidere est citata q. 3. à certis. per totam) quare & parum est in fide tuta, ex eo autem quod Deus ex uera & beneplaciti intentione salutis omnium etiam reprobis huius de sufficientibus solum mediis ad salutem prouideat, cum eiusmodi intentio eam de mediis ad salutem reprobis preparationem, & prouidentiam antecedens efficax esse non possit, vt post effectus causas, quod efficaci de se Dei voluntati, & intentioni reprobis, atque alia ex parte prouidentia erga salutem reprobis libera obiectiue siue de causis & effectibus liberis aperte sit: sit planum atque uero solum gradu remotius fidei dogmata concernens ad prouidentiam omnem liberam obiectiue vt sic intentionem efficacem finis ex quo de mediis prouidetur ad finem intentum efficacem esse non debere.

4. A ratione probatur secundò: quia eo intentio inefficax à pura complacentia differt, quod hæc nullatenus inductiva sit ad agendum aliquid, vt id, de quo quis complacet, obtineatur: quia supponit essentia sua obiectum, de quo complacentia est, obtentum: ergo quidquid inductivum est alicuius rei seu medijs ad finem obtinendum est eius intentio, seu desiderium: ergo ad providentiam liberam obiectivè vniuersim, seu electionem mediatorum solum sufficientium ad finem liberè à nobis obtinendum causandam, seu apponendam satis est desiderium & intentio finis illius inefficax, probatur: quia omnis voluntas inductiva de se volentis ad aliquid agendum, vt res volita obtineatur, est eius rei desiderium, seu intentio potens de se volentem inducere ad aliud aliquid eligendum, vt finis obtineatur intentus. Sed intentio inefficax finis liberè à nobis obtinendi est voluntas de se inductiva volentis ad agendum aliquid, vt ille finis obtineatur: quia medium sufficienti aliquid procul dubio est, vt obtineatur finis ille: ergo intentio solum inefficax finis potens de se est inducere, ac mouere volentem ad electionem medijs sufficientis, seu, quod idem est, alicuius condecantis, vt finis obtineatur, ac subinde causandi providentiam obiectivè liberam, de medijs sufficientib, ad finem liberè à nobis obtinendum, quæ eiusmodi electione compleretur: ergo ad id efficax intentio non requiritur: quia absque aliquo requisito ex parte actus primi ad aliquid agendum, nihil potest esse absolute potens ad aliud agendum. Conclusio hæc amplius roboratur ex probatione secunda.

CERTAMEN II.

Conclusio secunda.

Incendum est secundò: Neque ad providentiam obiectivè liberam de medijs efficacibus ad finis liberi confectionem, & quibus illam Deus de facto obtinet, efficax intentio prærequiritur. Habet aduersarios: Lutherum apud Rossinellum art. 6. sic fatum. Nobis ad infirma spectantibus apparent res arbitraria: sed ad superna spectantibus omnia sunt necessaria: quia non sicut nos, sed, sicut ille vult, ita videmus, facimus, patimur omnes, & omnia. Caluinus 2. de liber. arbit. quæ fortuita maxime videtur ea dicimus fieri necessariò, non suapte natura: sed quoniam æternum, & stabile Dei consilium in eis gubernandis regnat. Habet tamen conclusio nostra Patinos Doctores omnes, quos citamus controu. 4. de volunt. & quæst. 2. pro sententia nostra negante, possibilitatem adhuc præfinitionum diuinarum de creatis actibus libertatis, etiam regulatam, concernentiumque scientiam mediam de eorum conditionata futuritione. Ex alijs verò, qui regulatas per eiusmodi scientiam cum nostro Soario admittunt, requirit tamen ad providentiam mediatorum efficacium, quibus actus, seu finis noster de facto, & infallibiliter obtineatur, cum eodem plerique negant; tametsi in questione de facto, atque in specie providentiæ huius de medijs efficacibus, prædestinatione scilicet, eorum nonnulli intentionem efficacem salutis prædestinationem omnium semper de facto antecedere prædestinationem putant; alij verò solum salutis æternæ non omnium, sed aliquorum eximio prædestinationem, in quibus alij plures, alij pauciores, & hos, vel illos, pro cuiusque opinantur præconcepta de eorum meritis, & sanctitatis excellentia, æstimatione, & in ipsos deuotione, & in primis Deiparam Virginem recentent: vt controu. 7. de prædestinat. videmus.

2. Huic igitur conclusioni secundæ neganti necessitatem intentionis efficacis erga finem & providentiam de medijs efficacibus finem obtinentis. Dominiciani solum recentiores, qui Deum non nisi decretis de se efficacibus, & prædeterminatis de actibus liberarum causarum agere cum ipsis posse mentur aduersarij sunt. Nam Doctores etiam alij, qui ad perfectionem providentiæ omnis spectare aiunt finem intentum obtinere, cum electionem mediatorum efficacium ad finem intentum in om-

ni providentiæ obiectivè libera esse debere concedatur, tametsi ex efficaci de se intentione eiusmodi electio, ac subinde providentiæ non proveniat, sed ex inefficaci satis ad finem intentum habebunt. Probatur primo conclusio intentio efficax effectus, seu finis cuiusvis liberè à creatura habendi, & obtinendi pugnat inuincibiliter cum effectus, seu finis illius, & causæ creatæ effectura; & obtentura libertate: Ergo suo obiecto contradicit, ac proinde est impossibilis: alij nihil impossibile potest reuera ex parte causæ præcedere ad realem aliquem effectum: siquidem, vt reuera præcedat debet esse in rebus, atque esse possibile: ergo intentio efficax effectus, seu finis liberi creatura, nequit præcedere, ac requiri ex parte causæ ad electionem & providentiam obiectivè liberam de medijs efficacibus. Antecedens primum abundè monstratum à nobis est controu. 4. de volunt. d. 6. qu. 2. ex quo inoffensio consequentiæ fluunt.

3. Probatur secundò: quia, etsi præfinitio, & intentio efficax effectus creati liberi cum eius libertate, suoque proinde obiecto, ac secum non repugnaret: non repugnat tamen ex intentione inefficaci atque citra efficaciam, præsertim tota, quæ potest, serietate seria, media efficacia, & effectum intentum obtentura eligi, & de eis ad eum ita serio, etsi inefficaciter intentum finem ex ea intentione provideri: ergo intentio efficax eius effectus non requiritur ad electionem de medijs efficacibus, & providentiam obiectivè liberam de ipsis ad effectum intentum obtinendum. Consequentia est certa: quia nihil requiritur ad aliquid, quod sine illo obtineri non repugnat, seu potest absque ipso obtineri. Antecedens probatur: quia, etsi intentio efficax effectus liberi, non solum inducat, & moueat intendentem, sed determinet etiam ad media efficacia ad finem facto obrinendum eligenda, non obinde repugnat ab intentione eiusdem effectus inefficaci, seria tamen, præsertim tota serietate, quæ intendi serio effectus ab intendente, desiderarique potest, moueri intendentem ad efficacis medijs electionem, vt patet: imò in eo, qui primæ nostræ conclusioni aduersabantur errabant: quod intentio finis, quæ ad media efficacia eligenda, & apponenda, vt finis de facto obrineretur, seria, & vera intentione esse non potest, sed solum finis.

4. Probatur vltimus, & vrgentius antecedens, ac simul tertio nostra hæc secunda conclusio. Quia vis motiva intentionis finis liberi seria tota serietate, quæ intendens illum desiderare potest, non solum mouet, sed (quod amplius est) determinat intendentem ad electionem medijs efficacis, quo de facto liber ille effectus obtineatur: atqui intentio inefficax absolute effectus liberi, & citra efficaciam intrinsecam respectu eius effectus, potest esse intentio seria tota serietate, quæ Deus intendens potest effectum illum desiderare ergo potest intentio absolute inefficax effectus liberi, nec efficaciam respectu illius pertingens non solum mouere, sed & determinare Deum intendentem, vt media efficacia, quibus de facto effectus ille obtineatur, eligat, & apponat. Maior videtur perspicua. Nam intentio seria effectus liberi tota serietate, quæ intendens potest illum desiderare, determinat intendentem Deum ad agendum ex parte sua quidquid possit vt finis obtineatur: alioqui non illum intendet tota serietate, quæ potest: cum possit illum ita intendere, vt nihil, quod possit, vt illum obtineat omittat: at Deus intendens effectum liberum potest ex parte sua eligere, & apponere media efficacia ad effectum liberum intentum: ergo intentio illa Dei effectus liberi seria tota serietate, quæ Deus illum desiderare potest, non mouet solum sed determinat Deum ad illa media eligenda, & apponenda.

5. Minor probatio videtur fors plerisque difficilior: quia nihil aliud efficacia intentionis communiter censetur, quamvis determinandi seipsa intendentem efficaciter finem ad electionem mediatorum efficacium, quibus intentus finis de facto obtineatur. Hinc præfinitores Soaristæ præfinitionem consensus liberi nostri non repugnare contendunt huic libertati: quia non repugnat determinatio antecedens voluntatis diuinæ ad electionem medijs efficacis, non de se, sed solum extrinsecus, cuius ratione connectitur mediata solum, & extrinsecus præfinitio cum consensu præfinito. Cum autem medijs eius intrinsecus connectio cum consensu præfinito determinat

non sit sed distinctum cum illo, vel eius omissione, nequit præfinitio magis eius libertati officere quam medium illud efficax, quod eius libertati in ista nobis doctrina non obest, cum non sua, & per seipsa immediatè, sed medijs illius connexionem mediaturque antecederet connectatur. Hoc robustissimum præfinitum illorum fundamentum, & ab aduersariis argumentis ab eversione libertatis tutissimum præsidium ac euasio subtilior, & plausibilior quæ ægre ab aduersariis præcludatur, & expugnetur: quia cum præfinitio huius tantum in intentione finis efficaciam, nihilque amplius valeat, ac vim determinandi seipsa intendentem ad mediorum efficaciam electionem existimant.

6. Ceterum iudicium, seu apprehensio hæc, de identitate adæquata reali formali efficaciam intentionis cum vi eius determinandi seipsa intendentem ad electionem mediorum efficaciam, satis à nobis reiecta est quantumvis sit communis controu. 4. de volunt. d. 6. q. 2. ubi ostendi posse determinationem intendentis ad media efficaciam, ad finem in eius intentione diuinam, non absolute efficaciam, hæc abque intrinseca efficaciam respectu finis repetiri, & quamvis nequeat (ut verè nequit) dari intentionis efficaciam abque ea determinatione: idque præfinitio detectione æquiuocationis, quam continet præfinitum memorata doctrina, & solutio, mediationem medijs, ut agat præfinitio efficax consensum præfinitum, cum mediatione eius medijs, ut cum eo connectatur confundens; cum tamen præfinitio consensum seipsa cum illo ex prædicato intrinseca suæ efficaciam connectatur. Ex quibus ita summam recentissimis probatur apertè minor. Omnis intentio, aut desiderium efficax finis, seu effectus cuiusvis habet ex prædicato intrinseca suæ efficaciam intrinsecam, & essentialem connexionem cum finis, & effectu intento, & desiderato, (ut ibi probatur est) patet de se: quia efficaciam intentionem Dei esse, & effectu carere repugnat: aut vis determinatiua, seu antecedens determinatio intendentis ad electionem mediorum efficaciam ad finem, seu effectum, quam per se, & intrinsecè solam intentio finis habet, non continet connexionem cum effectu, seu fine intento, sed solum cum electione & appositione mediorum efficaciam: ergo citrà efficaciam, ac proinde absolute inefficax intentio finis, seu effectus liberi, potest, non solum mouere sed determinare intendentem ad mediorum efficaciam electionem; si tamen tota serietate, quæ potest citrà libertatis alienæ determinationem, effectus liberi intentio sit: tunc enim determinatur intendens Deus ad agendum, quantum ex parte sua, & penes ipsum est, ut effectus liberi obtineatur: quare, & ad eligendum, & apponendum medium efficax, quod suæ est potestatis.

7. Et quidem, cum duo à Deo, eiusque intentione determinari (admitta præfinitionis nostrorum actum liberorum possibilitate) efficaciter possint: & mediorum efficaciam electio extrinsecus & de se indifferentem, & consensum liberi creaturæ: cur nequeat determinatio voluntatis diuinæ efficaciam respectu electionis mediorum habere, ibique, quoad intrinsecam efficaciam sistere, nec ulterius ad consensum liberam creaturæ transgredi, tamen extrinsecus ratione mediorum efficaciam, ad quorum absolutam electionem, & subinde appositionem, quibus de facto necessitatem consequenti consensum absolute erit, ad ipsum consensum non progredi nequeat?

Maxime cum determinatio consensum liberi nostri in voluntate diuina sit determinatio voluntatis alias liberæ alienæ; determinatio verò ad electionem mediorum efficaciam ad finem intentum, sit determinatio voluntatis alias liberæ propriæ, nequeat autem ratio adhuc apparens assignari: cur Deus non possit intentione, & voluntate libera sua antecederet determinari ad agendum, totum, quod suæ libertatis, & potestatis solius adæquate est; quin determinet, quod est etiam alienæ potestatis & libertatis. Huc, & firmius, & aptius facit doctrina illa præfinitum de præfinitionis connexionem intrinsecam, non autem cum consensu præfinito, nisi mediata, & extrinseca solum, ratione connexionis medijs efficacis, quæ in prædicato determinationis solum ad electionem medijs efficacis sistat: in quo cum efficaciam intrinsecam intentionis respectu consensum non con-

tineatur, nulla efficaciam intrinsecam respectu consensum intenti, quæ ab illa intentione abest, cum cuius libertate repugnantie umbra appareret.

8. Si vero præfinitiones, actum nostrorum (admitta Soaristæ mediam scientiam concernentes, & facie saltem benignæ) non admittantur: posse Deum intentione finis seu effectus liberi tota serietate, quæ intendi ab ipso potest, intenti ad medijs efficaciam electionem antecederet determinari; quin determinet antecederet consensum liberi absolutam existentiam (cuius libertatem cuiusmodi antecederet determinatione diuina funditus euerit cum reliquis negantibus præfinitionis nostrorum actum possibilitatem merito iudicamus) aqua facilitate probatur: in ea quippe opinione intentio illa Dei determinans de se Deum ad electionem medijs efficaciam est determinatio ex parte obiecti, siue ad effectum & obiectum possibile: determinatio verò à Deo electio intentione consensum, seu actus nostri, qui liber submaneat, est determinatio effectus, seu obiecti repugnantis: quare hæc repugnantie determinatio illa penitus possibilis. Maneat ergo firma, & constans deinceps rationis illius veritas: posse nimirum intentionem Dei finis, seu effectus liberi creati seriem tota serietate, quæ ille à Deo intendi potest, quæ citrà efficaciam, ac proinde inefficax absolute sit, non solum mouere, sed determinare antecederet Deum ad medijs efficaciam electionem: quare nec ad eam electionem & prouidentiam obiectum liberam de medijs efficacibus, quæ eiusmodi electionem complectitur, effectus intentio Dei finis, seu effectus creati liberi (tamen non repugnant) prærequiritur, nec debet præcedere.

9. Egi autem paulo fusius de minoris probatur: quia eius veritas non adeo erat communiter nota, ut ex illis, quæ in nostris intentionibus ad mediorum ordinem, quæ possimus, securiora, & certiora, ut de facto finem obtineamus determinatibus inuenitur, nulla profus videbatur, cum ad ea media eligenda determinari antecederet, neque eueniat, neque, nisi efficaciam finis intentione possimus. Est autem difficultas: quia intentio efficax nostra, cum suo obiecto, & effectu intento essentia sua non connectitur cum frustrabilitate sua sit, potestque sine illa ipsa efficaciam intentionis eius subsistere; quod aliter in diuinæ intentionis efficaciam eueniat, quæ essentia sua cum suo obiecto, & effectu fine, & effectu connectitur, atque infirmitas in se est, quin abque illo pro duratione, pro quæ effectu intentus est, persistere possit: tum etiam quia cum effectu extrinsecus ab altera causa dependens penes intendentem eiusque potestatem absolute non sit, neque minus conatus, efficaciamque intentionis creatæ finis alienæ extrinseci, & à causis aliis dependentis ad illam, intentione de se afferens antecederet determinatorem intendentis ad agendum ex parte sua, quantum potest, ut finem de facto obtineat, & quam possit certissima, & securissima media ad illum obtinendum eligat, & apponat: nec ulterius creatæ intentionis efficaciam, Deo in omnibus subordinata, & à causis aliis creatis præterquamque in effectu intento extrinsecus obtinendo dependens, ad effectus extrinseci intenti determinationem, præterquamque essentialem cum ipso connexionem potest percamque, & essentialem cum ipso connexionem potest percamque, sicut perfectissima efficaciam intentionis diuinæ tingere; sicut perfectissima efficaciam intentionis diuinæ ratione essentialis suæ infirmitatis intrinsecam habere cum fine intento, & essentialem connexionem cum nequeat cum fine, & effectu solum agendi, quæ & nostra libertate habere respectu solum agendi, quantum ad seriem tota serietate, quæ potest intentionem intendentem effectum liberum ex parte sua, ac proinde ad medijs efficaciam electionem, dignam voluntate diuinæ efficaciam habet, atque antecederet determinatorem intentionem.

CERTAMEN III.

Uterius, delicatiusque examen qualitatæ prævia intentionis providentiæ libera obiectivæ.

1. Duplex de mediis ad finem liberum præintentionem providentiæ obiectivæ liberam præcedentibus conclusionibus distinguitur; alteram, quæ de mediis sufficientibus sit; alteram vero de mediis efficacibus, & quibus de facto intentus effectus, & finis liber obtineatur. Cum autem utrique providentiæ veram, seriāque intentionem finis liberi debere necessario præire; atque intentionis diuinæ serietas, & quasi intentio, & conatus, minor, maiorque affectus pro Dei libito esse possit, ut vidimus: quantæ serietatis intentio sit, quæ alterum debeat, possitque præcedere minutius, non tamen scrupulatim examinandum hic, & subtilius est: quod, non intra curiositatem, superfluumque, & Theologo viro indignam disputationem fors manebit; sed ad rei Theologicæ utilitatem, & diuinæ prædestinationis, gratiam Dei, & beneficentiam maiorem dignoscendam suo loco vicius progredietur; & de serietatis magnitudine (circa absolutam, ut diximus) respectu finis liberi, requisita, & possibili in intentione prævia providentiæ obiectivæ liberæ de mediis sufficientibus facilius est ex dictis resolutio.

2. Dico primo: intentio finis liberi seria summa, & tota serietate, quæ Deus potest illum intendere: nequit præcedere providentiā liberam de mediis sufficientibus solum ad finem liberum intentum obtinendum. Cum dico *liberi solum*, non excludo inter media aliquot media efficacia ad intermedium, qui intentus ad eum liber non est, vel ex quo finis ille infallibiliter obineatur: siquidem, est ad actum efficacem medium sit, respectu tamen finis intenti efficaciam, nec medium, nec actus ille habet si immediatum ad finem obtinendum, seu actum, quem infallibiliter finis sequitur, sit sufficientis solum: ut in reprobis nonnullis diu iustis, ob unum mortale damnatis. Probatur facile conclusio: intentio finis liberi seria, tota serietate, quæ illum Deus potest intendere ipsum determinat ad agendum ex parte sua, quidquid potest, ut finis intentus liber de facto obtineatur: at dum non est eius electio & providentia de mediis efficacibus, sed solum sufficientibus non agit, quæ tum ex parte sua potest, ut de facto finis liber intentus obtineatur: ergo nec electio nec providentia illa de mediis sufficientibus solum est, neque ex intentione esse potest seria summæ, & tota serietate quæ Deus potest illum finem liberum intendere.

3. Dico secundo: Ad eandem providentiā obiectivæ liberam de mediis sufficientibus solum ad finem intentum intentio seria finis ultra minimum serietatis non requiritur ut præcedat; aut potest quæ magis, & multo amplioris serietatis habeat, providentiæ præire. Prima conclusionis pars probatur: quia eo ipso quod absolute intentio finis seria, verumque eius desiderium sit, est activa, & inductiva intendens ad aliquid ex parte sua agendum, & apponendum ad finem intentum, alioquin non seria intentio, verumque finis desiderium; sed pura complacentia foret: sed intentio finis seria minimo serietatis seria intentio illius, verumque desiderium absolute est: ergo est inductiva seu potest de se inducere intendentem ad aliquid agendum conducentem saltem absolute ad finem intentum, tamen non ad agendum, quod maxime ad illum finem conducatur: eiusmodi autem est medium absolute sufficiens: ergo ad hoc à Deo eligendum, & providendum intentio absolute seria, minimo etiam serietatis, sufficit, nec magis seria requiritur, ut electionem, & providentiā de mediis solum sufficientibus præcedat.

4. Potest autem intentio amplioris minimo serietatis eam providentiā antecedere (dummodo summum serietatis non peringat iuxta dicta conclusio. r.) ut secunda parte conclusionis dicebatur. Ratio est: quia ex intentione, non summæ seria, non determinatur Deus antecedenter ad electionem medijs efficacibus, sed manet liberè ad electionem efficacis vel sufficientis ad finem præintentionem: ergo intentio amplioris serietatis minimo potest præire electioni, & providentiæ medijs solum sufficientis ad finem per ipsam intentionem. Probatur secundo: quia maioris serietatis minimo Deum salutem Reprobatorum intendere, testatur ipse frequentissime expresse, & per parabolas, ac similitudines, & affectibus doloris vehementis de eorum perditione, & aliis, quæ vidimus, & expendimus controversia quarta de voluntate d. 4. quæstione tertia à certamine tertio. Ni enim maiori minimo serietatis conatu, & intentione seria Deus Reprobatorum salutem intenderet, ac desideraret à veritate desiderij sui multum excedens: atque per mendacium, & simulationem desiderij illius, & intentionis suæ magnitudinem, & vehementiam nobis commendasset: quod est impossibile. Providentiā autem salutis Reprobatorum de medijs solum sufficientibus ad ipsam est: ergo providentiā de iis solum medijs ex multum seria intentione finis potest procedere.

5. Quo autem magnitudo serietatis circa summum possit peringere in intentione, ex qua de medijs solum sufficientibus ad finem intentum provideatur, designare nostræ facultatis, & prudentiæ non est. Id tamen solum prudenter asserere possumus: ad gradum serietatis, quæ variis, & circa circum, & prope summum serietatis, non physice solum, sed & moraliter non posse peringere intentionem, quæ solum de medijs sufficientibus ad finem intentum provideat: & hæc sit circa serietatis magnitudinem quam potest peringere intentio antecedens providentiā obiectivæ liberam de medijs solum sufficientibus, tertia & postrema conclusio probatur: quia, tamen intentio finis, quæ affectivè summum serietatis, quasi physice in Deo non peringit, & claudit, non determinat affectivè, & quasi physice Deum ad electionem, & providentiā de medijs solum efficacibus, & quibus præintentionem ab eo finis liber de facto infallibiliter, ac certò obineatur: aut intentio, quæ circa circum, & prope summum serietatis moraliter peringit: moraliter etiam peringit vim moriā, ac de se inducentem summā affectivā, & quasi physica serietate intendentem finem illum liberum. Atqui summa hæc affectiva: & quasi physica serietas, & intentio intentionis Dei finis liberi, affectivè, & quasi physice, Deum determinat ad electionem medijs efficacibus ad illum finem: Ergo intentio seria, quæ circa circum, & prope summum serietatis illius effectivè, & quasi physice moraliter sit, moraliter Deum ad electionem, & providentiā medijs efficacibus determinabit, ac proinde ex illa procedere, posse procedere ad electionem, & providentiā medijs solum sufficientis prudenter asseri absolute nequit; et si metaphysice loquendo asseri possit. Quia, licet moralis solum impossibilitas electionis, & providentiæ de medijs solum sufficientibus ex determinatione intentionis illius solum morali ad electionem, & providentiā de medijs efficacibus, non reddat electionem, & providentiā de medijs solum sufficientibus metaphysice, & propter absolute impossibilitatem: aut adeo reddit illam difficilem, ut moraliter impossibilis debeat, & communitati iuris, quam hominum estimatione merito habeatur: vixque, & raro superabilis: prudentiæ autem iudicium de rerum possibilitate ex vix rariorque non auctum mora liter, possibilis esse non potest.

6. Dico quarto: Intentio summæ, vel circa circum, ac prope seria (circa efficaciam tamen, & absolute inefficax seu non efficax de se se, & secundum intrinsecum sui) potest ad providentiā obiectivæ liberam de medijs efficacibus ad finem intentum præcedere; non tamen requiritur ut præcedat. Prima conclusionis pars probata satis est ex dictis certamine secundo, præsertim à numero sexto, & nuper num. 5.

ex.

ex quibus constat altero modo seriam intentionem affectivam, quasi physicam altero vero seriam intentionem moraliter determinare, (nec solum utique inducere) absolute posse Deum intendentem finem liberum ad electionem, & providentiam obiectivam liberam de mediis efficacibus ad finem intentionem: quare, & posse hanc ex illa intentione esse: immo & esse necessario. Quod autem à Deo seria intentio finis liberi ad eam electionem, & providentiam non prærequiratur (ut secunda parte conclusionis dicebamus) probatur: quia minor longè intentio, & serietas intentionis requiritur, ut intendens ex illa de mediis efficacibus ad finem intentionem liberum eligere, & providere possit, quam ut debeat: Ergo, ut ita eligat, & provideat Deus de mediis efficacibus ad finem liberum intentionem non prærequiritur intentio summæ, vel propè summam affectivæ, quasi physicæ, intensæ, & seriatæ liberi finis illius. Pater consequentia: quia aliqui idem ipsum prærequireretur quasi physicæ intentionis & serietatis in intentione, ut moveret, ac movere posset intendentem ad electionem, & providentiam de mediis efficacibus ad finem intentionem, atque, ut posset movere, ac moveret necessitudo ad eiusmodi electionem, & providentiam de mediis efficacibus ad illam finem liberum intentionem, quod falsum est, fors repugnans.

7. Confirmatur: Nam ita frigide intendisse Deum omnium, & singulorum, Reprobos salutem (cum adeo ardens salutis omnium, etiam perennium, & Reprobos desiderium suum testetur iuxta dicta) ut intentionis illius, aliquibus saltem eorum (quorum potuit salutem ardentius adhuc desiderare, ac verosimiliter de facto desiderant ardentius) de mediis efficacibus ad salutem eligere, ac providere non potuerit, verò mihi simile non est: immo verò censo intentionem salutis, ex qua Reprobis singulis, & omnibus de mediis solum sufficientibus providit, sufficientem vim motuam, seu inductivam, etsi non determinativam, ad electionem mediorum efficacium habuisse. Quo enim pacto vehemens adeo Dei intentio, & desiderium salutis ardens, atque adeo ut in scriptis venditur, esse posset, quod ipsum non solum ad electionem, & providentiam de mediis efficacibus ad salutem non induxit (ut potuit non inducere de facto, quia liberum eum, nullatenusque physico, aut moraliter ad mediis efficacibus electionem, & providentiam determinatum reliquit, ut nuper dicebamus) sed neque inducere Deum ad illam potuit: intentionis quippe vehementia, & desiderij ardor, tamen non summus, vel propè summus cum exclusionem potentie motuæ ad electionem, & providentiam de medio efficaci manifestè repugnat: immo verò Catholice contra Hæreticos Theologia non exiguus labor fuit huius intentionis de salute Reprobos, ac desiderium ardens absolute à scriptura, & Patribus assertum cum negatione, & defectu electionis, & providentie diuinæ de mediis efficacibus, quibus de facto salutem Reprobis consequerentur concordare: nedum cum defectu virtutis motuæ ad eam electionem, & providentiam, cuius concordia citato loco è controversia quarta de voluntate, & hic certamine secundo à numero quinto, & hoc 3. principium posuimus, fufius huius difficultatis solutioni extendendum atque explicandum controu. 8. de reprobatione, ubi eius difficultatis exequenda, & examinanda propria est sedes.

8. Denique examinandum hic restat, an intentio minimæ serietatis requiratur, ut absolute seria intentio finis liberi sit, vim, & inductivam virtutem de se se habeat, ut possit ita intendentem movere ad mediis efficacibus electionem, quo de facto finis obtruncatur: ac subinde non solum summæ, vel propè summam seria intentio, sed nec ardens, & quasi intensæ supra minimum serietatis ad providentiam obiectivæ liberam de mediis efficacibus sit satis. Quo super dico quinto: Intentio minimum serietatis habens requisitum, ut seria absolute sit, non habet de se. & in se vim, & potestatem ad inducendum Deum intendentem ad electionem mediorum efficacium, sed sufficientium solum: ac provide ad providentiam obiectivæ liberam

de mediis efficacibus ardentioris prærequiritur. Rati est: quia desiderij, & intentionis minima serietas est, quæ sufficit ad desiderij, seu intentionis finis obiectivæ veritatem, siue, ut vera absolute, ac non ficta, seu signi intentio, seu beneplaciti sit, in eo obiecto complacentia puta: ad hoc autem satis habet, si affectus voluntatis obiecti illius, seu finis sit, & actius, seu potens de se inducere desiderantem, seu intendentem finem ad aliquid ex parte sua, & quod penes ipsum est, conducens absolute, ut finis intentionis obtineat apponendum, ut supra ostendimus: ut eo verò, quod finis intentio activa sit, potestque de se inducere Deum intendentem ad electionem mediis solum sufficientibus ad finis consequentem, tamen inductiva non sit ad mediis efficacibus electionem, et activa, & potens de se inducere intendentem ad agendum aliquid ex parte sua, & quod penes ipsum est ad finis consecutionem: ergo vera, & seria finis intentio, minimo serietatis ad id requisita non est de se potens inducere Deum ad electionem mediis efficacibus ad finem intentionem, sed minimo serietatis altior, & quasi physice intensior requiritur. Ea vero libertatem contradictionis eligendi, vel non eligendi media sufficientia relinquit, & contrarietatis hoc, vel illud ex pluribus sufficientibus de se intendenti fieri non autem de se, atque ex se ipsa eligendi esset præ sufficienti, vel sufficienti præ efficaci. Porro pro necessitate efficacitæ intentionis ad omnem providentiam: quare & ad obiectivæ liberam prærequiritur oppositi possunt commodius diluuntur questione sequenti certamine secundo. Omnia enim acquisitiones, praeque intelligentie aliorum testimoniorum, & Patribus, & scholasticis exceptorum innituntur, quorum mos certam i. aperietur.

QVÆSTIO II.

De subiecto Providentia.

DE subiecto non autem obiecto Providentia agimus. Nam eius obiectum ea omnia continent, quæ scientia dirigens, & electio diuina providentiam constituit attingunt. Subiectum autem illud solum, cui de mediis ad præfixum ipsi finem provide-

CERTAMEN I.

De Providentia uniuersam accepta subiecto.

1. **V**T difficultatis hæc super rescopus precipitatur expedire prius oportet, quæ sub titulo præfixo disputatione digna non sint, sed præsupponi ab omnibus debeant. Nempe quidquid producti, esseque in se non repugnat subiectum providenti esse posse. Etenim non repugnat omnibus, ac singulis posse Deum cum ea possibilibus omnibus, ac singulis posse Deum cum ea velut producere, produxeritque suum cuique finem præfigere, atque ipsi de mediis, vel sufficientibus, & finibus cui provideat, & finis liberi ipsi sit vel efficacibus certam de se est. Maxime cum certum, atque evidens sit, nihil Deum, nisi ordinate ad finem aliquem posse producere: quia alias non, ut rationale agens, & in eo genere præstantissimum posset operari, quod repugnat: unde, & repugnat creatum aliquid posse à Deo creati seu producti, ac non ex aliquo finem, ad quem provideat ipsi de mediis posse à Deo produci: quare in ipsa rerum creaturarum possibilitate esse subiectum cui diuinæ providentiæ imbutum est vel

vel saltem tam metaphysicè immediatè consequitur, ut de eo quæstio, aut difficultas esse non possit. Hoc tamen tam ex parte creaturæ, quam providentiæ totum intra possibilitatem est: nempe subiecti possibilis respectu, & relatè ad providentiam possibilem quæ ipsi à Deo possit impendi: difficultas autem est. An creatura, pro eo præcisius possibilitatis statu, priusquam ad existentiam statim extrahatur, actualis providentiæ subiectum cui Deus de mediis ad finem aliquem, ad quam illam velit pro posteriori producere obtinendum esse possit? Inde enim: an rerum creatio, seu prima productio inter effectus proprios providentiæ sit recensenda; definendum post modum erit.

2. Dicendum nobis est: Providentiæ subiectum, cui scilicet de mediis ad præfixum ipsi finem per ipsam exercitè à Deo providetur, non posse esse creaturas pro statu possibilitatis præfixæ sed ut subiectum cui providentia sit ipsarum existentiam absolutam requirit, ac præsupponi. Hæc est expressa Scriptura (me iudice) Patrum, & Sancti Thomæ sententia: in quam post multas conclusiones, ut eam cum opposita sententia componeret (quam aliorum Patrum esse putabat) tandem venit Ruiz noster d. 4. sectione quinta, conclusionem 5. pro ea referens Alexand. prima parte, quæstione 26. m. 7. articulo 1. Albertum, quæstione 67. m. 4. articulo 1. partem 4. Durandum in d. 39. quæst. 3. num. 6. Scotum 3. de attributis capite 10. numero 2. & 3. quæstio ab Scholasticis reliquis indisputatam supponi: quibus aduersatur Heriz noster d. 22. capite septimo, n. 6. ubi decretum rei productum ad eius providentiam advocari posse ait: de facto vero ad hoc negat, non suis summa ratione. Probatum primo locis scripturæ omnibus, quibus d. 1. Dei erga creaturam providentiam absolute, & universam, & speciatim erga omnia, & singula imperfecta, & perfectissima bona, & mala, viliissima & foedissima, nobilissima, & excellentissima probamus: eis quippe omnibus de iam factis, & existentibus solum creaturis est sermo, & Dei de illis providentia, & cura prædicatur: sufficit nunc duo repetere. Vnum ex Sapient. 14. Tu autem Pater providentia ab initio (quo scilicet universum condidit à te est) cuncta gubernas: in cunctis autem absolute talibus ea solum, quæ aliquod absolute sunt numerantur. Dicitur autem gubernatio Deo immanens, & externe activa seu providentia de iam mundo facta esse, non quod Deo ab æterno non advenit, sed ut de factis esse ostendatur, & capite sexto, dicebatur. *Passilora & magnum ipse fecit: & equaliter est illi cura de omnibus*, quæ fecit: nimirum alia plura ex scriptura. & Patrum ad eius loca interpretatione producimus quæstione quarta, certam. 1. à num. 6. ubi primam rei productionem non esse effectum providentiæ rei ipsi tanquam subiecto cui à Deo impense probabimus.

3. Nemescus de facultatibus animæ capite 42. sub medi. Non idem est providentia, quod creatio (creandi decretum) Nam creationis est recte efficere quæ sunt; providentia consulere illi, quæ facta sunt: quæ sepe non solum inter se se apud hos, sed supposito, & subiecto realiter differre ait: ut alius sit, qui faciat, alius qui factis consulat; & provideat. Vnde ritè, rectè quæ à se iam factis Deus consulit, seorsim à tractatu de creaturis, quæ eas condidit, rectitudinæ. Damascenus 2. de fide capite 29. init. *Providentia est voluntas, per quam omnia, quæ sunt, convenientem gubernationem suscipiunt: pende, quæ sunt.* Quod non habent, quæ necdum sunt, sed possunt præcisè esse: subintelligitur. Item igitur est, qui est factor, & provisor, & factiva eius voluntas, & contentiva, & provisionis bona ipsius voluntas est. Quibus rerum effectum, virtutemque factivam, virtutem provisoriam, & providentiam, ut quid ab eis diversum præcedere, supponitur expressit. Confirmant id ipsum Patres plures, inde probantes Dei de creatis providentiam, quod ea ipse condidit; atque inde eorum curam, & gubernationem suscipere ipse, neque aliis committere debuerit: quo discursu absolutam rerum creationem, & existentiam absolutam earum à Deo, utitur

Christoph. de Ortega, de Deo Vno. Tomus II.

lum, & vigentissimum motuum ipsi fuisse, ut earum curam susceperet, atque eis consuleret; ac provide- ret, aperte docent. Nihil autem ad scriptum, ut titulus, & motuum, ut sit, potest absolute præsupponi. Hoc discursu vultur Ambrosius primo officio. capite 13. & 1. Corinth. primo, Cyrill. 5. Thesauri capite secundo, vers. fin. Aliique Patres à nobis recitati d. prima de providentia erga res creatas demon- stranda.

4. Est item expressa, ut dixi Sancti Thomæ sen- tentia. Nam prima parte quæstione 65. agit de opere creationis, postea vero quæstione 105. de opere gubernationis, uti adquatè distincto: gubernatio autem rerum adequatum providentiæ obiectum est: quare, & hanc à decerere creandi sem, cui à Deo per eam pro- videtur diversam adequatè esse, ipsamque, & rei sub- inde existentiam absolutam supponere, consequens in Sancti Thomæ doctrina est expressè, vel suppositum, vel assertum: clarius autem quæstione quinta de veri- tate articulo primo, ad nonum ait. *Providentia differ- ab arte divina, & dispositione: quia ars divina dicitur respectu productionis, sed dispositio (quæ totum obiectum providentiæ, gubernatioque externa est) respectu ordinis productionum; Providentia autem dicitur ordinem in finem arripere.* Nempe per medium ad illum consequendum preparatam, Deo internam, & immanentem dispositionem, quæ externam illam pro obiecto, & effectu habet: ac proinde artefacti abso- lutam existentiam, & absolutam ex arte illa effectio- nem supponit: clarius adhuc in primo ad Rom. lect. 3. de prædeterminatione, (providentiæ specie) ait: *Non dicit prædestinari, quod sit, sed quod iam factum est.* Hæc sunt eius. *Potest aliquis de futura re, seu operatione di- pliciter disponere, uno modo, quantum ad ipsam rei constitutionem, sicut artifex disponit facere domum: Alio modo, quantum ad usum, & gubernationem rei, & ad hanc secundam prædeterminationem pertinet prædesti- natio:* Consonat 3. parte, quæstione prima, articulo tertio ad 4. docens: *Prædeterminationem supponere præ- fixam substantiam prædestinati:* Quare, & substantia eius absolutam existentiam, quæ ad prævisionem illam necessario supponitur. Non potest autem aliunde præ- destinatio absolutam prædestinati substantiam, & exi- stentiam necessario supponere, nisi, quia providentia est, & interna: Deoque immanens preparatio medio- rum in finem: nam, quod media, & finis, huius, vel illius conditionis sint, id præstare, aut exigere in hæc specie providentiæ, scilicet prædeterminatione, haud qua- quam possunt. Nequit ergo de S. Thom. pro hac conclus. suffragio dubitari.

8. Probatum à ratione conclusio. Primo: quia provi- dentia est cura, & gubernatio, atque immanens Deo, & æterna dispositio, & ordinatio rerum: ac dispositio, gubernatio, &c. supponit absolute subditos gubernan- dos, & res, de quibus disponendum, & cura de aliquo suscipienda illum absolute aliquem, de quo, pro quo cura suscipitur. Sed creata pro statu possibilitatis præ- fixæ aliquid absolute, siue absolutum aliquid, non sunt: ergo nec subiecta apta curæ divinæ, atque immanentis, & æternæ gubernationis dispositionis, & ordinationis, siue providentiæ divinæ: ergo hanc debet præcedere absolutam existentiam creaturæ, cui, seu, de qua providen- dum à Deo est. Confirmatur: externa gubernatio, dispo- sitio, & ordinatio rei per media in finem, siue natura- lem, siue supernaturalem ipsi à Deo præfixum supponit procul dubio rem ordinandam, disponendamque per ea media in finem: ergo, & electio eorum medium, qui- bus ita gubernatur, disponitur, & ordinatur: quare, & providentia, quæ hac electione completur, rei, quæ per ipsam ita gubernatur ordinatur, atque disponitur absolutam existentiam supponit: alioqui, & externa illa ordinatio posset existentie rei, cui de eo ordine, disposi- tione, & gubernatione externa providetur absolute præ- cedere, contra id, quod in antecedente supponitur. Dices gubernatione Reipublicæ per leges, & statuta guber- nari Reipublicam eiusque partes, & priuatos homines, non solum, qui sunt, sed qui postea erant, necdumque existunt: quare falsum esse vniuersum argumenti antecè-

Na deus.

dens. Respondetur subiectum *cui*, cuiusque bono eis legibus providetur esse Republicam: quæ eadem his privatis hominibus deficientibus, & illis succedentibus perferatur moraliter, & omnium æstimatione. Sed quid inquires, si ante absolutam Reipublicæ aut communitatis fundationem leges, & statuta à fundatore ferantur (ut fieri consuevit) pro eius bono? Respondeo: eam esse conditionatam ex parte obiecti de bono communitatis, si fuerit, providentiam, quæ quovisq; communitas absolute sit in absolutam providentiam transire nequit. Disputamus autem de providentia Dei, etiam ex parte obiecti, absolute, de conditionata enim ex parte obiecti, admittit voluntatis Dei ex parte obiecti conditionatæ possibilitate, nulla potest esse difficultas quin de nondum absolute existentibus conditionata providentia tanquam de subiectis *cui* possit haberi.

6. Probatur secundò ex nostris principiis: quia providentia & cura Dei de rebus quibusque, tanquam subiectis *cui* essentia sua est cura, & providentia affectiva de eorum bono: ac proinde quæ complacentiam absolutam in rei illius, entitativa saltem, bonitate, vel claudat, vel supponat: nulli enim rei affectu vlllo, siue complacentiæ, siue desiderij, velle bonum possumus, ut ipsi bonum est, nisi ex complacentia in eius aliqua bonitate, qua nobis id, cui illud volumus, placet. Atqui in res, seu de re possibili præcisè pro statu illo, Deus nec habet, nec habere potest complacentiam vllam: ergò nec de illa ut subiecto *cui* & cuius bonum, quæ eius bonum, desideret & provideat potest habere providentiam. Minorem probatur fuisse controuersiam de voluntate, d. 2. q. 2. cert. 3. num. 3. ubi ostendi: Deum affectu complacentiæ, nec libero, nec necessario in res possibiles pro eo statu ferri: quia pro statu illo præcisè nullam habent absolute bonitatem, siue neque entitativam, sed solum habere possunt: quod satis non est, ut actu absolute amentur, & placeant, sed solum, ut possint amari pro statu absolute existentia, desiderio, ut eam habeant, & complacentia cum habuerint: ibi obiectiones solui, hic ideo non repetendas.

CERTAMEN II.

Occurritur obiectionibus.

1. Dices aduenturo hospiti parari domum, & cibaria ab amico, ut eum digno apparatu digna mensa & conuiuio excipiat. Si autem dicas aduenturum hospitem absolute existentia, & bonitatis esse, ob quam amico, à quo ipsi hospitium accuratè paratur, placere absolute potest, & absolute placet: ex eaque complacentia absoluta amicus ea hospitij commoda ipsi vult parare, atque absolute disponit, quod secus possibilibus pro statu possibilitatis, siue, qua possibilibus præcisè contingit, quia neque entitatis, neque bonitatis, quare neque amabilitatis quidquam pro eo statu, & qua possibilia præcisè, absolute habent, qua Deo placere absolute primum possunt, ab eoque ex ipsorum complacentia bona alia ipsis desiderari, ac provideri ut nuper dicebamus: Si inquam, hæc dicas, non satisfacies difficultati: ut sequentes instantiæ suadebunt. Primum enim: sicuti nondum præsentis secundum locum, & durationem absolute, & affectu, & effectum media ad ipsius bonum, & honoris, & voluptatis, disponuntur, non satis apparet adhuc, cur nondum præsentis secundum entitatem rei nequeant ab eius beneficentissimo conditore, & affectu, & effectum comoda anticipato disponi? immò verò ita à Deo factum in vniuersi huius structura, ut nondum existenti homini illud omni rerum necessarium suppellectili instrueret, non ad vitæ nostræ necessitates solum, sed commodis, & voluptatibus, honestis mundi officio, ex quo interpretes: ut merito Seneca de Dei inde erga hominum genus benefica providentia dixerit. *Non necessitatibus tantummodo nostris prouisum est: usque in delicias ama-*

mur. Decreto insuper incarnationis, quod prius decreto de absolute existentia hominum omnium (in Scripturarum & Soaristarum sententia) vel saltem plurimum iuxta Doctores reliquos, cunctis hominibus de reparationis remedio, ac medio consequendæ salutis prouisum à Deo fuit: ergò existentia absolute non lapponitur ex parte subiecti *cui*, ut ipsi prouideant, ordineturque per Dei providentiam ad finis et præteriti consecutionem.

2. Sed primum à paritate absentia locali, & temperanda ad absentiam absolute entitatis & entitativæ subiecti, *cui* prouidetur disiectum est proxime, & clarè ex peculiari nostro principio. Vnde, & facillime obiectioni facile respondetur: providentiam mensuranti, eiusque ornatum, & delicias anticipatè temperatè homini, post tempore, non autem naturæ, & existentia postterius aduenturo: sed huius potius pro sua duratione absolutam existentiam à Deo præstatam prius naturæ fuisse, ut ipsi de comoda, & delictiosa domo postterius natura prouideretur. Ad vrgentioris obiectionem respondetur: incarnatione omnium salutis à Deo prouisum de reparationis remedio, & medio salutis, absolute quidem quoad medium, & remedij intrinsecum valorem, & virtutem omnium possibilium etiam reparationis, & salutis sufficientem vltra, absolute verò, quoad intrinsecum prouidentiam illis solum, quorum existentia absolute antea prædicto decreto incarnationis occasio fuit: & quasi natura præcessit: nondum autem existentibus solum fuit obiectioni conditionata de remedio, & medio salutis prouidentia, si forent pro naturæ postteriori ut læge præcopola, dum de remedio fabricantur absolute puppet, amplius multo, quam ergo illi opus sit, et viue esse possit pharmaci parat, si forte alij in similes morbum incidant: quorum simul de morbi remedio, & salutis prouideri medio: conditionata vero respectu boni prouidentia, non absoluta est.

3. Duo alia obijci contra nostram conclusionem possunt, quæ Ruiz supra num. 8. & 9. attigit pro sua conclusione 3. & 4. Nam providentia absolute talis est in manens præparato modiorum rei attributorum ad hoc commodum, & facilitatem ipsius: sed decreto creationis rerum parantur à Deo, media ad finem, & facilitatem ipsarum: siquidem per creationem rebus naturæ facultates, & inclinationes ad propria comodi indicat ipsi à Deo & concretæ sunt: ergo ante eam absolutam existentiam prouidentia Dei præcedit: quæ prouidentia nequit supponere rei absolutam existentiam, quam res ex prouidentia decreto ipsas creatas includam supponit. Respondetur decreto creationis facultates, & inclinationes à re distinctas ad finem comodum, & facilitatem nūquam creatæ recipere à Deo sed decreto alio, quod creationis decretum, & effectum præsupponat. Siquidem res accidentia, & facultates suas re ipsa prius naturæ debet præcedere. Concretæ vero & congenitæ rei facultates illæ dicuntur non naturæ sed duratione: quia ex quo primum absolute sunt, & existunt res, eis facultatibus à Deo donantur: intrinsecè identitate vero rebus potentia, & facultates (quodmodò autem facultates esse diximus) secundum se solum suarum aptitudines, & capacitates solum, non autem media ad finem consequendum proprie sunt, & nominantur: media enim proprie sunt, quæ verè, & proprie tantum rem, finemque ipsi, vel naturaliter, superadduntur præfixum, consequendum intercedunt, nec solum eorumque conducunt, facultates verò, siue meæ passivæ, siue actiue etiam, rei creatæ identitate conueniunt ad finem ipsi à Deo præstitutarum consequendum alterutro, vel utroque etiam genere conduntur inter rem tamen ipsam, & finis consequutionem reuera intercedere, ac mediare nequeunt: quare nec uera intercedere, ac mediare voluntas materialiter actiue earum eam re ipsa creatiua voluntas materialiter actiue (volebat Ruiz conclusione tertia, numero septimo,) prouidentia de mediis rei prouisum ad finis consequutionem esse potest: neque prouidentia decreto rei creatiue præcedere, hocve, & subtile rei creatiue ex præsupposita prioritate naturæ moneri, ac prouidere, ut conuenit Ruiz conclusione 4. num. 9.

4. Alterum

4. Alterum obicit potest contra nostram, & communem conclusionem, quod pro sua quarta conclusione, numero illo non attigit Ruiz: etenim (inquit) ea ratione Deus mundum creavit, ut homines aliquos prædestinare vellet, alios vero reprobare: & Sanctum Petrum, & Paulum creavit, ut eos prædestinaret: ergo creatio rerum ex providentia movetur, & procedit pro natura priori præcedente. Mala illatio: liquidem oppositum ex antecedenti inferitur: in quo, ut prædestinaret mundum creatum, ac similiter Petram ex fine prædestinationis asserit: finis autem, cuius intenti assensio & absoluta existentia decreto creativo mundi, vel Petri, est providentia prædestinativa, seu prædestinatio. Ergo huius absoluta existentia, nequit decretum creationis mundi, vel Petri quasi natura præcedere, ut ad ea moveatur. Patet: nam finis pro signo, & priori naturæ: quo desideratur, & intenditur absolute non est: quare nec movet, quia est; sed movet finaliter, ac intenditur, & desideratur, ut sit. Aduerte etiam quod intenditur pro exemplo primo nihil contra nostram conclusionem deinceps: in eo quippe exemplo (ut intentum ab hoc Doctore consequentia probaretur obineret) solum probat productum, seu creativum decretum rei cuius possit esse providentiam respectu rei alterius, cui eo creativo decreto rei alterius provideatur, quodque sit subiectum cui providentia in eo decreto de absoluta creatione, & existentia rei illius includatur. Quod, nec nos, nec sanctus Theologus potest negare: nam decretum absolute electivum, & productivum mediis (quod res alia procul dubio est) a subiecto cui providentia, seu cui per ipsam provideatur ad huius providentiam spectare apertissimum est.

QVÆSTIO III.

An, quove pacto providentia semper
finem intentum assequatur?

In titulo ipso præfixo satis questionis, & difficultatis scopus proponitur: tamen sub illo speciales difficultates lateant scilicet, hac etiam questione, examinanda.

CERTAMEN I.

Quo sensu divina Providentia necessario effectum obtineat?

1. PRIMO ita aliqui non pauci effectus ac finis intenti consequentem divinam providentiam adnectunt ut id de ratione providentia Dei genericè sumptæ esse putent: quare, & cuius specialis, & individua providentia debet: ut homini, & bruto animali, Petrique & Paulo hominem esse: ita censent illi omnes, quos pro necessitate intentionis efficacia finis ad mediocrum electionem, & providentiam prærequirit recenset: mus: efficax quippe omnis Dei voluntas de se, & ab intrinseco infuitabilis est, atque adeo absoluta sui obiecti existentia, & effectui connexa: expressè in terminis, neque illatui solum, hanc providentia ipsius secundum se, nec solum ratione intentionis præsuppositæ, connexionem cum finis assentione docent: Caietan. prima parte, questione 22. articulo primo, questione 23. articulo sexto, vers. fin. Bañes, Ripa, Nazarius eadem questione 22. articulo 1. sed & ij voluntatem salvandi omnes homines præsertim Repro-

Christoph. de Orreaga de Deo Pno, Tomus II.

hos, veram, seu beneplaciti esse negant; solumque signi esse admittunt: quatenus media ad eam consequendam hominibus vult, præparat, ac præstat, siue de his mediis provideat. Cum autem profusa mediocrum voluntas cum eis, ut effectibus suis connectatur, nihilque aliud, vel de se, vel ex intentione præsupposita salutis, ut finem, seu obiectum voluit, vel præintendit respiciat, sit, ut semper, & necessario providentia effectum obtineat in horum sententia, nec possit eo frustrari. Maxime: quia, ut animaduertebant, questione prima, certamine primo, numero secundo. Doctores illi, neque negabant, neque poterant negare media illa ad salutem hominum conducentia, etiam non determinantia, ex alio fine, quam salutis hominum à Deo verò intento eligi, & apponi: cum Deus rationale agens perfectissimum, nihil non ex fine aliquo possit operari, nec nisi ex finis intentione electione mediocrum veram ideò possit. Quod si intentionem salutis hominum veram ideò negant, quia in pluribus non obtinetur; finis alterius intentionem: ex qua media illa à Deo eliguntur, & provideantur, & quamvis aliam, ex qua media à Deo eligantur, ac provideantur efficacem, ac de se connectam, cum finis assentione debere esse fateantur: ut constat ex dictis controu. 4. de voluntate d. de affectibus prosecutionis Dei erga extrinseca obiecta. Sententia huius fundamenta, a ratione debilissima sunt: ab auctoritate vero sinistra, & æquioræ testimoniorum aliquot intelligentia nituntur, ut ex dicendis constabit.

2. Dico primo cum Theologis reliquis. De ratione providentia, ut sic vniuersum & genericè sumptæ, non est connexio cum absoluta existentia finis, & effectus intentio, siue assensio ipsius. Probat: implicat aliquid esse de ratione aliqua genericæ, quod communitate, & vniuersaliter non sit in omnibus & singulis speciebus & individuis sub eo genere contentis, imò quod vni ex eis deficiat: atqui species vni providentia obiecti libera, ac omnibus eius individuis deficit ratio connexionis intrinsecæ, vel de se se: vel ex præsupposita intentione & cum absoluta existentia, & assentione finis, & effectus intenti: ergo eiusmodi connexio, cum absoluta existentia, & assentione finis intenti non est de ratione providentia genericæ, & vniuersaliter sumptæ. Maior est per se, etiam puerilis logicis, nota. Consequentia legitima. Minor probatur: quia nulla providentia obiecti libera connecti potest ratione intentionis efficacia, quam de se, & essentia sua prærequirit, & supponat cum finis absoluta existentia & assentione: tum quia ex efficacia intentionis finis, seu effectus liberi eius destrueretur libertas, nec providentia obiecti libera absque contradictione esset: tum quia, etiam salva libertate obiecti intentio efficax finis, effectus liberi posset liberam obiecti providentiam antecedere, non tamen eam necessario antecederet, sed eadem providentia ex inefficacia finis intentione haberi à Deo posset, ut questione prima ostendimus, ac proinde de se, & ab intrinseco providentia illa cum intentione efficaci finis liberi, tanquam præquisito essentiali connexa non est. De se autem, & intrinsece providentia nec ratione mediocrum de se indifferendum, quæ præparat, nec scientia media quam includit nec ratione coniuncti ex utraque connexa est cum absoluta existentia, & assentione finis, seu effectus intenti ut videbimus d. 2. questione secunda, certamine quinto, nec si connecteretur effectui seu fini, ad quem de mediis provideatur servaretur libertas, ut eadem questione ponemus sape: Ergo de se, & ab intrinseco sui providentia obiecti libera non connectitur cum existentia absoluta, & assentione finis, & effectus liberi intenti: unde in omni providentia obiecti libera eam connexio cum absoluta existentia, & assentione finis & effectus liberi de se, & secundum intrinsecam providentiam illius deficit, ut minore syllogismi nostri assumebamus.

4. Dixi autem de se, & ab intrinseco sui nullam providentiam obiecti liberam posse habere connexionem cum absoluta existentia, & assentione finis

Na 2

& effectus liberi intenti: quia tamen altera prouidentia obiectiua liberae species, quae est de mediis efficacibus ad finem obtinendum, siue, & effectus intentio carere non possit, proinde, neque eius assequutione frustrari, id tamen de se, atque intrinseca sibi cum fine, & effectus intentio physica connexionem non habet, sed extrinsecus solum, & à connexionem logicam, quam futurum conditionate contingens purificata conditione cum absoluta sua existentia, & futuritione habet, ut dicebamus d. 2. questione secunda, certamine quinto, ubi multa ad concordiam certitudinis & infirmitatis praedestinationis cum praedestinati, atque operationum eius libertate à nostro Molina felicissimè ex Patribus, & Priscis Theologis eruta atque illustrata posuimus, & Recentiorum & nodis expedita, & tenebris liberata, pristinoque suo splendori restituta: verum, etsi haec in specie prouidentiae obiectiuae liberae de mediis efficacibus non ita essent: in altera tamen specie prouidentiae obiectiuae liberae, quae de mediis solum sufficientibus ad finem prouidetur (ut Reprobis ad salutem quam ea prouidentia non assequitur) eorundem minor illa probaretur, & discursus ille teneret, siquidem, quod in specie hac prouidentiae omnibusque eius indiuiduis (necdum uni, quod satis erat) defuit, de ratione generis sui non est, ut per se patet.

4. Dico secundo. De ratione totius prouidentiae siue coniuncti omnium simul sumptarum specierum prouidentiae qua Deus habet de rebus est finis & effectus intenti assequutio, est omnium etiam Theologorum conclusio. Ratio est, quia nihil, quod sit, vel omittitur absque voluntate Dei vel factiua, vel permissiua ob finem aliquem esse potest: ergo nihil in rebus sit, vel omittitur, quod non sit à voluntate Dei factiua, vel permissiua illius ob aliquem finem: Ergo nihil in rebus sit, vel omittitur, quod ex aliqua Dei prouidentia non fiat, vel omittatur. Probatur consequentia haec: siquidem prouidentia Dei nihil aliud praeter scientiam directiuam voluntatis diuinae de medio ad finem apponendo, siue de faciendo actiue, vel permissiue aliquo ad finis alicuius consequentiam includit praeter hanc ipsam de aliquo agendo ad finem aliquem voluntatem: ut constat ex dictis disputatione secunda: iam verò si nihil extra, & absque aliqua Dei prouidentia poni in rebus potest, vel omitti: ergo, neque extra totum coniunctum prouidentiae diuinae ex omnibus specialibus Dei prouidentis, quasi constatur. Unde rursus: ergo tota prouidentia Dei, ita ex omnibus specialibus Dei prouidentis constata ratione alicuius partis, seu specialis prouidentiae, qua constat, & constatur assequutionem semper, nec poterit non assequi finem, seu effectum intentum, ut conclusionem hac nostra, & communem asseritur.

5. Conclusionem, & rationem etiam, nobis dederunt Patres, & ex ipsis Sanctus Thomas, Aug. de Spiritu, & lit. cap. 33. vers. med. *Infideles contra voluntatem Dei faciunt, cum eius Evangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt; verum seipsos fraudant magno, & summo bono, malisque penalis implicent: experturi in supplicii potestatem eius, cuius in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper inuicta est: vinceretur autem, si non inueniret, quod de contemptoribus faceret, aut ullo modo possent euadere, quod de talibus ipse constituit. Qui enim dicunt, verbi gratia, volo, ut hi omnes serui mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur: ita, ut quisquis eorum hos noluerit, in pristino semper molat: videtur quidem, quicunque contempserit contra voluntatem Domini sui facere: sed tunc eam vincet, si & pristinum contemneris effugerit: quod nullo modo fieri potest: ac rursus, ideo eius voluntas inuicta est: quia Deus, ita vult, ut omnes salui fiant, ut etiam vult eos punire, si ipsi repugnent, & capite 32. sic conciliauerat negationem resistentiae à voluntate creata diuinae cum resistentia impiorum. Psalmo 26. & Actor. 7. ita enim facit contra voluntatem Dei iubentis, ut non euadat voluntatem eiusdem punientis:*

eiusdem sententia vulgarissima est, de facinorosis, quod non vult Deus, facit ipse quod vult: Eodem modo rem explicant Anselmus 1. Cur Deus homo: capite 15. med. Gregorius Magnus 33. Moral. capite decimo alias 13. Inforti 1. sentent. capite secundo, alique Patres edocti à Boëtio quarto de consolatione pro quarta.

6. Id ipsum docet, vbiuis hac de re agit Sanctus Thomas, illis etiam locis, quibus prima conclusio nostra aduersantes ipsum producit, ut prima parte, questione 22. articulo secundo, ad 1. ubi ait. *Cum omnes causa particulares continentur sub vniuersali causa, impossibile est aliquem effectum ordinem causa vniuersali effugere: omnem scilicet: quia alias causa vniuersalis Dei (qui non, nisi ex ordine ad finem aliquem operari aliquid potest) effectus non esset, nisi ex ordine, & prouidentia eius ad finem aliquem ordinandum proveniret: quare nec Deus causa vniuersalis omnia foret, & questione sexta de veritate, articulo primo corp. & articulo tertio corp. sub init. item docet, & explicat exemplo naturalis virtutis generatuae, quae quandoque à fetu perfecto, in quem natura sua ordinatus à Deo est, deficit, mortuum, & foetum defectuosum producit. Sed tamen ipsi defectus diuinitus ordinatur ad aliquem finem: & scilicet potest deficere à generali fine prouidentiae, quandoque deficit ab aliquo particulari fine: & prima parte, questione 19. articulo sexto dixit. *Conuenitur voluntas Dei sit vniuersalis causa omnium rerum, impossibile est quod diuina voluntas suum effectum non consequatur. Unde, quod recedere videtur à diuina voluntate secundum ordinem specialis prouidentiae, relabatur in ipsam secundum alium, prouidentiae specialis alterius. Sicut peccator, qui, quantum est in se recedit à diuina voluntate peccando, incidit in ordinem diuinae voluntatis, dum per eum infirmus tenetur. Quam eandem recedentiam in alterius prouidentiae ordinem eius, qui ab ordine vniuersalis producit: recedit etiam questione 103. articulo sexto corp. & consonat his in 1. d. 40. questione prima, articulo secundo ut constat, qua veritate, & Angelici Doctoris laude citati Dominici Thomae numero primo, ob testimonium praecipue recitatum ex questione 11. articulo secundo ad 1. quod pro fecit hac coactione est, sententiam retractasse dicant, quam non conclusionem prima cum communi Theologorum malis dimis.**

7. Dico tertio: De ratione prouidentiae non esse assequutionem finis vniuersalis glorie suae ostendenda, & manifestanda, qui omni Dei prouidentiae specialis communis & praesentis simul cum particulari causaeque specialis prouidentiae à plerisque ex nostris Recentioribus putatur: ac fultus quam à reliquis à nostro Ruiz citata d. 4. de prouidentia sectione tertia, numero quinto traditur & explicatur: ut, scilicet, finis illius vniuersalis intentio simul cum particulari prouidentiae cuiusque, quamque ex particularibus prouidentis antecedit, & qui respectu finis illius vniuersalis particularis prouidentiam finem reuocant: media aequae conducentia ad illum vniuersalem obiectum sub disunctione à Deo amenerit ac prouidentiam. Hanc verò sententiam suam expressam Sancti Thomae arbitrarum praefati Recentiores verbis recitatis numero sexto ex questione sexta de veritate articulo primo corp. & articulo 3. corp. sub init. quibus consonat 3. cont. gent. cap. 94. his verbis. *Aliquis disputat est praeter intentionem particularis agentis, qui est secundum intentionem agentis vniuersalis. Sed oportet testimonium amplius euincit, quam nihil deficiat à generali fine vniuersalis agentis Prouisoris rerum: id est à toto fine suae omni fine, quem in omnibus & singulis prouidentis, quas omnium vniuersalis prouisor habere de rebus omnibus debet: tamen à speciali fine agentis particularis deficiat: quia non habet solum finem particularem agentis vniuersalis, & omnium Prouisor Deus habere potest, & debet. Nec, quae ex prima parte, questione 21. articulo 2. ad 2. asserit ab his Recentioribus solent, intentum eorum probant: sed*

sed solam specialem finem agentis, & prouisoris vniuersi esse maius bonum vniuersi, quod quandoque ex malorum, & naturalium, & moralium permissione, ac non impeditione resultat.

8. His nostris Recentioribus aduersantur, & tertie huius nostre conclusioni fauent, Herize tractatu tertio citato d. 2. r. capite vltimo, numero 24. Magnificus Magister meus Didacus Daza manuscripto de prouidentia d. r. §. quarto, quamvis prouidentia quavis æquiualeat saltem ostensionem potentie bonitatis, & misericordie sue, ac subinde, & gloriam suam Deum assequi fateantur prouidentia illa, in quam recidit, qui ab illa recedit. Hanc vero gloriam, etiam æquiualem a Deo in ea prouidentia obtentam, intentam a Deo ante recedentem subiecti absolutam ab alia prouidentia negant, & bene; quamvis fundamentis, quæ nobis non satis probentur, vt certamine secundo videbimus: vbi de necessitate antecedentis finis particularis per eam prouidentiam, in quam recidit agitur, ac reliqua ad recedentem huius exactam intelligentiam traduntur. Nunc autem à capite vt aiunt tertiam nostram conclusionem probò & aduersam nostrorum Recentiorum impugno: quia communis, & vniuersaliter omnem Dei prouidentiam specialem transcendens finis gloria sua, vt sua, esse non potest: nec ad aliam consequendam, vt finem particularem fines specialium omnium prouidentiarum Dei ordinari: tamen ea prouidentiam omnem specialem Dei in hoc vniuerso sequatur: Ergo, etsi hanc Deas in quavis sua de creatis prouidentia assequatur: non assequetur finem vniuersalem, & omni prouidentia sua intentum: Consequentia est legitima, & euidentis.

9. Antecedens probò, & primam eius partem primo: quia, & gloriam suam, qua suam Deus intendat, ac velit eam ex sui complacentia atque vt sibi commodam, & proficuum debet velle: quod implicat. Tum: quia non nobis, & nostri gratia, sed sui, eam velle, vnde omnis eius in nos gratia, & misericordia à scriptura toties commendata abolebitur. Tum, quia omnis nostra laus, ac Dei ascriptio, gloria, & plausus creaturarum, ipsi quidem bona, & honestissima, Dei cuiusque boni, & commodi refert nihil vt controuersia quarta de voluntate ostendebam. Secundam vero partem antecedentis probò, ac simul primam confirmo. Etenim, si finem hunc generalem glorie sue Deus in omni sua prouidentia intendit per iustitiam in punitione peccatoris, vel misericordiam in iusti salute, ostensionem disunctam consequendum, vel per quemvis alium finem particularem prouidentie specialis cuiusvis, iam fines particulares quos simul cum generali illo glorie sue in omni prouidentia speciali Dei admutabas, repellis. Si quidem particulares illi fines, quos appellas, non quidem fines, sed media ad vniuersalem illum gloriam consequendum sunt: cum ipsi, sicut reliqua in ordine quouis prouidentie cuiusvis generalis illius glorie Dei gratia, amentur, ac fiant. Nec factis est, eos fines inter medios vocare: inter medijs enim ad ditameptum finis essentia, & significato contradicunt: cum finis essentia sua sit. Cuius gratia capere facit: vt fuitis cum nostro Valquez ostendebam in phisicis controuersis de causa sui. Secundo: claret inde, non nostri gratia, & complacentia nobis omnibus prouidentiam, si ita nobis prouideret: impugnationes alias huius doctrinae, & tertie nostre conclusionis confirmationes iam subdo in explicatione recedentia creatura decidentis ab ordine prouidentie vnius in ordinem prouidentie vteriore, & exactiore, præstanda certamine sequenti.

CERTAMEN II.

Recedentia decidentis ab ordine vnius in ordinem prouidentie alterius vterior explicatio.

1. Decidentis ab ordine prouidentie vnius obiectiue libere in ordinem alterius recedentia dogma Theologicum est, satis ac sæpe ab Augustino & Sancto Thoma expressum recitatis locis certamine primo, numero quinto, & sexto, satisque etiam, ac sæpius, aliis licet vocibus, à scriptura traditum: & certe, si, tam scripturæ, quam Augustini, & reliquorum Patrum, & Sancti Thomæ verba debita attentione legerentur, nihil de hac recedentia vterius disputari oporteret: sed tamen, cum memoratis nostris Recentioribus duo adhuc ad exactam & plenam recedentia huius intelligentiam resstant disputanda. Primam: An prouidentia, cuiusque ordo, in quem recidit decidentis ab ordine alterius absolute, eius ab ordine illius prouidentie casum prioritate nature antecedat, ita vt electio auxilij sufficientis pro male vsuro Reprobis ex intentione alicuius finis præinstiti absolute ante malum vsus Repti, lapsusque eius ab ordine misericordie prouidentie de ipsius, & ob ipsius salutem continuato ordine, & filo vsque ad eius punitionem proueniat, & perueniat? non secus, ac si bono auxilij collati vsu ex intentione absoluta salutis eiusmodi vsu antecedente, & auxilij electio, & reliqua intermedia continuato prouidentie eiusdem ab intentione ad obtentionem & executionem finis ordine procederent. Secundum: An intentio illa absolute antecedens prouidentiam, cuiusque ordinem, in quem recidit ab alia, cuiusque ordine decidentis non absoluta solum, sed efficax esse debeat?

2. His super memorati nostri Recentiores affirmatiue vtrique difficultati respondent; vt videre in ipsis est, & præsertim in Didaco Ruiz citata disputatione quarta, sectione tertia, numero quinto in eorum manuscriptis etiam veritatissimo, & ipsorum hac in re sequaci. Aiunt enim finem illum glorie Dei omnibus, & singulis specialibus Dei prouidentis communem, & vniuersalissimum, atque necessario per varios particulares fines disunctum, & vagè (per hunc, scilicet, vel illum) obtinendum absolute, & efficaciter intentum ante lapsum peccatoris ab ordine prouidentie misericordie esse; si cuti, & ante bonum collati auxilij vsu absolutum iusti qui ab ordine misericordie prouidentie non decidunt. Quo fit, vt alteruter iuxta continuatum ordinem, & prouidentiam disunctam ante, & independentem à lapsu, vel adhesionem absolute alteri parti ordinis, & prouidentie illius disunctam habita, atque præordinata pergat, ac Deus præcipuum, & vniuersalissimum glorie sue finem obtineat. Contra vero Herize & Daza nostri locis proxime citatis, nec intentionem illam, nec prouidentiam cuiusque ordinem ad finem glorie Dei per iustitiam punitiuam decidentis culpa sua ab ordine prouidentie misericordie efficacem, & absolutam ante lapsum absolutum eius antecedenter præcedere merito contendunt.

3. Sit ergo cum illidem prima conclusio. Absolute efficax intentio prouidentie, cuiusque ordo prouidentium mediorum ad absolutam consequentiam glorie sue per ostensionem iustitiae punitiuæ non est in Deo antecedens absolutum lapsum peccatoris culpa sua decidentis ab ordine misericordie prouidentie diuinae erga ipsum, cuiusque salutem. Probari ex dictis controuersia 4. de volunt. d. 4. memoratis hic quæst. r. facile videtur: quia efficacia antecedens pugnat cum lapsu peccatoris, per culpam suam, ac subinde cum iustitia punitiua Dei, & absoluta eius ostensione, & gloria Dei inde captanda: ergo & cum assecutione eius vniuersalissimi finis glorie Dei, quæ ex efficacia antecedenti intentionis

4. Deo fecundo: cum illud Doctoribus. Decidens peccator prauo vfu auxilij fufficiens ad falutem iplius collati, non recidit in alium ordinem prouidentie pro natura priori ad iplius lapfum ex intentione finis illius generaliffimæ gloriæ diuinæ antecederet abolitæ præparatum. fed conditionate, idem, fub conditione, ſcilicet, lapfus peccatoris pro propria culpa ab ordine prouidentie miſericordis erga eum falutem, ex huiusque ſeria intentione, quarum vtraque, eſſi ab intrinſeco inefficax, abolitæ tamen ad lapfum, peccatoris, & deficientiam abſolutam ab eis antecederet prioritate nature præcedat. Hanc ſolam conditionatam voluntatem abolitæ ex parte ſubiecti antecederet puniendi homines, ſi prauo vfu gratiæ fufficiens ab ordine miſericordis illius prouidentie ex abolitâ intentione falutis iplorum orta culpa ſua labantur decidunt, ac peccent, tradunt Auguſtinus, cæterique Patres, & Sanctus Thomas, qui recidunt in ordinem durioris prouidentie punitiui peccatoris pro peccatum labentis ac decidentis ab ordine miſericordis alterius prouidentie de iplius falutis Auctores cæteris Theologis exiſtere. Auguſtinus quippe certamine i. numero quinto, primo loco recitatis a verbis illis, *qui enim dicit, voluntatem, vt ſeruſi laborent prius, & requieſcant ſemper poſtea, abſolutam proponit: vt autem ſemper molant conditionatam ex parte obiecti, non proſperius abſolutam, vt quiſque eorum hoc noluerit quod iplum eſt, atque ſiquis eorum hoc noluerit, & 2. loco, *vt etiam velis eis punire, ſi iplius repugnent.* Id iplum continent verba Sancti Thomæ, tameti non ita expreſſe: & verba ipla dogmatiſis huius: nimirum recedebis ab vno ordine prouidentie vnus, & relapſus in ordinem alium prouidentie alterius, probat non eſſe hominem antecederet æque ordinatam abſolutæ ad gloriam Dei confequendam, ſue per lapſum, & iuſtitie Dei offenſionem in eius ſupplicio, ſue per gratiæ bonum vſum, & confequendum falutis, & miſericordiæ in bonitatis Dei offenſionem.*

6. Probatur vltimus nostra conclusio: quia, si-
pudenda, et cuiusque ordo ad praezientem finem glori-
ae Dei per offentionem suae iustitiae in punctis peccatis
est absoluta, & absolute antecessas plarum peccatorum,
aeque, ac bonum vltim gra-ae, non efficit, quod vlti-
ma scriptura, Patreque passim scriptis suis commenda-
rent feriam, ac impendunt Dei voluntatem de commu-
nitate Reproborum, salute, & quod eorum peritio, &
punitio est Dei de se, & quatenus ex ipso iusto, eaque ef-
fectus est, non proueniat: sed quia ab initio, & so-
lente, vicemque ipsorum miseriae dolente prae-
sum voluntatis, & peccatis extorquetur, prae-
terea quia ex se etiam, suaque voluntate absoluta, prae-
terea Reproborum peccatis exercitiis cuiusque iustitiam cogi-
tibus, antecedenter verè, ac prouide facit, vni
offentionem suae iustitiae: & ad finem glorie suae
consequendum iustitiam eorum punitiorem: si iusti
voluntate sua absoluta vera, seruare eorum vltimam
& offentionem gra-ae: & misericorditer iustitiam ad eorum
finem glorie suae obsequendum. Cui ergo vltim
perditionem negabit, immo eam abhorret, ab-
vehementer, nisi per circulationem, & illationem oc-
curret: vehemens autem Deo voluntas, & desiderium
salutis eorum in Deo, & ad Deo ipso praedicant,
vidimus controuerfia quarta de voluntate de qua quae-
ritur tercia fere per totam? ideo autem vera haec fuit: quia
salutis voluntas, & prouidentia absoluta vltima au-
temdum est bonum, praeuine vltim voluntatem
perditionis autem eorum non omnino absoluta, sed ex
parte obiecti conditionata, si peccent, & saluent, et si
non autem: immo ex absoluta iusti voluntate
per voluntate, & intentione sufficientia faciem
se auxilia vt saepe diuinitas donantur, efficitur
vbi non inde sed Dei Dominio erga omnia sua
n-gantur: quod si hominum peritio à Deo au-
derant ad omnem lapsum, & peccatum efficit eam
rum salute diffinunt intacta, vbi prouisa, vt alterum
modo finis glorie Dei obineat, negotio auxilii
etatis & Dei voluntate punitioa postuue exequi
valde est absurdum, vt controuerfia 8. videlicet, de-
torquea ad Deo auxilium sufficientes, & iustitiam, quia
inefficax, inuida nimirum, & maligna voluntas,
Abhorret, &

7. Mito rationem aliam notuissimam Henrici de
z. c. quod, scilicet, cogitetur Deus velle peccatum
cum ex intentione gloriæ suæ capiente offensione
sufficiat velle peccatum puniri, que cum peccato
quod essentia sua supponit esse nequeat, quod autem
suis peccato eo ordine prouideretur, prouideretur
ut que, quia vult ad velle iustitiae puniri, offensionem
quam vult solummodo et, quatenus vult ad po-
tatem, que solum medio potest iustitiae inferre offen-
sionem, quatenus capiendæ Dei gloriæ digne: et
nec aliter, vt ad hanc velle amari & prodesse ad po-
tatem, nisi vt velle immediatus, & proximus ad po-
tatem et, quod proinde immediatus amor, & caritas
illo prouiso à Deo amatur. Hoc inquam pro con-
silio nostra hanc secunda iustitiam facti de iactant, argu-
quia, vt ostendi controuersia tertia de peccato
hic rursus offendam controuersia septima de proba-
tione, d. de eius effusibus contra praefatos Doctores,
eorumque hac in re Doctorem Gabrielem Valseque
permissum peccati ex intentione peccantis, i. la-
psum militatis praedestinationis esse facti, nec solum esse
posse probabo, atque argumenti huius, quod argu-
cogit

contra eam nostram conclusionem militat, atque ab eisdem Doctoribus instruitur, monstrabo imbecillitatem. Præstat nunc postremam ad plenam, absolutissimamque rei præsentis intelligentiam examinandum An, scilicet, necessitas aliequationis finis alicuius a Deo intenti toti coniuncto ex omnibus specialibus Dei providentiis solummodo concessam à nobis certamine primo, numero quarto, conclusione secunda, & quam nulli seorsum providentiæ adhuc ad universalem finem gloriæ Dei obtinendum convenire posse monstravimus hæcenus) ex efficacia, seu efficacia aliqua toti illi coniuncto ex specialibus omnibus providentiis conflato intrinseca ad aliquem saltem vage illarum finem obtinendum proveniat? Qua in re Ruiz noster citata d. 4. sectione tertia, numero tertio, conclusione tertia affirmativè respondet asserens, de ratione coniuncti finis omnium providentiarum esse efficaciam illam ad aliquem saltem providentiæ alicuius ex ipsis finem assequendam, ac proinde toti coniuncto illi intrinsecam efficaciam esse, quod explicatius docet, numero 4.

8. Dico tertio: Nulla efficacia ad aliquem adhuc obiectivè liberæ providentiæ alicuius vage, hunc vel illum finem, de facto, & absolute assequendum intrinseca est toti illi providentiarum omnium diuinarum obiectivè liberarum coniuncto; ac subinde ex intrinseca eius efficacia, necessitas absolute assequendi aliquem providentiæ alicuius ex ibi contentis finem minime provenit: est contra Ruiz probanda, non quidem ex quaestione libertatis operis, seu effectus liberi præiudici, ut iuxta nostra principia contra necessitatem, & efficaciam omnem antecedentem ad effectum quemvis liberum probandum aliquis putaret: id enim solum evincit cum necessitas, & efficacia antecedens effectus alicuius determinat, & in individuo est; non autem cum est effectus, seu actus alicuius disunctum, huius, vel illius: ut controuersia sexta, de Incarnatione d. i. quaestione tertia, certamine tertio ostendebamus. Probat ergo vnicè ratione, qua Ruiz ipse immediate numero quinto, secundam suam conclusionem probaverat, ac nos certamine primo, numero quarto, conclusionem eandem, secundam etiam nostram, probavimus: idem enim nequit non coniunctum illud omnium providentiarum aliquem finem ab aliqua ex providentiis in eo inclusis intentum assequi, & absolute obtinere: quia quis eget concursu causæ universalis primæ scilicet Dei, rationabiliter ex fine, & providentia operantis, & media ad illum disponentis: itaque necessitas hæc est intrinseca, & passiva effectus, & indigentia diuinæ providentiæ, ut sit, quia creatura est, & sine Deo, cuiusque providentiæ aliqua esse subinde nequit: non autem est necessitas actiua alicuius providentiæ, à qua est, & causatur, nec coniuncti totius, quod solum ratione illius providentiæ hunc effectum, & finem assequetur de facto, & ratione alterius alterum; tametsi nunc actiua necessitate antecedenter ab ea, à qua procedit atque absolute est, neque à reliquo coniuncto, & in actu primo determinetur, ut fiat, atque absolute existat.

8. Contra sex conclusiones tota hæc quaestione à nobis posita, & fundatas nihil opponi potest, quod cuiusvis probatione non difficiatur, atque evanescat, à ratione agatur; idcirco rationes Caietani, Alvaræ, & sequacium contra primam nostram conclusionem, certamine 1. memoratas à Ruiz nostro certamine primo à numero 10. & disiectas sectione 4. à numero 7. seipsas collabentes omitto. Sed contra primam opponitur Boëtius 4. de consolatione Prosa 6. post init. & circa medium, ubi si singularum rerum, etiam fortuæ, providentiam esse ait, formam immobilem, & stabilem, quæ eis immobilitatem, & stabilitatem, ac immutabilitatem præstat, premitque indeclinabilem causam ordinem, qui res mutabiles, & aliqui temere fatiuntur, propriis incommutabilitate coercent. Quibus similia scribit Nazianzenus orat. contra Iulian. aliquantum ab initio, & Ecclesia sic orat. Deus cuius providentia, in sui dispositione non fallitur. Respondetur: his Patres, & Ecclesiam solum docere conclusionem

nostram secundam positam certamine de coniuncto omnium providentiarum specialium, quæ in Deo sunt: quod totum nihil creatum præterfugere potest: quia quicquid ab vltis providentiæ ordine decedit, ac recedit, recedit in ordinem alterius, ut explicavimus hæcenus: neque nihil temere fluctuat, calare, & fortuna extra Dei providentiam iactatur; sed quicquid in rebus est, vel non est, intra providentiam continetur, ac proinde falli Deus non potest, nec Dei providentia. Boëtium huius sententiæ, & locutionis Authorem audi, & se, & ipsam ita explicantem sub eius profe finem. Ordo enim quidam cuncta complectitur: ut quod ab assignata ordinis ratione decessit licet in alium, tamen ordinem, relabatur: nequid in regno providentiæ liceat temeritati. Opponitur definitio providentiæ à Damasceno 2. de fide capite 69. initio à nobis recitata quaestione secunda, certamine 1. numero tertio, ubi de existentia necessaria subiecto cui providentiæ agere Damascenum, non autem de omnibus effectibus, & finibus intentis vidimus: & quidem, cum ipse 3. de fide capite nono, vers. finem primus post Chrysostomum voluntatem Dei antecedentem, & quantum ex se ipso est, à consequente distinxerit, ut varios providentiæ Dei modos explicaret: & demum Deum, præsertim, præcedentem velle omnes salvari: In providentiæ Dei modis enumeret: quem effectum, & sine intento carere in plenique nostrum sciebat: quo pacto nullam specialem providentiam eo carere negaret, omnesque, & singulas subiade, effectum, & finem intentum obtinere doceret? Quod autem sub inferius definitioni illi subiunxit, nolque ibidem retulimus, eandem atque definitionem ipsa, sensum continet. Nec refert hanc rationem postremis illis immediate subiunxisse ut eorum veritatem probaret. Omnia enim quæcumque voluit fecit: & voluntati eius nullus resistit. Solum enim probat bonam Dei voluntatem esse omnium concentuam, & prorsus voluntatem omnium, ut dixerat, ac proinde nihil extra eam, atque providentiam totam omnia continentem, & providentem egredi posse (ut diximus ex Boëtio, & Nazianzeno) ac diiugari.

QVÆSTIO IV.

De providentiæ effectibus, & genere causalitatis ab ea in ipsos exercita.

Providentiæ cuiusque specialis Dei effectus singularim recensere, nedum examinare, & statuere, inutilis, magnam partem, opera esset, prolixæque, immo impossibilis: quare de aliquot eorum generibus agendum est, de quibus Doctorum communis consensus est vel dubitatio: quo autem genere causæ à providentiā causentur statuendum etiam hic est; ne quid ad providentiam spectans indisputatum relinquantur.

CERTAM

CERTAMEN I.

*Effectus providentiae examinantur,
ac statuuntur.*

1. **H**Ac de re sub titulo mediata, vel immediata operationis, conseruationis, & gubernationis rerum per Dei providentiam egit noster Ruiz latissime disputatione quinta, per duodecim oblongas sectiones totas, quibus multa scripturae, & Patrum eruditione, rationumque momenti pleraque discussit ac statuit philosophica, disputationibus Theologicis supponenda potius, quam ex instituto examinanda, & statuenda: in iis sunt. Primo immediatus Dei concursus ad creaturarum rerum, & primam productionem, & conseruationem, siue se solo, siue in secundarum causarum consortio eas, vel conseruet vel producat. Mediatas item Dei concursus, & operatio ad res omnes, quas mediis causis secundis, vel producit, vel conseruat. Eo enim ipso, quod earum causas secundas immediate conseruat, & producit, eorum effectus omnes mediate producere, & conseruare certissimum, atque euidentissimum est: hic vero non probandum, nec disputandum, sed ex physicis potius controuersia de causa sufficiente supponendum: interim legat, qui uolet, Ruiz praesertim sectione 2. 3. & 4. solum ergo disputandum hic Theologicè erit: an rerum creaturarum à Deo, tam mediata quam immediata productio, conseruatio externumque regimen, dispositio, & gubernatio sint effectus proprii providentiae Dei.

2. Dico primo: Conseruatio rerum est effectus proprius providentiae diuinae cum erga res alias, tum ergo rem ipsam, quibus, ut subiecto *cui* provident. Ratio est: quia rerum conseruatio, eam rei unicuique, tu in aliis rebus ad finem cuiusvis, vel conaturalis, vel Dei arbitrio, ultra, immò supra naturalem eius potentiam, & exigentiam praestitutum, uile & conducentis est: Ergo ex intentione illius finis consequendi potest à Deo, vel rei ipsi, vel rebus aliis de eius conseruatione prouideri, quare, & rei conseruatio est effectus providentiae, vel de re ipsa, vel de alia vel aliis, tanquam subiecto *cui* de mediis prouidetur à Deo habere, & impensae. Quando autem ex providentia conseruata rei impensa, vel aliis exhibitae de facto causetur, ex conducentia conseruationis rei, vel ad eius, vel ad alterius, seu aliarum etiam finem intentum pensandum est. Vnde saepe prouidentiarum plurium, & rei ipsi, & pluribus aliis impensarum rei uariis conseruatio effectus erit, uerbi gratia, iusti conseruatio, ut pii adhortationibus, & operibus, & sibi ad propriam salutem, & aliis uerbo, & exemplo ad salutem ipsorum proficiat: eandem conclusionem probant testimonia ex scriptura & Patribus, quae mox afferemus & eam cum duabus sequentibus tradunt.

3. Dico secundò: prima omnium rerum productio effectus diuinae providentiae est: ita uero ut uariis rei productio sit effectus providentiae rei vel rebus aliis ut subiectis quibus à Deo prouidetur impensa, non autem providentiae impensae rei primo productae tanquam subiecto *cui* providentiae illius, qua primo producit. Probatur per partes, & prima ex dictis quaestione tertia, certamine primo, numero quarto, conclusionem secunda, quia nihil creatum produci, ponique primo in rebus absolute à Deo, vel se solo vel in consortio causarum alio modo potest, nisi ex aliquo fine, ad quem uile, conducentique sit: quare nec poni potest, nisi ex aliqua providentia. Secunda pars conclusionis aequa facilitate probatur: quia rerum prima productio prouidet Deus subiectis salutem aliis, quibus prouidet de mediis ad finem consequendum: in

naturalibus patet: in herbe, & semini productione, quibus, pecora alantur, ac uiuunt: aliquot minorem animalium cum caelestium, seu aëre eorum, tum terrestrium, & aquatilium, ut maiorem praedae, & alimentum cedant: tum denique frugum, immo, & creatorum, & animalium omnium productio co est, ut tuenda, & oblectanda uita hominum, commune commodis, & uisibus inferant: in supernaturalibus uero gratiae auxiliis, & donis productis, ut accuratam suam felicitatem omnes homines assequi possint, atque et eis plures de facto assequantur: & quidem, cum illa primo nisi ex Dei providentia aliqua produceretur, & prima parte probauimus: atque ex prouidentia de re ipsa primo producta, ipsique, ut subiecto *cui* impensa, produci primo nequeat, ut probatur tertia pars conclusionis ostendimus: necessario prouidentia de re ipsa vel aliis, ut subiecto *cui* effectus prima rei causae productio erit.

4. Tertia conclusio pars quae difficillior apparet probatur etiam facile ex dictis quaestione secunda, certamine primo à numero secundo: quia, id, quod supponitur necessario ex parte subiecti *cui* prouidentia, nequit esse effectus providentiae ipsius: atqui oblectatio rei prima productio, & existentia supponitur ex parte subiecti *cui* prouidentia, cui scilicet per illam prouidetur: ergo nequit esse effectus providentiae eiusdem. Discursus legitime concludit. Maior est evidentia huius ex terminis nota: quia alias daretur motus casualis, & praecedentia, ac posterioritas naturae intra primam productionem, & prouidentiam ipsam, id quod multiplici ex parte repugnat ut in controuersia notum cum Physicis, tum Theologicis multis obiectum. Minor probata à nobis ex quaestione secunda certamine primo à numero secundo, praesertim producta à ratione numero sexto, ex nobis certo principio (inmeti contra Doctores plures) iacta controuersia quae, de uoluntate disputatione secunda, quaestione certamine 3. numero 3. à cap. deinceps à nostra uisioribus obiectionibus vindicatur. Deinde eadem nota ex scriptura, & Patribus amplius simul cum tribus conclusionibus hoc certamine statuit, ac tertia tam statuenda confirmabitur: quia testimonia de his omnibus agunt.

5. Tertia conclusio externum totum regimen, id gubernatio, & dispositio extrinseca causarum, tanquam omnium ad finem etiam assequutionem (ubi de facto est) inclusue, est effectus providentiae: et subiecta omnibus conclusio. Probatur: quia externa gubernatio, & dispositio rerum in finem, stat in rerum conseruatione, mediorum prima productione causarum occurrentium secundum naturam, & casualitatem, licetque, & naturae ordinem ad finem intentum, eandemque consequutionem confluxu, & cooperatione: haec autem omnia à Deo ex aliquo fine, clasque intentione proueniunt, ut partim probatum est conclusionem prima & secunda & notum est omnibus, non addit notum: ergo tota extrinseca rerum gubernatio, & dispositio ad finem assequendum, quare & ipsa est assequutio (si adit) effectus providentiae alienius est. Probatur consequentia: quia quidquid à Deo ex intentione alienius finis oblinendi fit, ex eius prouidentia fit, estque prouidentiae effectus: siquidem nihil aliud prouidentia est, quam scientia diuinae uoluntatem absolute electam, & appositam, atque ipsa uoluntas absoluta electa, & disposita eorum, quae ad finem aliquem praesentium assequendum deducunt.

6. Sed audiamus scripturam, & Patres tres propositas conclusiones totas, atque minorem syllogismum quo tertiam partem conclusionis secunda probauimus numero quarto, simul comprobantes. Primum testimonium fit ex 1. ad Hebr. 1. ubi Dei Filius testatur: *portans omnia uerbo uirtutis suae, ad quem creatus: ipse uerbo suo cuncta facit, seruatque, inquit, omnia: hoc est gubernat omnia, siquidem cadentia, & ad nihil tendentia continet. Non enim minus est conseruatum mundum, rerum conseruatione, & dispositione, quam*

fecisse. Commentarius Ambrosio tributus. *Portans, id est gubernans, omnia eo verbo virtutis suæ, per quod fecit omnia. Non enim minus est gubernare mundum, quam creare: subdit rationem etiam à Chrysostomo proxime recitatis subiunctam. Nam, in creando quidem, ex nihilo rerum substantia producta sunt; in gubernando vero, ea, quæ facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur.* Primali. *Portans pro eo, quod est gubernans & regens. Verbum igitur Dei Patris, omnia, quæ fecit, verbo virtutis suæ portat: hoc est potentia virtutis suæ, & verbo virtutis suæ omnia gubernat; ac regit.* Non enim minus, &c. Theodoretus sic exponit. Non enim solum fecit omnia, sed ea etiam dirigit, & gubernat: insignem autem eius ostendit potentiam, cum dixit verbum ei sufficere ad omnium fabricationem, & eorum curam, & providentiam: Consonant Theophilact. & Haymo ad eam locum, Anselmus etiam. *Portat, id est sustinet, tenet, ne decedant, & in nihilum revertantur: unde creatura ab ipso sustentantur.*

7. His sane locis res creatas iam primo à Deo eius postmodum conseruationi, gubernationique subditi scriptura, & Patrum sententia, & interpretatione docemur: ac proinde rei primam productionem, & existentiam, & eam vellet Deus gubernare conseruatione, ac dispositione explicata aliarum rerum suæ producendarum, suæ loco tempore, &c. disponendarum, ac proinde, ut eis providere debere supponi: neque esse posse providentiam de ipsa re subiecto cui effectum iuxta tertiam 2. conclusionis partem. Cetera vero conclusionibus asserta esse absolute effectus providentiæ, quod totum eadem subtilitate distinguens complexus est locus alius ad Coloss. i. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & omnia in ipso constant, quæ ita interpretatur Chrysostomus homil. 3. scilicet in ipsum pendet omnium hipostasis. Non solum ipse ea ex nihilo ad hoc, ut essent produxit, creandi voluntate, sed & idem ipse, nunc quoque, ea conseruat, & tunc (providentia) ita, ut, si ipse cura desisterent, mox perirent, & corrumpere: sed non dixit conseruat, quod crassius fuisset: sed, quod subtilius: nempe, quod omnia in ipsum pendunt: duntaxat ad ipsum annexa, & inclinari iure, scilicet, creationis ab ipso Deo indigantque existentia in suis omnibus satis est ad conseruandum, & conseruandum. Theophilact. Nec ipse ea tantum condidit: verum etiam ea ipse continet: itaque, si ab eius providentia auellantur pereunt. Non dixit autem ad ipsum pertinent sed quod ex illius est in ipsum respiciunt, & ab eo pendunt. Quæ Sancti Chrysostomi sententiam, iuxta nostram paraphrasim, etiam exprimeunt Theodoretus Non solum (ait) est omnium opifex: sed etiam eorum geris totum, quæ fecit: & gubernat creaturam, quæ sit per eius sapientiam, & potentiam. Mirro plura alia scripturæ, & Patrum ea exponunt pro his omnibus testimonia quæ pro sola sententia à Deo, eiusque providentia multa sua eruditione possit Ruz noster citata disputatione 5. sectione 2. à medio, & tota sectione tertia, cum tamen tres totas conclusiones eadem energia continent: quia recitata pro eis confirmandis sufficiunt.

CERTAMEN II.

Quonam cause genere Providentia Dei
suos effectus producat, & de
annexis quibusdam?

1. Dicendum est primo Dei providentiam causam materiale, formalem, aut finalem creatorum suorum effectum non esse: ita communitur omnes nullo excepto. Non formalis, quia neque eos vltatenus informat. Non materialis, quia, nec ab eis informatur: cum eis quidquam integrat, nec constituit. Non

Christoph. de Origa, de Deo vno, Tomus II.

finalis: quia non providetur rebus à Deo, ut eius providentia sit, sed potius, ut res persistant, commodèque persistant atque ad suos quæstiones perveniant: & quamvis Deus finis sit, ad quem creata omnia tendunt, ac tandem suæ mediæ, suæ immediate ordinantur, suo quaque loco, & gradu obtinendum: ac proinde in obliquo à providentia de mediis creaturæ, ut finis tangatur Deus, providentiæ ipsi identificatus totum id de materiali est, non de formali: quare illud Augustini questione 24. ex octoginta tribus: Porro illud bonum, cuius participatione sunt bona cetera, quæcunque sunt, non per aliud sed per se ipsum bonum est: quam divinam etiam providentiam vocamus: Nihil pro finali causalitate providentiæ increatos effectus magis, quam pro causalitate formali immensitatis, æternitatis, & reliquorum attributorum in ipsa quovis sensu ea verba Augustini vsurpentur: sed ibi tamen Augustin. non de summo bono, ut finalis rerum, in obliquo adhuc, causa est, loquebatur: sed ut participabile ac diffusibile sui in creaturas, quod quidem actus, & media providentia sit, fierique solummodo potest: quare, & providentia nominatur.

2. Dico secundo cum omnibus Theologis, & Philosophis. Providentia divina in res creatas causæ, & causalitatis actus, seu effectus munus, & genus exercet: citavi Philosophos omnes: quia non desunt Scholastici, qui putent Deo, ac subinde providentiæ divinæ actus causalitatis genus, & munus in res mundi creatas, ab Aristotele & Averroë fuisse negatas. Ceterum oppositum de his Philosophis sentent Sanctus Thomas, & reliqui: quod pressè, tamen, quantum satis est, probat Scaliger exercitat. 362. & 365. §. 4. fultus vero Pennotus 8. Propugnaculi capite secundo, nec pluribus opus est, ut mens Aristotelis pro Dei, suæque providentiæ actuitate increata omnia demonstraret, quamvis, quæ de primo motore, & causa prima actus Deo scriptæ, eiusque increata actuitate necessaria, ex qua Deum existere, absoluteque esse demonstravit locis à nobis citatis 1. de Deo vno controuersia prima, d. 1. questione secunda, ubi speciatim vim huius demonstrationis pro Dei existentia examinamus. Probat primò ex locis scripturæ, & Patrum datis, citatisque, & ad nostram Ruiz remissis certamine primo, numero sexto & septimo ex illo Ioannis 5. Pater meus &c. quæ modo operatur, & ego operor. Acton. 17. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus. 1. Corinth. 15. Deus autem dat illi corpus, sicut vult. Iob 10. Manus tua Domine fecerunt me, &c. capite autem 9. 38. 39. multa de siderum celorum, elementorum, & animalium operationibus, recenset, Deoque, ac eius providentiæ, ut præcipuo agenti, & effectrici attribuit Psalm. 103. & 146. Qui producit in mentibus sanum, &c. & 138. Tu formasti me: & posuisti super me manum tuam, & Psalmo illo 103. Omnia in sapientia fecisti. Proverb. 3. Dominus sapientia fundavit terram, & stabilivit celos prudentia. Matth. 5. Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit. Lucæ 11. Pater meus celestis pascit illa: ubi & Matth. 10. ac totis scripturæ libris passim extant præ hac conclusione testimonia innumera: quæ illam de fide, atque in eius dogmatibus sitam esse probant. A ratione verò Theologica est certa conclusio: quia providentia, & scientiam de rebus creatis practicam, ac subinde earum actuum, atque item absolutam electionem, & voluntatem, quæ agendi ad extra proximum principium Deo est, essentialiter claudit.

3. De causæ exemplaris, & ideæ, suæ formæ rerum extrinsecæ, ad, & iuxta quam rationalia agentia, & ex arte operantia plerumque sua opera, & effectus producant causalitate, an providentia increata suos effectus, quos diximus, illam exerceat? nonnulla est Theologis difficultas: in qua Alexand. prima parte, questione 26. m. 2. prope fin. & men. 3. articulo tertio. Albertus questione 67. m. 2. argument. 7. & 6. & m. 4. articulo 1. & Cap. in 1. d. 40. articulo secundo, conclusione 1. & 3. Sanctus Thomas d. 39. questione secunda, articulo primo, d. 5. ac

Oo de

de veritate questione quinta, articulo primo, ad 1. & prima parte, questione 116. articulo secundo corpor. & ad 3. teste Ruiz citata d. 7. sectione prima, numero primo, Richardus d. 39. articulo secundo, questione prima, Durandus questione sexta, articulo primo, etiam ab Alexandro, Alberto, & Richardo, seu potius Capreolo, dissentiat numero secundo, quod hi causam exemplarem rerum creatarum prouidentiam esse velint ratione scientia practica, quae imperium suae voluntatis, siue intellectus praecedit: ipse vero contra ratione impetui intellectus, quod post omnem voluntatis actum est (& quo prouidentia diuina, vel stat, vel completur iuxta eius memoratam sententiam d. 2. questione prima prouidentiam exemplarem causam rerum esse malit. Quo super confutatus satis est ex dictis contra suppositum, & suppositum suum intellectualem imperium citata questione prima, toto certamine tertio. Nunc igitur de sententia praesenti, quacunque ratione, & modo ab eius Doctoribus asseratur, agendum, ferendumque iudicium est.

4. Dico tertio, Prouidentia causa exemplaris rerum creatorum effectuum non est, nec respectu illorum munus idcirco vllatenus exercet. Probatum facile ex dictis tomo primo, de Deo vno controvertia secunda, d. vltima, questione 3. de ideis diuinis, certamine quarto, ubi ostendimus eas non stare in actu scientiae vllius diuinae, sicut, nec artificis alicuius creati ex arte operantis sed in obiectiua forma, iuxta quoniam, atque ad cuius imitationem artefactum opus efficiendum est. Probatum rursus testimonio ipso Boetij 4. de consolatione Prosa 6. quo pro contraria sua conclusione aduersarij in primis vtuntur: *Sunt artifices facienda rei formam mente percipientes* (obiectiuam, scilicet formam, quam, non qua, formaliter praecipit) *mones operis effectum, & quod simpliciter, praesentiarumque profecerat* (ecce iterum obiectiuam) *per temporales ordines ducti: ita Deus prouidentia quidam singulariter stabiliterque facienda disponit.* Nec aliud voluit, quae ex ipso subintelligitur sic recitatur. *Illud certe manifestum est immobilium simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam:* formam autem Ruiz extrinsecam artefactis in mente artificis existentem: quod ipsum idcirco vel exemplar est: sed quid inde nouae forma extrinseca rerum prouidentia est ratione scientiae earum exactissima & practica, quam includit. An sibi tam prope contradiceret? Mouet autem hic Ruiz noster testimonia ista Dionysij & Damasceni, quae nihil praestare, vt idcirco scientiam diuinam esse probent ostendimus citata questione tertia de ideis certamine quarto, immo probare oppositum.

5. Restant dubiola dictis affinia, & facilliora. Primum: An diuina prouidentia ars proprie dicta sit. Respondetur partem artis propriae esse, non tamen ad omnia, ad quae ars, extendi prouidentiam, nec secundum se totam esse artem: Quod ars sit patet, quia scientiam practica, & artificiosam, vt rebus prouidentur, prouidentia includit, vt bene citati Doctores Prisci numero tertio. Inde probatur secunda responsi nostri pars. Nam scientia practica, & artis, seu artificiosa ad possibilissima omnia se extendit, prouidentia vero, eiusque scientia ad facienda solum, atque de facto exitura: immo vt diximus questione secunda, certamine primo a numero secundo, & questione hac certamine primo, numero 4. 6. & 7. de obiectis, seu subiectis cui seu quibus prouidentur, de solum absolute existentibus haberi prouidentia potest. Demum prouidentiam secundum se totam, & adaequatè sumptam non esse artem constat ex Sancto Thoma Capreolo, & alijs citatis: qui docent prouidentiam aliquid supra scientiam practica artificiosam, seu artem addere: & ex ratione, & essentia prouidentiae à nobis cum pleisque Doctoribus (reque ipsa nec modo loquendi & concipiendi solum attempta, cum omnibus praeter Thomam Dominicos Receptores, & Ruiz nostrum) statuta, atque probata

d. 2. Etenim vltra scientiam illam practica actum voluntatis, absoluteque electionis, & appropinquandi mediis ad finem praeventum prouidentia effluat claudat: ergo secundum se totam, omnemque (si potest) ars non est.

6. Secundum dubium: An prouidentia sit proprie dicta dispositio? Magister in 1. d. 35. sub uno conser latius dispositione, quae de faciendis solum est, patere prouidentiam, quae etiam de peccatis, ac non faciendis habetur: equiuocatione vocis *facienda* primo loco *prae*: secundo *moraliter* accepta est. Est dubium de puro nomine: nulla enim proprietas eius vocis specialissima tradita à Sancto Thoma 1. questione 49. articulo primo, ad 3. & articulo secundo ad 1. Durandus d. 39. questione tertia, numero 2. & 6. quae ad res habentes partes dispositio tantum refertur: bifariam est, & equiuoca eius vocis acceptio propria apud Patres, & Theologos. Primo pro interna dispositione rerum ab aliquo extrinsece disponendarum in ipsis consilio, & voluntate vt in verbo 24. cum dispositione *inter bellum*: & in *salus ubi multa consistit*: & Plalmo 83. *Dispositio in corde suo disposuit*: & Psalmo 38. *Dispositio animae tuae* & testimonia vulgari nostro, & latino idcirco vltima Testatorum dispositiones, & voluntates vocantur: quae acceptione vocis dispositionis vlti est Augustinus 1. ad Monim. capite septimo, sub iure, & fine, & Boetius 4. de consolatione Prosa 6. post ista, ea acceptione propria quidem prouidentia dispositio est, vt bene Alexand. prima parte, questione 24. membr. 2. columna secunda. Albertus questione 49. m. 2. vlt. finem, quoniam & hac acceptione dispositio latius quam prouidentia patet: liquet citra primo faciendae, nec solum gubernandae iam facta iudicari esse dispositio possit.

7. Altera veto dispositiois, propria etiam, sedque vulgariter pro externa rerum dispositione, & ordine ab interna illa, & actua Dei prouidentia habetur Lucae 22. *Dispono vobis*, sicut dispositio mea Pater meus regnum, Sapient. 3. in multis tuis disponatur: cap. 8. *Dispositio omnia iustitia*: cap. 10. decimo. *Omnia in numero*, & mensura, & pondere dispositi, capite duodecimo. *Iste omnia disponis*, & cum magna reuerentia à patre tuo, & Ecclesiast. 33. *Quasi inuim figli in manu tua plasmasse illud*, & *disponere*: omnesque tui iudicium dispositionem eius: sic homo in manu tua, quae se facit: ita etiam dispositionem vltimè frequenter Boetius ubi proxime, ipsa quoque ha prouidentia definitione, & ea sane acceptione prouidentiam dispositionem esse, diuine non magis potest, quam causa quaevis suus effectus huiusmodi compelleretur, manifestum est: ex hocque vocis acceptione dispositio effectus prouidentiae est, & quae hac causa illius vt patet: quoniam ita accepta dispositio latius quam effectus prouidentiae patet: cum in iis, quae à Deo cum ordine, & dispositione aliqua partium inter se producantur pro priori ad ipsorum gubernationem, & praescindendo ab eo, quod ad aliorum gubernationem, & finem his aliquodum producantur: quare, & ex Dei erga creaturam prouidentia prouenit dispositio illa rerum Deo extrinseca, (& specialissime dicta iuxta Sanct. Thom. & Durand. citato numero sexto initio) in rebus inueniatur.

8. Tertium & postremum dubium: An prouidentia factum, non ethaicum, & erroneum, sed Catholicum, & Theologicum sit: & factum prouidentiam esse posse admittit Boetius loco proxime citato: quoniam in ipsa aduata est dispositio, & ordo factusque causarum ad fines prouidentiae ipsius dispositionis, & coordinatarum, quae dispositio, & ordinum, & meritis. Quia fieri vox ad ordinem effectum à causis, exlo. & Astris ad ipsos necessarios finem, & adhibentibus significandam primis à laetiscentibus, & adhibentibus significandam primis à laetiscentibus inuenta, & visitata sunt: quare ad effectum, & inueniuntur inducta liberatarum creaturarum ad laetiscentibus.

Disput. III. Quæst. IV. Certam. II. 291

effectus edendos, quasi immobili causarum vniuersalium, cæli, Astrorum, &c. ordine sublato (vt Catholicè auferri debet) ordo causarumque dispositio Deo extrinseca & rebus inherens mobilis tamen, & quoad operationes creatas libera à causis earum absolute euitabilis propriè fatum Catholicè dicitur: quare cum Böttius hanc doctrinam ratione & exemplo artificis creati confirmasset, atque explicuisset concludit. Illud certè manifestum est: immobilem simplicemque gerendarum formarum rerum esse prouidentiam: fatum vero eorum, quæ diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilem nexum, atque ordinem temporalem.

9. Neque Augustinus aduersatur quinto de Ciuitate capite nono post medium dicens: Ordinem causarum ubi voluntas Dei plurimum potest neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus: tamen ab

eo quod Deus fati locutusque est semel, id est immobilitè, atque incommutabilitè. Psalm. 61. fatum Catholicè, illum à Deo præconceptum & prænuntiatum ordinem causarum dici posse, à seque dicendum fatum asserat: nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinari. Hæc de prouidentia fati, vt ex eis quæ hac controuersia, & quarta præced. de voluntate ac tomo primo, controuersia secunda de scientia, & 3. de decreto concurrendi cum causis libetis decisionem eorum, quæ in rebus ad prædestinationem, & reprobationem spectantibus difficilia arduaque videbantur plana, ac debita claritate & ingenuitate sua natua constituimus, sola, faciliq; generalium principiorum, præuentium applicatione (vt è docendis aliis commoda methodus requirit) gradum expeditiorem faciamus.

Christoph. de Ortega de Deo Vno. Tomus II:

Co 2 CONTR